ft..-

DIMITRIE BOL1NTINEANU

O P E R E

II

P O E Z I I

Ediție îngrijită, note și comentarii de
TEODOR VÂRGOLICI

S C R I I T O R I R O M A N I

E D I T U R A M I N E R V A
B **IA-OM** ***r e ş t i — 1982***

NOTA EDITORULUI

în primul volum al ediţiei noastre am inclus poeziile lui Dimitrie Bolintineanu apărute în volume pînă în 1865. Iniţial, cel de al doilea volum al ediţiei era proiectat să cuprindă poeziile publicate de poet în volume între 1865 şi 1872, cînd îşi sfîrşeşte viaţa, cel de al treilea volum destinat creaţiei lirice a lui Dimitrie Bolintineanu urmînd să fie alcătuit din poeziile sale rămase în periodicele vremii, tipărite postum şi inedite, la care se adaugă versurile sale traduse de el însuşi în limba franceză, din volumul *Brises d'Orient,* apărut în 1866. La definitivarea celui de al doilea volum al ediţiei noastre am constatat însă că luase proporţii prea mari, ceea ce ar fi condus, pe de o parte, la o îngreunare a lecturii lui şi, pe de altă parte, la un aspect grafic, dimensional, mai puţin adecvat. De aceea, din motive tehnice, l-am împărţit în două. Aşadar, modificînd proiectul iniţial, poeziile lui Dimitrie Bolintineanu publicate în volume între 1865 şi 1872 vor constitui volumele II şi III ale ediţiei noastre, ambele apărînd în acelaşi timp.

In ultima parte a vieţii şi activităţii sale, Dimitrie Bolintineanu şi-a tipărit poeziile fie în volume unitare, cu configuraţie proprie, fie în broşuri succesive, cu caracter periodic, dar sub acelaşi generic, sau ca anexe la volume ce conţineau scrieri de alt gen. Respectînd criteriul cronologic, în volumul II am reprodus poeziile cuprinse în :

Eumenidele, Bucureşti, Tipografia Naţională, 1866.

Conrad, Bucureşti, Tipografia Naţională, 1867.

Ştefan-Vodă cel Berbant, dramă în patru acte urmată de poezii noi, Bucureşti, Tipografia Naţională, 1867.

Şase drame historice noi, Bucureşti, Tipografia Naţională, 1868.

în *Addenda* am reprodus varianta poemului *Sorin;* apărută cu titlul *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte* în volumul *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu.* Edate sub îngrijirea d. G. Sion, Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropoile, 1855. Aşa cum vom arăta în capitolul final de *Note şi comentarii,* varianta din 1855 este net superioară ultimei versiuni din 1868, modificată structural de poet şi anexată la sfîrşitul volumului *Şase drame historice noi,* împreună cu alte poezii, în *Nota asupra ediţiei* de la primul volum al ediţiei noastre am precizat că varianta din 1855 a poemului *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte* va fi reprodusă în acest volum.

Deoarece unele satire din *Eumenidele* au apărut succesiv în mai multe broşuri, cu specificarea *(Va urma),* am reprodus într-un singur loc toate părţile lor componente, pentru a le restabili unitatea şi continuitatea. Astfel, după prima parte din satira *Ştefan ţel Mare şi Mihai vizitînd românii în lai şi in iad,* apărută în nr. 5, am reprodus *Urmarea vizitii lui Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul în iad şi în rai. Partea II,* apărută în nr. 7, *Vizita lui Ştefan cel Mare şi o lui Mihai Viteazul în iad şi în rai (Urmare),* apărută în nr. 9, şi *Vizita lui Ştefan cel Mare şi a lui Mihai în iad şi în rai. (Urmare),* apărută în nr. 10.

Deşi satira *Beizadea Costache din Bucureşti către beizadea Costache din Ploieşti,* apărută în nr. 6 din *Eumenidele,* nu conţine în final specificarea *(Va urma),* am considerat firesc să fie urmată imediat de satira *Beizadea Costache din Bucureşti către beizadea Costache din Ploieşti. Despre alegeri,* apărută în nr. 8.

Fabulele publicate de Dimitrie Bolintineanu la sfîrşitul fiecărei broşuri din *Eumenidele* au fost culese şi grupate unitar, într-un ciclu distinct, după satire.

Amplul poem *Conrad* se reeditează pentru prima dată integral, în ediţia noastră. Cifrele din textul poemului trimit la notele explicative ale lui Dimitrie Bolintineanu, reproduse la sfîrşitul fiecărui cînt, întocmai ca în ediţia originală, din 1867.

Poeziile şi epopeea *Traianida,* cuprinse în volumul III al ediţiei noastre, au fost transcrise după următoarele volume apărute în timpul vieţii lui Dimitrie Bolintineanu, în ordine cronologică :

Poezii din tinereţe nepublicate încă, Bucureşti, Tipografia Naţională, 1869.

Traianida, poemă epică naţională, Bucureşti, Librari-editori Socec & Compania, 1870.

Mendale, satire politice, sociale, Bucureşti, Librăria Lobel & Poper, 1870.

Plîngerile României, Bucureşti, Tipografia CA. Rosetti, 1870.

Ştefan cel Tînăr-Vodă, ediţiunea a II-a, Editore : G. Constantinescu, Bucureşti, Tipografia C. A. Rosetti, 1872.

în *Addenda* am reprodus varianta iniţială a epopeii *Traianida,* Bucureşti, Tipografia lucrătorilor asociaţi, 1869, nereeditată niciodată pînă acum. Această variantă merită însă a fi cunoscută, servind la înţelegerea completă şi aprofundată a operei poetice a lui Dimitrie Bolintineanu. Ea se deosebeşte structural de versiunea ultimă, din 1870, care a fost integral modificată de poet.

Poezia *Lacul de la Drăgoieşti* a fost inclusă de Dimitrie Bolintineanu, iniţial, în volumul *Poezii din tinereţe nepublicate încă,* din 1869, de unde a reluat-o în volumul *Ştefan* cel *Tînăr-Vodă,* atît în prima lui ediţie, din 1871, cît şi în cea de a doua, din 1872. Am reprodus-o după ediţia a II-a a acestui volum.

Poeziile apărute fără titlu în volumul *Poezii din tinereţe nepublicate încă* au fost intitulate de noi, între paranteze drepte, fie cu primul lor vers, în cazul versurilor scurte, fie cu sintagma iniţială a primului vers, în cazul celor mai lungi.

Volumele II şi III ale ediţiei noastre oferă posibilitatea cunoaşterii mai ample şi mai adîncite a liricii lui Dimitrie Bolintineanu, aducînd la lumină un număr extrem de mare de poezii nereeditate niciodată pînă acum, timp de peste un secol. De pildă, din volumul *Poezii din tinereţe nepublicate încă* (1869), în ediţia *Opere alese, I,* text stabilit de Rodica Ocheşanu şi Gh. Poalelungi, Bucureşti, Editura pentru liteiatură, 1961, au fost reproduse doar două poezii, *La Nicolae Bălcescu* şi *Lui Aman pictorul,* din cele 290 de poezii, cîte cuprinde volumul original. De altfel, ediţia din 1961 a avut un caracter limitat, de readucere în circulaţie a unor texte din opera lui Dimitrie Bolintineanu, necesare într-o fază incipientă, de pionierat, a valorificării moştenirii noastre literare. Fără a avea pretenţia de ediţie critică, ea nu cuprinde decît o selecţie extrem de sumară din întreaga operă poetică a lui Dimitrie Bolintineanu, ignorînd o întinsă parte din lirica deosebit de valoroasă a scriitorului, iar altă parte prezentînd-o desfigurat, în fragmente disparate. De exemplu, în ediţia din 1961 nu figurează nici o poezie rămasă în următoarele volume apărute în timpul vieţii poetului : *Colecţie din poeziile domnului D. Bolintineanu* (1847), *Cîntece şi plîngeri* (1852),

Bătăliile românilor (1859), *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), *Plîngerile României* (1870, *Traianida* (1869, 1870). Amplul poem *Conrad* a fost de-a dreptul masacrat în ediţia din 1961, reproducîndu-se doar scurte pasaje, disparate şi lipsite de coerenţă, comprimîndu-l de la 228 de pagini, cîte are ediţia originală, la numai aproximativ 35 de pagini, iar numeroasele note explicative ale lui Dimitrie Bolintineanu, ce însoţesc fiecare cînt al poemului, fiind eliminate în întregime. Dealtfel, şi alte poezii cuprinse în ediţia din 1961 prezintă flagrante omisiuni. De pildă, din poezia *Rabie* lipsesc 5 versuri ; din *Fiastrii,* 2 versuri ; din *Clerul,* 10 versuri ; din *Banul Flenderiţă şi Nemesis,* 2 versuri ; din *Despre datine,* 8 versuri ; din *Cei ce pradă,* 28 versuri ; din *Scrisoarea vornicului Vilara către d. loan Brătianu, ministrul Finanţelor,* 9 versuri ; din *Buciumul şi fluierul,* 21 versuri etc.

Pe lîngă aceste omisiuni, ediţia din 1961 abundă în lecţiuni şi transcrieri eronate ale textelor originale. Spre edificare, aducem cîteva exemple doar din poemul *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte,* rezultate din colaţionarea textului de bază din volumul *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu,* din 1855, notat cu cifra 1, cu cel reprodus în ediţia din 1961, notat cu cifra 2: 1. „ce arde încă-n ceaţă" / 2. „ce ardea încă-n ceaţă" ; 1. „desfăşură în aer" / 2. „desfăşurată în aer" ; 1. „pe petricele" *j.* 2. „pe pietricele" ; 1. „p-al mărilor" *J* 2. „pe-al mărilor" ; 1. „că-n *cartea" j* 2. „că-n *ceata" ;* 1. „o talie supţire" / 2. „o talie subţire" ; 1. *„tot* îi e plecat" / 2. *„totul* îi e plecat" ; 1. „în *dar* o chem" / 2. „în *dam* o chem" ; 1. „îndată-o..." *j* 2. „îndat-o..." : 1. „un fermec..." / 2. „un farmec..." ; 1. „subt ferul"/ 2. „sub fierul" etc. De asemenea, în ediţia din 1961 a fost eliminată nota finală a lui Dimitrie Bolintineanu din textul de bază : „Aceasta se crede că s-a întîmplat pe la anul 7052. Cronicele încă vorbesc de tăierea boierilor, şi după tradiţie se ştie că Mircea-Vodă a tăiat pe Coadă vornicul, pe frate-său Radu, pe Dragul stolnicul, pe Stroe spătariul, pe Vintilă comisul şi alţii."

în ediţia noastră ne-am străduit să oferim o imagine cuprinzătoare şi corectă asupra operei poetice a lui Dimitrie Bolintineanu.

TEODOR VÂRGOLICI

EUMENIDELE

1866

SCRISOAREA VORNICULUI VILARA CĂTRE

D. IOAN BRÂTIANU, MINISTRUL FINANȚELOR

Impozitele

Iencuță Brătiene, boier mic din Piteşti,
Acum visternic mare al Țării Româneşti,
Prin nepoțelul Iancu sau graful de Rosette,
Eu am aflat de cinul ce-ai căpătat, băiete !
Eu te-am văzut pe tine acasă la părinți,
Erai o mică broască — abia făcuseşi dinți,
Dar plin de diavolie şi zgîriat pe față.
Dormeam, tu vii la patu-mi şi-mi tai păr din mustață
Credeam eu vreodată, protipendad boier,
Că o să vie timpul să fii şi tu yister ?
Dar să lăsăm acestea ! Să ştii că-mi pare bine
Văzînd că drept un grapsim tu m-ai luat pe mine.
Ca mine faci în toate, ca mine-ai început,
Ca mine vei ajunge să fii tu cunoscut.
N-am fost de viță-naltă ; o ştii aceasta bine.
Eram în tinerețe un liberton ca tine.
Visam o țară mare cu domni din despoieți.
Visam tot la zaveră şi la boieri tăieți.
Mă surghiuni atuncea în țar-arnăuțească
Cu alți nebuni ca mine de viță românească.
Acolo ai mei creieri, cu timpul au răcit,
Deci mă-ntorsei în țară ca parigorisit.
Aşa făcuşi tu însuți : nici o deosebire.
Iar ura cu boierii se schimbă în iubire.
Poporul, ce fusese idolul meu, peri.
Căciula lui de oaie începe-a mirosi.
Dau mîna cu boierii, mă fac boier ferbinte.
Şi una cîte una dezic ce am zis-nainte.

Tu ştii acum ca mine cum merge-acest tipic,
Ce face un om mare din omul cel mai mic ?
Republican ferbinte, aduci o dinastie
Cu drept de moştenire în noua Românie.
Nu faci ca Eliade, acel bătrîn tipic,
Ce de la *Dealul Spirii* n-a mai uitat nimic.
Socialist odată, cu Blanc şi cu Mazzine,
Ledru-Rollin şi alţii ce nu-i ţin minte bine,
De la ospăţul ţării azi lepezi pe popor,
Ca nedestoinic încă a fi alegător.
Cînd nu erai la cîrmă, înuntru şi afară
Strigai că se pusese bir peste bir pe ţară !
Venind în capul ţării, puseşi tu şi mai mari
Pe toţi foncţionarii şi pe pensionari,
Proprietatea muncii fu astfel săgetată
De tine, ce fuseşi copilul ei odată.
Prea bine ! Brătiene, boier mic din Piteşti,
O să te duci departe... căci demn de mine eşti !
Aceasta mai făcuse, îmi pare, Iliescu,
Om fără multă carte, cirac lui Creţulescu ;
Dar tu ce ai diplomă de Necker, în ştiinţi,
Subscrisă de *Românul,* burduf de cunoştinţi,
Faci şi mai bine ; afară de aste biruşoare,
Pui biruri mari pe ţară cum n-au mai fost sub soare,
De cînd cu Han-Tătarul şi Mihnea cel Turcit
Şi pîn'la *faptul mare,* ce v-a chivernisit.
Prea bine ! Să plătească acum locuitorii.
Boierii nu atîta ; mai mult neguţătorii,
Poporul şi cinovnicii, meseriaşii toţi,
Pensionarii ţării, căci toţi sunt nişte hoţi !
Căci toţi la plebiscitul lui Cuza, trădătorul,
Au iscălit în carte spre-a dezrobi poporul.
Faci să plătească încă muntenii nevoiaşi
Un milion tot anul, un nou tribut la Iaşi,
Tribut la jidovimea ce-n vechea capitală,
Prin simpatia voastră, s-a rădicat cu fală. ,
Aşa cît de acuma, simpatrioţii mei,
Plătesc, pe lîngă multe, tribut şi la ovrei.

Aşa tu faci prea bine acuma de-i globeşti,
Iencuţă Brătiane, boier mic din Piteşti.
Cînd roşii numiră vister pe Brătianu,
Rîdea pe sub mustaţă Manole Iepureanu,
Dar nu avea dreptate copilul de vătui,
Ce toţi îl adorează în templul din Vaslui,
Căci tu duci bine lucrul : finanţa înfloreşte,
Ar crede lumea încă că Vilara trăieşte !

Tot ne făgăduieşte că Ţara Românească,
Prin voi o să se facă iar ţara boierească.
Din toţi capioalnii din care parte faci
Nu poci ascunde ţie că tu mai mult îmi placi.
Ai duh ! Îmi semeni mie. Şi îţi aduci aminte
Că lumea este-a celor ce au mai multă minte.
Iar mintea este aceea ce ştie a schimba
Mijloacele, s-ajungă o zi la ţinta sa.
Acel ce nu se schimbă în toată a lui viaţă
Rămîne totd-auna un precupeţ pe piaţă.
Tu şi cu Rosetachi boierii aţi scăpat.
Voi seri la toţi boierii din vechiul principat,
Ca să vă aibă bine ca oameni ce ştiţi carte
Şi tot de bună slujbă ei să vă facă parte.
Şi sunt al dumitale boier mic din Piteşti,
Eu vornicu-Alecache cu lude-n Bucureşti.

MIHAI VITEAZUL ÎN RAI

Satiră

într-o dimineață marele Mihai
Iată se deşteaptă într-un colț de rai.
Cheamă pe Buzescu şi-asfel îi vorbeşte ?
—• „Oare țara noastră tot mai viețuieşte ?
De trăieşte încă, ia să-mi spui, te rog,
Ce se mai întîmplă în acest sînt loc ?
Țara căpătat-a sînta neatîrnare
Pentru care-odată ne-am bătut noi tare ?
Cei ce-o guvernează sunt la locul lor ?
Au ei gînduri bune pentru-al meu popor ?
Sau că îndreptează toată-a lor veghere
Ca să se susție numai la putere ?
S-au unit românii- sub un domn creştin,
De la vechea Tisa pîn'la Euxin ?
Care sunt eroii ce poporul cîntă,
Cununînd de stimă şi mirare sîntă ?
Care sunt bărbații cei mai mari de stat ?
Ce tractate dalbe ei au încheiat ?
Dobîndit-a clerul îmbunătățire ?
Şi învățătura mare răspîndire ?
Legile în țară se respect, te rog ?
Şi dreptatea are pe acolo loc ?
Care sunt poeții care înfloresc ?
Ce-a produs în lume geniul românesc ?"

La această vorbă ce pe toți pătrunde,
întristat Buzescu, domnului răspunde :

— „Cei puțini din țară ce-n rai au venit,
Despre multe lucruri mie mi-au vorbit.
Despre Cuza-Vodă vei să-ți dau eu veste ?
Doamne ! Cuza-Vodă din Moldova este.
S-a culcat om simplu ca oricare om ;
S-a sculat din somnu-i a doua zi domn.
A făcut mari lucruri, Dumnezeu să-1 ierte,
Unind moldo-vlahii dupe multe certe !
Pe țărani de clacă tot el a scăpat,
Drepturi de alegeri la popor a dat ;
Grecilor călugări a luat din mînă
Toată-acea avere ce a fost română
Şi a dat-o țărei !... Multe a făcut,
Dar să ducă bine țara n-a putut.
A făcut legi multe şi frumos țesute ;
Le-a călcat el singur cum au fost făcute.
Vrea să ție singur sceptrul ce purta
Şi-1 trecea la alții căci îl apăsa.
în a sa domnie toți fac stare bună
Dintr-o mică leafă ce aveau pe lună !
Roşii şi albii cînd au cunoscut
Că a lor domnie li s-a abătut,
Zis-au că mai, bine este morți să fie,
Decît să trăiască fără de domnie.
Strîns-au bani cu chila, scris-au peste tot
Ca să se ridice orice patriot.
Iar într-una dată, năvălind vitejii,
Au legat pe Cuza şi-au gonit toți cnejii.
Țara săturată de atîta rău,
A bătut în palme pe mormîntul său,
Căci făgăduiră vingătorii şeapte
Că-or să verse-n țară rîuri mari de lapte.
Au ținut ei vorbă ? Nu ştiu ce-au putut !
Tot laptele-n țară brînză s-a făcut.

Țara n-are încă sînta neatîrnare
Pentru care-odată ne-am bătut noi tare.
Țara-il cîrmuită de miniştri şeapte.
Ei răspund de toate ; însă nu de fapte.

Nu țin la putere şi d-o mai păstrez,
D-astă mare jertfă chiar se onorez.
Ce nu face omul pentru a lui țară ?
Unul în bătaie merge ca să piară,
Altul la-nchisoare trece viața sa.
Ei fac jertfă mare de a guverna.

Care sunt eroii ce poporul cîntă ?
întrebarea, doamne, tare mă frămîntă.
Doi din ei trăiră pîn-acum un an :
Ei sunt Radu Anghel şi Marin Bălan.
Dar nici chiar haiducii nu se mai arată ;
Nici chiar pentru pleaşcă nu vor să se bată !
Orice lupte-n țară încă se ivesc,
în tăcerea nopții ele se-mplinesc.
Ferul nu loveşte pept la pept vrăjmaşul ;
A perit haiducul şi-a venit borfaşul.
Codrul nu mai are de acum tîlhari,
Ei sunt în oraşe şi în posturi mari.

Să conducă statul daca au bărbați ?
De vei da d-o parte cîțiva exaltați,
Cum pe Ion Ghica, Negri, Bozianu,
Pe Ştirbei, pe Sturza, Tell şi Bălăceanu,
Şi cîțiva cu dînşii, ceialți, neapărat,
Toți sunt, țara toată, oameni mari de stat.

Mă întrebi tu încă de-a-ncheiat tractate
Cu bătrîna Poartă şi cu alte state ?
în loc de tractate c-un înalt despot,
Ei închei contracturi cu un Godillot.

Clerul-naintează înapoi ca racul,
daci sub Rusetache a găsit pe dracul.
Lasă lor *canoane,* bunilor păstori,
De le taie leafa lor de curatori.

Şcoalele se află multe în budgete,
Scoale de tot felul de băieți şi fete,
Unde vor să-nvețe p-orice ucenic
Ca să se jertfească pentr-un *firfiric !*
Legile în țară nu sunt respectate,
De cei de la cîrmă mai întîi călcate.
Toți le calcă-n urmă şi toți strig mereu :
«Legile se calcă, pentru Dumnezeu !»
Cînd nu eşti la cîrmă strigi în gura mare
Că guvernul calcă legile... trădare !
Cînd te urci la cîrmă, tu ce ai strigat,
Tu le calci ca ceia care le-au călcat.
Orişice partidă vine la putere,
Legile le schimbă dup-a sa plăcere.
.Toți vor tiranie ; însă unii-o vor
Să se exerseze numai de popor ;
Alții de la unul, alții de la clase,
Alții d-o partidă de cinci sau de şease.
Ținta tutulora este tirania !
Iată de ce piere astăzi România.
Omul sincer, liber, cît ar viețui,
Nu va tirania ori de unde-ar fi.
în aceste locuri asfel sfîşiate,
Poate să mai fie loc pentru dreptate ?
De mulți ani dreptatea chipul şi-a-nvelit
Pe pămîntul țării unde-a fost trăit.
Ea credea în urmă că a sa domnie
Cu *faptul cel mare,* are să mai vie.
A venit ? Eu nu ştiu ; dar m-am informat
Că acum cu totul la cer a zburat.
Care sunt poeții care cîntă încă
în această noapte lungă şi adîncă ?
Cînd sub buza tomnii pomii vestejesc,
Paserile încă fug şi răguşesc,
în această țară asfel bardul tace.
Fapte de mărire nimeni nu mai face.
Şi d-abia ici, colo cîte un poet
Mestică în cîntu-i rîsul ne-nțelept !
Ba, să-ți spui, sunt alții care fabric odă
La vreun ministru, pînă şi lui vodă,

Ca să le arunce, o dată pe an,
Ca la cei cu orga, cîte^un gologan.
Iată nişte versuri ce născură-n ţară
Ca un semn de viaţă în această vară :

IMNUL SEMINARIŞTILOR

«Doamne, Doamne al justiţii,
Tu înalte creator,
Tu părinte-ai bunătăţii
Şi stăpîn al tutulor.»
— Vei şi alt exemplu ?" — „Să vedem, băiete !"
— „Iată încă unul din şcoala de fete :
«Fii ferice, Românie,
Noi, încinşi de sîntul foc,
Pentru tine vom *depune*
Minte, inimă şi *corp* .'» *"
— „Oh ! destul ! îi zise domnul supărat,
înţeleg cum neamul astăzi s-a schimbat,
îţi aduci aminte cum cînta poetul
Cînd cu turci şi unguri îngroşam Şiretul ?"

— „N-a produs nimica geniul românesc.
Gîndurile-nalte mor de cum murgesc,
Daca la *Românul* n-au priimit botezul
Unde Rusetache le citeşte crezul.
Artele frumoase, pînă şi pictura
încă îşi dau mîna cu literatura.
Nimeni nu citeşte. Omir chiar de-ar fi
Nici cît pe *Păcală* nu l-ar preţui.
Sute de gradine unde toţi beau bere
Aşteptînd sosirea unei nouă ere,
Cresc pe toată ziua şi fac mare-avînt,
Cînd librarii ţării toţi fac faliment.

* Vezi programa ministerului de la examen. Sunt fetele care vorbesc : ele *depun* mintea şi *corpul* pentru ţară. Recomandăm aceasta d-lui ministru al Instrucţiunii Publice, spre a lua măsuri a se seri mai bine aceste imnuri ce le tipăreşte ministerul oficial *(n.a.).*

Cel ce scrie, singur cartea şi-o citeşte.
Şoarecii mănîncă tot ce tipăreşte.
Mari idei de geniu şi cu mari prostii
Au aceeaşi soartă : trec în băcănii !
Limba cum se scrie şi hrisov, şi lege,
Carte de citire, nimeni n-o-nţelege.
Cînd boierii tineri vorbesc între ei
Şi-i aud ţăranii, îi iau de ovrei.
Astfel cum e limba sunt şi alte date.
Toate de o vreme sunt amestecate.
Cu dor pentru ţară prea puţini mai sunt
Nimeni nu jertfeşte pentru-acest pămînt
Să ajute statul nimeni nu se duce,
însă de la dînsul toţi vor ca s-apuce.
Toţi alerg la posturi ; meserie, plug
Şi negoţ tot lasă şi se pun sub jug.
Cei streini au toate azi în România :
Ei au tot negoţul, ei au industria.
Ei fac stări, au case, cumpără moşii.
Ei se fac boierii noii Românii,
Căci ei au mai multă minte şi tărie,
Cînd românii mîndri d-o dregătorie
Viaţa lor o trece ca nişte robiţi,
Vestejind în posturi daca sunt cinstiţi.
Omul în vechime, cînd cu vitejia,
Nu lăsa negoţul, plugul, meseria,
Decît ca să meargă, cu armele-n mîni,
S-apere pămîntul ţării de păgîni.
Munca da avere şi neatîrnare ;
Lupta dintr-un suflet făcea suflet mare.
Luxul ce omoară nu era ştiut.
El din viaţa moale spun că a născut.
Tot d-aici născură viţurile care
Au adus românii într-o tristă stare.
Familia cade sub un moale lux ;
Relele ce-o sapă nu mai sunt de spus î
Omul se însoară numai pentru zestre,
Zestrea este ţinta, soaţa mijloc este.
Fata se mărită spre a fi femeie,
Nume ce-i slujeşte cum slujeşte-o cheie

Să deschidă poarta vieţii de plăceri :
Nu mai sunt în ţară bărbaţi şi muieri !
Religia este însuşi ea căzută.
Nimeni nu mai crede. Spun că e făcută
Să înşale lumea de atîţia ani
Ca să o supuie domnilor tirani.
Cred că tot sfîrşeşte în această lume.
Sufletul, nimica ! Nemurirea, nume !
Că aici e viaţa numai pe pămînt
Şi nimic nu este mare, nobil, sînt.
Un popor nu poate cu-astfel de gîndire
Să mai aibă viaţă, viitor, mărire !
Dar din norocire popolul de jos
Mai păstrează încă sufletul frumos,
Datinele sale, ce-au avut odată,
Cînd de mîndre fapte ţara fu bogată."
Dar Mihai cel Mare întristat părea
Şi în ochii mîndri lăcrăma lucea.
Zice lui Buzescu : — „Daca răul creşte,
Negreşit că ţara nu mai vieţuieşte ;
Daca dimpotrivă răul arătat
Dintr-o zi într-alta scade tot treptat,
O mai bună stare trebuie s-aştepte :
Este o dovadă cum c-o să se-ndrepte."
Dar Buzescu zice că s-or îndrepta,
Roşii şi albii de nu-i vor mînca.

OVREII LEŞEŞTI
CĂTRE
D. MANOLACHE COSTACHE IEPUREANU

Ghine-ai venit acasă cu capul nestricat,
Coconu Manulache, boier di la Bârlad !
Noi am aflat că-acolo la Ţara Românească,
Au spart muntenii capul la havra ovreiască
Şi noi ştiam cu toţii că tu ni părtineşti,
Tu şi cu Brătianu, boier michi din Chiteşti.
Noi am rugat în havră, puind în cap cenuşă,
Ca să trăiţi cu toţii şi să vi crească guşă.
Ce oameni sunt aşeia Boliac şi cu Hăsdău
Ce la gazete spune de neama nostru rău ?
Unire este-aista sau este numai şagă ?
Noi am ghisit Bacăul, ce zici, coconu dragă ?
Muntenii nu sunt oameni cu cari să trăieşti.
Dar voi ce tot vă duceţi din Ieşi la Bucureşti
Boierii din Moldova nu pot ca si trăiască
Fără di noi jidanii, iar neama jidovească
Nu poate să căslige fără boieri, ghindeşti ?
Muntenii nu fac treburi ; cu ei te părpădeşti
N-au velniţe la sate ; la noi nu datorează ;
Cu grecii şi cu nemţii boierii lor lucrează.
Dar voi mergeţi la dînşii şi ne luaţi cu voi
Să ţinem cheltuiala pe drum ; dar vai de noi
Ce pătimim acolo, cocoane, cu nebunii !
Ei, ca Kogălniceanu, ne taie chiar perciunii !
Dar să lăsăm aceasta şi să ne spui curat,
Coconu Manolache, boier de la Bârlad,
Ce-a fost cu Constituţa de au bătut jidanii
La ţara muntenească, la cari merg toţi banii

Voi vreați să ne dați drepturi, chiar di mai multe ori,
Să fim şi noi miniştri precum şi senatori.
în condica civilă pusese Bozianu
Articolu-aista cînd cu Kogălniceanu,
Dar nu-1 ştiuse nimeni, nici noi, nici însuşi voi,
Nici însuşi ministerul, fiind miniştri noi.
Şi neştiind se puse la Constituța nouă
Di se sculă poporul ca să vă facă-n două.
Pățit-am ca cămila ce, căutînd cercei,
Ea a perdut, săraca, urechea domneaei,
Căci unde noi în țară trăiam cum se cuvine,
Făcînd comerțul nostru azi rău şi mîne ghine,
Acuma nu mai este nici un alişveriş.
în ziua de duminici noi vindem pe furiş.
Voi ați făcut c-aşela ce a văzut o muscă
Pi fruntea unui frate cari intra în cuşcă
Şi vrînd să o gonească din fruntea dumnealui,
Aruncă-o chiatră mare şi sparge cap al lui.

Jidan aşela mare vinit di la Paris
A deştiptat muntenii şi ni-a făcut de *vis*.
Mai ghine, mult mai ghine, de n-ar fi trecut pusta
Şi-ar fi rămas acasă la el cu balabusta.
Dechit, venind în țară, să scoale pi nebuni.
Evreu a fost aşela ? El n-avea nici perciuni !
S-a părpădit Moldova, coconu Manolache,
Cînd s-a făcut unirea în timpul lui Conache,
Cînd a murit Istrate... Iată apărător !
Atuncea moldovanul era mai răbdător.
Atunci boierii țării buzunăreau jidanii,
Jidanii p-altă parte buzunăreau țăranii,
Țăranii vite încă, ni-avînd nimica viu,
Munceau şi zi, şi noapte ca să li dăm rachiu.
Dar astăzi cu unirea şi cu lege rurală.
Cei înşelați nainte pe înşelători înşală.
Nu poți si faci, cocoane, cînd craii ne omoară,
Să ne mai vină nouă cevaşi apă la moară ?
Iar noi ți-om da o spadă a lui Avesalon,
Ce-n Bucureşti se află la un bătrîn cocon,

Aista spadă arde şi taie fără leac ;
Să tai cu ea condeiul cu care-a scris Boliac.
Şi suntem ai matale cu multă plecăciune,
Evreii cu halaturi, tichie şi perciune, -
Rughindu-ne ferbinte pi ***noi*** a nu uita,
Cum te iubim, tot asfel să ne iubeşti mata !

D-LUI CONSTANTIN ROSETTI, FOST MINISTRU

Cu dragoste frățească ! poet din București,
Fost logofăt la scoale și la bisericești !
Ați dat demisiune nemotivată încă ?
Aicea se ascunde politica adîncă !
Venit-a Ion Ghica de unde fu trimis
Cu vro cutie-n care p-un diavol ține-nchis ?
V-ați supărat pe țară de darăți cu piciorul
Pozițiunii-nalte ce v-a fost dat *poporul ?*
Aici credeau cu toți că tu ocîrmuiești,
Tu și cu Brătianu, boier mic din Pitești.
Că voi făcurăți faptul ce-a liberat poporul ;
Că albii la putere erau să facă horul;
Că voi puneți impozit chiar pe foncționari
Ce îi hrănește Gherman cu pepturi de *țînțari.*
Că voi făcurăți totul și Constituțiune,
Și volintiri, și lagăr, și rechizițiune.
Credeam că voi conduceți pe ceilalți vîslași,
Dar văz că-ați fost acolo ca *lude-n Călărași,*
Precum în ministerul numit Kogălniceanu
Au fost trei zile — Orbescu, Papiu, Bolintineanu.
Ce diferință d-astăzi cu ziua de banchet
Cînd roșii și albii pe dealul Filaret,
Aplaudați d-un popol adus de prefectură,
Ca niște porumbițe, se sărutau în gură !
Gîndeai tu să dai locul lui *mititelul* Strat
Ce n-a gustat onorea acestui sărutat ?
Și Iancu Brătianu, despovărat de! pene,
Să dea tot goală casa și tot lui Mavroghene ?

Dar ce făcuși la Culte și la Instrucțiune
De s-a sculat *raiaua* cu opozițiune ?
O sută copilite și băieței acum,
Goniți din pensioane, le-ai dat locaș pe drum !
Dar nu ești tu de vină, cum strigă cărturarii,
Ci numai *permanentul* condus de Caligari.
El știe că Rosetti printr-un regulament
Voia să suplanteze pe bietul *permanent*
C-o *delegațiune* aleasă din softale
Și-ți puse-n roate paie să stea carul pe cale.
în Cameră, Buescu cînd te-a interpelat
A zis că tu calci legea ; dar altu-i vinovat.
Dar să lăsăm la dracul aceste rătăciri!
Toți am făcut greșală de diferite firi.
Voi ați făcut să strige în contra voastră-o lume
Și să se regreteze niște modeste nume ;
Voi înșivă, cu timpul, puteți fi regretați :
Tot ține de miniștrii de care vă urmați.
Ei n-au decît să facă ce voi voiați a face
Și toată omenirea cu voi să se împace.
— „Noi ce-am voit a face?" ne veți întreba voi.
— „Un singur lucru, dragă ; *noi, noi* și *numai noi !"*
Ați împlinit dorința boierilor din plin :
Tot ei să cîrmuiască, tot noi prin foi să scrim.

DOMNULUI IOAN OTETELEŞANU

La Măgurele

Cînd ministerul nostru ieşi cu discu-n ţară,
în care disc românii cu toţii aruncară
Cercei, inele, broşe ce nu mai erau noi,
Să-i puie la *pomelnic* pe muchea unei foi ;
Cînd autorii noştri ce patria-i aprinde,
Dau statului ca daruri cărţi ce nu le pot vinde.
Tu, care altădată românilor dai sare,
Tu nu le mai dai astăzi nici bună-cuvîntare !
în discul patriotic n-ai pus măcar un ban !
Ca cînd n-am fi cu toţii de neamul lui Traian !
Şi publicul întreabă în toată România :
„Ce ! Oteteleşanu a părăsit frăţia ?
Ciapcînii au să vie din nou la minister,
Şi-au spăimîntat atîta pe marele boier,
încît lăsînd la dracul pe cei ce strig la stele,
Cultivă crini şi roze în deal la Măgurele ?"

în adevăr, tu nu vei să fii nici deputat.
Dar să lăsăm aceasta şi să vorbim curat.
Nu-ţi place noua stare ? Nu-ţi place noua soartă ?
Nu-ţi place carul ţării cum roşiii îl poartă ?
Vom trece în tăcere tot ce s-a întîmplat
De cînd cu faptul mare şi trei loviri de stat
Şi vom vorbi de timpul de rechiziţiune
Ce rimă foarte bine cu Constituţiune.
Te rog să iei aminte aceea ce-oi vorbi.
Intîi, *Eumenida* să ştii că va trăi.

Pe toţi cîţi îi numeşte, îi dă la nemurire.
Gazetele în proză mor fără suvenire ;
Gazetele în versuri prin versuri chiar trăiesc
Cit va trăi şi limba şi neamul românesc.
Deja la biblioteci se dau cinci exemplare :
Arhiva are două, legate spre păstrare.

Februariu care dete tiranul ţării jos,
Noi l-am văzut cu toţii ca p-un flăcău frumos ;
Acei ce îl făcură nu sunt toţi solidari
D-administraţiunea ce n-a dat roade mari,
Precum cei ce făcură pe *două mai* odată
N-au solidaritate cu starea încurcată
în care intră ţara şi-aduce, apropo,
Trei august şi căderea lui Nicu Lambrino.
Dar să nu perdem aţa ! Nu-ţi place noua stare
îndată ce în ţară se face *faptul mare,*
Românul fuse liber. Un popol liberat
E ca şi armăsarul ce, de la lanţ scăpat,
Tîrăşte după sine frânghia de robie,
Frînghia ce s-agaţă de orice văgălie
Ce-n fuga lui pe cale ici, colo a găsit.
Purtăm pe gîtul nostru frînghia de robit.
Deci un tiran oricare, destul ar fi să vie
Şi să cădem cu toţii sub altă tiranie.
Tiranul nou îndată atunci s-a arătat,
Sub nume liberale ! E lucru-adevărat
Că unde este jugul, tiranul se arată, ,
Cum unde-i mare rana, gangrena vine-ndată.
Aceasta este cearta ce astăzi s-a iscat.
Toţi la curmei tind mîna să prindă pe scăpat,
Să-i puie alte lanţuri de alte mîni făcute,
Deşi toţi le prezintă cu trandafiri ţesute.

O Constituţiune de libertate mare
Se promulgă. îndată fu pusă în lucrare.
Nu este nici oraşe, nici sate, nici bordei
în care să nu poarte deja tot bunul ei.

Nu este o fereastră prin sate, nelipită
Cu Constituțiunea, *in follio tipărită l*
Aici la tipografii români ce s-au unit
Spre a muri de foame cu muzele de gît,
Aşa cum moldovenii cu noi vestite poame
S-uniră, pentru țară, spre a muri de foame ;
De la pasagiul Bosel, numit de nemți *Român,*
Fiindcă tot ce este într-însul e strein ;
Zic, din pasagiu de unde dau muzele bonton
Trăgînd scabroasă horă sub scurtul lor jupon,
Se duse procurorul să ia proces-verbal,
Căci *ei,* culcați molatec pe pactul liberal,
Nu duseră ştiință la sînta prefectură
Că Anagnosti scrie o carte de pictură.
Se dete judecății trufaşul autor
Ca să s-adevereze mai bine tutulor
Că vechea ordonanță ce *nu avea păcate*
Era mai liberală ca noua libertate.
Dar azi în capitală aceasta-i este-iertat,
Fiind în răzvrătire Consiliul de Stat.
Dar prin județe-afară, prin sate, cum am Spune,
Se bucură poporul de Constituțiune ;
De libertatea presii, făr-a citi şi-a seri,
De dreptul libertății de a se întruni.
E liberă-ntrunirea. De nu mă crezi pe mine,
Te du şi vezi prin sate : sunt cîrciumile pline.
Au dreptul de petiții la Cameră, Senat,
D-eceesuri de putere ce s-ar fi întîmplat,
Cînd Camera-i deschisă ca Banca Românească
Şi cînd Senatul țării s-aşteaptă să mai crească.

Prin sate domicilul neviolat rămîne
Şi chiar de este lege de rechizițiune,
Focarul nimănuia nu suferă necaz,
Căci oaia, vaca, boul se iau chiar din islaz.

Eşti supărat tu oare că biruri noi s-au pus ?
Dar ce-a ieşit d-acolo că-ar pune birul sus ?

Ce este-al nostru este al statului, boiere !
N-am zis că dăm cu toții şi viață, şi avere
Ca să avem mormîntul încununat de flori ?
Să-i dăm avere, viață, să-i rămînem datori !

Păcat că-n timpu-acesta tu n-ai fost deputat!
Să vezi gigantici lupte şi mari bărbați de stat !
Luptau toți pentru titruri în Constituțiune.
Veni Laurianu spre a vorbi cu *ciune.*
Propune-amendamentul în chipul următor :
— „Fiindcă cel ce-n Franța cînd e locuitor
E un francez, iar cela ce şade în Rusia,
Rus încă se numeşte, iar celui din Prusia,
De prus i se dă nume, acel ce-a locuit
în Principate, princip d-acum va fi numit!"
Se supără boierii toți cîți în țări streine
Priimiseră-acest titlu de principe ! Vezi bine
Că astă ironie e tot ce a fătat
Mai bun *Constituanta* de care n-am visat.
Să nu uităm o vorbă ce limba datoreşte
Lui domnul Turnavitu de cînd deputățeşte,
Cuzarambia, vorbă ce însemnează loc
în care domnea Cuza cu Librect şi cu Droc.
Să nu uităm a zice şi de amendamentul
Cu care Cernătescu spăimîntă parlamentul.
Propune să se-nchiză în țara lui Bogdan,
Povernele de spirt ce-omoară pe țăran.
Cum vine Iepureanu şi cum mi ți-1 combate
Că *ei* nu au alt spirt decît cel de bucate !
Se cere încă drepturi politici la femei.
Amendamentul cade şi trece la evrei.
în Constituțiune acest drept se înfilă,
Drept dobîndit nainte prin condica civilă.
Nu-1 combătuse nimeni, dar domnii ce-astăzi pot,
Voiră să arate că ei făcură tot.
Se face mare vîlvă printre miniştrii sivi,
Afară se aude o ceată *de bețivi,*
Cum zice ministerul. Ea deveni ferbinte,
Evreii perd chiar dreptul ce au avut nainte !

Iar Camera amînă ast drept pentru evrei,
Să-1 dea lor deodată ce-o da şi la femei.
Atuncea Adunarea, turbînd de supărare,
Pe cel mai slab îl cată să-şi facă răzbunare.
Găsi pensionarii şi bieţii impiegaţi,
Votă îndată legea să fie amendaţi.
Ei pe Kogălniceanu îl scot din Adunare
Ca imoral, ca unul ce a făcut, îmi pare,
Statutul, astă chartă ce daca n-ar fi stat,
Mai toţi din cîţi votară, aici n-ar fi votat.

De ce nu scrii o carte tratînd despre finanţe,
Aşa cum roatei sparte să punem nişte zbanţe ?
Şi pentru că românii în versuri azi citesc,
Eu o voi pune-n versuri, zău ! ţi-o făgăduiesc.

Se zice că românii schimbară gustul lor ?
Vor să bea vinuri albe ; vin roşu nu mai voi.
Dar eu gîndesc că vinul alb, roşu, ce ne-adapă,
E bun atunce numai cînd e băut cu apă.
Aşadar să se ştie aici ce noi dorim !
Fiţi roşii, albi, verzi, negri ; dar puneţi apă-n vin î
Puneţi pe ţară birmi ; dar puneţi-le bine !
Faceţi reducţiune ; dai" unde se cuvine.
Cît pentru mine unul, al dracului să fiu,
Alb, roşu, verde, negru, ce sunt, daca mai ştiu !
Tot ce-am voin în viaţă, sunt astăzi împlinite.
Prin legi, noi întrecurăm chiar Statele Unitte.
Ţigani tot se mai vede, boieri nu mai zăresc,
Mi-e frică azi de mine să nu mă boieresc !
Sunt încă nişte *principi* — cu titruri îngîmfate ;
Dar toţi au drept să fie cîţi sunt din *Principate.*
Şi răul care astăzi ucide pe popor,
Nu naşte din *princia* ce noi le darăm lor.
în altă parte răul îşi ţine diadema ;
Noi am gonit pe Cuza, dar i-am păstrat sistema !
Pe tine chiar te-acuză că-ai fi un dezertor,
Lui *mititelul* Cuza dînd mîna d-ajutor.

Şi ce-au făcut ei înşuşi cînd au gonit pe Cuza
Găsiră-o casă seacă şi creditori ca spuza,
Şi-n Ioc să umple casa, ei n-au făcut nimic :
S-au mulţumit a pune în casă-un *firfiric.*
Să puie în arhive pe domnul Bataillard
Căci nu găsesc în ţară pe altul mai *gaillard.*
Să facă pretutindeni la şcoli reducţiune :
Să le desfiinţeze, ca să le facă bune !
Partidul nostru roşu, cît fu de peşecher,
II puse sub picioare copiii de boier.

SCRISOAREA
CE DACA N-A SCRIS, AR FI PUTUT SA SCRIE
VODA-CUZA CĂTRE ROŞII

Ce strigaţi voi oare, că de şapte ani
Ţara românească fuse sub tirani ?
Fuse sub sistemul de corupţiune ?
Spuneţi voi acestea din convicţiune ?
Şapte ani! E timpul, dacă nu greşim,
Cînd strigaţi cu toţii că eu sunt *sublim l*
De atunci încoace cu neîncetare
N-aţi fost voi miniştri sau în Adunare ?
înţeleg să ziceţi : „După două mai",
Ca să nu vă bateţi singuri voi în cai.
Sau după trei august, de voiţi mai bine
Ca să fiţi cu totul despărţiţi de mine.
Dar corupţiunea n-am adus-o eu :
Ea trăia-nainte chiar de timpul meu.
Citiţi doleanţa sub Alecu Ghica !
Tot acele crime le repetă clica !
Este-o moştenire, şi de mii de ani,
Care ne lăsară străbunii romani.
Romulus şi Remus, ce ne-a dat chiar nume,
Au supt la lupoaică cînd veniră-n lume.
Nu suntem nepoţii astor mari bărbaţi ?
Să urlăm cu lupii, să nu fim mîncaţi !

Dar voi, cînd venirăţi la putere-o zi,
Aţi zdrobit sistemul ce ne vesteji ?
Dat-aţi judecăţii mai întîi pe mine,
Apoi pe miniştri, ce n-au urmat bine ?

Ca să-mi ziceţi astăzi *tîlhar* din *sublim ?*
Voi aţi dat pe Librict, fiind lup strein !
Aţi priimit în ţară cu sistemul meu
Oamenii ce-mi dase bunul Dumnezeu.
De făceaţi voi altfel, s-ar fi schimbat lotul,
V-ar fi mîncat lupii cu gardă cu totul !
Să nu mi se zică că le-am dat eu lor
Tot bugetul ţării înspăimântător,
Două şi trei posturi pentru fiecare,
Moşiile ţării şi particulare;
Moşiile cele ce s-au zis greceşti,
Cum şi pe acele chiar Brîncoveneşti.
Lupul le mănîncă şi cînd nu mai are,
Mîncă chiar pe-acela ce le-a dat mîncare,
Căci de nu dam astfel ceea ce am dat,
De mulţi ani înainte aş fi fost mîncat.

Am priimit din ţară astă poezie.
Negreşit că simţu-i este-o erezie.
Este o sistemă după un alt plagiu,
Parcă ar fi d-un comic ziar de pasagiu,
Ce le are toate să-ajungă pe buful,
Nimic nu-i lipseşte, decît numai duhul :

„Cine poate zice, cît ar fi de vită,
Că proprietatea e chezăşuită
Cînd se pune strafuri pe proprietari,
De-ţi hrăpesc din curte vite mici şi mari,
Cereale, totul ce-a produs pămîntul
Pentru o hîrtie care-o suflă vîntul ?
Cînd ne şicanează impiegaţii mari
Şi dau judecăţii numai pe ***primari*** '.
Cînd pe călătorul hoţul îl jupoaie
Şi pe hoţ el însuşi potera-1 despoaie ?
Cînd îţi datorează vreun om mai mare
Şi nu poţi a-i pune casa în vînzare ?
Cînd ministrul face abuz de puteri
Şi îţi lasă dreptul să recurgi la ceri ?
Cînd îţi iau moşie, casă şi grădină
Şi cînd tribunalul tot ţie-ţi dă vină,

Daca n-ai alături vreun advocat
Ce a fost ministru sau e deputat,
Care îşi primise misiunea mare,
Numai să cîştige un proces oricare !
Cînd proprietate la țăran s-a dat
Şi cînd iar țăranul moare nemîncat!
Cînd modista frige bietele femei,
Pentr-un rînd de haine, le ia şeapte pei !
Cînd te frige poşta, precum şi factorul ?
Jurnalistul, protul şi împărțitorul!
Comisionerul ce prin multe părți
E rugat a vinde din păcate cărți ?
Nu mai zic nimica d-alte multe brasle
Unde răul creşte cu mai mari odrasle,
Cînd plăteşte statul, pentr-un sol trimis,
Două mii de galbeni d-aci la Paris !
Viața şi onoare, şi proprietate
Sunt o vorbă numai cînd nu e dreptate.
Dar dreptate este oare pe pămînt,
Cînd noi toți îi rupem sîntul ei vestmîrit ?
Cînd orice partide, să-ți dea ajutoare,
Cere să calci legea în a sa favoare ?
Daca deputatul este posesor,
Cere să-i amîie cîştiul plătitor.
Daca deputatul are judecată,
Cere de la tine a fi cîştigată
Şi să dai afară pe judecători,
Daca din păcate sunt ne-nchinători.
Daca deputatul are datorie,
Daca creditorii vînd a lui moşie,
Cere să dai ordin şi să te supui
De a nu se vinde ce nu mai e-al lui !
Cînd tot hoțul află o protecțiune
în tot ce în țară are acțiune,
Daca deputatul nu are nimic,
Cere să dai foncții la vreun amic, .
Cere să dai pensii la vreo madamă,
Nimeni nu votează fără să-ți ia vamă.
Apoi Camarila ? Cerul să ferească !
Pe bieții miniştri venea să-i pîrască !
Pas de nu le face ceea ce îți cere,
Fac interpelații despre ministere !
Apoi polițaii cu complotul lor !
Rudele, amicii ce te înconjor,
Ce-ți spun o minciună ca să te ciupească !
Pas de mai guvernă țara românească !
S-au dat la o parte cîțiva : Teulescu
Şi cu mulți de-aceia ce termin în *eseu,*
Şi afară numai de un Iepureanu,
Au respins p-aceia ce termin în *eanu,*
Fiind d-origină, supozînd, romană,
Şi-avînd în privință a lui Remus mamă,
Iar.cei ce termină în a.e.i.o,
I-ați primit, afară d-al meu Lambrino.
Ministerul d-astăzi n-are nici un *eanu,*
N-are nici un *eseu,* ce desemnă neamu."

Mă acuză unii pentru *două mai.*
Despre lucru-acesta voi să vorbim frai.
Rădicai poporul ce voi îl uitarăți,
Cu armele voastre, care le-aruncați.
N-am surpat eu însă nici o libertate
Ce trăieşte-n lege şi-are coadă-n date.
Libertatea presii puțin am lovit.
Dar făcui aceasta chiar cînd am numit
Minister din roşii ce-albesc la putere
Şi roşesc cu totul cînd sunt în cădere.
Sub Mihai Viteazul n-au fost gazetari
Şi-au făcut, îmi pare, multe lucruri mari,
Cît nu se făcură atîta de bune
Nici în timpul vostru de rechiziţiune !
Presa românească, liberă, oprită,
Zău ! totuna face, nefiind citită.
Şi nimeni la dînsa nici nu s-ar gîndi,
Daca doi, trei roşii într-însa n-ar seri.
Doi dintre miniştri mă descuragiară,
Ei erau d-ai voştri ! Mai mult mă-ncurcară.
Nu vreau să urmeze : cereau garanții.
Intrasem în horă cu nişte copii.

Demisionară. Vine la putere
Nae Crețulescu cu trei ministere.
Carul se pornește, dar cînd mă trezii,
Văzui carul țării cu doi vizitii.
— „Vrea să te răstoarne !" amândoi strigau.
Iau hățul în mînă şi pe cale stau.
Vine Bozianu cu doi juni amabili.
Cînd ceream concesii, ei cătau prin pravili !
Astă manieră supăra deplin
Omenire multă în cercul divin.
Bozianu cade. Vine ministerul
Ce, ca să mă-ngroape, alesese clerul.
Miniştrii din urmă nu mai ziceau : *Ba '*.
Ei, ca popa Vîrna, ziceau numai : *Da !*
Da ! zicea Senatul. *Da l* şi Adunarea,
Care mai la urmă stinse luminarea.
Dup-această cale voiam să reviu ;
Insă conştiința zicea : *„E tîrziu"*.
Alergai atuncea la *neatîrnare*
Prin încumetrire cu o țară mare,
Cu un tron puternic şi de viață plin.
Am trimis pe cneazul dup-un prinț strein.
Şi-aşteptînd răspunsul să vie prin grai,
Speram să iau leafa pe luna lui mai.
Dar aici în lume e statornicie ?
A cerului, lumea este-o ironie !
într-o noapte tristă aste vise trec,
Cum trecuse visul ce-avu Benedec.
Pe el mi-1 răstoarnă un erou german,
Eu căzui sub guşa unui *Ciocîrlan*.

Se vorbeşte multe pe la Botoşani,
Că ne pun condiții frații suzerani,
Ca să recunoască agentului țării
Drept de locuință lîngă malul mării.
Cea mai însemnată este mai ales,
Tot capul de roşu ca să poarte fes ?
Aud că p-acolo certe mari se fac ?
Noile principii încă nu vă-mpac,

Că voi iar formarăți asociațiunea
Ce-are să susție Constituțiunea.
Cu înrîurirea voastră, dragii mei,
Să nu o susțineți ca pe bieții evrei !
Oare comitetul care se compune
N-o fi comitetul de elecțiune
Impuind la oameni ale lui voinți,
Ca să dovedească libere credinți ?
Mă-acuzați voi încă despre tiranie,
Că puterea toată am robit-o mie,
Prin înriurire în elecțiuni.
Ați făcut voi altfel ? Ați fost voi mai buni ?
Dat-ați în alegeri libertatea mare
Pentru orice parte şi orice suflare,
Cît în Adunare înalții adepți
Să-i trimeață țara, nu domnii prefecți' ?
Astfel e puterea : făceam tiranie
Şi-mi părea a face tot elefterie.
Fiind eu d-asupra şi dedesupt ei,
Eu răsuflăm liber, eu şi toți ai mei.
Deci a libertății nesfîrşită miere
O gustară numai cei de la putere.
Toți aşa făcurăți : voi mîncarăți roadă,
Iar bietului popol i-aruncați coada.
Ați strigat voi încă şi nu fără cale,
Că-am fost pus dări multe, dări municipale,
Precum şi diurne foarte liberali
Am dat pe la membrii zişi municipali.
S-au tăiat aceste diurne nebune
Cînd veniră acolo persoanele *bune ?*
Multă sănătate, foşti miniştri-ai mei,
Afară, îmi pare, de prințul Ştirbei !

MUZELE ROMÂNE
CĂTRE
D. ION STRAT, MINISTRUL CULTELOR
ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE

Noi, muzele române, ce de doi ani născură
Şi nu le-a căzut încă nici caşul de lâ gură,
Dar pline de dorinţă să crească-n timpi mai dalbi
Şi să amuze dulce pe roşii şi pe albi,
Am înţeles că astăzi, tu, om cu multă carte,
Ai uşurat bugetul de şcoala de bele-arte !
Stricînd bunelor muze în astă ţară gaşca,
Lăsînd această treabă a se-nvăţa la *Raşca*.
Eşti supărat tu oare pe pictorul Aman
Care-n discurs ce face pe fiecare an
A zis că Creţulescu pusese şcoalei baze,
Cînd ea a fost făcută demult, de alte-obraze ?
Vă trebuia localul ce noi avem acum
Ca să puneţi într-însul boccele de tutun.
Aceasta se făcuse la seminarul mare
în timpul de cultură şi de înaintare.
Tu n-ai fost de părere să fie monopol !
Voiţi economia ? Rămas-â statul gol ?
Faceţi la Ciorogîrla, Zamfira şi-alte schituri
Ce n-au avut domenuri şi li s-au dat venituri.
Faceţi pe la oştire la care un oştean
Ne costă una-ntr-alta trei mii de lei pe an,
Pe cînd cel din Prusia revine jumătate,
Fără să-napoieze armata pe la sate.
Şi muzele române să nu le alungaţi.
Ciudată manieră aveţi să protejaţi
Pe-aceia ce învaţă acest sînt cult în ţară !
Ştiinţe, bele-arte, pe cînd voi daţi afară !

Vai ! nu ne mai rămîne d-acum să vieţuim,
Decît pe la Zamfira să ne călugărim,
Sau părăsind Parnasul, să renunţăm la tot
Şi să ne facem calfe la domnul Godillot!

SINTUL SAVA
CĂTRE
ARHITECTONUL ORASCU

Orăscule, arhitecton cu mare meşteşug.
De zece ani cu tine rău am intrat în plug.
Mi-ai tot făcut la planuri să faci academie
Şi te-ai oprit la unul cu mare măiestrie.
Dar pînă^astăzi încă nimic nu s-a făcut,
Un mare şir de ziduri frumoase de văzut.
Lucrările se zice că azi sunt precurmate,
Căci grinzele sunt putrezi, tavanele crăpate ?
Că s-a numit odată trei, patru comisari
Să cerceteze care sunt aste rane mari ?
Că de atunci încoace orice ministru vine,
Mai face cercetare, să vază daca bine
A fost făcută-odată întîia cercetare
Şi apoi lucrul trece la delă spre păstrare,
în fața-acestor fapte, ce poci a zice eu ?
în curtea monastirii născu un eleşteu,
în zidurile casei, scoțînd academia,
Ministrul din Lăuntru a pus tipografia,
Ministrul de la Culte neavînd ce face-aici,
Umplîndu-le cu paie, a pus cîni şi pisici.
Biserica e ştearsă din planul tău cel mare.
Orăscule ! te teme de sînta răzbunare !
Tu, arhitect, n-ai ştire că arta s-a mărit
Prin sîntele biserici pe care le-a clădit ?
Biserica lipseşte ? îndată arta scade.
Evreii-nalță templu, cînd eclezia cade.
în loc să dați jos lavra, mai bine ridicați
Bisericile voastre şi le-nfrumusețați.

Orăscule, arhitecton cu mare meşteşug !
Ascultă-mă, cu tine rău am intrat în plug !
îți dau acum de ştire, să faci cum este bine,
Ca să urmezi lucrarea, aşa cum se cuvine,
Da' să urmezi tu lucrul cu bani din monastiri,
D-au mai rămas în casă cu-atîția volintiri.
Căci daca nici acuma nu veți urma isprava
Ce-ai început a face în lac la Sîntul Sava,
Voi revărsa pe țară, cum şi pe Bucureşti,
O mare fără margini d-ovrei lățoşi leşeşti
Şi voi aduce vouă în țara românească
Un minister de roşii pe toți să vă *albească*.

PROFESIUNE DE CREDINȚĂ
A UNUI
CANDIDAT DE DEPUTAT LA ALEGERILE VIITOARE

Domnilor alegători, iată-mă, sunt candidat.
Voi să fiu ales acum mandatar sau deputat.
La proprietatea mare,
La proprietatea mică,
Nu țiu mult la orișicare,
Chiar la gloata cea calică.
Dar țiu mult să fiu ales mandatar sau deputat,
La Cameră negreșit și nicidecum la Senat.
Căci la Camera cea mică
E diurnă bunicică,
Cînd la Senat, toți o știe,
Nici lăscaie n-o să fie.
Apoi Camera e tot ! Cu puteri legislativi
I s-au dat prin noul pact și puteri executivi ;
I s-a dat inițiativa,
Dreptul a mînca coliva
Ministerelor de trîntă
Ce nu joacă cum le cîntă,
Dreptul a face buget și-a da pensii la neferi
Și-alte multe ce-n Senat s-au luat de la boieri,
Pentru că ei au dat spuza
Care-au cotropit pe Cuza,
Ce-au ars tot cu-a sa văpaie
Toată-a roșiilor claie.
Daca vreți să știți acum merite ce-am adunat,
Ascultați ! Această țară eu sunt care-am inventat.
Cît Europa de-o știe,
Țara mi-e datoare mie,

Eu fac vecinie revoluții,
Mai adesea evoluții,
Cu-mpărații eu vorbesc contra orișice popor,
Cu poporul eu înjur pe oricare domnitor.
Astfel e diplomația,
Politica, dibăcia.
Orișice principe piară ;
Numai noi să fim în țară.
Nu crez nici în Dumnezeu, nici în dracul cel pîrlit;
Dar cînd sunt la minister, mă fac mare ipocrit.
Și vă jur eu astăzi vouă,
Că în zile cînd nu plouă,
M-aș duce, purtînd un mitru
Chiar după Sîntul Dumitru.
Vorbe late cîte vrei pînă ce să săr pe cal.
Astea sunt niște virtuți din regimul liberal.
Lumea este turmă mare
De șireți și proști — îmi pare.
Cel șiret pe prost înghite :
Popolii sunt aste vite.
Cînd voi fi eu deputat, o să fac să mărmuriți !
O să facem rai ceresc locul unde voi trăiți,
Palestina fericită
Cu iudei împodobită,
Tabere nenumărate,
Rechizițiuni turbate
Și bancnote de hîrtii pe modelul lui Koșut,
Ca să aibă statul bani, fără ca să fi avut,
Biruri mari pe lefegii,
Premiuri la povarnagii,
Să-nflorească băutura,
Daca nu învățătura.
Pe călugări să-i însor, la popi barbele să raz,
Evreii cu plete lungi să facă cu dînșii haz.
Aste la ce mai sunt bune
Cînd avem Constituțiune ?
Cînd gazetele lumină
Și-ntrunirile domină ?
Dar vă rog, alegători, să fiu scos la București !
Voi ghiciți ce voi să fac ? Da ! slăbiciuni omenești

Cum voi fi ales, voi pune
Pentru manifestațiune
Zece oameni buni cu gura
Ca să strige — ura ! ura !
Ca să crează peste tot cei săraci cu duhul lor
C-aceşti zece măscărici au fost marele popor.
Astfel să ne facem raze
Lingă consoli şi-alte-obraze
Că-avem poporanitate,
Rămîneți cu sănătate !

CIUTACII TURCI DE LA RUSCIUC CĂTRE D-NU CREMIEUX ÎN PRIVINȚA DREPTURILOR POLITICE CE SE CEREAU A SE DA EVREILOR

S-a citit în *Siecle,* havadiş franțuz,
Un articol mare, articol ursuz,
Scris de a ta mînă foarte celebie.
Tu zici că românii sunt în barbarie,
Sunt haini cu totul şi mai habitir
Chiar decît felahii cei de la Misir,
Căci gonesc evreii din acele părți,
Şi le stric la havre şi le ard la cărți.
Bre ! credeți voi poate ca s-aveți în har
Politice drepturi printr-un harmazar,
Să fiți bei acolo cum nu s-a văzut
Şi aceste toate pentru-un împrumut !
Dar se poate-acolo drepturi s-aveți voi,
Cînd aceste drepturi nu le-avem nici noi ?
Voi la țara-aceea încă mai aveți
Havre şi cu dînşii încă o duceți,
Iar noi musulmanii n-avem nici geamii,
Nu ne lasă-n țară fără chezăşii.
Şi cu toate-acestea, pentru acest drept
S-au luptat cinci veacuri cu noi pept la pept.
Şi voi iaudii, fără de cavga,
Ați crezut d-a gata să mîncați halva ?
Că-or să dea țara lor la iaudii
Numai ca să treacă de mari celebii
în gazeta voastră cea cu marafet ?
Ama cap la tine ! Alah ! Mohamet !
Geaba la gazete faci calabalîc,
Ceea ce vor frencii este zefzeclîc.

Căci ei nu dau țara aceşti vlahi Bogdani
Decît cu-arma în mînă, iară nu pe bani !
Mîne o să cereți chiar şi la Stambul
Politice drepturi nefiind destul.
Să vedem acolo dintre iaudii
Venind să ne zică : *Cusum ! celebii!*
Ca să le dăm drepturi, apoi maşala
Cu cilibilicu să fim ciulama !
Să vezi iaudii printre musulmani,
Paşi, veziri, ba încă şi chiar şadrazami!
Tamam! tot atîta ar fi să chemăm
Pe moscovi şi țara plăcintă s-o dăm !
Musulmanii şi vlahii nu sunt cilibii,
Cu prețul a se vinde către iaudii !
Iată ce îți zicem, o, mare vechil,
în mehtupul nostru şi-n al nostru stil.
Şi daca în țară ți-au zis vro cîțiva
Că au țara-a vinde, o, vechil paşa,
Să nu crezi nimica, căci acei români
Fac zefuri cu tine şi sunt mari ciapcîni !

FEMEILE ROMÂNE

Tot ce-avem în țară mai bun, dragii mei,
îl găsim noi astăzi încă în femei !
Decît noi bărbații ele sunt mai bune.
O singură culpă au şi o voi spune :
N-au putut să facă încă pe bărbați
Mai buni pentru țară şi mai inimați !
Şi puteau să-o facă. Ele le au toate,
Inimă şi spirit pe cît nu se poate ;
Ele sunt frumoase, toți o mărturesc.
Chiar celor urîte nurii nu lipsesc.
Este diferință între o germană,
Slavă şi-o femeie greacă şi română.
Cele dintîi două au ceva îngroşat
De bărbat, de barbar, de got, de sarmat,
Cînd cele din urmă au delicatețe,
Poezie, grații, chiar făr' de junețe !
într-un cîmp la muncă, vezi pe o maghiară.
Nu vesteşte-o climă aspră şi barbară ?
Vezi pe o română, cu brațul gingaş,
înclinînd pe sapă capul drăgălaş
Şi visînd la lume cu melanholie ;
Nu vesteşte-o țară numai poezie ?
Ce-are să refuze omul, domnul ei,
Ce-are să refuze românii femeii
Ce-i aduce zestre, grații, frumusețe
Şi, mai mult ca toate, inimă, junețe ?
Tot ce-ar vrea femeia ar putea să facă
Din bărbat, ea care ştie-atît să placă.

Mumă, ea îl naşte, ea l-a legănat,
Soaţă, îl dezmeardă ; cînd el e bărbat,
îi dă mîna-n viaţă şi mîngîitoare
Ea-i închide ochii chiar atunci cînd moare.
Ce-a făcut femeia pentru-acest bărbat
Ca să fie-n viaţă mare şi stimat ?
Şi Mihai Viteazu şi Ştefan în lume
Sunt datori mărirea unor mîndre mume,
Apoi unor soaţe demne de ei doi :
Femeile-atuncea făceau pe eroi.
Astăzi ce fac ele ? Trebuie a spune ?
Pana trebuinţii cu greu se supune.
Daca un ministru sau un deputat,
Sau oricine are nume d-om de stat,
Violează legea supra carii jură ;
T)aca deputatul pune frîu-n gură,
Cînd se calcă legea, pentr-un interes ;
Daca probitatea este un eres
Pentru marea parte din societate ;
Daca pentru ţară nimeni nu combate,
Nimenea nu moare, ci toţi vieţuiesc ;
Daca luxul, viciul crud ne moleşesc,
Daca omul schimbă oricare voinţă
D-astăzi pînă mine dupe trebuinţă,
Dac-amorul ţării servă de mijloc
Pînă ce să scoată nucile din foc ;
Daca toţi aleargă după funcţiune
Şi nu-i mulţumeşte una şi ne-o spune !
Daca scopul vieţii e s-adune bani
Cu orice mijloace de atîţia ani ;
Daca soţul uită o soţie pură
Şi risipă starea cu o curvătură ;
Daca şi-alte rele ce nu poci să zic,
De la cel mai mare pînă la cel mai mic,
Bîntuie azi ţara şi o vestejeşte,
Viaţa şi junia de i-o putrezeşte
Şi aduce starea de dureri, de chin,
Şi ce mai rău este, rîsul la strein,
Să ne fie nouă liber a o spune :
Femeile-s culpa, deşi sunt mai bune !

Daca rola noastră astăzi s-ar schimba
Şi în locul nostru ele-ar guverna,
Zău că ţara noastră, zică fiecine
Ce-o voi să zică, ar merge mai bine !
Dar nu este asta misiunea lor,
Cel puţin acuma şi l-acest popor.
Au o misiune delicată foarte
Să insufle viaţă unde este moarte,
Tinereţe unde totul e bătrîn,
Totul vestejeşte în bietul român ;
Să prefacă spirit, inimă, credinţă,
S-avem o putere, s-avem o voinţă.
Să nu ni se zică ceea ce ne zic,
Cu amărăciune, că nu pot nimic !
Femeile turce care sunt robite,
Care după viaţă, din rai sunt gonite,
încă au putere pe bărbaţii lor,
Ele guvernează ; fac cu ei ce vor.
Suverani cu nume, turcii sunt în faptă
Sclavi către femeia sclavă, dar deşteaptă.
Cum femeia noastră, care e mai sus,
Pînă astăzi încă capul şi-a supus
La voinţa noastră, cînd acea voinţă
Este rătăcire, viciu, decadinţă ?
Crede ea că cerul i-a dat frumuseţi
Numai să producă fete şi băieţi,
Cum produce planta ? A sa misiune,
Ceea ce produce, este să-ncunune
Şi să nobileze cu inima ei :
Iată ce se cere azi de la femei.
Naţiunea noastră n-o să fie mare
Şi prin dalbe daruri demnă de mirare,
Decît cînd femeia să fie va vrea.
Ce-o voi femeia a fi, va fi ea.
Vreţi neatîrnare, glorie, putere,
Femeii române, voi le puteţi cere.
Vreţi bărbaţi mari încă, vreţi bărbaţi virtoşi,
Liberi, mîndri, harnici, leali, inimoşi,
Cereţi la femeie ! Ea singură poate
Din rele în bune să le facă toate.

Mumelor ! Copiii oare-i hrăniți voi
Ca să fie jocul a cîțiva ciocoi ?
Ca să fie robii erorilor care
Bat această țară fără încetare,
Ca uitați să piară în aceste părți ?
Ca să prade țara ? Ca să joace cărți ?
Ca să amăgească ? Ca să se-ndatoare ?
Şi-n vițiu să peardă a juneții floare ?
Ca să n-aibă-n lume nici un țel mai sînt,
Să facă din viață chiar al lor mormînt ?
Constituțiune, Cameră, Senat,
Cluburi şi gazete, tot ce s-a visat,
Minister din Cameri ce de tot răspunde,
Lege, paralege, ce născînd, s-ascunde ;
Tot, tot ce se face de atîția ani
Nu vor scăpa țara de ai săi tirani.
Căci oricare popol cînd n-o şti să fie
Demn de libertate, cade sub robie.
Ridicați bărbații care sunt căzuți,
Faceți ca să aibă vechile virtuți.
Voi puteți aceasta, voi şi numai voi,
Şi numai atuncea vom fi liberi noi !
Românie dragă, n-aştepta să vie
Toată mîntuirea de la o domnie,
De la un ministru, de la un Senat,
De la o partidă ce te-a răsfățat!
Toate-aceste nume nu pot ca să fie
Decît ce-i fi însuți, tristă Românie !
Fi-vei tu cu viață şi cu virtuți tari,
Cei ce te guvernă vor fi însuşi mari.
Fi-vei dimpotrivă, adică nimic,
Tot guvernul are ca să fie mic.
Cît vei primi viață şi a ta mărire
De la o partidă, de la cîrmuire,
Tu, o, Românie, vei fi roaba lor.
Căci izvorul vieții este în popor,
Acolo-i femeia, mumă şi soție.
Ea ce tot omoară, ea ce tot învie,
Lasă pe politici, vilani şi boieri,
Morți de azi să-ngroape pe *morții de ieri !*

Lasă patrioții care au brevet
Cu doi sfanți pe lună de la comitet
Să cate mijloace ce le-nsuflă frica
Care au de duhul ministrului Ghica ?
Lasă încă albii să supuie compt
La inchizițiunea *Românului* ciont
Că-au avut curagiul într-o dimineață
Fapte scandaloase să le dea pe față.
Lasă pe *primarul,* blîndă tărăbuță,
Ca să vînză carnea scumpă şi slăbuță
Cînd o vită mare nu mai are preț,
Grația să fie lipsii de notreț !
Pe bucureşteanu ce pulbere cerne
Lasă-1 ca să doarmă cum îşi va aşterne,
Lasă pe toți ***mană*** cari mai de mult
Pentru o felie de pîne, insult;
Lasă-acele elice, Bizanță perfidă,
Ce fac din principe, jocuri de partidă,
Lasă să se plîngă de ură-năspriți
Şi de nebunie *domnii cei stîrpiți !*
Şi îți cată viața şi a ta mărire
Unde pînă astăzi n-ai avut privire J

M. S. DOMNULUI BARBU ŞTIRBEI

Te-ai întors în ţară după nouă ani
Să mai vezi nepoţii marilor romani,
Să cunoşti progresul care ei făcură
în arţi, în ştiinţe, în literatură,
Legislaţiune,
Administraţiune,
Constituţiune,
Cum şi-n Uniune.
Auzii eu însă că, abia în ţară,
Şi îţi faci pachetul să pleci iar afară ?
Asta dovedeşte că ce-ai văzut
în această ţară prea mult ţi-a plăcut
Şi te duci din ţară cu mare grăbire,
Ca să nu te-nece multa fericire !
Cînd venişi la poarta cetăţii de foc,
Toţi te salutară ca p-un prooroc,
Chiar acei ce-odată îţi scriau pamflete,
Răsfăţînd pe spate lungile lor plete,
Toţi te salutară ; dar din ei cîţiva,
Văzînd simpatia ce te-nconjura,
Sinceră, adîncă şi chiar generală,
Schimbă curtenia în hulă banală !
Puseră îndată *comicile* foi
Ca să dea în tine cu al lor noroi.
Enimic al clasii şi oligarhiii,
Astăzi cînd se-nalţă, vai ! dobitocii !
Templuri şi statue, oare ai crezut
Ca să te priimească p-un bun aşternut

Cine are-un meriit cît de mic, în ţară,
Atrage asupra-i ura lor amară !
E nenorocire pentr-un patriot
Daca, din păcate, nu e idiot !
Suntem în momentul prin care-a trecut
Popolii ce singuri viaţa şi-au perdut :
Timp de ameţeală, ură, dezbinare,
Unde nici un lucru locul nu-şi mai are,
Unde tot ce este principii, idei
Sunt sacrificate la bărbaţi pigmei,
La partide slabe şi la interese
De persoane care astă stare ţese.
Unde-i inemicul ţării cel mai rău ?
O, sărmană ţară î El e-n sînul tău !
Este dezbinarea, fiică de durere,
Ce-a născut-o-n ţară *pofta de putere.*
Toţi voiesc puterea ; şi mulţi sunt uimiţi.
Zece mii miniştri, cincizeci *domni stîrpiţi.*
Zece mii de elice, cincizeci de partide !
Care mai de care devenind stupide.
Dar scriitoraşii cu vai şi cu ah !
Cu patriotismul născut în stomah !
Mai şi cu februariu, introduşi prin coşi,
Ce se luptă încă ca doi slabi cocoşi,
Toţi sperînd că Poarta o să ţie tare,
Să răpească ţării sînta-i neatîrnare.
Doară se va naşte din ast amălgaş
O nouă domnie pe un căuzaş.
Cluburi peste cluburi, certe peste certe,
Cine să mănînce vişinele ferte.
Apoi lîngă toate, crudul ridicul
Venind plin de pene, comic îndestul,
Cu mii de *tertipuri* şi cu *marafetul*
Care-aceştii epoci au format buchetul,
Multe rele crude au trecut pe ţară,
Foamete, lăcuste, sabie d-afară,
Necăciuni, cutremur, răzmiriţe mari,
D-au plecat spre moarte inimile tari,
Budberg şi Halcinschi, Coronini, Hese,
Jidovii cu laţe ce ne cer concese.

Insă ridicului încă nu venise
Şi a țării frunte el n-o umilise.
Iată-ne în urmă căzuți îndestul,
Prin păpuşărie chiar în ridicul !
Şi te miri tu poate că venind în țara
Iți aruncă-n față o mică ocară ?

ŞTEFAN CEL MARE ŞI MIHAI VIZITÎND ROMÂNII ÎN RAI ŞI ÎN IAD

Mai presus de soare, dincolo de cer,
în nedefinita mare de eter,
într-un parc de arbori cu fructele d-aur,
Unde crinii-ngînă delicatul laur,
Iată că se plimbă printre mii de flori
Două umbre sînte, doi foşti domnitori.
Ei discută tare, plimbîndu-se-n rai ;
Unul este Ştefan, iar celalt Mihai :
— „Ce ştii de Moldova ?" întreba munteanul.
— „Dumnezeii s-o scape ! zicea moldoveanul.
M-am luptat cu arma patruzeci de ani,
Ca să-o scap de lanțuri, s-o scap de tirani,
De poloni, de unguri, de pagini, de soartă !
Cînd o credeam vie, iat-o o văz mai moartă !"
— „Au acum *Unirea* şi tu ai de ştire
Că unirea este a lor mîntuire ?"
La aceste vorbe marele Ştefan,
Lovind într-o stîncă cu-al său buzdugan,
Strigă : – „Ce unire ! îmi acreşti gîndirea !...
Asfel de unire a stricat unirea !
Da, unirea este lucrul cel mai sînt
Ce-are să înalțe acel bun pămînt ;
Voi puteți fi încă fără de unire,
Căci sunteți un popol de aceeaşi fire ;
Chiar d-aveți acolo pe vestiții roşii,
Ce fac neajunsuri şi scot morții prin coşi ;
Noi avem jidanii care ne-a supus...
Dumnezeu să ierte cine i-a adus !

Fără de unirea noastră cu muntenii,
Or să ne robească nemții, lipovenii.
Dar cel ce-a făcut-o, a făcut-o rău,
N-a dus bine lucrul, pre sufletul meu î
A vărsat veninul cel amar de ură
In inima noastră cîte-o picătură.
Strănepoții d-astăzi n-au știut ce cer ;
Ei în loc să ceară poduri, căi de fer,
Ce scurtează calea şi din toată țara
Fac un oraş singur, toamna, iarna, vara,
Iată-i că îmi cere să treacă la ei...
Tronul ? Nu ! Ci curtea cea de *Căsăței* '.
Unii cum nici alții n-au putut să facă
Dorul de căminuri, de satu-i să tacă,
înaintea sîntei, sublimii şi mari
Românii, amblemă care-i face tari !"
Dar Mihai răspunde : — „Domneşte-ți mînia f
Asta nu opreşte d-a fi România.
Sunt şi alte neamuri care nu se-mpac,
Mult mai luminate, şi tot astfel fac."
— „Strige cît le place ! Certe-se mereu !
însă facă lucruri cum am făcut eu,
Cum făcuşi tu însuți ! Lucruri de tărie !
Nu hagi-ivaturi şi păpuşărie !
Să ridice neamul şi să-1 facă tare
Prin a lui putere şi neatîrnare,
Nu prin gazetele şi-adunări, cuvinte,
Unde cearta toată e pentru plăcinte,
Ci pe cîmpul luptei cu-armele în mîni,
Daca vor să aibă nume de români !
Daca nu ! mai bine piară al lor nume,
Decît cu ruşine să trăiască-n lume !"
— „Tu zici bine, doamne, — a răspuns Mihai,
Dar tu nu ştii oare ce se trece, vai!
De la Lupu-Vodă şi de la Matei
Basarab, românii nu sunt mai mult ei !
Domnii ce urmară, prin lux, moliciune,
Au adus în inimi trista slăbiciune.
Tirani către țară, robi către păgîn,
Ei au stins tot focul în al țării sîn.

I-a făcut d-atuncea încă să roşească
Numai la ideea ca să se mărească,
Ca să aibă o țară, ca să fie tari,
Ca să nu mai fie robi şi tributari.
Loviți chiar de dînşii, iar nu de păgîni,
Ei, români de viță, urăsc pe români.
Ei se cioctisiră cînd vrăjmaşii țării
Se măresc şi-apucă drumul dezvoltării.
Astfel au nevoie de un timp mai mare
Ca să se ridice dintr-o tristă stare
Unde cîrmiuirea unui trist trecut
Din țară, o vacă cu lapte-au făcut !
Astăzi chiar cînd neamul spre bine se strînge,
Trecutul acela pe el se răsfrînge
Şi în umbra-i tristă, umbre ce-1 împac,
Multe lucruri triste, Ştefane, se fac !"
— „Ştiu, răspunde Ştefan, Mihai şi Şerban,
Mireea, Alexandru, Rareş şi Bogdan,
Nu au monumenturi, nu au nici morminte,
Cei mai mulți dintr-înşii, pentru oseminte.
Mai curînd statuă ei vor înălța
Lui *Papa-Nicola* şi lui *Iorganda !*
Căci ei cu trecutul care dă tărie,
"Viață şi mărire nu vor să mai fie !
Trăiesc cu prezintul ; prezintul e mic ;
Corpul are totul, sufletul nimic !
Faptele străbune, îți voi spune ție,
Ei le văd cu milă ca o nebunie.
Luptele de astăzi nu sunt ce âu fost,
Să fac între dînşii să apuce-un post.
Alții ca să fie capi de clici formate ;
Iar clica nu ştie d-adevăr, dreptate.
Clica înnegreşte pe cei meritori.
Celui mai netrebnic împleteşte flori.
Şi cu toate-acestea, eu tot le-aş ierta,
Daca pentru țară încă s-ar lupta !"
Dar Mihai răspunde : — „Popolii se bat
Cînd grelele lanțuri adînc îi străbat.
Multe rele astăzi pe români înclină,
însă nu-i apasă sabie streină.

Cînd această pală le-o muia cerbicii,
Din aceste turme vor ieşi voinicii."
— „Cînd va fi aceasta, la apăsători
Oare nu s-or duce cu cununi de flori ?"
— „Nu mai crede-aceasta ! Cei ce ies, Ştefane,
Cu cununi cînd întră cetele duşmane,
Nu sunt fii ai ţării, ci odrasle noi,
Piruri ce în holde se nasc din gunoi,
Aduse-n picioare de streini în ţară.
Dar românul simte ruşinea de fiară.
Mîne o s-o simtă poate şi mai mult.
Daca cei răi încă astăzi se ascult,
Popolul nu-i vina ; ei vorbesc dreptate,
Patrie, onoare şi de libertate,
Popolul le crede căci e însetat
De aceste bunuri ce n-a mai gustat."
— „Popolul le crede, căci n-are voinţă,
Nu are destulă proprie fiinţă.
I-au luat voinţa cei ce-l amăgesc,
Luminile toate cat de le răpesc.
Vor să aibă-o vită ne-nţelegătoare,
Să zică ca dînşii ! Sărace popoare !
Comerţul ce este capul la popor,
Care îl conduce, e nepăsător !
Şi ce fac românii ? Văd, fumînd tutunul,
Pe *albî* şi pe *roşii* cum se bat cu pumnul.
Şed în moliciune şi fac datorii,
Privesc cum le vinde casă şi.moşii,
Care trec în mîna unor noi veniţi.
Alţii caut posturi a fi vestejiţi,
Ca să facă stare, şi cît mai în grabă,
Despoaie orfanul şi văduva slabă,
Despoind chiar statul ce-a îngenuncheat,
Toate, să hrănească viţiul turbat!
Pare că în ţara ce s-a rătăcit.
Un cap singur este şi este zdrucit ;
C-o inimă este şi e vestejită ;
Toţi înclină capul ca o biată vită.
Nu mai este încă o părere-a sa ;
Vorba pare dată numai la cîţiva.

Crima şi trădarea trec de dibăcie.
Numai moartea ţării pare încă vie !
Hoţul are stima, iar omul cinstit,
Cînd nu-l persecută, e despreţuit!
Moartea este-aproape ! O naţie are
Soarta ce merită, nu îmi pasă care !
Căci nu sunt în vată ! Cum i-aş face eu
Să meargă-nainte, jur pe Dumnezeu !"
Iată că acolo, spre iadul ştiut,
Trecînd nişte umbre, la ei au stătut.
—• „Ce sunteţi voi ?" strigă Ştefan cu mărire.
-— „Moldoveni, răspunde grupa cu grăbire,
Moldoveni ce-n doruri demult am născut
Şi-am murit de foame în anul trecut."
— „Aţi murit de foame într-o ţară unde
Marea avuţie sub pămînt s-ascunde ?
Sunteţi poate leneşi, beţivi de legat ?
Nu moare de foame omul cel bărbat.
Mergeţi de la mine ! Aţi avut pămînturi
Şi n-aţi făcut munca, socotind pe vînturi !"
Iată alţii însă trecînd în convoi.
Ştefan îi întreabă : — „Cine sunteţi voi ?"
— „Noi suntem aceia care-au răposat
La trei august ziua, în tîrg, lîngă sfat,
Ucişi cu cruzime sub casa Basaca,
Ne-a ucis, stăpîne, cum ucide vaca."
— „Ce-aţi făcut voi oare ?" — „Nici strigat măcar
Ne-a dat fiecărui cîte-un icosar
Şi ne-a zis, vă duceţi şi strigaţi cu toţii
Să moară ciocoii şi să piară hoţii."
— „Adevăr, răspunde Ştefan, ferictţi !
Cei săraci cu duhul în raî sunt primiţi."
Ăştia iau drumul către poarta mare
Unde este raiul cel de desfătare.
Iată că trec alţii la iad, toţi români.
In capul lor merge doi oameni bătrîni.
Ei sunt morţii noştri, este-acuma anul,
Ei se revoltară cînd cu Rosnovanu,
Cu mitropolitul Mugur din Micleşti.
— „Să şedem acolo... Să ne dea ei veşti !..."

— „Ce fel ! zice Ştefan, ei se duc la iad ?"
— Da ! răspunse unul dintre morţi, un smead,
Căci deşi murirăm pentru o idee,
însă, vai ! *Românul,* bătrînă femeie,
Scrise un articol că-am fost cumpăraţi,
Ca să facem ceartă, de nişte-mpăraţi.
Astfel ne condamnă, cu greşală mare,
Fără să ne facă altă cercetare."

(Va urma.)

URMAREA VIZITII LUI ŞTEFAN CEL MARE ŞI MIHAI VITEAZUL ÎN IAD ŞI ÎN RAI

PARTEA Iii

— „Ai să mergem, zise Ştefan lui Mihai,
Să vedem românii din iad şi din rai."
Domnul de Moldova merge înainte
Pîn' la Sîntul Petru. — „Rogu-te, părinte,
Este cu putinţă ca să ne-nsoţeşti
Şi să ne-araţi iadul, raiul ce păzeşti,
Să vedem acolo sufletele toate
De români ?" Iar Petru răspunse : — „Se poate,
Pentru voi, o, mare Ştefan şi Mihai,
Vă-nsoţesc în iaduri, precum şi în rai ;
Dar întîi vom merge în tartarul mare —
Acolo românii d-astăzi au intrare,
Cînd în rai puţine suflete s-avînt.
Din acele locuri — cele care sunt,
Sunt de mai mulţi secoli aici ridicate,
Cînd românii încă aveau bune date."
Zice. Ia pe spate un ciomag de corn.
Apoi se coboară într-un crîng strimt, morn,
Sterp, spinos. Vederea-i inima îţi strînge,
Sufletu-ţi apasă şi te face-a plînge.
Soarele acolo n-are răsărit.
Ziua este-nchisă, cerul aburit,
Nu este nici lună, nu este nici stele ;
Solu-i plin de spinuri, şerpi, vipere rele,
Mărăcini sălbateci care nu-nfrunzesc.
Ochi de lei, de tigri, printre ei sclipesc.
Galbenii balauri îmbrăcaţi în zale
'Gardă-mpărăţia, tîrîndu-se-n vale.

Bufniți, cucuvele, ciufi şi lilieci
Zboară, țipă ziua, dau fiore reci.
Astfel este locul unde Petru-i duce,
Unde tot se naşte ca să se usuce,
Trist locaş al morții şi mai trist părînd
Printr-un rest de viață ce-o vezi licurind.
Iată că sosiră lîngă-o apă adîncă,
Rîu de sînge mare ce ieşea din stîncă,
Peşteră profundă, neagră, blestemată,
Gură de balaur ne-ncetat căscată.
Domnii ascultară, coprinşi de teroare,
Zgomote ce face tartara-nchisoare.
Tremură scorbora, gîlgîie sîngele,
Clocotă, spumegă, pe negre stînci
Vuvuie aerul, ruguie, țiuie,
Urlă torentele-n smîrcuri adinei,
Stîncile scorborii crăpîndu-şi pîntecii,
Volvor jeratice d-al ghenii foc,
Tunete, trăsnete, fulgere rîură,
Țipete, răcnete varsă acest loc,
Fluieră demonii, şuier balaurii,
Urlă, se tînguie umbrele-amar,
Crocăie zgripțorii, întinzînd ghearele
S-apuce suflete pentru tartar.

— „Naintați ! le zice Petru, liniştit,
Sufletul ce este pur, nepipăit,
N-are să se teamă de aceste rele.
Naintați îndată pe urmele mele !"
Ei înaintară pe un drum săpat
In această stîncă care s-a săltat.
Iată-i că veniră la o mică poartă
De aramă. — Petru bate a sa toartă.
Poarta se deschide. — „Iată, zise-atunci,
Locul de exiliu şi de aspre munci.
Dar citiți d-asupra !" Cei doi domni priviră
Şi d-asupra porții iată ce citiră :
„Aici vin tiranii ce-n domnia lor
Au ținut în lanțuri pe slabul popor.

Cei ce se revoltă contra tiraniii
Şi cînd ei fărâmă germenul robiii,
Şi apucă cîrma, în loc de a da
Libertăți la popoli, le ia şi ce-avea.
Cei ce speculează slaba omenire
Cu idei înalte despre mîntuire,
Naționalitate, şi în gîndul lor
N-au decît puterea care ei o vor.
Cel ce toată viața merge-n bună cale
Şi la fine schimbă cugetele sale..."
— „Nu vă perdeți timpul cu-acel catalog.
Veți vedea cu ochii, intrați în ast loc !"
Intră-n altă grotă neagră şi profundă
Ce părea să fie peste tot rotundă
Şi cu porți d-asupra cărora scriau
Din ce națiune cei închişi erau.
— „Iată, zice Petru, partea românească."
Şi Mihai citeşte-n limba latinească
O inscripțiune cu litere mici :
„Imperiul Turciei se află aici !"
Petru intră, domnii trişti, împovărați,
îl urmează-n cale cu paşi măsurați.
Iată nişte umbre în umbră s-arată.
— „Cine este oare astă mare ceată ?"
întrebară domnii. Petru zice lor :   .
— „Domni din țara voastră, răi pentru popor.
Ia priviți acolo unde e lumină,
Vedeți voi o umbră ce-are mîna plină
De un sînge negru, sînge omenesc ?
Mai vedeți în juru-i umbre ce muncesc
Demonii ? E vodă Țepeş, e tiranul ;
Umbrele, boierii ce formau divanul,
Ei, ce răsturnară p-acest domnitor,
Sub cuvînt,să scape de jug pe popor,
Şi cînd îi luară, prin omoru-i, locul,
Făcură ca dînsul, întoreînd cojocul."
— „Vlad ! îi strigă domnii, ce faci tu aici ?"
El spre ei întumă ©chii crunți şi mici.
— „Cine sunteți ?" zise monstrul cu mînife.
— „Eu, Mihai !« — „Eu, Ştefan ! toți din România."

— „Tu, Ştefan [cel] Mare, tu, fălos Mihai,
Strigă el, voi sunteţi strămutaţi în rai...
Vă rugaţi acolo să fiu scos d-aice.
Vai ! am fost în viaţă un tiran, se zice.
M-adăpam cu sînge ! Lege eu eram.
Dar puteam fi altfel decît un tiran
Cu boierii care cătau cu păgînii
Să vînză altarul, ţară şi românii ?
Da ! tiran fusesem, dar nu pe popor.
Şi de ţara sîntă n-am fost vînzător !..."
— „Drept vorbeşte, zise Petru, şi se zice
Că făcîndu-şi timpul hotărit aice,
Au să-1 transporteze într-un verde plai
Care face parte dintr-un colţ de rai.
Căci tiran, cum zice, dar rămase tare,
Şi păstră cu braţu-i sîntele altare."
Zice şi îndată lasă acest loc.
Ei văzură încă înotînd în foc,
Cum înoată peştii într-o apă adîncă,
Pe alţi domni din ţară. Ei văzură încă
Pe Mihnea Turcitul, astfel poroclit,
Şi pe Lăpuşneanu cel călugărit.
Doamna ce-1 ucise cu venin, apare
C-un pahar în mînă şi îi zice tare :
— „E sîngele ţărei, ţine, doamne, bea !"
Domnul cu durere în rîu dispărea.
Iată că pe valul rîului de foc,
Turbilon ce cură în acest trist loc.
E un cîrd de duhuri, palide la faţă,
Şi spre mal s-avîntă şi-not pe surfaţă.
Domni născuţi în ţară şi fanarioţi
Ce-au fost în viaţă trădători şi hoţi.
Cine să ne spuie toate-aceste nume
Sub care-nainte ei au fost în lume ?
— „Toţi fanarioţii, întrebă Mihai,
Sunt aici în chinuri ? Nici unul în rai ?"
— „Nu ! răspunde Petru cu durere-amară,
Au fost dintre dînşii mai buni pentru ţară
Chiar decît românii, şi voi număra
Pe Grigore Ghica, care protesta

Cînd înalta Poartă dete Bucovina
Austrii ; cel ce a pus doctrina
Să se libereze românii ţărani,
Cînd boiejrii ţării, şi robi şi tirani,
Aleargă la Poartă şi denunţă crima
Cum că protestase pentru Bucovina.
Ghica perde viaţa ; iar Moruz apoi
Din boierii acestii au ucis pe doi."
— „Unde este Ghica ?" întrebă Mihai.
— „Acela, răspunde Petru, este-n rai,
Unde se va duce, da, tot domnitorul
Ce-nfrînînd boierji, ţine cu poporul..."
Petru se îndreaptă către ei şi zice :
— „Basarab şi Lupul încă-au fost aice,
Căci ei combătură români cu români,
În loc să se bată cu asprii păgîni.
Dar fiindcă-n lume ei au făcut scoale
Şi-au clădit biserici pe la munţi în poale,
S-au mutat d-aicea în acelaşi plai
Destinat lui Ţepeş într-un colţ de rai."
Mihai recunoaşte p-Alexandru Rău
Ce a vrut în viaţă să-i ia capul său,
Pe pribeagul Mire ce ducea păgînii
Cînd Călugărenii ridicau românii.
Ei se cufundară de cum au văzut
Pe Mihai şi Ştefan, i-au recunoscut.
Petru le vorbeşte : — „Aici au să vie
Toţi cei ce domniră peste Românie,
Domnitori pe viaţă cum şi caimacami
Ce vor fi în ţară trădători, tirani,
Hoţi, furînd ei însuşi sau lăsînd să fure,
Cu călcarea legii, nişte creature,
Socotind să-şi facă, pe un preţ de bani
Şi pe preţ de crime, la tron partizani."
— „Dar ce se vor face cele instruminte
Care lor serviră ?" — „Alfel de turminte
îi aşteaptă — zise Petru gînditor.
Neferice este omul peritor *î*
Veţi vedea voi toate crimele urmate
în lume, aicea cum sunt reprimate.

Dar să-aveți de știre că-ntre condamnați
Ce-i vedeți în flăcări aici aruncați,
Sunt puțini din domnii care se bătură
Pentru dreptul țării, cît de răi ei fură.
Prin mărețe lupte ei au dobîndit
Iertarea cerească, dupe ce-au murit."
— „Sînte ! zise Ștefan, lămurire cer .'
Ce, războiul este primit chiar în cer ?"
— „Cînd războiul este pentru apărare,
Este o virtute și primire are."
Cînd vorbesc ei asfel iată vine-alt roi,
Vin ca mormolocii în lac de noroi.
Domni ce guvernară țările române,
De cînd încetară d-a mai fi stăpîne.
— „Iată, zice Petru, domnii ce-au lăsat
Vechile tractate, ce s-au încheiat
De Bogdan și Mircea, să se violeze,
Pînă ce-ncepură să se anuleze.
Să vi-i spun pe nume ar fi mulți să-nșir.
Vechile tractate chiar azi se deșir
Cînd de mari puternici ce vă protejară,
Cînd chiar de românii ce domniră-n țară."
Ștefan stă pe gînduri, apoi căutînd
Spre Mihai, el zice negru cugetînd :
— „Eu pe patul morții zis-am țării mele...
Dar erau p-atuncea timpuri foarte grele,
Ca să recunoască fiul meu Bogdan
Pe sultanul numai ca p-un suzeran.
Dar d-o vrea să strice legi și date sînte,
Mai bine Moldova să schimbe-n morminte !"
— „Cearta pe domnie planul ți-a stricat;
Zice Petru. Domnii care au urmat
Dinastiu tele, la tron pentru parte,
Călcau un articol din bătrîna carte."
Cînd vorbeau ei asfel, iată dupe ei,
Pe poteca strîmptă, cu pași ușurei,
Se luase-un suflet care părăsise
De trei zile lutul ce îl învelise.
Nescris în registru și nejudecat,
El se rătăcise, fugind ne-ncetat

Prin aceste locuri, cînd el dete-n urmă
De cei trei pe care pe furiș îi urmă.
Petru îl zărește și se încruntă :
— „Cine ești, o, suflet ? el îl întrebă,
Cu ce rînduială ai venit aice ?
Forma ta e forma vieții cei ferice."
— „Eu sunt, Sînte Petre, de la Bucureștii
Ziarist, orator și orice voiești,
Om de stat. ministru, cum n-au fost în țară
Popularitate îmi făcusem rară ;
Numai printr-o vorbă, într-un scurt cuvînt
Ce la Adunare am ținut, om sînt. •
Vei să știi acolo cum vorbim de bine.
Ascultați : guvernul e-necat de crime.
Minister din Cameri, gardă, cluburi, presă
Și neatîrnarea bisericii expresă..."
—• „Taci !" îi zise Petru ; dar el îi mai zice
— „Nu-ntrerupe, sînte, p-orator aice !"
—• „Ești nebun !" îi strigă sîntul supărat,
Privind bietul suflet astfel turburat.
— „Cer cuvîntul ! zice umbra liberală,
într-o cestiune curat personală !"
Dar aici se curmă tot discursul său,
Căci sînțitul Petru se mînie rău
Și luînd toiagul cel de apărare
Ca-n timpii cei barbari îi dă pe spinare.
Sufletul dă fuga. Petru, ușurel,
Cu ciomagu-n mînă cură dupe el.
îi mai dă trei, patru, poate chiar și șase.
Apoi se întoarce de unde plecase
Și cu supărare zice lui Mihai
Și marelui Ștefan : — *„Bătaia-i din rai !*
Mai toți cîți d-acolo, din a voastră țară,
De un timp încoace, dați de moarte afară,
Vin aici în iaduri duși de negri draci.
Rău să nu vă pară, dar sunt cam *turlaci !*
în acele locuri zise Românie
Domineazä astăzi o epidemie :
Popularitatea a capilor lor
Și boieri și oameni ieșiți din popor !

Ale ei simptome astfel face scara.
Bolnavul se plînge că n-are legi țara,
Că cele făcute, în uitare pier ;
Cere cu căldură a fi-n minister,
A fi-n Adunare, a face cuvînturi
Care toate zboară purtate de vînturi;
A fi cap de clică, fără de idei ;
A urî românii şi-a iubi ebrei !
A seri într-o limbă, cum Dumnezeu ştie !
Ce n-o înțelege nici cel ce o scrie.
Năuntru, *interne ;* d-afară, *externe.*
Culte şi finanțe, Camere, guverne !...
Dreptate — *Justiția* — şi egalitatea...
De cînd cu justiția, a perit dreptatea."

(Va urma.)

VIZITA LUI ŞTEFAN CEL MARE ŞI A LUI MIHAI IN IAD ŞI ÎN RAI

(Urmare)

Zece draci cu bice bat pe trădători
Şi răsună bolta de mai multe ori.
Vai ! Iertare ! strigă grupa neferice
Şi un negru demon, mai lovind, le zice :
— „Cine către țară a făcut trădare,
Nu mai are dreptul a cere iertare !"
— „Să plecăm d-aice ! Petre a vorbit.
Aici este Iuda, de mult osîndit,
Şi n-aş vrea cu dînsul să dau încă față,
Căci cu vorbe rele de mine s-agață."
—• „Petre ! strigă Iuda din rîul de foc,
Roagă să mă scoată din acest crud loc.
D-am trădat stăpînul, Isus cel mărit,
Dar tu, Petre ! Petre ! l-ai tăgăduit!
Dar dreptate este chiar aici în iad
Ca-ntr-al României neferice vad !
Cel de la putere aibă-orice păcate,
Numai tare fie, că are dreptate !"
Petru-naintează, nezicînd nimic.
Sufletele toate dupe dînsul strig.
Ei merg mai-nainte. Iată că văzură
Lîngă focul ghenii, printr-o ceață-obscură,
Un om şi-o femeie. — „Iată, le zicea
Petru, Ştefan Gheorghe şi cu doamna sea !"
Sufletele zise vin, înaintează.
Rara-i frumusețe Safta tot păstrează.
Ea înclină capul după soțul său
Care o respinge şi-i vorbeşte rău.

— „Eu sunt Ştefan Gheorghe, iată-a mea muiere.
Un Vasile Lupu, un domn cu putere,
O plăcu ; femeia care am dorit,
îl priimi în patu-i ca pe un iubit.
Eu eram ministrul domnului cel tare.
Cunoscui păcatul, jurai răzbunare.
Mă unesc cu domnul Țării Româneşti,
Basarab : cu domnul țării ungureşti.
Rădic oşti streine, mă urc în domnie.
Doamna lui Vasile o iau în robie.
Răzbunare dreaptă eu îmi, fac cu ea.
Făcui ce făcuse el cu doamna mea.
Dar el este-n ceruri, căci a făcut scoale.
Eu în focul ghenii, lîngă-aceste poale
De femeie !" Safta, capul înclinînd,
Varsă-un rîu de lacrimi şi răspunde blînd :
— „Oh ! amar femeii care cu plăcere
Se dă ameţită de bani sau putere !
Cele ce căzură pentru că-au iubit,
încă au iertare dupe ce-au murit.
Pentru mine însă nu mai este-iertare,
Căci nu din iubire m-am dat la perzare !"
Domnii merg-nainte. Iată vine-n-not.
Cu boieri din țară, un fanariot,
Domn fiind odată peste România,
Dupe-o luptă mare, numit de Turcia.
— „Cine eşti tu oară ? întrebă Mihai ;
Eşti tu Mavrogheni ?" — „Nu ! El este-n rai.
Eu venii în locu-i. Vezi această turmă
De boieri ce-mi face pretutindeni urmă ?
Sunt boierii țării care, strîmtorați
A lupta cu nemții în vechii Carpați
Ca să dezrobească România mică,
N-au vrut să se bată, zicînd că au frică.
Domnul Mavrogheni, încruntat de dor,
Le-a dat boieria chiar la caii lor.
Eu venii la urmă dupe Mavrogheni
Şi de sunt eu astăzi dat în focul ghenii
Este că luat-am ca un pîrîtor
Cu boierii țării parte la omor."

— „Pentru ce ? întreabă Ştefan domnul mare,
N-ați luptat atunce cu sufletul tare,
Lîngă domnul țării, pentru-acel pămînt ?"
Un suflet atunce zice-acest cuvînt .-
— „Pentru că e scurtă Țara Românească
Şi e lungă foarte sabia nemțească"
Cei doi domni părură foarte indignați.
Dar Mihai răspunde : — „Doamne, ce-aşteptați
De la nişte oameni ce-au venit d-afară,
Ce nu au nimica cu a voastră țară ?
Toți streini prin sînge, datini sau credinți,
De la cei din urmă domni români părinți
Basarabi, o luptă crudă şi amară
între fiii țării şi streini d-afară
începu. Streinii, boieriți de ieri,
Au învins p-ai țării vechi şi buni boieri
Şi-au răpit în țară stare, viață, nume.
Cei ce mai scăpară, au perit din lume,
Au ajuns cu timpul săraci şi țărani,
Sau plecară capul la noii tirani.
De 1-aceşti venetici ce-aşteptați voi dară
Ca să dea vrodată viața pentru țară ?"
Astfel zice domnul. Demonii ce joc,
Bat atunci boierii cu biciul de foc.
Iată că pe-o stîncă strimtă, ascuțită,
Ce din rîul ghenii se-nalță pîrlită,
Umblă să se urce un suflet uman,
Un domn altădată anume Şerban.
D-un veac şi mai bine este el aice
Osîndit zi, noapte tot să se ridice,
Fără ca să poată nicicum nainta,
Lunecînd pe pietre către urma sa.
— „Mă cunoşti ? Te uită, căci eu sunt Mihai !"
— „Tu ! O, ce schimbare ! Vai ! tu eşti în rai
Şi eu sunt în tartar ! Dar păcatul meu
Fuse tot acela care-a fost al tău :
Re-nnoii hrisovul din a ta domnie
Ca țăranii noştri robi de veci să fie
Pe moşie unde ei se vor afla.
Daca este crimă, crima este-a ta !"

— „Bine zici, răspunde domnul cu durere,
Dar puteam eu pune altfel de părere ?
Vream să scutur jugul turcilor barbari
Şi aveam nevoie de boierii mari.
Mă gîndeam în urmă, dupe biruinţă,
Să pui în lucrare ascunsa-mi credinţă.
Starea mea în ţară fuse foarte grea.
Cerul mă loveşte chiar prin moartea mea !
Căci scăpai poporul de turcii barbari
Şi-1 dau în robie la boierii mari !
Căpătai iertare pentru bărbăţia
Ce-avui în războaie cu toată Turcia,
Dupe rugăciunea dulcelui Isus
Ce-i scăpai altarul de pagini supus."
— „Dar boierii ţărei ce mă-mbărbătară
La această faptă, moartea lor aflară !
Pe a lor tulpină, oameni din Fanar
Dobîndind domnia, i-au lovit amar."
— „Nu te arde focul ?" întrebă Ştefan.
— „Arde ! îi răspunse repede Şerban.
Dar cu chinul însuşi se dedă simţirea ;
în dureri amare ea îşi face firea."
— „O, Şerbane ! zise Petru gînditor,
Cel atotputernic, singur ursitor,
A decis pe tine să te ia d-aice,
Să te ducă-aiurea pe un plai ferice,
Căci, deşi fu mare crima ce-ai urmat, -
Graţie îţi face, căci ai ridicat
Mai multe biserici, dînd cui se cuvine
Pentru-nvăţătură şi faceri de bine."
— „Glorie să fie celui infinit !
Strigă bietul suflet de foc cotropit.
Am făcut biserici şi faceri de bine.
O ştire cumplită veni pîn' la mine,
Că în ţară astăzi acest sînt legat
De un timp încoace a trecut la stat,
Nu ca să urmeze cum fu dat de mine,
Ci să risipească la lucruri streine."
El abia termină, viersuri douăzeci
Răsunară-atunce, ascuţite, seci :

„Am făcut biserici, am lăsat legate,
Toate sunt căzute, toate ruinate !"
Demonii cu biciul pe suflete bat
Ca să nu denunţe ce s-a întîmplat.
Şi vro două sute de demoni cu coadă
Din care cu dinţii caută să roadă,
Cu coarne întoarse, cu gheare de foc,
încep ca să urle, să sară pe loc,
Să nu se auză astfel de vorbire.
Unul chiar lui Petru zice cu mărire :
— „Mergeţi înainte, marele rigat
De aceste vorbe s-a întărîtat !"
Astfel el le zice. Unda teribilă
Spumegă, bolboră, varsă scîntei,
Fumul şi flacăra ies împletindu-se,
Ies şerpuindu-se din sinul ei,
Venină aerul vărsînd miroasele
Ce numai tartarul le-a cunoscut;
Valul cu gemete urmează valului
Şi focul focului ce a trecut.
Păreţii peşterii, valul de flacără
Tremură, vuvuie greu şi profund,
în crăpăturile ce s-arăt ochilor,
Demonii iadului s-arată în fund.
—- „Ce veniţi aice ? Venim noi la voi ?
Nu v-ajuge cerul ? Ce veniţi la noi ?
Domnul cel din ceruri nu are putere
Peste-aceste negre locuri de durere.
El aice este numai suzeran.
Belzebut e domnul, el e suveran."
Zic. Şi balaurii, guşterii, broaştele,
Din crăpăturile umede-apar,
Şuieră, crocăie, îşi joacă limbele,
Urlă teribilul, negru tartar.
Oaspeţii tremură, căci văd jigănele
Sugîndu-şi ghearele, spre ei sărind,
Venind cu ţipete, şuiere, plînsete.
Petru la cei doi domni cată zîmbind :

— „Nu vă temeţi ! zise sîntul stînd pe pace
Şi luînd ciomagul îi face de tace,

îi face de fuge între crăpături
Care îşi închide umedele guri.
Vedeţi voi ce este dorul de putere,
Chiar în tartar unde totul e durere ?
Asta vă explică spiritul de clici
Ce la voi vă face astăzi neferici.
Clica-i egoismul între mulţi d-odată.
Ştiţi voi că-ntr-aceaştă apă-nflăcărată,
In mijlocu-acestor chinuri, vai ! aici
Au timpul să facă sufletele clici ?
Şi partide ? Apoi chiar între partizi
Vor ca să domine cîţiva indivizi ?"
Petru-naintează. Ştefan domnul mare
Căutînd spre Petru, face întrebare :
— „Ce spun ei de ţară, ştii sînţia ta ?"
— „Ţara voastră merge aşa şi aşa."
— „Spun, urmează Ştefan, că au libertate."
— „Da, răspunse Petru, cu biciul pe spate.
Liberă e presa, liber eşti să scrii,
însă tipografii cei mai mulţi, mai vii,
Te întîrziază, cu motive mii,
Ca să-ţi piară gustul mai mult ca să scrii.
Cumpără librarii şi împărţitorii
Ca să depărteze pe toţi cititorii.
Iată ce se cheamă astăzi libertate
în acele locuri foarte depărtate.
Cînd se fac alegeri, după nişte legi
Libere, eşti liber cine vei s-alegi.
Ministerul ţărei amestec nu are,
Dar cînd îţi duci votul la loc de votare,
Daca nu scrii lista pentru deputaţi
Astfel cum îţi strigă membrii adunaţi,
Oameni de partide, fără îndoială,
Pe lîngă insulte mănînci şi trînteală.
Află că-orice formă de guvern să fie,
Un popor rămîne tot sub tiranie,
Daca el nu este demn de libertăţi !
Un tiran loveşte pe faţă dreptăţi,
Lege şi oricare instituţiune,
Electivul bate prin corupţiune,

Cînd popor şi nobili n-au nici scop, nici plan
Şi cînd fiecare este un tiran.
Noi în cer, ştii bine, nu vă voi mai spune,
N-avem d-ocamdată Constituţiune.
Este monarhie, guvern absolut.
Lucrul merge bine, precum aţi văzut.
Dar să fim drepţi iară ! Lucrul merge bine
Căci în cap se află Domnul de lumine.
Dar la voi acolo, fără de control,
Nu ştiu daca statul n-ar rămîne gol !
Noi aci în ceruri n-avem visterie,
Nu avem budgete, credite... Să fie
Astfel de ispite poate că şi noi
Am simţi nevoia să facem ca voi !
însă cu parada ce faceţi în lume
Că serviţi virtutea, faceţi tot cu nume.
Cel ce-avu păcatul să fie curat,
Fiind în servitul statului întrat,
Cată să plătească cît trăieşte-n lume
Crima că-şi făcuse de om onest nume.
Cînd din împotrivă, cel ce a hrăpit,
Cel ce contra legii s-a înavuţit,
Va fi totd-auna, sub orice domnie,
Obiect de stimă ; căci oricine fie
Ce despoaie statul, este negreşit,
Este totd-auna cu mai mulţi unit."
— „Sînte, zice Ştefan. Ieri avui de ştire
Că în Italia, ţară de mărire,
S-a propus înuntru un mare-mprumut
Să plătească neamţul, şi că s-a făcut
în trei zile numai de trei ori mai mare
Decît trebuinţa a cerut, îmi pare !
Cînd la noi, românii, nu dau nici un ban
Cînd e trebuinţă !" — „Dragul meu Ştefan,
Zise Sîntul Petru, colo-n Italia
Toţi cei ce posedă toată avuţia,
Moşii, acareturi şi comerţ şi tot
Ce fac capitalul, este patriot,
Italian, doreşte pentru-al lui pămînt;
Cînd la voi aceste capitaluri sunt

în streină mînă — greci, bulgari, jidanii,
Ei au tot comerțul, ei posedă banii,
Şi nu sunt de vină, ei sunt mai bărbați.
Voi, din împotrivă, sunteți birocrați.
Deci străinii care au comerțu-n mînă
Nu au simțimîntul de țară română.
Deci românii care au inima lor
Pentru a lor țară, pentru-al lor popor,
Nu au capitaluri. Starea boierească
Trece azi în mînă greacă şi nemțească.
Cine-o să ajute țara-ngenucheată ?
Cei ce de la țară hrana lor aşteaptă ?"
Cînd vorbeşte astfel, iată că venea
Pe un car de scoică ce ca focu-ardea,
Tras de şease demoni cu chipuri barbare,
Catherina, soața Petrului cel Mare.
Dinapoiul scoicii urmă şi se-nşir
Mai întîi celebrul principe Cantemir,
Om de mare merit chiar azi cînd să fie
Printre priceputii cei din Românie.
Se mai vede-un suflet de durere plin,
E Ştefan din casă de Cantacozin,
Cela ce lucrase p-atunci mai tot anu
Cu împărăteasa, ca pe Brâncoveanu
Să-1 facă să piarză viața lui în dor
Pentru că lui Petru fuse trădător.
Cînd Ecatherina a văzut pe maluri
Cei doi domni, opreşte carul ei pe valuri.
Ea păstrase încă frumusețea sa
Blondă, de Diană ce tot fermeca.
Ea păstrase încă cea cochetărie
Ce-o făcuse-atîta plăcută să fie.
— „Tu, Mihai, tu, Ştefan ! bine ați venit !
Ce v-adună însă în ast loc cumplit ?
Eu sunt Catherina... Iată lîngă mine
Cantemir şi Ştefan ; îi cunoaşteți bine.
împăratul Petru este pus în rai
Căci, deşi fusese un despot, Mihai,
însă cu-al său geniu făcu națiune,
Dîndu-i legi, putere, civilizațiune.

Tot ce bun făcuse lui a revenit,
Tot ce rău făcuse mi s-atribuit
Şi mi-a dat exilul în această pară,
Numai şease veacuri, căci domnind în țară,
Am trimis eu însumi mulți nenorociți
în exil departe, spre a fi zdrobiți.
Mi s-a dat putere să mă plimb prin iaduri
Ori pe unde-mi place prin aceste vaduri.
Rogu-te, Ştefane, rogu-te, Mihai,
Vă rugați de Petre, cînd veți fi în rai.
Ca să roage Domnul Domnilor să facă
Chinurile mele cele lungi să tacă,
Să-şi aducă-aminte ceea ce-am făcut,
Cînd scăpai creştinii de păgîni, la Prut."
— „Tu eşti Catherina Petrului cel Mare,
Zisă Martha Rabe ! strigă Petru tare.
Ai şi tu cam multe pe sufletul tău,
Dar făcuşi mult bine lîngă multul rău.
Tu scăpaşi altarul lui Isus, muiere,
Speră că va trece cruda ta durere !"
—• „îmi vei spune mie, domnii a-ntrebat,
Cum scăpaşi Rusia lîngă Prutul lat ?"
Catherina zise : —• „Turcul ne bătuse.
Mai toată armata noastră s-abătuse.
Petru nu-i rămase decît a muri,
Sau, trăind, să cază rob, spre-a suferi.
Cînd văzui aceasta, trimisei îndată,
în secret de Petru, cum şi de armată,
La vizirul mare, ce sta în ordii,
Tot ce-aveam cu mine în bijuterii.
Cu mijlocu-acesta închiarăm pace
Şi scăparăm legea." Catherina tace
Şi înclină capul, rumenind uşor
Şi jucînd cu mîna-n păru-i bălăior.
Apoi preurmează : — „Vizirul îmi pune
La-nchierea păcii o condițiune,
Să-i dăm lui în mînă domnul Cantemir.
împăratul Petru ce toți îl admir,
Zise-atunci aceste vorbe de mărire,
Ce-au rămas din viața-i scumpă suvenire,

Care umiliră însuşi pe vizir :
Că îşi dă el viața, nu pe Cantemir.
Căci ce-i bună încă viața trecătoare,
Cînd această viață n-ar avea onoare ?"

(Va urma.)

VIZITA LUI ŞTEFAN CEL MARE ŞI A LUI MIHAI ÎN IAD ŞI ÎN RAI

(Urmare)

— „Brâncoveanu vostru, zise lui Mihai,
Care astăzi este aşezat în rai,
Ne-au trădat atunce ; nu prin răutate,
Ci prin neştiință şi prin molătate."
— „N-am ştiut, răspunde marele vizir,
Ce păru atuncea lîngă Cantemir,
Menințînd cu pumnul, — că n-aveți oştire !
Vă-necam în apă numai c-o lovire !"
Iată că mai colo vine un alt car.
Catherina-doua, geniu mult mai rar.
— „Ce fel ? strigă sîntul, partea românească
S-a făcut acuma parte muscălească ?
Atîta rusime ?... — „Ce vei ? zice-un drac,
Cînd s-arată turcii, ruşii sunt la prac.
S-a surpat păreții d-un cutremur tare,
Din iaduri în iaduri s-a făcut intrare.
Ai să vezi aice, nu mă îndoiesc,
Suflete din popoli streini, cîți trăiesc."
Catherina vine ; caru-i tras prin unde
De suflete multe ce dorul pătrunde.
Toți amanți în viață. Iată Solticof
Şi Poniatoski, precedînd p-Orlof
Ce nebun murise ! Iată pe Panin
Mort de gelozie, iată Potemkin,
Momonof îi urmă, Voltaire ține hățul
Şezînd pe chichiță şi bătînd cu bățul.
D'Alembert celebrul şi cu Diderot,
Carul Catherinii îl urmează-n-not.

Carul se oprește lîngă niște pietre
Unde stă pe gînduri cuviosul Petre.
— „Catherina-doua, Sînte Petre, sunt.
Am făcut eu multe lucruri pe pămînt,
Bune cum și rele, dar mai multe rele.
Am robit Lehia capriților mele.
Printr-o răzvrătire ce făcui chiar eu,
Mă urcai pe tronul bărbatului meu,
Ce muri-n prinsoare. Cînd trecui din lume,
Unde eu lăsasem cel mai splendid nume,
Dupe-aceste crime, Ștefane, Mihai,
Mi se dete locul într-un colț de rai.
Căci Voltaire-acesta, om plin de finețe,
însă bun de gură pînă-n bătrînețe,
Și-anciclopediștii toți de la Paris
Mă-nsemnară bine sus la paradis.
Pe aceste note, bine fui priimită.
însă fericirea mea a fost răpită !
Ah ! amorul dulce și desfătător !
Am căzut și-acolo iară prin amor.
Cînd văzui frumoasa față îngerească,
Inima-mi nu poate să se stăpînească.
Cu îngerii candizi atît cochetai,
Cît toți s-amorară de mine în rai.
Și sînțitul Petru, cu ură amară,
Mă luă de mînă și m-aruncă-afară.
Apoi jos în tartar dracii m-au condus ;
Pentru totd-auna aicea m-au pus."
Astfel ea vorbește. Rară frumusețe
Arde și se varsă p-ale sale fețe.
Dracii toți din tartar stau încremeniți,
Căutînd la dînsa și l-ai săi iubiți.
— „Eu sunt Catherina pentru care-a zis
Potemkin aceste vorbe ce s-au scris :
«Cînd această damă părea noaptea-n casă,
Lumina tot locul.»- Iadul mă apasă !..."
— „Să-i lăsăm să treacă. Petru a vorbit.
Domnilor ! Nainte !" Ei trei au pornit.
— „Astă Catherina nu va fi iertată
De aceste chinuri unde este dată,

Pe cît timp Lehia nu va căpăta,
Cu o nouă viață, neatîrnarea sa."
Cînd vorbea el astfel, iată că văzură
întrînd d-astă parte printr-o crăpătură,
Pe Rodolf al doilea, german împărat,
D-asasinul Basta d-aproape urmat.
—- „Iată ! strigă Petru, și țara nemțească
Năvălind în partea zisă românească !
Iată împăratul, al tău protector,
O, Mihai, și Basta, crudu-ucigător !"
La aceste vorbe, domnul Munteniei
Tremură-n suflarea urii și mîniei.
Dar Rodolf îl vede, stă încremenit :
— „Să ne-ntoarcem, Basta, de unde-am venit.
Căci Mihai Viteazul ne așteaptă-n cale.
Tu ești ucigașul, vai ! zilelor sale !
Și nu se cuvine să vă întîlniți,
Oricît de politici, diplomați să fiți."
La aceste vorbe Basta se cofundă,
Apoi sare-n flăcări unde se afundă,
Preferind arsura focului turbat
Decît căutarea marelui bărbat.
—• „O, Mihai ! îi zise, cu dor, împăratul,
Merita atîta grijă tronul, statul,
Gloria, mărirea, ca să viu acum
Să trăiesc în noapte, în flăcări, în fum ?
Dar îmi spune mie, ce știi tu din lume ?
Germania are marele ei nume,
Marea ei oștire, marele ei stat
Pînă unde-n mare Isterul cel lat
Varsă ale lui ape, cum eu dasem planul ?"
— „Ce ! Visează-acesta ? zise moldovanul.
Marea Neagră este lac moldovenesc ;
P-acolo trăiește popol românesc.
Cu armele-n mînă le-au luat românii,
Le va da nepoții cum le-au dat bătrînii,
înecînd în mare pe toți ce-ar veni
Să le cotropească ; oricine va fi !
Să aveți de știre, o, tirani d-afară,
Nu veți pune mîna pe această țară,

Decît daca neamul în viţiu căzut,
De corupţiune putred, abătut,
O să înceteze d-a avea ruşine
Să mai fie liber, vieţuind prin sine !
Cînd corupţiunea, verme ce apasă,
Nu va cruţa încă, vai ! pe nici o clasă,
Oh ! atunci un astfel de neam, cînd ar fi,
îşi va perde dreptul încă d-a trăi,
Moartea pentru dînsul îi va fi un bine,
Viaţa o povară ! Viaţa o ruşine !
El pleca-va capul ori la cine vei,
Şi la neamuri mîndre şi chiar la evrei."
— „Te-nşeli, îi răspunde Rodolf impasibil,
Tot în România astăzi e posibil;
Dar în tot aceia cari ar fi rău
Pentru viaţa ţării şi numele său.
Nu mai au simţire, nici ambiţiune
Nimene acolo pentru naţiune.
Aste simţiminte ce-ndumnezeiesc,
Pe românii d-astăzi îi fac de roşesc.
Toţi vor, simţ, prin cele şeapte mari puteri,
Şi poporul ţării, miniştri, boieri,
Toţi înclină capul către fiecare,
Fericiţi d-această umilită stare.
Cade-un domn din scaun, cade-un minister,
Judeţele toate, neştiind ce cer ;
Scriu felicitaţii celui care vine,
T31asfemînd p-acela ce-are să decline,
Cărui mai-nainte tot aşa cînta !
Asta se repetă la toţi tot aşa !
Toţi vor libertate, însă fiecine
Doreşte s-o aibă numai pentru sine."
— „Ce zici, măiestre, poate fi aşa ;
Dar românii încă se pot îndrepta.
Tot mai este-ntr-înşii o rază de viaţă,
Cum o stea lumină ascunsă în ceaţă..."
Petru intra-n vorbă şi aşa zicea :
— „Poziţia ţării astăzi este grea !
Interesul vostru este ca să fiţi
INu cu Nordul cărui nu vă potriviţi

în nimic în lume ; nu cu Occidentul
La toţi antipatic, ci cu Orientul,
Orientul popol însă nu tiran,
Orientul liber de jugu-otoman,
Grec sau slav, nu-mi pasă d-orice jug să fie.
Chiar de jugul vostru, cînd ar fi să vie !"
Astfel zice Petru. Dar Mihai plecase
Pe potică strîmptă, căci se înecase.
Ştefan şi cu Petru după el pornesc.
Sîntul le vorbeşte : — „Principul nemţesc'
în cele ce zice mie mi se pare
Că are dreptate. Rana este mare...
Nu trebuie-ascunsă ! De o veţi nega,
Nimeni niciodată n-o va vindeca.
Ţara voastră-mi pare precum o vădană
De toţi părăsită, singură sărmană,
Ce îşi vede fiii săi cei rătăciţi
însuşi între dînşii de ură-nvrăjbiţi
Şi pe a lor mumă ce n-o mai ascultă,
La cine s-arată, o las d-o insultă.
Veţi vedea la urmă locul destinat
Celor ce făcură rele-acestui stat.
în cele din urmă, cei ce sunt în ţară
Cum vor fi odată, în inferna pară.
Dar zăresc acolo element străin
în aceste locuri româneşti de chin ?"
— „S-a surpat păreţii ! demonii zic tare..
Aşteptăm să vie pentru reparare,
Bună şi solidă, pe un arhitect
De la România, un om înţelept,
Ce-a făcut capela la Mitropolie
în Iaşi, renumită prin a sa tărie."
Dar abia demonul vorba termină,
Printr-o crăpătură din stîncă intră
Trandafirof care venise să ceară
Să exploateze minele din ţară,
Care îl goniră bătrînii ciocoi
Cum n-ar face astăzi liberalii noi,
Lovit d-Eliade într-o poezie
Cum poeţii d-astăzi nu mai ştiu să scrie.

Dupe el urmează p-al focului curs
Un om care duce cu lanțul un urs.
Insă după dînşii vine-un diplomat,
Crocodil sălbatic şi înveninat.
Priveşte demonii, apoi stă pe loc,
Stă pe fața lată rîului de foc
Şi-astfel le vorbeşte în limba rusească :
— „Voi sunteți din țara zisă românească ;
Eu am fost acolo consul renumit
Şi boierii voştri tare m-au iubit.
Dar Alexandrescu ce muza aprinse,
M-au trimis la dracul şi dracul mă prinse."
Zice şi să duce, căci dracii ajung
Şi cu ostii late în spate-i împung.
Iată că din fundul unei peşteri pare
Sufletul ce Petru cu vorbe amare
Şi cu mai amare lovituri goni
Din aceste locuri, iată-1 reveni.
El ținea de mînă un suflet ferice.
Petru îi vorbeşte : — „Ce vii tu aice ?
Ciomagul pe spate nu te-a săturat
De revii la mine ? Pe unde-ai intrat ?"
— „Printr-o crăpătură. Dar viu a vă spune,
O ! ce fericire ! Am novele bune...
A murit !... şi vine în iad, nu în rai..."
— „Cine ?" — „Dar... statutul de la două mai !
Asta e statutul... Pe drumul cel mare
Se ducea spre poarta raiului, îmi pare.
Cînd ghicindu-i scopul, l-am adus cu mine,
In aceste locuri unde-i se cuvine."
Zice ; îl depune şi, tremurător,
Fără să aştepte, o ia la picior.
—• „Vai ! sînțite Petre, a vorbit statutul,
Care în arhive depusese lutul,
Am venit în viață june, rîzător,
Botezat d-Europa, primit de popor.
Dezrobii țăranii de clacă barbară,
Dînd drepturi politici la toți cei din țară.
Cu aceste fapte aveam viitor,
Dezlegam din lanțuri sărmanul popor.
Dar abia în viață, toți mă părăsiră,
Toți, şi mic şi mare, în mine loviră,
Domnul şi miniştrii, Cameră, Senat,
Curtea de Casații, Consiliu de Stat
Şi Curte de Compturi, ba şi chiar poporul
In cele din urmă mi-au dat cu piciorul."
Petru îi răspunde : — „Nu te întrista.
Ai avut tu bunul şi eroarea ta.
Ai credință tare ! Va rămînea bunul !
Ce-au fost rău va trece cum se duce fumuL
Tot ce face omul nu e scris în cer,
Căci atunci în ceruri, pentru cei ce per,
N-ar putea să fie nici o pedepsire.
Ceru-ar fi complice cu-a lor rătăcire.
Misiunea lumii este a lupta
Ca să dobîndească fericirea sa.
Lupta este-amară, pentru că oricine
Se-nşală şi răul îl ia pentru bine
Şi binele însuşi îl ia pentru rău.
Asta o decide numai Dumnezeu.
Tu vei sta cu mine. Ființa ta are,
Cine orice-ar zice, o idee mare."
Sufletul acestui fericit statut
Urmează pe Petru, devenind tăcut.
Dar atunci d-odată peste tot răsună
Mii de voci de demoni, ce făcute una
Astfel se exprimă : — „Sufletul lui mai
Va veni-n tartar, nu cu voi în rai."
Trîmbița tartară sună — şi sunetul
în fundul smîrcului repede plumbă,
Scoarnă răsunete ce, retrecîndu-le,
Scorbora scorborii bumbă, răzbumbă.
în fundul rîului întunecimele,
Soațe cu crimele, lung tresăriră.
Răspund prin răcnete, rozîndu-şi hearele
Unde ursitele le lănțuiră.
Beznă teribilă, unde luminele
Tutulor sorilor n-ar da o rază !
Varsă zbucnindu-se, cetele dracilor,
Umbra statutului voind să vază.

Rîul de flacără crapă şi demonii
Par între undele larg despicate.
Rînjesc ca ienile ; colţii lungi clonţăie,
Ghearele rîcîie, coada lor bate.
Pizma cea palidă turbură demonii.
TJra-i teribilă pe toţi străbate.
Pizma către Petru zice păsul său :
— „Daţi-ne-acest suflet ce ne-a făcut rău,
Să-1 ducem în iadul ce nu are nume,
Ca să nu mai iasă de acum în lume !"
Petru cu ciomagul cată a goni
Cetele turbate, făr-a izbuti.
Ele se apropiu să apuce-n gheară
Statutul ce vine tremurînd din ţară.
Petru ia de mînă statutul din mai
Şi la draci le zice : — „Eu îl duc în rai !"
Dar turbata Pizmă, cu ură adîncă,
Din mîna-i îl smulge, apoi îl mănîncă.
•— „Astfel eu mînca-voi oricare legi bune,
Chiar acea vestită Constituţiune."
Astfel zice Pizma. Petru-şi face pas.
îi smulge din gură ce a mai rămas.
Iadul s-alinase. Marele Ştefan
Privi cu durere la domnul Şerban.
— „Sînte ! zise-acesta, de timp ce creştinul
Naşte ca să soarbă atît de crud chinul,
Pentru rele fapte care a făcut,
Ar fi fost mai bine nici să fi născut."
— „Tu zici, zise Petru, nu zic astfel eu.
Viaţa-i un principiu, viaţa-i Dumnezeu.
Ea nici nu se face, nici nu încetează.
A fost totd-auna, va fi, căci viază
Ne-ncetat şi ceea ce moarte numeşti,
Este-o transmutare de formi, ce zăreşti.
Dumnezeu e viaţă. De la un atom,
De la o insectă şi pînă la om,
De la om la înger şi-nainte încă
Ea se manifestă, combirtare-adîncă !
Prin diverse grade de perfecţiune
Pîn' la cel ce totul ce-i viu se supune.

Căci nimic nu piere, nici spirit, nici lut.
Tot îşi schimbă forma cu care-a născut.
Tot ce are-n sine de viaţă scînteie,
Va fi totd-auna, nu poate să pieie.
A fost totd-auna !" — „Cum, Ştefan zicea,
Sufletele-acestea, chiar fiinţa mea,
Au depus argilul ce-a primit odată
Şi sub altă formă aice luată,
A lor semănare cu forma dintîi
N-a perdut-o încă ?" — „Asta să ţi-o spui.
Sufletele-au altă formă, cum îţi pare,
însă cu aceeaşi veche semănare.
Nu putea fi altfel din acel minut
Ce-au aminterea despre-al lor trecut."
— „Dar cum înainte de a naşte-n lume
Nu-mi aduc aminte de nimic ? îmi spune,
Cînd în astă viaţă ştiu tot ce-am făcut ?"
Petru tace,-apoi iar a început :
— „Să lăsăm aceste vorbe despre-o lege
Ce spiritul nostru de om nu-nţelege,
Dar pe care alte fiinţi mai perfecţi
O-nţeleg. Ai lumii mizeri înţelepţi
Bătutu-şi-au capul, despicînd gîndirea,
N-au aflat nemica decît uluirea.
Şi atunci lumina din cer a venit
Şi le-a zis să crează precum au găsit."
Domnii-naintează. Dintr-o crăpătură
D-unde curge rîul de foc, ei văzură
Naintînd prin valuri, venind către ei,
Turme numeroase, hidoase, d-evrei,
Cu perciuni, cu barbă. Pe Petru văzură
Şi spre el s-avîntă, cu multă căldură,
Dînd din mîni cu toţi şi strigînd mereu :
— „Petre, pietate ; ca noi, eşti evreu !
Sîngele vorbeşte... Ai dar îndurare !
Scoate-ne d-aicea. Scăpare ! Scăpare !"
Petre le răspunde : — „Dacă sunt evreu,
N-am suit pe cruce, ca voi, Domnul meu.
Dar îmi spuneţi mie ce-aţi făcut voi încă
De v-au pus în astă peşteră adîncă ?"

— „Suntem din Moldova. Domnul Constantin
Ipsilant, el însuşi acolo strein,
Prin hrisov opreşte d-odată jidanii
Să facă prin sate comerţ cu ţăranii,
Să ţie-n arendă moşii şi păduri,
Să şează la sate, să dea băuturi,
Zicînd că evreii insult, jefuiesc *."
Petru le răspunde : —• „Nu mă îndoiesc,
Căci ştiţi, ne cunoaştem, din timpuri trecute.
Nimene nu poate ca să vă ajute.
Aţi lăsat pămîntul care v-a născut
Şi prin ţări streine sub dor aţi căzut.
Este împlinită sînta profeţie,
Piatră peste piatră mai mult să nu fie
Pe cetatea sîntă ; iar copiii săi
Să fie în lume rîsul celor răi.
Mergeţi de la mine !" Astfel Petru zice.
Şi văzîndu-i astfel, el părea ferice.
— „Cine sunt aceste suflete sfioase
Care vă urmează turmele hidoase ?"
— „Sunt boieri din ţară ce ne-au ajutat
Satele Moldovii de le-am înecat."
— „Este scris — vorbeşte Petru gînditor —
Prin el chiar să piară oricare popor !"
Cetele hidoase zic cuvinte rele,
Strigă la creştinii mestecaţi cu ele :
— „Voi ne-aţi dat prin sate, pentru mai mulţi bani,
Dreptul de robie p-ai voştri ţărani !"
Zic şi în turbarea care îi coprinde
,0 luptă barbară îndată se prinde.
Românii, mai sprinteni şi luptaşi mai buni,
Apucă jidanii de lungii perciuni,
Cînd turme de demoni vin ca să-i despartă
Şi cu toţi acolo s-apucă de harţă.
Iată altă turmă ce soseşte-n-not
Pe rîul de, flăcări. Toţi strigau cît pot :
— „Noi suntem aceia ce nu ascultară

* Vezi hrisovul din 1782, noiembre 28, a lui Alecsandru Const. Ipsilant. Vezi şi legea votată în 1844 de Obşteasca Adunare a Moldovii în acest simţ *(n.a.)*.

D-un hrisov ce dete un domn către ţară,
Nici anaforaua dată de boieri
Ca să nu mai fie velniţe, în ţări,
Căci a lor fiinţă face străciune
Şi coboară neamul la corupţiune. *
D-ascultam pe domnul şi p-ai săi boieri,
N-am fi noi în flăcări supuşi la dureri.
Sînte Petre, roagă unde se cuvine
Să ne uşureze de aceste chine !"
Astfel zic sărmanii. Petru le zicea,
Clătinîndu-şi capul : — „Culpa voastră-i grea
Veţi avea iertare numai cînd în ţară
Nu vor mai fi velniţi ce o degradară.
D-aveţi cunoştinţe în acel popor,
Rugaţi să le strice ; v-ar fi în favor !"
Ştefan îi răspunde : — „Dar, sînte părinte,
Tot comerţu-i liber, îţi aduc aminte !"
—• „Liber, zise Petru, pe cît n-ar strica
Ţara în morală şi-n fiinţa sa."

(Va urma.)

* Vezi arhiva românească, hrisovul domnului Alecsandru Constantin v.v. către boierii D. Sturdza, C. Roset, loan Cânta Lupul Costachi, N. Roset, Ioniţă Cânta, Iordache Cânta, Gr. Sturza, Lascarachi Roset, C. Roset, Iancu Caragea, Alexi Mizoglu, Matei Cânta, Iordachi Balş, Iancu Cânta, Dapasti şi anaforaua boierilor prin care declară că velniţile de spirt de bucate au îngenucheat Moldova şi au corupt populaţiunea rurală, şi găsesc de trebuinţă a se opri de a mai foncţiona *(n.a.)*.

BEIZADEA COSTACHE DIN BUCUREŞTI
CATRE
BEIZADEA COSTACHE DIN PLOIEŞTI

Citii ieri în *Românul,* gazetă neatîrnată,
D-a ta luminăţie o carte subsemnată,
Prin care, mi se zice, că ai fi lovit tu greu
Pe frate-meu din mijloc şi pe strămoşul meu.
A sa luminăţie s-a dus din întâmplare
Să ia de la sultanul topuz şi neatîrnare.
Cei doi miniştri harnici, un *Sturză* şi-un *Ştirbei,*
Putură ca să smulgă tratînd cu marii bei.
El (frate-meu din mijloc), fiind acum pe unde,
La Roşiori, ca tine, nu poate a răspunde,
Trebi mari cu Brătianul avînd în capul său.
în locul lui, bădiţă, îţi voi răspunde eu.
Şi-o să te fac piftie, cum te-am făcut nainte,
în sala Slătineanu, daca ţi-aduci aminte.
A roşilor lumină ştii că am stins-o eu,
în sala sus-numită prin marafetul meu.
O să ţi-o sting şi ţie, ca să mă pomeneşti,
Tu, beizadea Costică, boier mic din Ploieşti !
Ce tot îmi spui tu mie că moşul meu ucise
Pe moşul tău — acestea sunt numai nişte vise.
Dar chiar aşa să fie, chiar daca pe trecut
Străbunii noştri astfel să facă le-a plăcut,
Noi n-am ucis pe nimeni. Dar astă una dată
O să te fac pe tine friptură cu salată !
Vorbindu-mi de coroană, tu o numeşti o *cucă.*
Alţi domni şi mult mai tineri le-au pus în cap perucă.
Dar care domn în timpii din urmă, ia să-mi zici,
Sub o coroană mîndră noi l-am văzut aici ?

Descoperişi complotul *lui august...* foarte bine,
Eu sunt *enfant terrible,* dar tu mă-ntreci pe mine.
Credeau toţi că trei august fu faptu-uiiui tiran,
Cu Libriht, cu Florescu şi cu Marghiloman.
Tot blamul rămăsese pe dînşii, şi tu pasă,
Denunţi că conspirarăm, la Butculescu-acasă !
Ca mîne, din păcate, fiind tu deputat,
Trimis ca să faci parte la Cameră, Senat,
Vei zice-n gura mare că rău s-au dus boierii
Să ceară la sultanul să le vopsească perii !
Nu poţi să faci nimica ! Boierii au plecat
Şi lumea pupativă în cale le-a urat,
Şi-apoi vopseaua voastră din Constituţiune,
Nu ţine două zile, neavînd dechisuri bune.
Nu protestează nimeni, cu toţi aplaudăm ;
Turci noi, turci voi, turci ţara, la ce ne mai certăm ?
O ţară ce alege.un deputat ca *mine,*
Ca *tine,* Costăchiţă, cum nu va merge bine ?
Vezi, eu sunt franc, cu totul ; noi ăştia cei bătrîni
Ne-am învăţat cu turcii, ca să-i vedem stăpîni.
Şi ştii ce vorba veche adesea ne-aminteşte,
Nu-nvăţa în buiestru un cal ce-mbătrîneşte,
Dar voi ce proclamarăţi la Londra, pe hîrtie,
A libera pe popoli şi turci să nu mai fie,
Nici domni, nici regi în lume, precum nici împăraţi,
La Ţarigrad cu turcii pe dracul căutaţi !

BEIZADEA COSTACHE DIN BUCUREŞTI
CÂTRE
BEIZADEA COSTACHE DIN PLOIEŞTI

Despre alegeri

O biruinţă încă ca ceea ce-am luat
Şi vom peri cu toţii, a zis un vechi bărbat.
Aşa e biruinţa ce-n capitala veche
Luară primăriştii dînd lumea de ureche,
Adăogînd la pîne, să aibă pe brutari,
Adăogînd la carne, să aibă măcelari,
Cînd piaţa lui Bazaca sub ghieroc şi cojoace
Posedă totdeauna atîta dobitoace !
Costache, capitala iar v-a ales pe voi,
Dar toată, toată ţara ne-a preferat pe noi.
Izbînda-i parţială şi nu aşa de mare :
O să vedem în Cameri cine va fi mai tare.
Senat şi Adunare sunt lebede cereşti.
Cei doi bancheri din grupa ieşită-n Bucureşti,
Odată-n Adunare, la noi vor face pas,
Deşi i-aţi uns cu roşu, tot lebede-au rămas.
Cînd v-aţi ales, îndată, de multa bucurie,
Locuitorii pieţii scăldaţi în ambroazie,
Cu torţile aprinse, se duc la minister
în care numai unul e mai puţin boier,
Se duc, zic, la miniştrii boieri, să mulţumească,
Căci de boieri scăpară ei ţara românească.
A noastră conştiinţă se-ntreabă mirătoare
Pe ce se cert boierii cu Rusetiştii oare ?
Ei au tot o programă, acelaş lucru vor :
Să scoată din alegeri pe bietul prost popor.
Voi aţi născut ideea ca să se facă lege *
Cu censuri şi colegiuri ce pe boieri alege.

Voi aţi strigat atuncea pe carul triumfal :
Jos pentru totd-auna sufragiu-universal !
El sprijină poporul, poporu-i o maşină
Ce-o învîrtesc tiranii şi la tirani se-nchină !
Voi, voi aţi zis acestea, precum le-am zis şi noi,
Şi-am scris chiar în gazetă, precum l-aţi scris şi voi.
Avem tot o credinţă, avem tot o programă.
De ce dar Rusetiştii vin astăzi şi ne blama ?
E vorba de persoană ! Cunoaştem acest joc.
Persoana este scopul, principii sunt mijloc.
Exclusivismul vostru o să vă-albească perii.
El este care-aduse în Cameră boierii.
Vorbiţi de libertate, dar numai pentru voi,
în timpii buni ai noştri aşa făceam şi noi.
Dar cerul ne loveşte cu şapte ani de chine,
Ca să vedem puterea în alte mîni streine.
Dar din aceste toate ce iese pentru ţară ?
Să nu i se urască şi să ne dea afară,
Pe toţi ! De sunteţi încă amici cu-acest popor,
Ce faceţi pentru dînsul ? Curmarăţi al lui dor ?
Oprirăţi sau strigarăţi cînd ministerul ţării
Eăcu legi prin budgete la nasul Adunării ?
închise împrumutul din urmă *cel vestit*
Şi care ni se zice că trebuie plătit ?
Concesiuni ciudate făcîndu-se afară
Şi fără să întrebe nenorocita ţară,
Suspendă charta ţării, născută în durere,
Şi voi păstraţi la toate o nobilă tăcere !
Voi, ce în alte timpuri-, de lucrul cel mai mic,
Ca pasera cicală cîntaţi cu ţie ! ţie ! ţie !
Aşadar, dragă vere, d-acuma înainte
Hup orice amicie, adio ! n-am cuvinte !

ȚIGANII LIBERAȚI CĂTRE EVREI

Ni s-a spus şi nouă, liberați țigani,
Că vreți şi voi drepturi în țară, tîrtani !
Iată nebunie ! Atît vă lipsea !
Ce-ați face cu ele daca le-ați avea ?
Ați face ce face cu ele țiganul
Ce cîntă din scripcă şi bate ciocanul.
N-ați fi nici miniştri, n-ați fi nici primari,
Ci ați fi ce sunteți, birtaşi, cîrciumari.
Pe voi nu vă-alungă ca nebotezați,
Ci numai ca oameni încă nespălați !
Noi ne dezrobirăm de mult de stăpîni,
Avem tot o lege țigani şi români,
Avem tot un popă, tot o primărică
Şi drepturi politici ca o romanică.
Şi cu toate astea, ce am folosit ?
Nici un țigan încă nu s-a boierit,
Nici un țigan încă nu-i în Adunare,
Nu e nici ministru, nici ispravnic mare,
Nici zapciu, nici popă, ba nici chiar notar !
Sub Kogălniceanu aveam un primar ;
Dar cînd revoltanții veniră în țară,
Pe primarul nostru vru să-1 dea afară.
De *noi* şi de *roşii* nu mai au habar :
Roşii-au un ispravnic şi noi un primar !
Şi-asta ni se-ntîmplă fiind botezați ;
Dar ca voi, se vede, suntem nespălați.
Voi țineți la drepturi să vă facă parte.
Noi le-avem ! Rămas-au numai scrise-n carte.

Nu mai cereți drepturi politice lor !
Mulți români le are şi de foame mor.
Asta mi se pare curat fudulie,
Numai să vă scoată perii prin tichie.
Dar fiindcă lucrul este-ajuns aici,
Fiindcă tot omul, mari precum şi mici,
Sunt în Constituța dată Adunării,
Primiți d-opotrivă în slujbele țării,
Să facem adresă la vrun liberal
De la comitetul poreclit central,
Ca să puie-n lista cea de deputați,
Dintre noi pe unul, fiind cu toți frați.

BÂTALIA ROŞIILOR CU ALBII LA SALA SLÂTINEANU

Poemă epică în două rapsodii, compusă dupe notițiile ziarului *Trompeta*

Rapsodia I

Ce diferință d-astăzi şi ziua de banchet,
Cînd *roşii* şi *albii* în deal la Filaret,
Aplaudați d-un popol trimis de prefectură,
Ca nişte porumbițe se sărutau în gură.

EUMENIDELE NO. 2

Adu-mi aminte, muză, cum oare s-a iscat
Această mare ură în cîmpul aliat,
în albi cum şi în roşii, soldați ai libertății,
Ce conduceau poporul pe calea veritătii.
De şase luni perise din lume Crețulescu,
Căzut de la putere cu micul Teulescu.
Ei în singurătate ascunşi, tăcuți, sfioşi,
Medita să dezbine pe *albi* cum şi pe *roşi.*
Căci orice dezbinare, la orişice putere,
Aduce slăbiciune şi repede cădere.
în fine, Teulescu propuse-ai dezbina
Printr-o fermecătoare ce iadul domina.
Aproape de Tismana se-naltă munte mare.
Acolo, sub o rîpă, o peşteră apare,
Cînd ale serii umbre din munți se las uşor,
Ei singuri, în tăcere, în peşteră cobor.
Găsesc pe baba Vişa, bătrînă şi zbîrcită,
Pe lîngă-un foc de frunze şezînd încolăcită.
Ei spun pe lung durerea şi spun ce-au hotărit,
Şi roagă pe bătrîna să facă *de urît.*

Iar baba stinge focul. Un tunet se aude,
Un fulger, vorbe multe şi lamentații crude.
Dar Aghiuță pare cu ochii văpăiați,
Cu coada ridicată, cu perii vulvuiați.
— „Mergi, zise lui bătrîna, în marea capitală,
în care albi şi roşii, uniți, domnesc cu fală.
Fă tot ce ştii a face, de cîte ori tu vrei,
O ură ne-mpăcată să nască între ei.
Nimica să nu stingă a furii văpaie
Şi dragostea lor veche să piară prin bătaie !
Te du şi dă dovadă boierilor ce eşti !"
Ea zice. Aghiuță zbură spre Bucureşti.
Pe un fotoliu verde, la masă de culcare,
Mijind d-un somn ferice, stă o persoană mare.
Cel ce conduce albii, proprietarii mari,
Pe *Sentinela, Ghimpe* citind cu ochelari.
D-odată se ridică şi face mare gură :
— „Ce ? Aliații noştri au pus de ne înjură ?
Aceasta este astăzi recunoştința lor ?
Aceasta e frăție, concordie, amor ?"
N-apucă să termine, sub forma unui june
S-arată Aghiuță şi astfel el îi spune :
— „Măria-ta ! îi zice. Eu sunt proprietar.
Tu dormi, pe cînd sub roşii suspină țar^-amar.
Prin biruri, rechiziții şi volintiri ridică.
Bancnote vor să facă, tot turbură, tot strică.
Pe impiegați rețineri! Mai la un milion
De galbeni costă țării acest frumos plocon
Ce ne-ai făcut. Ascultă ! şi vino de ne scapă
De cei ce pe voi înşuşi pe dedesub vă sapă'!
Unire între dînşii şi voi nu are loc,
A fi să uneşti apa cu arzătorul foc.
Ei vor să treacă rîul făcînd din voi o punte,
Vor să vă lase-n urmă şi ei să fie-n frunte.
Vă aduceți aminte cît ei v-au combătut,
Pe cînd erați miniştri sub Cuza ce-a trecut ?
Ferbinții sunt acolo şi multe lucruri spune ;
Precum şi *Filaretul* cu unsprece iune.
Dealul Mitropolii fu martor ocular
La scena ce-ți făcură cînd tu erai primar.

Acestea şi alte încă, *ce ei vor,* vă aminte."
— „Aceste vorbe mie îmi par cu multă minte,
Răspunde căpitanul ce albii comanda,
M-a săturat frăţia cu domnul Iorganda !..."
Urmează Aghiuţă : — «Ce-o zice astă ţară,
Cînd voi, conservatorii, printr-o minune rară,
în loc să daţi exemplu d-adînc respect la legi.
La ordine, la ţară, vă faceţi sacrilegi.
Vă duceţi mai departe, voi care aveţi ce perde,
'întreceţi căuzaşii ce n-au nici frunză verde !
Să nu vă umbrărească cuvintele ce-am zis !
Sunt sincere. De ţară, la tine sunt trimis."
El zice. Căpitanul se scoală, cuvîntează :
— „Mergi, spune că frăţia cu roşii încetează !
De mîne noi vom face, noi albii, un ziar
Al *ordinii,* războiul cu *ei* va fi amar."

La Raşca, o grădină în care bună bere
Pe cetăţeni îi face să uite-a lor durere,
Sub arbori, la o masă, c-un mititel fanai,
S-adună comitetul constituţional.
Acolo e *Românul* cu puii săi sălbatici,
Ce nu ţin compt de limbă, de logică, grămătici,
De stil, de cugetare, d-estetică, nimic !
Ce născociră arta, în tragic şi comic,
Că-n ţara românească pot ca să-şi facă parte
De autori şi fără ca să înveţe carte.
Aşa cum lăutarii ce inima ne-ncîntă,
Cînt arii din Rossini şi fără note cîntă !
Românul face predici. Nainte d-a vorbi
O vorbă, toţi strig : bravo ! Ce fuse cînd fini ?
Vorbeşte *Sentinela* şi *Ghimpele,* cam bont,
Aplaudele cură şi-aleargă peste rond...
— „Ce mare e *Românul!* Ce mare-i *Sentinela !*
Ce mare este *Ghimpe !"* răsună toată *cela.*
Dar iată Aghiuţă apare-n acest loc,
La cela ce comandă pe roşii toţi în bloc.
El îşi înclină capul şi astfel îi cuvîntă :
— „Cînd *albii* azi în ţară poporul îl frămîntă

Şi au să vă răstoarne din car triumfător,
S-aducă iar sistemul *c-o turmă şi-un păstor,*
Voi, fără nepăsare şi fără de veghere,
Lăsaţi să-şi facă treaba şi beţi aicea bere !
Crezut-aţi vreodată că s-au unit cu noi
Căci le plăcuse nasul sau ochii ce-aveţi voi ?
Le trebuiau stindardul şi-a voastră energie,
Spre a goni pe Cuza şi Libriht din domnie.
Deci Cuza nu mai este. Deci astăzi s-a sfîrşit
Motivul ce odată cu dînşii v-au unit.
Cînd cauza dispare, efectul încetează !
O rupere cu dînşii de astăzi chiar urmează.
Crezut-aţi vreodată că-un Oteteleşanu
O să se pupe-n gură c-un Lascăr Vlăşceleanu ?
Ei au putere încă. Să nu vă înşelaţi.
Streinii, pămîntenii de ei sunt descîntaţi.
Au case mari, au mese, au vase aurite,
Lachei muiaţi în pene ; la ei pot să invite.
Ştiu limbi streine încă, au spirit, manieri
Şi educaţiune... Voi, ridicaţi de ieri,
Voi nu aveţi nici case, nici mese a invita ;
Nu le puteţi întoarce dinele ce v-ar da,
Abia-mpăcaţi stomahul la Lazăr sau la Iug.
E dar nepotrivire, rău aţi intrat în plug...
Aceasta să vă-nveţe că voi mai niciodată
Nu o să aveţi în ţară *putere-asigurată,*
în zilele de pace, de ordine *Română ?*
Ci numai în furtună, pe drum, cu chica-n mînă !
Aveţi a vă alege acum şi-ntotd-auna
O pace fără fală sau fala şi furtuna !"
Aceste vorbe ageri au turburat pe toţi
Şi turburare aprinde cei şapte patrioţi.
— „Război ! strigară fraţii. Război şi mîna-n chică
Jos *albii !* Jos tiranii ! Jos beizadea Mitică !"
A doua zi *Românul* adresă un bilet
La capul ce comandă pe *albi* în comitet.
Polemica începe, *ce e subvenţiune !*
P-acest tărîm, piciorul noi nu voim a pune.
Nu intră-n cadru nostru, nici a privi măcar,
Căci arta are reguli şi satira hotar.

Războiul se declară sau lumii se vesteşte
Cu timpul de alegeri... Tăcută, ura creşte.

Acuma, te coboară din splendidul Olimp,
O, muză cu păr d-aur, acuma este timp...
Cu focul tău ardinte încinge-a mea satiră !
Dă-i viață şi nobleță ! Vin, muză, de inspiră,
Cum inspiraşi odată pe Omer, pe Virgil,
Ce au cîntat eroi, Eneu, Ector, Achil,
Căci voi să cînt o luptă cu pumni şi toroipanu,
Din sala ce se zice lui Iancu Slătineanu,
Fă cum să se mărite cu grația aici,
Idei mari, mîndre, epici, pe nişte lucruri mici.

In sala Slătineanu toți albii se adună,
S-aleagă comitetul ce meditau d-o lună.
Deja circulă lista cu nume de bărbați
Ce cată să-1 compuie din albi cei mai colțați.
Boieri mari altădată, formînd o clasă tare
Cu drepturi feodale. Şi astăzi, ce schimbare !
Ei singuri aruncară acestei privilegi,
Votînd în Adunare cele mai roşii legi !
Ce vor să facă albii ? Cum văd ei viitorul ?
Sunt pentru libertate şi servă ei poporul ?
Cînd voi mi-ați spune mie ce roşii au în cap,
Şi eu voi spune vouă ce albii noaptea sap.
Destul să ştiți aceasta că toți avem o țintă.
A țării neatîrnare. Şi fericirea-i sîntă.
Ca să mergem la țintă, luăm mai multe căi,
Unii prin vîrf de munte şi alții printre văi.
E adevărat că unii urmînd această țintă.
Pe căi cam încurcate, perdute se avîntă.
încît, în loc s-ajungă la scopul cel dorit,
Ajung din împotrivă, la tot ce n-au gîndit.
Şi-atunci tot biata țară plăteşte rătăcirea,
Bir nouă ce datorează de cînd cu *mîntuirea.*
în cazu-âcesta țara nimic nu va plăti,
Alegătorii singuri vin spre-a se jumuli.

Ce ziceți d-astă gîscă ce de vro şapte ani
O poartă la alegeri ai noştri căpitani
Şi tot o jumuliră şi ea tot plînge nouă.
Şi iară se prezintă spre jumulire nouă ?
Dar să urmăm cu firul descrierii ! Am spus
Că lista se făcuse cu patru zile-n sus,
Să nu mai dea la nimeni această greutate
De a mai face alta de nume chiar uitate.
De cînd cu plebiscitul s-a introdus aşa :
Eu îți propun un lucru ; tu zici ori *ba,* ori *da !*
Aşa nu perdem timpul : n-ai să mai zici nimic
Şi lucrurile țării merg apoi tiriplic.
La căpătîiul sălii se întindea o masă,
Cu luminări aprinse, hîrtie : ce ne pasă !
Mulți căpitani de frunte. Cel mare sta-ntre ei
Aşa precum Atride şedea între ahei.
Toți se uita la dînsul cu admirațiune,
Tot lui i se închină, tot lui i se supune.
La celalt cap de masă, în straie de turist,
Milord, c-o bîtă-n mînă, se vede-un ziarist.
El are ochii asupra acelui ce comandă
Şi mai ales asupra cămăşii de olandă,
Frezurii grațioase ; d-aci privirea sa
Pe brațele-i nervoase pieziş se cobora.
Al albilor cap însă ia vorba. Fac tăcere.
— „Alegerile, zice cel ce cuvîntul cere,
S-apropie. E timpul s-avem un comitet
Ce ca un far de noapte, cu capu-i înțelept,
Să verse-a lui lumină oriunde s-află norii,
Ca astfel să guideze în drum alegătorii."
— „Da ! da ! aşa să fie !" toți albii au strigat.
— „Pe cine să alegem ?" întreabă un liberat.
— „Pe beizadea Mitică !" răspunse un vecin.
— „Nu, nu voi pe Mitică !... ci pe Cantacozin !..
Strigă cu voce surdă un om cu peptul mare,
Ce intră cu o sută de roşii în adunare,
Toți gata pe gîlceavă şi poate pe bătaie,
Căci certele politici iau focul ca o claie,
Dintr-un chibrit ! O sută de voci s-au ridicat,
O sută le răspunde : — „Jos ! jos ! aristocrat!"

— „Cantacozin ! Ce lucru să fie asta frate ?"
— „Un principe." — „Să fie de cei din Principate ?"
— „Citeşte o scrisoare ce în *Românu-a* scris
Lui beizadea Mitică. Alt n-am nimic de zis.
Ea va vorbi mai bine." — „Jos beizadea Mitică !"
Strigară încă roşii ce insuflau panică.
Pe cele două taberi bastoane se-nvîrtesc,
Deja vor să s-arunce, dar iată se opresc.
Un mare întunerec pe sală se întinse,
Căci beizadea Costache luminile le stinse.
— „Ce ? strigă beizadeaua. Dar astia sunt *romani*
Ce-au cotropit sabinii, sunt vro trei mii de ani.
Să nu glumim cu dînşii ! Noi am plătit pe casă,
Noi am făcut plăcinta şi ei se pun la masă !
Asti oamenii sunt în stare, nu jur pe Dumnezeu,
Luminile să mînce, crezîndu-le de seu."
Zicînd aceste vorbe s-aruncă către masă
Şi sfetnicile toate le-adună de prin casă,
Le ia la subțioară şi cată loc de dus,
Necontenind cu vorba pe tonul cel mai sus.
Şi vrind ca să pătrunză această vîlvâtaie,
Striga : — „Dar îmbulzeala se schimbă în bătaie !"
Fug albii cu grămada şi scările cobor,
Iar roşii se aşează sub corturile lor.

(Va urma.)

LOGOFĂTUL ECUMENICII PATRIARHII CÂTRE COMISIUNEA NUMITA CU REVIZUIREA TUTULOR LEGILOR

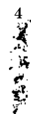
Am auzit din gură de preoți şi despoți
Că boieria voastră ați fi toți patrioți,
Am auzit eu încă, că astăzi ministerul
V-a pus în comisie (frumos să-o-nsufle cerul !)
Ca să-ndreptați în țară cele mai bune legi
Ce s-au făcut sub Cuza numai într-un cîşlegi ;
S-aude că legi multe, găsite fără roadă,
Aveți în comisie să le trageți de coadă !
Să tundeți, cu-alte vorbe, tot ce nu vor boierii
Ce s-au pupat în gură d-au speriat vierii.
In legile acelea e una, negreşit,
Cu *secularizarea* ce-aici ne-au vestejit.
Aceasta dintre toate ar trebui-ndreptată,
Sau ce ar fi mai bine, de tot desființată.
Cînd ați gonit pe Cuza, acest nou Policrat,
Cînd ați lovit cu spada pe *ierojagul* Strat,
Stricîndu-i împrumutul, (deşi pus pe canoane)
O sută, mi se pare, şi cincizeci milioane,
Noi am crezut aicea că tot acest lung joc
A fost ca să aduceți pe chiriarhi la loc ;
Dar v-ați oprit, se vede, ca să se liniştească
Raiaua țipătoare din Țara Românească ?
Această cestiune oricum se va curma,
Nici cum voiră popii, nici cum raiaua va.
Aşadar faceți lucrul, în termeni buni sau şchiopi,
Să vie-n România comisia de popi,
S-asiste totd-auna la licitațiune
Cînd statul cu arendă dă ale noastre bune.

Contractul să suscrie — să facă chiar recurs
La consoli cînd lucrarea îşi va lua alt curs.
Să ia dupe venituri guvernul ţării una
Din trei — iar cele două la noi întotd-auna.
Tot el să întreţie biserici şi moşii,
Să facă binefaceri ; şi cînd ar vinde vii,
Păduri, moşii, să ceară a noastră aprobare ;
Egumenii să fie creştini de peste mare.
Acesta e proiectul ce de la voi aştept
Şi despre care-aice vă dau un scurt concept.
Aveţi învăţătură, ceva filotimie
Şi-ţi face albul negru şi negrul alb să fie.
Dar două luni trecură de cînd voi v-aţi numit
Să peptănaţi acele legi bune de *lipit,*
Şi pînă astăzi încă, nu darăţi semn de viaţă !
Pe lucrurile voastre s-a-ntins o deasă ceaţă !
Faceţi ceva ! ce dracul ! Din ziua de pupat
N-aţi mai făcut nimica decît v-aţi tot certat !
Căci chiar daca nu sunteţi miniştri catafto,
Dar sunteţi cu guvernul înalt : *conda ! edo l*

CONSTITUŢIUNEA CĂTRE STATUTUL DE LA 2 MAI

Statutule sărmane, copil din plebiscit!
Că eşti gelos de mine acum am auzit,
Acum îţi voi răspunde. Această gelozie
De Constituţiune nu are drept să fie.
De la Constituantă, ce-a fost copila ta
Şi mie mamă bună, sau de la moartea sa,
în leagăn de mătase miniştrii m-adormiră.
Şi de atunci la mine mai mult ei nu gîndiră.
Tu nu ştii, o, statute, cît sufăr despre-ai mei !
Nu ştiu cu mine încă ce vor să facă ei !
Ştiu numai că ce este nu mi se pare bine :
Mi-e frică mie însă să nu viu dupe tine !
Trompeta mă anunţă că roşiii Ruseteşti,
Uniţi cu ministerul aici la Bucureşti,
Ar vrea să-mi dea acuma o altă guvernantă,
Căci cea ce-mi dete ţara nu prea e complezantă
Cu ministerul d-astăzi şi cu amicii lui.
Ba chiar e bănuită şi trebuie să-ţi spui
Că are simpatie ascunsă pentru tine.
Amicii mei mă lasă cu comitetul lor,
Deşi-mi jurau odată un infinit amor,
Făcînd societatea, cu patru lei pe lună,
Să sprijine în viaţă experienţa-mi jună.
Acum perdură dorul şi ca pământul tac
Cînd cei de la putere afronturi mie-mi fac.
Văz împrejuru-mi oameni, şi trebuie a-ţi spune,
Ce n-au visat în viaţă de Constituţiune.
Prefecţi de prin judeţe, antici foncţionari
Ce pe ale lor posturi devin ereditari.

Văz favoriţi cu două, cu trei, cu patru posturi
Ce printre ministere ce trec, rămîn cu rosturi.
Acestea şi-alte multe nu sunt augure bune.
Nu-mi seamănă atîta a Constituţiune.
în cele mai din urmă, iau mărturie cerul !
Cu paraponisiţii trecu chiar ministerul !
El, în mesagiu, găseşte şi spune bucuros
Că împrumutul este *puţin cam oneros,*
Că viţiul domneşte-n administraţiune,
Justiţie şi alte ce nu poci a le spune.
Cînd ei, domnii miniştri, avură zece luni
Şi n-au stîrpit aceste antici corupţiuni.
Cine-a oprit guvernul să schimbe magistraţii ?
Făcut-a decît asta ? Să scoată impiegaţii ?
Cine-a oprit guvernul să nu dea judecăţii
Pe cei ce rătăciră în calea nedreptăţii ?
Aşadar ministerul sub Constituţiune,
Cu paraponisiţii, chiar contra sa se pune.
Din toate-acestea, lucrul devine încurcat
Şi teamă-mi este foarte de vreun colp de stat.
Şi sunt a dumitale, cu plecăciunea toată,
Supusă, doritoare şi tînără nepoată.

FABULE

CÎOCÎRLANUL

Un ciocîrlan odată în iarbă la o parte,
Nainte d-a zbura,
Mereu se lăuda,
Că nimene nu zboară ca dînsul mai departe.
O cioacă îi răspunde : — „E lucru prea ştiut,
Mai sus decît oricine că ciocîrlanul zboară.
Dar este cunoscut
Şi este adevărat
Că numai el ajunge la vîntul cel turbat.
Şi-ndată ce-1 răsuflă, turbează şi coboară."

MUNTELE CE NAŞTE

P-un munte îl apucă dureri : voia să facă.
Sub chinurile sale el nu putea să tacă.
          Tot vecinul
          Vede chinul
Şi toți cu grozăvie aştept cătînd la el.
Iar muntele cel mare născu un şoricel !
          Morala priveşte
          Pe cel ce vesteşte
Că are să facă minuni omeneşti,
Şi cînd o să facă, nimica nu zăreşti !

ASINUL ŞI BATRÎNUL

Adesea-n revoluții, nimic nu se preface
Decît numele celui ce-al tău stăpîn se face,
          Asta pentru orăşani
          Fără posturi, fără bani.
Un bătrîn odată îşi păştea asinul,
          Cînd el auzi
Zgomotul de arme ce făcea streinul
          Ajungînd aci.
Ca să fugă iute pe asin sileşte,
          Să nu cază prins
          De cel ce-i goneşte.
          Asinul, atins,
întreba : — „Ia spune, crezi că vingătorul
          Două samare
          P-a mea spinare
O să-mi puie mie, tot aşa cu zorul ?"
— „Negreşit că două", a răspuns moraru.
Asinul mai zice : — „Fie, bun bătrîn !
Daca totd-auna am să port samaru,
Ce îmi pasă mie cine-ar fi stăpîn ?"

LEUL MORT ŞI MĂGARUL

Abătut de boală, leul sta pe vale,
          Răsuflînd abia.
Taurul, mistreţul l-au văzut în cale
          Unde el era.
Ei răzbun asupră-i o insultă veche
Şi-n picioare calcă corpu-i maiestos.
Cînd vine măgarul falnic în ureche,
          Vede leul jos.
Fără o apărare el să someţeşte,
îi loveşte capul cu picioru-i lat.
Leul care moare asfel le vorbeşte :
— „Cînd cei tari pe mine azi m-au înfruntat
          De mai multe ori,
          Am gemut eu tare,
Dar să sufăr răul ce-mi faci tu, măgare,
E să mor acuma chiar de două ori :
Pe acel ce cade dintr-o demnitate
Asfel tot mişelul vine şi îl bate."

CHELUL ŞI CURTEZANELE

O femeie trecuţică
Iubea p-un om *de mijloc;*
Alta însă, tinerică,
Ardea pentru *el* cu foc.
însă amîndouă, vrînd ca să s-arate
Potrivite-n vîrstă cu acest bărbat,
îi tot smulgea părul, vedeţi ce păcate ?
Una după alta şi neîncetat.
El credea că *ele* îi dregeau frezura,
Cînd se pomeneşte pleşuv ca custura.
Cea jună-i scosese păru-i alb, de tot,
Şi bătrîna încă-părul negru tot.
Astfel roşii, albii, vrînd să potrivească
Dupe dînşii ţara, au să ne-o chelească

CALUL ŞI MISTREŢUL

Un mistreţ odată turburase rîul
Unde calul, mîndru, căci nu ştia frîul,
Merse de bău ;
Cearta se născu.
Calul'n ajutoru-i pe om îl chema,
Ca amic îl lasă a-1 încăleca.
Apoi se întoarce către inamic.
Cavalerul trage sabia : — *„Guic*
Bietul mistreţ moare
Culcat sub picioare.
Apoi către cal
Zise triumfal :
— „Mie-mi pare bine că eu te-am scăpat ;
Cu prilegiu-acesta eu te-am înfrînat:
Aflai ce servitii poti să faci tu mie."
Zice şi conduce calul în robie.
— „O, ce fără minte astăzi m-am purtat !
Strigă-atuncea calul foarte întristat,
De mistreţu-acela căutînd răzbuna,
Iată-mă-n robie pentru totd-auna !"

CINE SA MANÎNCE PLĂCINTA

In ţara turcească,
Sau arnăuţească,
Nişte negustori,
Chiaburi muritori
Cu hamali de lucru iată se tocmesc
Şi se învoiesc
Să le poarte-n spate o tipsie mare
Şi le dau lor bani
Mai mulţi gologani.
Cu ei dimpreună negustorii pasă.
Ajung la pădure, pun tava pe masă.
Hamalii la masă cei dintîi s-au pus
A mînca plăcinta ce-n spate-au adus.
Însă negustorii ziseră : — „Vă rog,
Pentru voi la masă nu se află loc !"
— „Ce fel nu se află ? Noi purtăm d-acasă
Plăcinta pe spate : avem drept la masă."
— „D-aţi purtat pe spate plăcinta d-acasă,
Astă nu dă vouă drept să staţi la masă.
Mergeţi, mitocani,
Osteneala voastră s-a plătit în bani !"

OMUL ŞI NEVASTUICA

Nevăstuica, prinsă de un muritor,
Se ruga de dînsul cu chipu-următor :
— „Iartă-mă pe mine,
Căci eu îți fac bine.
Eu îți curăț casa,
Eu îți feresc masa,
De atîția ani,
De şoareci chițcani."
Omul îi răspunde : — „De făceai vînat,
Să-mi faci bine mie, eu te-aş fi iertat;
Dar tu faci aceasta în a noastră casă
Să ai demîncarea ce chițcanii lasă.
Deci să nu vorbeşti
Că mie-mi serveşti !"

FEREASTA ŞI COŞUL

în India bătrîna era un minister,
El dase o poruncă, idee după-masă,
Ca orice om ce moare, raiele sau ascher,
La groapă, prin fereşte, să fie scos din casă.
Poporul, supărat,
Atunci s-a revoltat,
Strigînd că-această faptă miroase-a tiranie.
Pe minister doboară şi-1 duce la mormînt,
Şi-alege-n locu-i altul cu multă omenie,
Ce promitea să facă chiar raiul pe pămînt.
Miniştrii noi ce domnul atuncea a fost pus,
Cum se văzură sus,
Au pus pristav să strige în zilele de moş,
Că orice om ce moare, din orişicare clasă,
Cînd va fi dus la groapă, să fie scos din casă
Nu prin fereasta casii, dar prin al casii coş !

BOUL ŞI BROASCA

Una dată broasca, mică cît un ou,
A văzut un bou.
Vru şi ea odată să se facă groasă,
Iată că-şi umflă pielea sa rîioasă
Şi întreabă puii, mică cît un ou,
Daca prin grosime a-ntrecut pe bou.
— „Nu", răspund toţi puii ; broasca se umflă,
încă, încă, încă, pînă ce crăpă.

MĂGĂRUŞUL

Trei părinţi ciobani
Din Căldăruşani
Umbla totd-auna cu un măgăruş.
Iată că măgarul a murit acuş.
Ei se duc prin luncă singuri, singurei.
Un ţăran îi vede numai pe ei trei
Şi aşa le spune :
— „Multă plecăciune,
Ce se face oare eminenţa-sa,
Stăriţelul vostru ?" — „A murit !" — „Aşa
— „A murit, îţi zicem, dar nici mort măcar
Nu mai dai tu pace bietului măgar ?"

TOLBA CU PĂCATELE

(Fabulă)

Cînd înaltul mare domn
A făcut pe *roşu* om,
I-a dat ca să poarte două tolbe late,
Una pentru peptu-i, alta pentru spate,
în cea de la spate i-a pus fapta bună,
în cea de la peptu-i a pus tot păcate,
Ca să le zărească mai întotd-auna.
Cînd *roşul* purcese de la ziditor
Şi trecu pe cale un rîu umflător,
I s-arată dracii
Şi îi ia desagii,
Ca să-1 uşureze d-a lui greutate.
Omul trece, dracii port bagaju-n spate.
Cînd trec rîul, dracii
I-au schimbat desagii ;
Cel cu fapte rele pe spate îl pune ;
Iar pe pept, desagul cel cu fapte bune.
De atuncea *roşul* în desagul său
Nu mai vede rău ;
Ceilalţi toţi însă, cînd greşesc ceva,
Roşu vede tolba şi-ncepe-a striga.

VRACIUL

Un vraci, om de-ntîmplare
îşi face nume mare
De medic iscusit,
Procopsit.
Domnul din cetate, fiind bolnav rău,
Cheamă chiar pe vraciul lîngă patul său.
Cere-un păhăruş.
— „Ia să bei acuş",
Zice către vraciul, supărat, despotul,
Mestecînd veninul chiar cu antidotul.
Vraciului de moarte i-e frică cumplit,
A îngălbenit.
Şi mărturiseşte că este un prost
Şi că niciodată medic el n-a fost,
Ci-a fost un cizmar,
Sau un ciobotar,
Dar şi-a luat zbor
Prin simplul popor.
Domnul cheamă atuncea cetăţenii săi
Şi le zice astfel : — „Ce mai nătărăi,
Capetele voastre a le încredinţa
Celui ce nu află picioare a-ncălţa !"

BROAŞTELE ŞI SOARELE

Donici fabulistul, văzînd într-o zi
Nunta unui roşu cu o roşioară,
în drum se opri
Şi ne spuse această mică istorioară :
—• „Luminosul soare,
Vrînd ca să se-nsoare,
Broaştele-ncepură să orăcăiască ;
Dumnezeu întreabă ceata broscărească
Pentru ce ţipa.
Iar o cetăţeană a răspuns aşa :
— «Astăzi e un singur soare pe pămînt
Şi usucă toate cîte lacuri sunt,
De perim de sete ;
Dar cînd o să aibă soaţă, fii şi fete ?»"

BUFONUL

Un bufon la teatru, unde-atrase lume
Ca să facă glume,
înveleşte capul în mantila sa,
Ca purcel începe de a guiţa.
Dar atît de bine, încît toţi credeau
Că purcelul ţipă ; proştii aplaudau.
Un ţăran se scoală, strigă către lume :
— „Eu fac mult mai bine asemenea glume."
Apoi dă de ştire că p-a doua zi
El are mai bine a le guiţi.
Multă lume vine, dar e prevenită.
Buful iar guiţă, lumea e răpită.
Dar ţăranul nostru, adevăr ascunde
Un purcel sub glugă, nimeni nu pătrunde
Astă stratagemă ! Şi cu mîna sa
El ciupi purcelul care guiţa.
Lumea strigă-atuncea că acest ţăran
Nu imită bine purcelul bălan,
Şi să-1 dea afară ; dar ţăranu-ndată
Scoate chiar purcelul şi la toţi l-arată.
— „Iată, el le zice de mai multe ori,
Cît sunteţi cu toţii buni judecători !"

FEMEIA ŞI COPILUL

O femeie aproape de uşurămînt,
Gemînd, se culcase, biata ! pe pămînt.
Iar al său bărbat
îi zicea : — „Drăguţă, du-te iar pe pat!
— „Nu sper, îi răspunse, că dorul meu mut
O să înceteze unde a-nceput."

Asta ne arată cu vorbe curate,
Domnul Creţulescu că n-are dreptate
în a sa broşură
Ce-a făcut atîta mare tevatură.

CĂŢEAUA ŞI PUII

O căţea borţoasă,
Slabă, urîcioasă,
Ce latră zi, noapte la lupi prin grădină,
Vede o lupoaică într-o vizuină.
Roagă pe lupoaica a-i împrumuta,
Pîn' să nască puii, vizuina sa,
Subscriind tractatul ca-n viitorime
Să nu o mai latre cu atît-asprime.
Cînd lupoaica vruse să se-ntoarcă-n case,
Căţeaua o roagă încă s-o mai lase,
Pîn' vor creşte puii ce sunt mititei.
Lupoaica urmează dorinţelor ei.
Termenele trece, lupoaica s-arată,
Căţelii fătate cere casa-ndată.
— „Daca poţi răspunde, să ţii cap tu mie,
Cum şi haitii mele, îţi dau casa ţie."

Asta ne învaţă să nu dăm în ţară
La streini pămînturi, căci vom sta afară.

CÎNII LACOMI

Cînii una dată văzură-o curea,
In fundu-unei ape abia se zărea.
Vor să-o scoață-afară ca să-o mănînce ;
Dar ca să pătrunză apele adînce,
    îşi închipuia
    Apele să bea.
Deci băură apa ce întîmpinară.
    Pînă la curea,
    Cînii toți crăpai'ă !
Asta ne învață cînd avem un țel,
Prin măsuri cu minte să-ajungem la el.

CÎINELE CU MINTE

Un hoț într-o noapte aruncase pîne,
Cercînd să adoarmă pe un mare cîne.
— „Ho ! ho ! logofete, ce mărinimie !
Vei să-mi pui în gură căluşul să tac,
Ca să furi din curte lucruri care-ți plac !"

OMUL ŞI CÎNELE

Un om oarecare ce-l muşcase-un cîne,
Muiase în sînge un petic de pîne
Şi la cîne-l da,
Auzind din lume că a face aşa
Este pentru rană leacul cel mai bun.
Unul zise atuncea : — „Bagă seama bine,
Să nu faci aceasta cum făcuşi acum,
Cu alţi cîni de faţă, căci e rău de tine.
Au să te mănînce văzînd că ai plac
Să plăteşti tu astfel rănile ce-ţi fac !"

CIOACA ŞI PĂUNUL

Plină de trufie cioaca aduna
Pene ce păunul din coadă perduse,
Pe dînsa le puse,
Merse cu păunii a se-mpreuna.
Dar păunii o simte şi mi-o dezbrăcară
Şi cu ciupitură mi-o dederă-afară.
Cioaca întristată se-ntoarse l-ai săi,
Dar aceşti din urmă îi ziseră : — „Stăi
Ne-ai lăsat odată vatra cu tăciunii,
Du-te de trăieşte acum cu păunii !"

ALIANȚA CELOR SLABI CU CEI TARI

Vitea, capra, oaia, nemaigăsind dreptate,
        Iată că se-aliară
        Cu leul lung în gheară,
Ca ce-o vîna, să-mpartă în cîmpuri şi prin sate.
Un cerb căzu în cursă. Ei vor a împărți.
Dar leul face partea şi astfel le vorbi :
        — „Pe cea dintîi iau eu,.
        Căci numele-mi e Leu.
îmi veți mai da p-a doua, căci sunt eu cel mai mare !
îmi veți mai da p-a treia, căci ştiți că sunt mai tare !
îmi veți mai da p-a patra, fiindcă-aşa voi eu."

CĂMILA ŞI PANTOFARII

O cămilă-şi vede urechile ei
într-o apă lină ; i se par urîte.
•— „Oare n-ar fi bine ca să-mi pui cercei,
Cum poartă sultana ce umblă-n carîte ?"
Astfel ea vorbeşte. Nişte pantofari
Care îi admiră urechile mari,
Auzind aceste vorbe fără cale,
Vorbiră să-i taie urechile sale.
— „Noi avem aceste toarte aurite ;
Urechile-ți încă nu sunt găurite ;
Pleacă-te, te lasă să le undrelim !
N-ai nimic să suferi, ți-o făgăduim."
Iată că cămila în genunchi se pune
Şi lăsînd lor capul tot astfel le spune :
— „Eu ca o sultană voi purta cercei !"
Pantofarii taie urechile ei.
Le ascund la dînşii şi îi zic sultanii
Că i-au pus cerceii ce lucesc ca banii.
Iar cămila merge pe maluri de lac
Ca să se privească şi să-şi facă plac.
însă ce zăreşte ea în fața ei ?
N-avea nici ureche, dară cum cercei.
— „Vai ! striga cămila ce-o loveşte strechea.
Am plecat pe cale să caut cercei
        Şi-am perdut urechea !"

CONRAD

1867

CONRAD

CÎNTUL INTII

IONIENELE

Era cînd farul lumii, în mare apuind,
Poleie rochia nopții cu stele de argint
Şi-n calea sa umbroasă, sub negrele-i picioare,
Aşterne valuri albe suflate de dulci boare,
Munți, plaiuri, văi rîzînde şi fragede grădini,
Ce-noată în oceane de umbre şi lumini.
Cotind pe Cornul d-Aur, ieşia în Propontide
Un vas spărgînd cu peptul tărîmele lichide.
Dar cine-i omu-acesta ce-n vas stă izolat ?
E trist sau este mîndru ? mai mulți au întrebat.
Un servitor răspunde cu oarece sfială :
Că Țara Românească e țara sa natală.
Conrad e al său nume ; că este exilat,
El pentru libertate, poporu-a rădicat.
Proscris din a sa țară, el fără țel se duce
Oriunde îi surîde un cer senin şi dulce ;
Dar cugetele sale se-nturnă ne-ncetat,
Spre patria iubită ce-n doliu a lăsat...
Credea în viitorul promis umanității.
Precum şi în triumful justiții, veritătii.
Deşi avea momente cînd sufletul coprins
De cugetile sceptici părea zdrobit şi stins,
Iubea să facă versuri deşi prea rar le scrie :
A strînge arta-n reguli, credea că-i o sclavie.
Era poet el însă în suflet şi scria
în proză pitorească tot ceea ce simțea.
El trece toată noaptea sub domele tăcînde,
S-asculte armonia naturii îmbătînde.

în toate-aceste locuri, oriunde el priveşte,
Apare-o lume moartă, ce-n suvenir trăieşte,
în Helesponte, vasul pătrunde liniştit.
Conrad rădică fruntea şi pare-ntinerit.
Colo fusese Sestos[1], locaş de desfătare,
Ce-amintă dulce nume şi-1 trage din uitare
Pe graţioasa Hero, cu genele de fir.
Aşa Conrad deşteaptă acest trist suvenir :

„Tu, zee cu păr d-ambru şi tînăr adorată
în templul de la Sestos, locaş dezmerdător,
Ascultă preoteasa, pe Hero-namorată,
Şi vin în ajutor !
Această lungă noapte Leandru meu nu vine !
în dar veghez în turnu-mi şi farul am aprins !
Sufla pe mare vîntul şi prin întunecime,
Ast far de vînt s-a stins !
De ce nu vine încă, poţi tu a-mi spune, zee,
Rămas-a în Abidos de vînt împotrivit ?
Sau marea amorată de dînsul, Cytheree,
în unde-i 1-a sorbit ?
De juna preoteasă ce-ţi servă, zi şi noapte,
O, zee, te îndură şi spune un cuvînt.
Febus acum apare şi nişte surde şoapte
Aud trecînd pe vînt."
Aşa se roagă Hero la zee, cu-nfocare.
Cyprisa nu răspunde. Febus a răsărit
Şi corpul lui Leandru zdrobit, adus de mare,
Pe mal s-a tipărit.
Amanta, desperată, revarsă în suspine
Durerea ce se naşte în sufletu-i duios,
Şi plîngerile sale, d-amărăciune pline,
Răsună dureros :
„Sub mirthii ce se-nclină pe templul Cytherei,
Eu, Hero preoteasa şi favorita zeii,
Cînd soarele dispare în aburi de rubin,
Pe harpa-mi de ivoriu cîntam un himn divin ;
Văzui trecînd la templu Leandru-ntîia oare.
El îmi păru mai dulce decît frumosul soare.
D-o patimă arzîndă tot sînu-mi fu coprins ;

Luptam a stinge focul ; dar focul fu nestins !
Rugai pe Cytherea să vie-n apărare ;
Dar ea vărsă în sînu-mi o flacără mai mare !
Leandru înţelese cît el era iubit,
Cîntările-mi arzînde ferice i-au vestit.
Cu degete de roze amorul îi deschise
Ast sîn plin de iubire, de fermece, de vise ;
Perfida Cytheree pe fruntea ăstui loc
Făcînd ca să plutească cosiţa sa de foc,
Prefumul voluptăţii în aer revărsase ;
Tot sufletul de dînsul în Sestos se-mbătase.
O, timp de fericire, ce nu poci să exprim,
Amor, o, foc din ceruri, o, simţimînt sublim !
Cum vă schimbarăţi cursul şi cum divina miere
în cupa vieţii mele s-a prefăcut în fere !
Leandre, dulce soare al sufletului meu,
Tu ai perdut lumina ce-atît iubisem eu !
Stins, tu te-nclini pe ţărmul ce cu a ta junie
Se-mpodobea ca noaptea cu steaua aurie.
D-acuma întristarea domni-va cu dulci şopti
Şi paserea Minervii va-nlocui prin nopţi
Suavele acorduri ce două lire june
Pe boarea dulce-a serii făceau ca să răsune.
Iar tu, o, muma Herii, plîngi pe copila ta !
Cosiţele-i bălaie nu vei mai răsfăţa !
Zei cruzi, oh ! de la Hero ce în durere geme
Primiţi drept sacrifice profundele blasfeme !
Voi aţi vărsat în sînu-mi amorul fericit
Şi voi loviţi pe Hero, zei cruzi, căci a iubit!"
Aşa se plînge Hero pe turnul dupe mare,
Şi mai plecînd în lacrimi vederea spre pămînt,
Ea se aruncă-n valuri, şi soarele răsare
P-albastrul ei mormînt.

Aşa lăsa să cînte în vaga suvenire
Conrad, în Helesponte, poetica-i gîndire.
Acolo fuse Troada[2] pe unde-au strălucit
Heroii ce poetul Omer a nemurit.
Aceste-antice locuri, aceste mari ruine,

D-ursita omenească vorbesc cu mult mai bine
Decît o poate spune orice religiuni,
Orice filosofie, nebune ficțiuni !
Cu lucru-i cîmpu-acesta ? O urmă de turbare,
De patimi frămîntate în oarba exaltare ;
Un lac fatal de sînge ce muritorul chiar
Vărsa să mulțumească instinctul său barbar ;
O luptă între semeni : popoarele nebune
Luptînd ca să împace fatal-ambițiune
Acelor ce-i guvernă, crezînd că se muncesc
Să aibă o libertate pe cînd ei se robesc.
Crezînd să dobîndească un nume, ficțiune !
Şi carii zic putere, mărire, națiune !
Ei uită că s-arată un timp cînd toate mor,
Cînd un mormînt pe toate apare-ntristător.

Acesta-i rezultatul atîtor lupte crude,
Atîtor intrigi, crime, dureri, amare trude,
Tot, un mormînt ? Acolo se sting şi pasiuni,
Şi viață, şi durere, mărire, slăbiciuni ;
Virtuțile din toate las încă-a lor lumină
P-a secolilor umbră ce pe trecut declină.
Profită muritorul d-aceste lecțiuni
Ce-i dă amar mormîntul atîtor națiuni ?
Acum ca altădată tot vechea rătăcire
Conduce p-astă cale sărmana omenire !
Nimic decît în formă, vai ! răul n-a schimbat !
Religiuni, doctrine, schimbînd neîncetat;
Şi însuşi cugetarea, născînd în libertate,
Fatala moştenire tot n-a putut abate !
Resbelul între populi urmează ca-n trecut ;
A fi un Cain încă tot omul e născut,
Şi cauzele triste sunt tot acele care
Produs-au aste lupte fatale şi barbare
Şi popolii, ei însuşi, al sîngelui trist fum,
Cu nume de mărire, de glorie-ncunun.
Aceeaşi rătăcire ce popolii domină,
Pe indivizi în parte nu cruță : tot suspină,
Tot geme, tot se plînge. Vai ! de la om la om !

Tot, tot, de la coliba perdută pîn' la tron !
N-a ars destulă smirnă p-altarul providinții ?
Şi n-a pătruns la ceruri profumul suferinții ?
N-a suferit atîta sărmanul muritor ?
Eternizat-a timpul, din toate, lungu-i dor ?
Conrad gîndeşte asfel şi ochii lăcrimează.
Pe vechile ruine el doru-şi intonează.

„Pe țărmu-acesta negru a fost acea cîmpie
Ce timpul în unire cu omu-a ruinat ;
Acolo fuse Troada, fu marea bătălie
Ce Omer a cîntat.
Tot a perit din lume şi splendida cetate,
Şi popolul acela ce-aici a locuit
Şi mîndrele falange, de lauri cununate,
Tot ce a viețuit;
Afară de poema cu cînturi imortale
Ce fiul Ionii în urmă-i a lăsat;
Omer ! tot viețuieşte în versurile tale
Ca-n timpii ce-ai cîntat.
Să stăm la umbra serii să plîngem muritorul,
Prin spirit atît de mare, prin lut atît de mic,
El ce răpeşte vîntul precum răpeşte norul
Şi hu mai e nimic !
Ah ! daca cum visează divinele ființe
Că dincolo de moarte lumină alte zori,
Aşteaptă altă viață, şi fără suferințe,
Sărmanii muritori ;
O să găsim p-aceia ce am iubit în lume,
Şi moartea fără zile trăite i-a răpit,
Te voi afla pe tine, frumos şi dulce nume
Ce-atîta am iubit !
Acolo, fără lutul supus la suferință,
De voluptate sîntă, d-amorul infinit,
Vei îmbăta tu dulce sărmana mea ființă,
O, suflet fericit !
De cînd lăsaşi tu viața eu sunt strein în lume,
Şi zilele-mi în umbră iau zborul lor şi trec :
De cîte ori îh juru-mi răsună al tău nume,
De lacrimi eu mă-nec !

Dar daca dupe moarte tot piere, încetează,
Şi daca niciodată nu te voi mai vedea,
Tu vei trăi prin cîntul ce lira îţi păstrează,
O, fericirea mea !
Din traiul astor oameni ce-a mai rămas ? Morminte.
Şacalul şi cu fiii superbii Engliteri
Au împărţit rămasul acestor oseminte,
Scobind în negre seri !
Dar numele lor încă plutesc cu strălucire
P-a secolilor noapte ca stelile-n eter.
Voi, umbre, ce vă pasă de este nemurire,
De este viaţă-n cer !
Şi ce îţi pasă ţie, sărmană, tristă humă,
Să ştii ce te aşteaptă cînd lumea vei lăsa ?
Vezi tu pe faţa mării trecînd un val de spumă ?
El e figura ta.
Nu eşti sătul de viaţă ? de suferinţi amare ?
De vise fericite ce nu se împlinesc ?
Oriunde este viaţă, sub umbra ei apare
Dureri ce vestejesc !
Cînd vei vedea tu rîpa zîmbind pe scurta-ţi cale,
Om laş, te reîntoarce, şi crede de voieşti !
Vai ! daca-a ta credinţă, în chinurile tale
Tu poţi să-o regăseşti !"
Prin umbră şi lumină, pe-albastru Helesponte,
Pluteşte vasul ; pacea s-anunţă p-orizonte.

Tenedos[3] este-acolo cu clima răpitoare
Sub care rivaliza frumoasele fecioare
Prin graţie, dulceaţă cu crinu-mbălsămit
Ce creşte şi surîde pe stîncă de granit,
îmi place frumuseţea cu bucla sa bălaie
Cînd creşte-n Oriinte sub soare de văpaie !
Ea este ca o boare din nord ce-a răcorit
Un aer cald şi dulce, un foc de răsărit.

Conrad văzu pe vasul pe care el venise
O frumuseţe rară, un rai ce se deschise !

Stambulul o crescuse şi-o înturna acum
Frumoasă ca o floare ce-mbată prin prefum.
Avută, măritată, venea să vază încă
Tot ce lăsase-n urmă p-această stearpă stîncă.
Oricît proscrisul nostru părea descuragiat,
L-atîta frumuseţe, se simte-adînc mişcat.
El nu ştia-nainte ce are să admire,
Această formă plină de mare strălucire,
Sau inima frumoasă, sau spiritul gingaş,
Acestii dulci fantasme, cu chipul drăgălaş.
Aici s-opreşte vasul, dezbarcă pasagerii ;
El ne recheamă viaţa — imagine-a durerii,
Ce-n calea-i înflorită ici, colo cînd şi cînd
Depune călătorii pe cîte un mormînt.
Conrad, cu ochii-n lacrimi, aruncă o cătare
Pe tenedesiana perind în depărtare.
Mult timp suava umbră din noaptea suvenirii
Frumoasă şi divină ca umbra fericirii,
P-a lui singuritate venea de multe ori,
Venea precum o rază s-arată între nori.

Dar ziua se retrage în grotele umide
Acestor munţi în care cel mai înalt o-nchide.
Răsări, bălaie lună, pe cerul tău cel pur,
Lumină calea noastră pe brazdele d-azur !
Te leagănă tu, mare, delicios tezaur !
Sub boarea ce resfiră acest polei de aur !
Ce-ţi împrumută cerul în semn d-al său amor ;
Te leagănă, murmură, deliră-ncîntător !
Tu singură sub ceruri robia nu ştii încă,
Tu singură, o, mare puternică, adîncă !
Teribilile flote le-neci sau le zdrobeşti.
Trufia omenească tu crud o umileşti.
Ca cerul, pentru lume, tu eşti streină, —o, mare ;
Ai altă destinată, imperiu de-ncîntare !
Frumoasă, rîzătoare, plăcută-n timpul lin,
Sublimă, impozantă cînd timpii aspri vin.
în zi, în noapte, seara, în alba dimineaţă,
Un fermec fără nume se varsă p-a ta faţă.

Pe valurile tele ce ne-ncetat murmur,
M-ai legănat tu dulce, sînt element d-azur.
D-o patrie frumoasă, dar dată moştenire
Tiranilor în secoli, respins, a mea iubire,
Pe sinul tău, o, mare, se leagănă cu dor ;
Tu i-ai luat ei locul în sîntul meu amor.
Şi valurile tele, sălbateci, furtunoase
N-au fost atît de aspre, atît de fioroase
Ca fiii ţării mele, ca cruda tiranie
Sub care pleacă fruntea sărmana Românie !
Eu te iubesc, o, mare, p-al carii sîn curat
E liberă gîndirea ca valul tău spumat.
De cîte ori suspinul şi lacrimele mele
S-au mestecat cu vîntul şi valurile tele !
De cîte ori pe sînu-ţi sau dupe-un-nalt granit,
Privind cu voluptate coprinsu-ţi aurit,
Sorbind prefumu-ţi dulce şi legănîndu-mi dorul,
N-am revărsat eu lacrimi ce-mi înspirase-amorul !
O, zile de juneţe, de vise, de-ncîntări,
Ce vă rîdeaţi ferice d-oricare suspinări,
Ce v-aţi făcut voi oare ? Atunci nu cunoscusem
Ce este-această lume, atuncea nu băusem
Din cupa îndoielii veninul cel amar
Ce stinge orice vise în viaţă mai apar !

Dar Lesbos[4] se arată. P-albastrul horizonte
Apare-un nor de vase plutind spre Helesponte,
Vedere minunată ce nici un muritor
N-a cunoscut în viaţă p-ast cîmp desfătător !
Acest nor este flota puterilor unite
Mergînd să-nfrîne zborul trufii moscovite.
Curînd şi largi torinte de sînge omenesc
Vor curge p-aste valuri ce dureros mugesc.
Oh ! fie c-acest sînge ce se revarsă-acum
P-altarul libertăţii să poarte-al său prefum !
Căci lumea toată geme sub barbară asprime !
Oriunde pui privirea, vezi lupta din vechime,
Vezi dreptul cu-arbitrarul luptînd necontenit
Şi totd-auna dreptul se vede biruit !
Ai crede că destinul cu răul s-aliază,

Cu cel nedrept conspiră, cu crima triumfează !
Luptaţi, armate mîndre, căci sîngele vărsat
P-altarul libertăţii e binecuvîntat.
Dar sunteţi oare siguri că voi mergeţi nainte
Să faceţi să triumfe sublimele cuvinte ?
O, Francie generoasă şi mare pe pămînt,
Anglie, tu, regina ce-aposul elemînt
îţi recunoaşte lanţul şi aspra ta dreptate !
Luptaţi să daţi voi oare la popoli libertate ?
Puteţi voi face liberi p-alţi popoli subjugaţi,
Voi, care-aveţi popoare în lanţuri să păstraţi ?

O, tu, amantă rece a soarelui, o, lună,
Ce te rădici din valuri şi treci în noaptea brună,
Ca să lumini departe pe-ntinsul elemînt
Cărarea marei flote cu pînzele în vînt,
îmi spune-acuma mie, de cînd lumini în lume,
Şi de cînd libertatea primi deşertu-i nume,
Văzut-ai tu vrodată pe popolii titani
Mergînd să libereze p-alţi popoli, de tirani,
Vărsînd torenţi de sînge, şi cînd îi liberară,
A lor chiar tiranie nu fuse mai amară ?...
Din începutul lumii puţin s-a progresat.
Vai ! omul pretutindeni rămîne neschimbat !
Cînd vede-această flotă aşa Conrad gîndeşte,
Căci el avea credinţa că nu se dezrobeşte
Un popol niciodată de jugul cel mişel,
Decît prin sacrifice, decît prin însuşi el.
Sub ochii lui se-ntinde cîmpia cristalină,
Pe care dominează a umbrelor regină.

Ei au ajuns la Lesbos,.al Safii vechi locaş
Ce-o dulce poezie făcuse drăgălaş.
Acolo Cornelii, Pompeu o zi apare,
învins de Iuliu Cezar, zdrobit de întristare,
Dar neperzînd speranţa în viitor, în zei ;
Cornelia cu lacrimi blasfemă soarta ei[5].
Oh ! d-ai fi dat tu viaţa la cel mai splendid nume,

Atîta renumire n-ai fi aflat în lume,
O, prefumată Lesbos, pe cît tu ai avut,
Căci Safo p-aste țărmuri odată s-a născut !
Perit-au toți eroii, toți regii, toți tiranii ;
Iar tu cu două ode ce nemurîră anii,
Trăiești, poetă dulce, și încă vei trăi,
Pe cît acele strofe nu se vor risipi.

Tu suferiși în viață, fiind desprețuită :
Disprețul învelește a bardului ursită.
Cînd toți sorbeau nectarul, tu beai amar venin !
Poetul jos în lume va fi ca un strein ;
Dar cerul îl răzbună cînd nu mai este-n viață.
Acei ce-l persecută se duc, dispar în ceață,
El singur mai trăiește căci viața-i pe pămînt,
începe din momentul cînd intră în mormînt.

Dar noaptea se coboară și zefirul adie ;
Și-un pasager întoană această melodie :

„Eu plec pe alte țărmuri sălbatece, streine,
Iar întristarea crudă cu ochii lăcrămați,
Se-nclină peste sînu-mi și zice cu suspine :
«Tu știi ? Noi suntem frați !
Te-am legănat pe brațe cum ai venit în viață,
P-a ta copilărie eu singură-am vegheat
Și fruntea ta ce nimeni în lume nu răsfață,
Tot eu am răsfățat.
Oriunde te vei duce, eu voi veni cu tine,
Și cînd te vei întoarce și nu vei mai găsi
Ființele dorite și sînu-ți de suspine
Amar se va zdrobi,
Cînd tu te-i crede-n viață strein și neferice,
Eu voi veni a plînge cu tine ce iubesc ;
Tot eu voi zice ție : nu ești strein aice ;
Eu nu te părăsesc !»"
Așa răsună-n noapte un cîntec de durere.
De ce Conrad ce-aude, suspină în tăcere ?

Ce este între dînsul și cîntecul de dor ?
în velele plutinde adie vîntu-ușor.
Și marea, deșteptată, rădica alba frunte,
A stelelor regină dispare de pe munte ;

Aici trăia cu Safo, Alceu, poet ostaș ;
El a iubit poeta cu brațul drăgălaș.
Dar ea rămase rece la sînta lui iubire.
Așa Conrad descrise această suferire :

Alceu către Safo

„Pîrîul stinge focul ; dar lacrimile mele
Nu sting aceste flăcări ce sînul meu coprind,
Și cum vor stinge focul cînd foc sunt însuși ele ?
Mai mult ele-l aprind !
S-ar despica și piatra cînd ar putea s-audă
Adîncile suspine din sînu-mi arzător !
Tu, Safo, ești mai rece, tu, Safo, ești mai crudă,
Tu nu simți nici un dor !
Cînd eu te văz frumoasă ca blonda Dionee
Și-aud pe lira d-aur cîntarea ta de foc,
Aș vrea să cază zeii, și tu, și tu, femeie,
Tu să rămîi în loc !
Prin liră și prin spadă străluce-a mea junie,
O glorie-ndoită pe fruntea mea privești,
Amorul meu e sincer. O, Safo, spune mie,
De ce-l disprețuiești ?
Te blestem ! Al tău suflet d-amor să se consume
Și să iubești p-acela ce nu te va iubi,
Să ți se pară ție cel mai frumos din lume
Care-a putut a fi !
Cînd nu vei fi cu dînsul să te usuce dorul,
Iar cînd vei fi cu dînsul, să simți disprețul său !
Să vezi tu p-altă nimfă ce-i poartă tot amorul,
Să suferi dorul meu !
Ca să-nțelegi ce chinuri încearcă jos în lume
Acela ce iubește și e desprețuit!
Să știi cît mi-ai fost dragă, poetă cu drag nume,
Să știi ce-am suferit!

Tu, zea cu păr palid, frumoasă Cytheree,
Fă astăzi o minune, eu sunt poetul tău.
Fă să iubească Safo, fă, grațioasă zee,
Răzbună pe Alceu !"
Aşa cînta poetul şi Cyprisa-1 aude,
P-amor ea cheamă-ndată : „Purcede, fătul meu.
Şi simțurile Safii cu patimile crude
Pătrunde-le ! Voi eu !
Amorul să devoare cu flacăra-i cerească
Femeia ce cutează a i se-mpotrivi,
Pe cel ce niciodată pe ea n-o să iubească,
Tu fă-o d-al iubi !"
Ea zise ; şi amorul, ascultător, coboară
Prin domele supuse lui blondul Orion ;
La Lesbos se opreşte, şi Safo, vai ! adoară
Şi moare de Faon[6].
Departe golful Smirnii la călători apare.
Conrad înturnă ochii ce rătăceau pe mare,
Zăreşte-aceste țărmuri d-antice suveniri
De mari virtuți trecute, de triste suferiri.
El saluta pămîntul ce îi aduce-aminte
De Omer, cu-aceste amari şi dulci cuvinte.
Fii binecuvîntată, o, Smirnă de demult,
Cetate-Eoliană ce barbarii insult !
Nu este altă țară 1-al carii dulce soare
Să nască, să-nflorească femei mai răpitoare !
Fecioarele-au orefumul de flori din răsărit.
Nevestele-au ardoarea de vînt îmbălsămit
Ce Libia trimite şi marea-i dă răcoare ;
Lumina variată de raze trecătoare,
Ce se răsfrîng în noapte pe valul de azur,
Au frăgezimea serii, al ei divin murmur.
Colo se-nalță Pagus domnind p-aceste ape.
Acolo fuse templul nălțat lui Esculape
P-a cărui colomnadă da marmur oglindind
Se restrîngea lumina oceanului spumînd.
La naşterea lui Meles vezi scorbora de fală
In care scrise Omer poema imortală.
Aici născu, aice se zice că-a trăit,
A lumii răutate aici a suferit.
Aici grenadul, mirtul, olivier şi laur,

Dar sub aceste clime frumoase, prefumate,
Ce sunt aceste turme de sclavi întîrziate,
Ce calc aceste locuri şi cu prezintă lor
Atristă cadrul vieții, superb, desfătător ?
Vai ! ele ne recheamă fatala barbarie !
E sclavul şi cu domnul ; o lume ce-ntîrzie !
Egali în barbarie, fanatici în credinți,
Beau d-opotrivă valul amarii suferinți !
Nu simt ei trebuința mai fericiți să fie.
Şi nu roşesc de viață josită prin sclavie.
Cînd ochiul nostru vede perind acest focar
Al artelor, ştiinții, noi suferim amar.
Dar să nu cure lacrimi ! Atîta rătăcire
Domneşte sub această amară suferire,
încît al nostru suflet nu poate-a mai avea
Decît un rîs ironic în desperarea sea.

Aşa Conrad salută aceste țărmuri sînte,
De țara sa robită el îşi aduce-aminte.
O, țară, tot poporul ce-n glorie-a trecut
îşi are timpul vieții în care a născut,
în care cîntă, strînge cunune luminoase
Prin lupte, prin ştiințe, prin artele frumoase ;
Precum şi-un timp de vițiu ce-aduce pe tirani,
Ce-aduce cruda moarte, cei mai din urmă ani.
Avuşi şi tu, o, țară, o, dulce Românie,
Un timp de libertate, un timp de vitejie ;
Avuşi şi tu un nume, avuşi şi tu cununi,
Şi locul de onoare prin alte națiuni.
Dar moliciunea urcă pe tronul tău, o, țară,
Şi viața ta d-atuncea a devenit amară !
Veni-vor zile rele cînd pe tunica ta
Streinii între dînşii sorți cruzi vor arunca,
Cînd fiica idalii, precum şi trădătorul
Vor semăna ruşinea să-ți facă viitorul,

Cînd omul cel de bine, de răi va fi lovit
în numele virtuții, popor nefericit !
Şi voi, popoare slabe, în curse abătute,
Veți cununa tîlharii şi veți lovi-n virtute.
Mlăstara ce va naşte p-această rădăcină
Va răsări din lacrimi ca putreda-i tulpină.
Al ei suc va fi veşted şi sufletul bătrîn,
Nu va avea juneţe — sărman popor român !
Nu vei afla la dînsa decît indiferință
în sînta ta căldură şi-n nobila-ți credință.
Va concentra în aur tot simțimîntul său,
Semn precursor de moarte... Atuncea Dumnezeu
Se va-ndura de tine, te va chema la viață,
Va risipi din ochii-ți a morții crudă ceață...
Atunci el va alege din neamul tău căzut,
Un om — ca să desfacă tot răul ce-ai făcut.

Dar orele se scură şi ziua se arată
Şi seara iar urmează de vise-nconjurată.
Conrad simțea în'sîriu-i un dor necunoscut;
Pe podul singuratic şedea el abătut.
Zbura pe valuri vasul condus d-o vie boare ;
Ger, aer, valul mării, c-o palidă coloare
Se înveleau şi luna pe cerul incolor
Părea că meditează p-al lumii aspru dor.
Moderatorul vieții se cufundase-n mare.
Ca o spreceană neagră pămîntu-n depărtare
în umbră şi în raze se mai vedea mijind ;
Şi valuri dupe valuri veneau ca turme-albind.

Conrad aude-atuncea o dulce armonie.
Mai multe voci unite, voci pline de junie,
De simțimînt ferbinte, voci pure, femeieşti,
Recheamă-acele-acorduri din horuri îngereşti.
Aceste voci lăsară pe sinul serii dese
Ast himn pe care vîntul ferice îl culese :

„O, Doamne ! viața-i lungă şi-amară suferință
Iar omul este-o iarbă ce vîntul a pălit;
Vînt, vino de răpeşte plăpînda mea ființă !
Destul am viețuit.
Scuteşte muritorul ce nu cunoaşte ferea
Din care se adapă sărmanii trăitori,
Şi n-a văzut pe frunte-i umbrindu-se durerea
Ca bruma peste flori.
Dar eu a carii viață veni ca dimineața
Născută-n vijelie, la ce voi viețui ?
A vieții primăvară şi-a scuturat verdeața
Nainte d-a-nflori.
Junie,-amor, plăcere, şi gînduri fericite
în cursul vieții mele, nu, nu le-am cunoscut !
Şi din cununa vieții doritele junele
Pe lacrimi au căzut."
Aşa cîntau cinci vergini surori diaconese,
Ce căutau prin insoli dureri a vindeca,
Vai ! ele ce durerea în lume alesese
Să facă prada sa ![7]

Conrad prin alte dame văzu cu admirare
O nobilă femeie venind din depărtare —
Şi-n depărtate locuri trecînd cu-al ei bărbat.
O frumusețe rară ; chip splendid, inspirat,
Ce rechiema pe îngeri ; o floare-a frumuseții
Ce pare că păleşte în primăvara vieții ;
O splendidă corolă ferice înconjură
Sub aurul ei dulce frumoasa sa figură[8].
Conrad simți în sine un fermec simpatic,
Văzînd această damă, ast chip blînd, serafic,
Atît de dulce, nobil, şi plin de frumusețe,
Şi înzestrat atîta de urme de tristețe.
Durerea între dînşii născu un simțimînt,
O simpatie pură, un sacru legămînt.

Treceau ei multe ore vorbind în sînul serii
Limbagiul ce e propriu şi simpatic durerii,
Limbagi ce niciodată un suflet fericit

Nu poate să cunoască, căci nu a suferit.
Ei admirau natura şi marea cea plăcută,
Amantă ce-n departe cu cerul se sărută.
Şi stelele, flori d-aur în cîmpii din eter ;
Această simpatie între pămînt şi cer ;
Această lege mare nestrămutată încă
Ce face armonia divină şi adîncă !
Şi tînăra femeie îl întreba cu dor :
Aceste fapte-nalte nu au un creator ?

Odată, într-o seară, această damă jună
Şedea pe pod cu Conrad la razele de lună.
Era o seară caldă, cer limpede, frumos ;
Sufla o boare dulce în păru-i rîuros.
Streină influință simțirea sa străbate.
Simțea că o răsfață o dulce voluptate,
Un fermec fără nume ce-o face un minut
Să lase al ei suflet să zboare în trecut.
Ea pentru prima oare cutează să vorbească
Cu Conrad despre lucruri din viața omenească
Profane ; ea invită pe tristul călător
Să verse-n al ei suflet al lui suflet în dor.
Conrad aşa răspunde. — „Durerea ce vibrează
în inima-mi, ce viața apasă şi scurtează,
Nu are vindecare p-acest amar pămînt.
Nu are liniştire decît într-un mormînt.
Eu am iubit. A-ți spune ce grații, frumusețe,
Ce spirit, simțiminte formau a ei junețe,
Ar fi să se slăbească portretul ei divin ;
Dar moartea pleacă fruntea acestui dulce crin.
D-atunci această viață perdu orice plăcere.
Orice dorință seamăn, răsare o durere !"
Dar tînăra femeie uitîndu-se la el,
Cu oarece-îndoială, surise uşurel :
„Tot trece, tot se uită, oricare rău se curmă.
Şi rănile ce face amorul, nu las urmă.
Tenesiana noastră de ar mai fi aici.
Ar rîde pe sub vălu-i de toate cîte zici !..."
„Nu .' zice călătorul, nici ea, frumoasă greacă,
Durerea ce m-apasă n-ar face ca să treacă."

în sala de mîncare Conrad a coborît;
Acolo toată noaptea, la masă tăbărît,
Cercînd să scrie versuri, abia putu compune
Aceste strofi din care puține pot fi bune :

LA JULIA

Peste viața mea umbroasă,
Cînd ferice ai zîmbit
Viața s-a făcut frumoasă,
Mii de raze-au răsărit !

Cîte scînteioase stele
Mai-nainte s-au fost stins,
Sub surîsul buzii tele,
Toate-acuma s-au aprins !

Nu e rază, nu e soare
Mai frumos ca dorul tău !
Corpu-ți ? rouă dupe floare,
Sufletu-ți ? prefumul său !

Tu faci soare, tu faci ceața
C-un surîs sau c-un suspin !
Tu-ncununi de roze viața ;
Vise dulci tu porți pe sîn.

Păru-i valuri lungi, plăcute,
Cheamă vîntul serii pur,
Care, ca să le sărute,
Lasă valul lui d-azur ;

Peste buza ta suavă —
Cuib de alb mărgăritar,
Cyprisa ce-i a ta sclavă,
Varsă rouă si nectar.

Cerul îmi vorbeşte mie
Cînd tu mie îmi vorbeşti.
El îţi dete numai ţie
Darul ca să mă răpeşti !

Viaţa-ţi este a mea viaţă ;
Fericirea ta-i a mea,
Şi p-a lumii deasă ceaţă
Tu eşti singura mea stea.

O ! ştii tu, vis blind, ceresc,
O ! ştii tu cît te iubesc ?

Cînd termina cu scrisul, venise ziua mare.
Conrad citeşte... „Iată o nouă insultare !
Urmează el a zice. Ea nu le va vedea !
Sunt ridicul. Aceasta nu e natura mea !"
El zice, apoi rupe aceste strofe care
Bucăţi se risipiră pe masa de mîncare.
Julia deşteptată, din cuibul ei ieşi.
Salută călătorul şi asfel îi vorbi :
„Scrii versuri mi se pare ?" întinde alba mînă,
Bucăţile căzute rîzînd ea le adună.
Le-nşiră, le citeşte şi zice : *„Iară ea !*
Această jună greacă ce-atîta îţi plăcea ?
Nu am ştiut, urmează cu ton ceva cochet,
Ceva picant, Julia, că eşti un bun poet."
Ea vede o bucată ce-a fost format hîrtia,
Cu versurile rupte ; citeşte : *La Julia '*.
Ea tace. Schimbă vorba, devine serioasă ;
Şi purpura se-ngînă pe faţa ei frumoasă.

Dar orele se scură şi vasul a stătut
în portul de la Hio la călători plăcut.
Eden verde-al Egeii ! Sporadă graţioasă,
O, Hio[9], viaţa-n sînu-ţi mai poate fi frumoasă ?

Mulţi ani de tiranie, din vechiul tău trecut
Pe sînul tău ferice c-urgie au bătut!
Dar nici o tiranie nu fuse mai amară
Cum fuse tirania lui Stratis, fiu din ţară,
El înmadrit d-ast titru, cu moarte te lovea,
Şi fruntea ta de mamă ruşinea suferea.
Orice popor prin sine se perde, se omoară :
Prin fiii săi cei vitregi, prin viţiu ce-1 coboară,
Prin materialismul cel orb şi grosolan,
Prin lipsa de virtute, printr-un mişel tiran.
Streinul vine-n urmă cînd viaţa încetează,
Cînd sînul ăstui popol d-amor nu mai vibrează.
Guvernul din Athene venise să repare
Erorile din întru şi plagele amare ;
D-atunci tu fuşi robită, schimbînd tiranii tăi,
Plecîndu-te ferice la noii tăi călăi,
Tu n-ai ştiut să suferi nici zilele amare,
Nici sacrifici[1] cerute de sînta neatîrnare.
E încă o virtute cînd ştim să suferim,
Cînd ştim la timp să cerem neatîrnaţi să fim.
Căci este-un timp pe care ursitele destină
Atuncea cînd un popol se face demn de stimă,
De viaţă, libertate, prin nobile virtuţi !
O, popoli de sclavie striviţi şi abătuţi,
Aţi cercetat voi oare ce cauză vă ţine
în lanţurile voastre ? Şi aţi gîndit voi bine
Şi n-aţi văzut voi oare că de veţi deveni
Demni de neatîrnare, prin rari virtuţi veţi fi ?

Trecuse ziua. Seara frumoasă, lină, pare.
Pe malul ce se pleacă pe azurita mare
Ca cînd ar vrea să-i spuie mistere omeneşti,
Se-ntinde nişte plaiuri sub domele cereşti,
Edene-mbălsămite, locaşuri graţioase
Cu arbori de climi calde, cu fructe auroase
Ce răspîndesc în spaţiu un aer preţumat,
Un aer ce dă viaţă, plămînii se îmbat.
Mai sus d-acele măguri par creste ne-nvelite.
Crezi că-ale lor frunţi nalte, de ceruri coperite,

De la-nceputul lumii, de ceruri se tocesc.
Albeața lor lucește în spațiul ceresc.
Sub coasta ce se pleacă pe limpezile valuri,
Sub flăcările lunii și-n umbrele de maluri,
Suspină dulce valul în sînul linii seri,
Unind a lui murmură cu cînturi de plăceri.
Conrad ședea pe coastă, răpit de frumusețea
Ce ca un vis ferice îi legăna tristețea.
Acest tablou feeric privirea lui sorbea,
Cînd auzi pe mare un cîntec ce zicea :

„Ți-aminți tu, frumoasă și jună vergină,
Plimbările noastre pe marea d-azur,
în barca tăcută, prin noaptea senină,
Cu dulce murmur ?
Pe fruntea ta viața, de tine-amorată,
Vărsase răsfățuri — cerești desfătări,
Cu buze de rouă plăcerea curată
îți da sărutări.
Pămîntul și cerul formau împreună
Podoabele tele, o, sufletul meu,
Amoru-avea roze să-ți facă cunună
L-al tău himeneu.
Dar zilele tele plăpînde, junele,
Căzură d-odată pe tristul mormînt,
Și hora suavă dorințelor tele
Se sparge în vînt.
S-a stins a ta umbră pe marea spumoasă !
Pe buze surîsul acum a-nghețat,
Ghirlanda de nuntă din fruntea-ți frumoasă
în plîns a picat.
Mormîntul se-nalță pe zilele tale ;
•Pe numele-ți dulce tăcerea s-a-ntins ;
Putinile pășuri pe scurta ta cale
Vai ! urma și-au stins.
S-au stins ! Și pămîntul păstrează cununa,
Și cerul revarsă lumina mereu,
Și marea-i frumoasă ca întotd-auna
O, sufletul meu !

Așa răsună-o voce pe marea legănată
în murmuri fericite, de boarea prefumată.
Dar barca se confundă prin umbrele ce joc.
Conrad zicea : durerea e dar în orice loc.

Dar țărmul Ionii ne-arată-n depărtare
Tărîmul unde fuse Efesul, templul mare
Al zeului Apolon, ce timpii-au abătut.
Fantasmă uriașă-nălțată pe trecut.

Cum ați căzut, o, locuri, acum atît de jos.
Pămîntul cel mai magic, cel mai delicios
în care tot respiră amor și poezie,
în care tot e splendid, tot este feerie !
Civilizațiunea d-aicea s-a născut,
Aici i-a fost locașul pe care 1-a perdut,
Aici e princioasă și totul o favoară,
Și cerul, și pămîntul, și delicata boară ;
Aici pămînt și mare ferice se unesc
Să poarte cugetării un zbor înalt, ceresc.
Tu vei veni cu timpul civilizațiune
P-aceste locuri sacre să-ți iei posesiune
Atunci cînd aste neamuri nu vor mai viețui,
Sau oarbe prejudețe să scuture vor ști,
Cînd spiritul puteric de sîntă-umanitate
Va risipi eccesul de naționalitate.

Colo înalte rîpe se învelesc în nor,
Cu creștetul fantastic, trufaș și visător,
Ici marea turburată sub vînturi asiatici,
Cu valuri ce s-aruncă pe coastele sălbatici
Lăsa să se auză un gemet infinit !
Abia un val se sparge de colțul de granit,
Abia se răspîndește și alt val îi urmează,
Urmat de alte valuri ce-ajung ; mugesc, spumează,
Și se anunț departe pe ceru-umbros albind
Trufașe, gemătoare, necontenit venind ;
Ai crede că sunt niște columne de armate

Ce-aleargă să atace, să surpe o cetate.
Un nor trecea pe ceruri, pămîntul aburind ;
Luci pe fața mării un fulger șerpuind
Urmat d-un tare trăsnet, făcînd să taeă-ndată
Şi Notus cel sălbatec şi marea-nfuriată.
O navă-n depărtare, mergînd la ținta sa,
Cu pînzele ei strînse, la valuri se lăsa,
Imagine fidelă aicea jos în lume
A omului ce luptă cu valul său de spume,
Amara suferință, s-ajungă către-un țel.
Şi care este țelul la care merge el ?
Mormîntul unde trece, mormîntul ce-1 aşteaptă,
Din care nici o voce mai mult nu-1 mai deşteaptă.

Pe vechile ruine, şacalul cobitor
Unea cu vijelia un gemet plin de dor. ^
Şi paserea de mare venea, cătînd pămîntul,
Unind a sa cîntare cu marea şi cu vîntul,
Aşa cum însoțeşte neadormitul chin
Cu slabul fiu al lumii, amarul său suspin.

Priviți acele ziduri ce muşchiul înveleşte,
Şi întrebați țărîna ce-aici se odihneşte,
Mai întebați şi zea ce-aici s-a adorat,
A lumii suferință d-atunci a vindecat ?
A sa religiune putut-a să oprească
Ast rău ce se întinde pe vița omenească ?
Şi daca orice* crimă ce-n lume s-a făcut,
Nu s-a făcut d-aceia ce-atîta au crezut ?
Nu s-a produs sub brațul acelui mai fervinte,
Ce tămîiase templu ? Răspundeți, voi, morminte !

Om, fiu al periciunii, mergi, vezi tot ce-a rămas
Din tot ce-aici în lume făcea al tău extas,
Plăcere, fericire şi te făcea fanatic,
Nedrept : un colț de poartă sub un figar sălbatec !
Copil al rătăcirii al căruia cuvînt,
A căruia speranță se sprijină pe vînt,

Priveşte-aici mormîntul iluziilor tele,
Credințelor fanatici, sorginte de mari rele !
Tu nu poți a te duce la negrul tău mormînt,
Făr-a-ți crea iluzii ce se răpesc de vînt,
Iluzii d-altă viață, nu poți a face bine
Cum ți-ar lipsi ideea de fala ta, de tine,
D-o mare recompensă ! Tu, geniu ne-nțeles,
îmi spune, trebuit-a meschinul interes
Să vie să s-ascundă chiar în a ta credință ?
Chiar în a ta virtute ? O, mizeră ființă !
Doctrine rătăcite ! Amari prejudecăți !
Făcurăți să se curme loviri, inichități,
De care geme lumea şi care fac din viață
O zi făr' de lumină, un cîmp făr' de verdeață ?

Această climă dulce împacă-al nostru dor,
îl scaldă în nectarul unui ceresc amor.
Conrad cu toată ziua simțea ceva schimbare,
Simțea că se risipă abaterea sa mare.
Acel dezgust de viață, venin omorîtor,
Acea-ndoială tristă ce-avea de viitor,
Ce-avea de tot în lume, chiar de progres, de bine,
Dispar cu tot momentul sub aste climi divine.
Şi frații lui d-un sînge, lipsiți de viitor,
Purtînd a țării cruce şi țara lui în dor,
Purtînd al morții doliu cu hearele streine,
Păreau lui sub coloare mai limpezi, mai senine,
Din timp în timp el simte că inima-i avea
Mărinimoase zboruri ; că amoru-i surîdea.
Fantasma vieții sale, acea ființă dulce
Ce-a iubit în viață şi care i-o aduce
Frumoasă, iubitoare, prin vise de amor,
A lui închipuire ce se agită-n dor,
Ast obiect ce face o dulce suferire,
Mai rar acum vizită amara lui gîndire.

Era prin alte dame pe vasul plutitor
O nobilă myladi, un vis desfătător.

Claricia cu nume. Ea răspîndea dulceața
Şi admirațiunea. El îi scăpase viața.
Myladi una dată urcîndu-se în vas,
Alunecase-n mare, trădată d-al său pas.

Dar vasul naintează p-o mare ca o gheață
Şi Samos se arată prin azurită ceață.
Al lumii far se culcă şi aşterne, apuind,
Pe mare altă mare de raze scînteind.
Micale se înalță cu vîrful său cel verde,
Prin umbre depărtate, mijind tăcut, se perde ;
Din creştetul său, seara pe caru-i neguros
Coboară către poale, plutind misterios.

Aicea flota greacă învinse barbaria
Ce meninţa Europa cu jugul şi sclavia.
Tot este ca-nainte afară de cetăți,
De templuri, de ştiințe, de arți şi libertăți.
Barbarii sunt de față, ca-n timpurile-antice.
Dar ceea ce nu poate ca să mai fie-aice,
Sunt oameni ca Xantipe şi ca Leontihid.
Azi sclavul locuieşte sub cerul său splendid.

Micale ! Seara vine şi-atristă mîndra-ți frunte.
Ce ai de eşti pe gînduri, tu, cel mai mîndru munte ?
Eşti părăsit de lume ? De viață eşti deşert ?
Nimic n-auzi în juru-ți decît acel concert
Fantastic, melancolic ce valurile mării
întoană să te-adoarmă în cîntul întristării !
Ca tine, vai ! eu însumi de lume părăsit
Plîng anii fericirei ce timpu-a risipit;
Oh ! cîți trăiesc în lume şi lumea-i părăseşte !
Cîți ura şi dispreţul aici nu întîlneşte !
Cîți în această viață privesc în împrejiur
Schimbîndu-se în lacrimi al vieții dulce-azur !

Dar ce devine urma acelui Panium ?
Tot a perit, Micale, p-al gloriilor fum.
Tot ce-i frumos, ce-i mare, se perde-aici în vale,
Şi noi sperăm, vai ! încă pe scurta noastră cale !
Dar secolii cer pradă şi slabul muritor
Cu slabele lui fapte, se face prada lor.
Ionie frumoasă şi plină de dulceață !
Cum ai rămas deşartă de ceea ce-ți dă viață ?
Cînd ştim că-n aste locuri odată-au strălucit
Ştiinți, frumoase arte în gradul lor mărit,
Şi astăzi nici o urmă şi nici o suvenire
Popoarelor barbare nu las ca să te-admire,
Se-neacă ochii-n lacrimi, gîndind că-orice popor
Ca popolul acesta va trece călător !
Căci răul care face să peară-o națiune
Există : slăbiciunea pe muritori supune.
Resbelul şi conchista ca în vechime sunt,
Au drept de moştenire aicea pe pămînt;
Iar omu-i tot acela, cu-aceeaşi slăbiciune,
Cu-aceeaşi rătăcire ca-n timpul său cel june.

Aceea ce loveşte mirarea-n răsărit
Văzînd aceste turme de sclavi ce-au survenit.
Nu este numai starea popoarelor învinse ;
Sunt însuşi concheranții cu sufletele stinse !
Ei sunt egali la toate cu popolii supuşi,
Căci concherant şi sclavul p-o cale sunt conduşi
D-aceeaşi soartă tristă, d-aceeaşi ignorință.
Şi toți de libertate, toți, vai ! au trebuință !
Barbarii subjugat-au pămîntul fericit,
Şi arte şi ştiințe, lumini au năbuşit,
Şi providința pare la tot indiferintă
Văzînd cum tot pămîntul în doliu se-nvestmîntă !
Periți de pretutindeni, credințe şi lumini !
Şi tu, fatalitate ce pari că tot domini,
Tu, mare întunerec, tu, oarbă nedreptate,
Minciună, crimă, sînge, dureri, inichitate.
Plutiți p-această lume, căci soarele divin
Va lumina tot dulce, tot splendid, tot senin !

O, fiu al lui Mahmude, tu, cărui moştenirea
Ţi-a dat acest imperiu, puterea şi mărirea,
Măreaţă trinitate la care se avînt
Ambiţiuni streine aicea pe pămînt,
Nu căuta prin arme să-ţi faci a ta tărie !
Căci rezultatul luptii de nimeni nu se ştie ;
Ci-n marea dezvoltare a sîntelor ştiinţi,
Precum şi-n libertatea diverselor credinţi ;
Căci dreptul totd-auna recheamă datorie.
Fă ca lumina veche aicea să revie.
Din noaptea barbariii ce tot a învelit,
Conchide prin lumină anticul răsărit!
Căci unde cerul are atîta frumuseţe,
Şi soarele lumină, şi clima tinereţe,
Mult n-au să mai domnească nici crudul iatagan
Nici noaptea barbariii pe spiritul uman.
Popoarele Europii mai mari, mai luminate,
întîrzie să rupă cu multe triste date.
Historia ea însuşi aici s-a rătăcit :
Din sînge, din despolii cununi ea a-mpletit,
Preconizînd resbelul ca o necesitate,
Din rătăcirea lumii făcînd necesitate,
Din crimă, o virtute, din asasini, eroi.
Trecutul se răsfrînge chiar astăzi, chiar în noi,
Şi vechea barbarie conduce muritorul,
Ştiinţa, şi credinţa, tiranul şi poporul.
Orice război e crimă din zilele barbare.
Afară, vai ! de dreptul cel sînt de apărare,
Şi ferul ce loveşte pe cîmpul cel fatal
Sub scutul legii este p-atît de criminal
Cît este şi cuţitul ce ţine-ucigătorul.
Mărirea ce-ncunună mai bine muritorul
E ceea care-1 face egal cu Dumnezeu
Prin geniu, prin virtute şi prin progresul său.
Ferice de poporul ce lasă dupe sine,
Nu urme de durere, de sînge şi de crime,
Ci raze de mărire culese prin virtuţi.
Asti popoli sunt mari încă şi chiar cînd sunt căzuţi.

Şi ce-ai fi fost tu oare, frumoasă Ionie,
în suvenirea noastră cînd din a ta junie
N-ai fi lăsat în lume decît un sunet sec
De lupte sîngeroase ce-abia mormîntul trec ?

O, ţara mea română, nu poci vorbi eu încă,
D-o mare cugetare sau d-o durere-adîncă
Să nu gîndesc la tine, acest antic pămînt
Al unor timpi de viaţă, dar astăzi un mormînt.

Aşa medita Conrad privind aceste locuri
Ce-apar în depărtare prin umbră şi prin focuri.

Bălaia auroră cu braţul de argint
Desface vălul nopţii Şi-apare strălucind.
Colo se-nalţă Samos cu creştetul în ceaţă,
Mai dincolo e Patmos[10] ce plînge-a sa verdeaţă.
Din vasul ce repoză se vede depărtat
Murind frumoasa mare sub cerul azurat,
O boare se balanţă pe faţa sa senină,
Formează miriade de creţuri în lumină,
Ce scînteie, tresare, schimbîndu-şi forma lor
De cum pe ceru-albastru apare cîte-un nor.
Aşa p-al nostru suflet plutesc în strălucire
Mii de dorinţi aduse d-un vis de fericire,
Şi cînd pe viaţă trece, într-un minut, un nor,
Aceste dulci dorinţe se turbură şi zbor.
în părţile Carii tabloul diferează.
Micale se întinde în marea ce spumează,
Acoperă cu umbră un spaţiu depărtat
Şi răcoreşte valul sub soare-nflăcărat.
Mai dincolo de munte, alt lanţ de munţi apare,
Gigantici ce domină trufaş această mare,
D-un cer senin şi magic adesea cununaţi;
De raze şi de umbre, ca viaţa semănaţi.

Credința poporană pretinde că în noapte
Cînd vîntul răspîndeşte misterioase şoapte,
Cînd blonda fiică a nopții s-acoperă de nori,
Pe muntele din Samos apar, ca nişte ziori,
Lumini ce se coboară pe marea-ntărîtată
Şi calea către Patmos la pelerini arată.

O, popol sclav ! atîta ştii tu ca să ne zici
Din vechea strălucire ce a domnit aici ?
Tu nu ştii în vechime ce-a fost această mare !
Ce-au fost aceste țărmuri ! Trecutul fu prea mare
Şi inima-ți prea mică să ştii să prețuieşti
Mărirea națiunii din care crezi că eşti.
Priveşte-aceste țărmuri pe care frumusețea
De secoli fără număr revarsă tinerețea,
Revarsă suvenirea de timpi ce au trecut,
Şi spune, al tău suflet, sub lanțuri abătut,
Nu a simțit arzîndu-1 acea necesitate
S-aspire aer dulce de viață, libertate ?
Țărînă sclavă ! Spirit îngenucheat, căzut,
Nu mai spera la vise ce-n noapte-ți ai făcut
Că vei găsi în ceruri ce n-ai avut în lume !
Nu ! nemurirea este un vis, un dulce nume,
De care tu, o, sclave, nu te vei bucura !
Căci n-ai să laşi nimica aici în urma ta !
Grăbeşte de te face, prin fapte imortale,
Prin dalbe sacrifice p-a vieții scurtă cale,
Demn pentru nemurirea ce-aştepți în calea ta,
Căci numai fapta bună îşi are viața sa !

Voi, locuri de delicii, edene fericite,
Voi nu ați fost făcute se fiți, vai ! locuite
De sclavi fără de viață şi fără viitor,
Al căror suflet n-are în voi destul amor !
Sclavia nu-i făcută ca să vă locuiască,
Nici sclavul să v-admire, sau să vă disprețească.
Vedeți aceste țărmuri cu ceri desfătători ?
Aici nasc, cresc, înfloară şi arbori rari, şi flori.

Sub boarea dimineții, sub clima lor cea dulce,
Sub cerul lor cel splendid ce-a pururea străluce,
Natura, de la sine, prin pomii roditori
Hrăneşte ca pe paseri sărmanii muritori !
Tot spune, tot respiră sub aste climi curate
Frumosul, idealul, un vînt de libertate.
O, Patmos ! ce-ți rămase din splendidul trecut ?
O stîncă între valuri c-un cer senin, plăcut,
O mare fericită, un soare dulce încă.
Oh ! soarele lumină pe fiii tăi din stîncă ;
Dar nu mai încălzeşte d-acuma suflul lor,
Nu-1 mai reînfloreşte din sîntul tău amor !

Se rupe orice suflet văzînd cea mai ferice,
Cea mai frumoasă climă, făcînd contrast aice
Cu cea mai degradată, mai rea din barbarii !
Mormintele aice se par a fi mai vii !
Dar pentru ce vom spune aceste plăgi amare,
Ce-neacă orice suflet d-adîncă întristare,
Ce face viitorul în lacrimi să-1 privim ?
Speranț-acestor oameni, nu ! nu ! să n-o zdrobim !
Nu ştie nimini încă ce viitoru-ascunde
Acestor locuri sacre sub umbrele-i profunde.

Cît este de suavă, plăcută,-mbălsămită
A serii adiere ce undele agită !
Plămînul se adapă d-un aer prefumat.
Vederea de seninul eterului curat,
Urechea de murmura dormindelor mici valuri,
De cîntul filomelii pe depărtate maluri.
E timpul cînd fecioara visînd delicios,
Priveşte să zărească pe cîmpul cel apos,
O velă fericită ce-amantul ei aduce,
Şi binecuvintează a serii boare dulce ;
E timpul cînd amantul, d-amanta sa respins,
Suspină pe caicu-i d-un foc arzînd încins ;
E timpul cînd piratul în umbra ce coboară,

Prepară a lui barcă ca paserea uşoară,
Aşteaptă sub o stîncă un vînt pǎrtinitor,
Şi noaptea ca să plece, să prade-un călător.

Creştini ! Aceste fapte pălesc al vostru nume !
Nu-s demne pentru-un popol ce-aspiră-aici în lume
Prin alte mari popoare să-şi ia un loc mărit :
Prin crime nici un popol din lanțuri n-a ieşit.
Cînd Dumnezeu ridică un popol din robie
E cînd el are titruri neatîrnat să fie.
Aceste sînte titruri, la popolii căzuți,
Ce vor să fie liberi, se capăt prin virtuți.
Toți sunt egali în față cu sînta providință,
Nici numele ce poartă, nici felul de credință
Nu dau aceste titruri, nici nu le-mpuținez.
Virtuțile ce p-oameni cu zeii egalez,
Aceasta este titrul şi-acea condițiune
Ce dă dreptul a face din sclavi o națiune.

A Samosului mare devine un cristal ;
O boare prefumată adie pe canal,
C-o legănare dulce, molatecă şi lină,
Ea friză fața mării d-azur şi de lumină,
Făcînd din toate-acestea tablou desfătător,
Ce-mbată, ce încîntă streinul călător.

Cînd toate-aceste țărmuri suspin încatenate,
O, Samos, tu ai încă un fel de libertate !
Ast drept, cu mîni armate, prin sîngele vărsat,
Prin dalbe sacrifice tu încă l-ai păstrat.
Nu-i numărul ce face să fie-o națiune.
Ci sufletul cel tare ; ci focul care pune,
Ci viața ce dezvoltă, voind a viețui.
Cînd numărul e moartea, el n-are drept a fi.
Sultanul te ascultă în drepturile tale.
Ridică-te, Turcie, p-a ta umbroasă cale !
Ieşiți, o, turci, din noaptea sub care v-au ținut

Prejudecăți fatale răsfrînte din trecut!
Mergeți cu strălucirea progresului, cu viața !
Al libertății soare azi risipeşte ceața
Erorilor trecute pe răsăritu-n nori.
Cei ce rămîn în urmă nu sunt conducători.
Dați libertăți, dați drepturi popoarelor creştine,
Le faceți solidare cu voi, cu-al vostru bine,
Cu-al vostru rău, cu viața şi moartea ce-aşteptați.
Oh ! daca viitorul voi încă salutați !
Ce pasă vouă modul cu care-un muritor
Glorifică şi roagă p-al vieții creator ?
Cel ce-a făcut ființa credeți că nu-nțelege
Mijlocul ce posedă să roage-orice relege ?
Dar daca prin biserici şi daca prin geamii
Voi nu puteți da mîna cu popolii cei vii,
Căci fanatismul încă domină în altare,
Uniți-vă prin scoale, ast sanctuar mai mare !

Aici Iupiter vine la luna sau Herea
In timpul vijelii, aici îl prinde zea
Sub mantia regală, sub forma unui cuc.
Dar tote-aceste fabuli cu timpul lor se duc !
Las locul altor fabuli în viața omenească,
Căci omul în minciună îi place să trăiască !
Minciună, vai ! el însuşi în viața lui d-o zi,
îl sperie-adevărul : nu poate a-1 simți.

Tot s-a schimbat, afară de-această mare lată.
Ea a rămas ca-n timpul cînd zea adorată
Serba în aste locuri divinu-i himeneu,
Cu marele Iupiter, al fulgerului zeu.
Lucrarea mînii noastre fu singură plecată
La moarte, cînd natura rămase neschimbată !
Şi tu te măsuri încă, cu zeul infinit,
Om, mizeră țarină, ce vîntu 1-a răpit,
Şi vei pe elemente să-ntinzi a ta putere,
Tu, ce-ai născut să suferi, să mori, vai ! în durere!

Ce s-au făcut cetatea cu templuri de granit ?
De marmur ? Pe palate azi piru-a răsărit.
Amar acelor popoli răpiți d-o mîndră soartă,
Ce-şi fac trufaşe titruri din numele ce poartă,
Disprețuind p-alți popoli căzuți sub jugul lor,
Cînd ştiu aici în viață că toate trec şi mor !
Periră şi tiranii şi sclavii dinainte,
Singurătatea plînge pe ale lor morminte.
Amar acelor popoli ce îi îmbată viața !
Ei sunt ca nişte arbori în flori de dimineața,
Şi seara perd în vînturi cununele de flori.
N-ați învățat nimica, din viață, muritori ?
Voi, popoli ce robia usucă şi.abate,
Nu plîngeți ca copiii că n-aveți libertate !
Căci mîne sau poimîne puteți s-o căpătați ;
Dar fără de virtute, puteți să o păstrați ?

Dar umbra se lățeşte născînd cu ne-ncetare.
Ai crede marea umbră ce din mormînt răsare
Acelor generații trăite în trecut
Ce pe aceste țărmuri în nopți revin tăcut!
Umbra lui Polycrate ! In serile senine
Vii tu să plîngi ca dorul pe vechile ruine ?"
Ah ! daca pe aicea tu poți a reveni,
Şi daca poți tu plînge, plîngi, rege de o zi !
Tu fuşi tiran în viață ; sub aspra ta voință
Se înclina poporul perzînd a lui ființă.
Dar cel puțin tiranul era din al tău sîn,
Era din al tău sînge, şi astăzi e strein !
D-acolo Polycrate la Oretes se duce
Să moară prin trădare în chinuri şi pe cruce.
Acolo a sa fiică, vestită printr-un vis,
D-apropiata moarte, rugind, plîngînd i-a zis,
Să nu se depărteze de insula iubită.
El menință fecioara că nu o mai mărită
De s-ar opune încă. „Mai bine rămîi eu
Nemăritată, numai să-ți scapi tu capul tău."
El pleacă. Şi fecioara în lacrămi inundată,
P-aceasta coastă tristă rămîne leşinată.
Poetul Anacreon[11] aici a modulat

Suavele concerte de grații inspirat.
Aicea sub povara bătrînilor lui zile [1]
Cînta suava roză, p-amor şi pa Batile,
Bătrîn iubit de grații şi geniu imortal ;
Dar fără conştiință, pervers şi imoral.
Dai simțurilor formă atîta de streină,
Atît de elegantă, suavă şi divină,
încît tu faci din vițiu un sentiment frumos.
Ce ? omul nu fusese destul de vițios ?
Ce ? oare viața noastră e fără misiune ?
A face bine-n viață e tot iluziune ?
Oh ! chiar cînd astă viață n-ar trece de mormînt,
Noi tot avem ce face trecînd p-acest pămînt :
Avem a face bine acelor ce suspină,
Acelor ce la chinuri ursitele destină.
Avem cu viața noastră, ce tu numeşti un fum,
Să facem sacrifice în binele comun.
Acel ce dete viață, nimic nu datorase ;
Noi datorăm lui totul, doctrina ta rămase
în cea dintîi onoare trecînd prin mii de ani,
Şi desfătînd ferice pe sclavi şi pe tirani !

Trecuse miezul nopții. în mica sa cabină,
Julia îngenuche. Se roagă şi suspină,
Cu brațele pe peptu-i, cu ochii ridicați
Spre cer, în frumusețe şi lacrămi inundați.
Un crucifix se vede în fața ei ; ea plînge.
A lămpii rază lină pe fața-i se răsfrînge.
Pe păru-i ce se varsă, tot aurul plîngea ;
Ca raza-n noapte, chipu-i în doru-i se scălda.
Pronunță nişte vorbe ce nu le poți alege,
Un nume ce se-ngînă, tot ce se înțelege,
Tot ce-a lăsat să sune ast suflet îngeresc,
E numai : „Mă protege ! O, Doamne ! eu iubesc !"

Conrad trecuse noaptea să scrie-o poezie.
Lui pentru prima oară îi vine-acea manie
De multe ori frumoasă d-a face pe poet.
Deci iată cum descrie o odă la Milet[12] :

O, rege al Carii, Meandre, fluviu dulce
Ce faci mai multe volte în țara ce stropeşti,
în valurile mării nainte d-a te duce,
Atît tu ții la țara frumoasă ce iubeşti ;
Primeşte salutare, tu ce-mi aduci aminte
De-atîtea fapte mîndre şi rari evenimente !

Iar tu, Milet, tu perla acestii țări antice,
Primeşte trista-mi umbră în sînul tău zdrobit.
Ca tine, gîndu-mi astăzi strein d-orice-i ferice,
Trăieşte cu trecutul şi plînge ce-a iubit.
S-a stins trufaşa-ți flotă, s-a spart a ta cetate,
Coloniile tele din Pont sunt fărâmate.

Aici în tot apare o urmă de mărire,
Ce dureros ne spune că tot ce va trăi,
Regi, popoli, monumente, nu scapă de perire;
Că asfel orice luce, odată va păli!
Om muritor ! cînd viața sub ochii tăi apare
Atîta de fragilă şi plină de-ntristare,
Şi cînd ți-aduci aminte că viața ta ce pere
E fragedă ca visul ce-apare într-un vis,
Oh ! spune, nu te saturi ca să mai strîngi avere
P-acest pămînt de doliu pe care eşti proscris ?
Oh ! spune, nu te saturi, prin crimă, nedreptate,
Să mulțumeşti dorințe de ceruri condamnate ?

Eu nu-nțeleg, vai! omul, şi d-am vărsat odată
O lacrimă ferbinte, şi d-am simțit un dor,
Am plîns a lui ursită de patimi turburată,
Am plîns nu pentru mine, ci pentru muritor.
O, Doamne, despre care nimic nu se-ndoieşte,
Ce lucru este lumea ? La ce îți trebuieşte ?

Creat-ai tu ființa din aer, foc, țărînă,
Ca prin amărăciune şi-n doliu să o vezi ?
Să piară cînd pe dînsa repoză a ta mînă ?

Şi să se-mbete-n crime cînd tu pe ea veghiezi ?
Eşti tu un zeu de rele ? Un zeu de răzbunare ?
îți place să vezi omul în suferinți amare ?

Tot sufere, tot geme, tot ce-are viața în sine !
Un gemet este viața, un gemet infinit!
Sublimă providință, hazard, fatal destine,
D-a tot lovi țărîna tu nu ai obosit ?

în dar se naşte totul, în dar trăieşte, moare.
Oriunde naşte-un bine, se-ntinde-un rău amar ;
Onoare şi virtute, gonite de sub soare,
Respinse pretutindeni oriunde mai apar !
Dreptatea, o fantasmă servind cu-al ei dalb nume
Pe cel ce o-nțelege ca p-un mijloc în lume,
Să facă să triumfe amara nedreptate !
Şi crima pretutindeni ! în tot iluziuni !
Şi pretutindeni chinuri, în tot inichitate !
Tot ce ne pare dulce, lăsînd amărăciuni !

Cît de frumoasă este sub cerul fără ceață
Din aste verzi edene, bălaia dimineață
Cînd rîde printre umbre, venind încet din sus,
Din creştetul sălbatec ce arată Taurus !
De cîte ori în noapte, perdut în vijelie,
Acela ce pluteşte văzu cu bucurie
Frumoasa dimineață pe munte apărînd,
Şi calea lui pe mare ferice luminînd ?
Atunci această creastă ce ochilor s-arată,
De călătorii mării e binecuvîntată.
Iar neaua sa eternă ce luce sub lumină
Rîu d-ambru, se îngînă cu purpura divină
Şi se răsfrînge-n marea de spumă şi d-azur
C-un cer ce-atîtea stele îl fac şi mai obscur !

La stînga Cos apare, în mantia sa verde,
Cu poala înflorită ce în azur se perde.

Acolo fu statua Cytherii apărând
Din valurile mării ca viața surîzînd,
Acolo fuse templul în care Esculape
Domnea prin a lui artă pe toate-aceste ape.
O, Cos, locaş ferice, dezmerdător pămînt,
In care portocalul prefumă linul vînt.
Ce ? ai uitat tu oare pe cei ce te zdrobiră,
Ce cupa cu veninul rîzînd îți oferiră ?
Ce te-au făcut a geme ? Ce fruntea ți-au plecat
Şi pentru libertatea răpită nu ți-au dat
Nici pace, nici putere, nici glorie, nici viață ?
Ca nişte negre vise ei au trecut în ceață.
Cos ştie două nume ce dulce el le zice :
Apeles, Ipocrate, ce au născut aice.
Vai î din atîtea nume d-heroi, nu ştii mai mult
Decît aceste geniuri ce seculii consult !

Mai colo p-al Asii frumos şi splendid sol
Fusese altădată mormîntul lui Mausol.
Frumoasa Arthemisă înalță-acea minune,
Şi bînd în cupa d-aur a soțului său june,
Cenuşă mestecată cu vin delicios,
Depune a sa viață ca crinul cel frumos.
Căci inima femeei e-o liră ce nu sună
Decît sub mîna urii teribili, ce răzbună,
Sau sub suflarea caldă a dulcelui amor.
Ferice cine naşte ast sunet iubitor !
Nu trebuie a plînge aşti popoli ce se-nclină
Sub jugul tiraniei de țara lor străină !
Prin chiar a lor voință la jug s-au condamnat.
Ei nu au decît soarta pe care-au meritat.

Dar să lăsăm aceste morminte şi deşerte,
Şi să privim natura cu fragede concerte !
Acolo se înalță din dealuri verzi, din vii,
Munți nalți ce varsă umbra pe mări şi pe cîmpii ;
Un val de raze cade p-această mare laşă
Ce-abia se încrețeşte d-o boare drăgălaşă,

Şi face să răsare miriade de luciri
De raze colorate, bizare încrețiri,
Ce se-mpletesc ferice şi scîntei tremurînde
Pe urmele suflate de boarele arzînde.
Pe turnul ce se-nalță pe un castel tăcut
Lumina lunii pline ce-n spațiu a părut
Răsfață armaria pe ziduri încrustată
Ce-aminte cavalerii domnind aici odată.
în timpul lor veniră şi-acesti tirani bizari,
Supuseră-omenirea cu lovituri amari,
Servi ai lui Christ ei fură streini d-a lui doctrină,
Veniți ca să protege biserica creştină.

Dar vasul naintează ; la Rod ancora cade[13] ;
în aste ape limpezi mai multe ore şade.
Aicea marea este un fermec răpitor.
Cer, valuri rivaliza, în sîntul lor amor,
Cu insola frumoasă, locaş de tinerețe
Să merite cununa prin rară frumusețe.
O, muritor ce soarta goneşte aicea jos,
Ce ura omenească urmează furios,
Tu care clima rece ca cruda tiranie
Şi cerul fără soare ca viața sub robie,
Un aer fără balsam, un sol ce n-are flori,
Apasă viața tristă, copil de muritori,
în țări nepriincioase civilizațiunii,
Lăsate tiranii, lăsate-amărăciunii,
Vin ca să schimbi pămîntul în care ai născut !
Vin, vin cu fericire sub cerul cel plăcut !
Tu ai puține zile ca să rămîi în viață,
Şi moartea care vine va fi eterna ceață
Pe care nici un soare, pe care nici un vînt,
Nu va putea să spargă aici jos pe pămînt.
Vai ! Tu vei trece viața sub chine şi durere
Şi dincolo de viață, nu ! nici o mîngîiere !
Mister şi întuneric ! Ce-ai fost tu pe pămînt
Mai mult decît o pradă ursită la mormînt ?
Tu vei peri, şi nimeni aicea jos în lume,
Nu va şopti atuncea la nimeni al tău nume.

Trăieşte scurta viață ce Dumnezeu ți-a dat
în clime fericite, sub aerul curat,
Sub soarele cel splendid, sub cerul ce străluce.
Căci locul țării este oriunde-i soare dulce.
Regreți un cer d-aramă şi soarele de fer
Sub care vezi în lacrimi cum anii trec şi per ?
Numeşti tu a ta țară acolo unde chinul
Şi jugul şi durerea ți-apasă viața, sînul ?
Acolo unde floarea nu este dreptul tău,
Dar unde numai spinul îți este dat spre rău ?
Numeşti acestea toate o *patrie iubită ?*
Atunci dar îți voi zice : eşti demn d-a ta ursită !
Vai ! tu te bucuri, sclave, sub soarele umbros
Cum orbu-n întunerec se pare-a fi voios,
Căci ochii lui în viață n-au cunoscut lumină !
Regreți tu jugul barbar ce fruntea ta înclină ?
Regreți tu tirania căci te-a văzut născînd ?
.Regreți un cer d-aramă căci l-ai privit plîngînd ?
Vei părăsi cu timpul aceea ce zici țară,
Vei bea, vei bea, sărmane, din cupa morții-amară.
Atunci lăsa-vei totul aicea pe pămînt
Şi patria ta fi-va tăcutul tău mormînt.
De cînd numiți în lume o *patrie iubită,*
îmi spuneți, încetat-a d-a fi nefericită ?
De cînd credeți a-i face un dulce viitor,
Scăpat-ați de necazuri, de lanțuri pe popor ?
De cînd vă dați voi viața pentru această țară,
E oare ea scutită de tiranie-amară ?
Vai ! toată munca voastră n-a fost atîția ani
Decît să dați putere mai mare la tirani !
Ei au robit creştinii mai rău cum au urmat
Mahometanii însuşi ! Nimic ei n-au lăsat
Pe urma lor, afară de ură şi blasfeme.
Sub pasul lor în lume, tot sufere, tot geme.
Dar pentru ce lovi-vom p-aşti nobili venetici
Căci au făcut să geamă creştinii dupe-aici ?
Merită numai dînşii lovirea istorii !
Făcură mai mari rele în timpul barbariii,
Decît n-ar face astăzi aceste nații mari
Popoarelor zdrobite în suferințî amari !

Primeşte salutare, părinte-al istorii —
Herodote ! tu, care dai vii lumini Grecii !
Ai spus frumoase lucruri precum şi mari minciuni,
Să-astîmperi fanatismul acelor națiuni.
Al tău mult mare geniu nu a putut să zboare
Mai sus de prejudețe, de regi şi de popoare !
Puteai tu face altfel cînd fabula domnea,
Noi, ce trăim în timpul de civilizațiune,
în templuri şi în datini, şi lumea conducea ?
Suntem scutiți de fabuli, tu, mare umbră, spune ?

Spre sudul lui Meandru au înflorit Tymbria,
Pyraha, Heraclea, cînd viața şi junia
A Ionii frunte frumos încununau.
Cînd fiii săi de geniu măreț se luminau,
Palate, teatre, templuri se înălțau ne-nvinse,
Tot s-a făcut ruine şi altele sunt stinse.
Tot ce-a scăpat de spada tiranului strein,
A cotropit nisipul Meandrului divin.
Acolo unde-odată fu civilizațlunea,
Acum domnesc tăcerea şi dezolațiunea.
Natura-i părăsită şi pare-a suferi
D-a omului absență ; ici, colo veți zări
Colibe mizerabili a cărora nălțare
însultă aceste locuri cereşti de desfătare,
Ce încă mai păstrează un fermec răpitor,
Cu toată ruinarea şi văduvia lor.
Dar cerul, marea, clima nimic n-au suferit.
Natura are-aicea un fermec infinit.
în verele arzînde, din nord suave boare
Ce vin cu dimineața, dau fragedă răcoare.
Cu seara vîntul cade ; dar roua, ceresc dar,
Adapă flori şi arbori ca un divin nectar.
în ierne, vînturi calde temperă-orice suflare
De gheață ; minunată streină combinare !
Flori prefumate, arbori pe malul odorant
Dau aerului serii balsam vivifiant.
Tot ce al nostru suflet încîntă, se găseşte
în aste elemente în care-mpărățeşte

Un fermec fără nume ; în marile ruini
Ce a lăsat trecutul, oceane de. lumini;
In lumea de morminte ce în țarină zace —
Şi ne vorbesc muteşte, mai mult decît ar face
Societăți trăinde în civilizațiuni ;
Ne spune ce-au să fie aceste națiuni
Ce stăpînesc pămîntul prin aspra tiranie
Şi-nlocuiesc dreptatea prin forță şi tărie.
Aici găsim misterul ființii omeneşti
Pe care-n academii d-acum nu mai găseşti.

Ideea ce streinul îşi face cînd zăreşte
Acest eden de viață ce-aice străluceşte,
E pentru ce să fie în mînă de barbari !
Dar colo unde viața îşi are doi focari
De civilizațiune, îmi spuneți, omul are
în slaba fericire mai multă-ncredințare ?
Respiră el mai liber ? E mai puțin supus
La ură, la disprețul, la hulă, la prepus ?
Civilizațiunea putut-a să oprească
Mizeria umană, durerea omenească ?
Făcut-a ea în lume pe toți mai fericiți,
Vai ! fără trebuință, să-i țină liniştiți,
D-un sistem de moarte şi de corupțiune ?
Om, fiu al vanității, vin tu aici şi spune !
Pe cîmpul bătăliii a curs un nobil sînge,
Ca hearele sclăviii mai bine a vă strînge ?
Exilul, închisoarea sorbit-au nobili vieți,
Dar toate profitară tiranilor ce-aveți ?
Ah ! daca tot ce face în jertfe un popor
Sperînd ca să creeze un dulce viitor,
Nu servă decît numai tiranii să-ntărească,
Acele sacrificii mai bine să lipsească !
Atunci indiferența de binele comun
Devine o virtute, om, generos nebun !
Aici a fost odată colosul de aramă.
Un cataclism survine, colosul se fărâmă.
Aşa se stinge-n lume tot ce-i material.
Eternitatea este în ordinul moral.

Julia se arată, lucind, ca o magie.
Iar Conrad îi citeşte atunci o poezie,
Pe care cititorii mai sus au auzit,
O plîngere, un țipet, din sufletu-i zdrobit.
Frumoasa călătoare îi zice astă dată :
Această cugetare se pare inspirată
D-un geniu de mînie şi nemărinimos !
Ucide tot ce-i viață, speranțe, vis frumos.
E impie şi zice eterna salutare,
La tot ele este viață, speranță, resignare.
De ce zdrobiți în inimi orice iluziuni ?
Nu sunt, fără-aceasta, destule-amărăciuni ?
Morți în orice speranță, voiți voi a ucide
Cea mai din urmă viață ce-n inimi se închide ?
E nebunie-a zice, a crede mai ales
Că-alăture cu moartea nu este un progres.
E laşetate a crede că o societate
N-are decît a plînge, a geme, a s-abate,
Căci viața trece iute, căci omu-i peritor,
Şi pentru că tot are destinul său de dor !
Alăturea cu răul nu este nici un bine ?
De sunt noroase zile, nu sunt şi zile line ?
Şi răul ce datoară sărmanul muritor
Lui însuşi, nu e oare şi mai apăsător
Decît cel rău ce cerul se crede că-i urseşte ?
Culpabil este cerul căci omul rătăceşte ?
El are libertatea, ast dar venit de sus ;
De ce dar muritorii de dînsa fac abus ?
Această libertate e cel mai mare bine,
Uzează ei de dînsa aşa cum se cuvine ?
Şi Dumnezeu e doară obstacolul fatal
Ce-mpiedieă progresul, în ordinul moral ?
Obstacolul acela e însuşi muritorul.
El singur îşi crează nefericirea, dorul.
Să nu plîngeți ursita, fragilă, trecătoare
A omului, plăpîndă şi fugitivă floare !
Să tremurăm de moarte noi, oameni ce perim ?
Dar suntem noi în lume ca să o moştenim ?
Mormîntul este țelul acestii vieți plăpînde,
Acestui geniu splendid ? dorinți, credinți arzînde

Nu ! este altă viață ! A tremura aci
în fața suferinții, a nu şti suferi,
Muri pentru un bine şi pentru libertate,
Aceasta-i slăbiciune, aceasta-i laşetate.
Ați zis, sub influința durerii ce aspreşte :
Ce lucru este lumea ? La ce mai trebuieşte ?
Şi cine spune vouă că spiritul pe pămînt,
Cu mizera țărînă, se curmă în mormînt ?
Că tot cel ce există începe-aici în lume,
Şi aicea încetează, perind fără de nume ?
Cînd viața ni s-arată d-odată la vederi
Ne pare o țesătură de chin şi de dureri.
Ar fi o combinare făcută de nebuni
O lume monstruoasă ce n-are misiuni !
E dară altă viață, o viață viitoare ;
Ne-o spune chiar a lumii durere strigătoare.
Om, ce iubeşti virtutea, de ce dărîmi tu jos
Speranțele promise la omul cel virtos ?
Om, ce iubeşti dreptatea, de ce calci în picioare
Dreptățile promise de ceruri la popoare ?
De ce hrăneşti tu vițiuri şi crude nedreptăți,
Spuind că-aceste rele nu au impunități ?
Să proclamăm cu toții perirea dupe moarte .'
Figura nemuririi strălucitoare foarte
De adevăr, lumină, mai mult va răsări
Din haosul acesta Atunci am trebui
Ca să negăm aceea ce ochiul ne răpeşte,
Această armonie ce-n univers domneşte,
Ce-anunță-un autore, ast ordin minunat
Ce nimenea nu schimbă, efect nestrămutat,
Ce vine şi dezminte fatala întîmplare.
Ah ! dac-această lume era a sa lucrare,
De ce a zee oarbă nimic n-a mai creat,
în ordinea naturei aceeaşi ne-ncetat ?
O cauză s-anunță în orişice efect,
Această lege mare, ce-nsuflă sînt respect
în ordinea naturii, o cauză vesteşte.
Natura ei ne scapă, căci darul ne lipseşte.
Destul e pentru mine să crez în Dumnezeu,
Ce-1 simț că mi s-anunță şi nu poci să-1 văz eu.
Aceasta aşezată — al nostru țel se pune

Şi țelul e progresul către perfecțiune,
Prin sîntul exercițiu al naltelor virtuți
Ce singure înalță pe popolii căzuți.
Din ele sacrificiul de sine pentru țară,
Umanitate : este virtutea cea mai rară ;
Să suferim ca ceialți să fie fericiți.
Şi să murim ca ceialți să nu fie trudiți.
E altceva mai nobil, mai demn, mai rar, mai mare
Decît această țintă ce omu-n lume are ?
Blamați cer şi pămîntul, pe oameni că sunt rei ;
Dar voi făcut-ați oare mai bine decît ei ?
Aveți ceva să faceți, decît a vă abate ?
Muriți pentr-o idee cu generozitate !

Aşa vorbi Julia, şi sufletu-i gentil
Da fermece divine frumosului argil !
Conrad vru să răspundă ; dar gura lui se-nchise,
Şi inima sa zboară pe grațioase vise.

Ce este-acea femeie ce cu zîmbirea sa
Goneşte trista umbră plutind pe fruntea mea,
Cu-atîta înlesnire ? zicea Conrad în sine.
Ea ne îngînă dulce credințele în bine !
Tot ce îmi zise mie au zis-o mai demult
Atîtea cărți pe care n-am vrut nici să ascult.
Dar ea le spune mie cu-atîta gust şi minte,
Că simțul meu cu sete bea dulcile-i cuvinte !

FINELE ClNTULUI INTtt

NOTE LA CÎNTUL I

1. Sestos şi Abidos, două cetăţi faţă în faţă pe ţărmurile Helespontelui sau Dardanelele. Sestos în Europa, Abidos în Asia, aceste cetăţi fuseră celebre prin amorul Herii şi lui Leandru, cum şi prin podul de vase ce Xerxes, rege al perşilor, aruncă aici ca să treacă în Europa. Hero era o tînăra şi frumoasă preoteasă ce servea în templul Venerii din Sestos, pe ţărmul european, unde primea noaptea pe Leandru, amantul său, care locuia la Abidos, pe ţărmul din faţă din Asia. Leandru trecea canalul Helespontului înot noaptea. Un far aprins de Hero, pe un turn, îl călăuzea spre mal. Intr-o noapte de vijelie, farul stingîndu-se, Leandru peri în timpul trecerii înot a Helespontului. Cînd se revarsă zorile, Hero zări corpul amantului său pe mare, plînse, se desperă, şi se aruncă din turn în mare. Strabon, Martial, Lucain, Silius Italicus, Staţiu, Pomponius Mela, Servius, Antipater şi Museu au vorbit despre această înţîmplare, în timpii vechi. în timpii noi au tratat acest sujet scriitorii Gentil Bernard, Lefranc de Pompignan, la Porte, du Theil şi Denne Baron al cărui stil are o eleganţă admirabilă. Să găsesc încă camee şi medalii prin care se mărturiseşte această tristă înţîmplare. Lord Byron, celebru înotător, voi să verifice faptul trecerii înot de la Sestos la Abidos. şi trecu urmat de o barcă. Ceea ce îi dete nişte friguri rele pe care le spune el însuşi într-o mică poezie.

2. Vedeţi Troada în *Călătoriile in Asia Mică.* Insă nimic nu se înţelege înainte de a citi nemuritoarea poemă *Iliada.*

3. *Tenedos* este o insolă rîpoasă spre coastele Troadii. Aici se văd ruinele templului lui Apolon. Dupe tradiţiune, numele său vine de la regele Tenes. Ea se făcu celebră în timpul înconjurării Troadii. Aici grecii ascunseră flota lor, ca să înşale pe troieni, făcîndu-i să crează că au renunţat la resbel. Grecii, perşii, romanii au dominat-o. In mîna Turcii căzu pe la 1322. în timpii vechi era renumită prin viile şi olăriile ei. N-are astăzi decît 7 000 locuitori. Tenedos e capitala. în anul 1656, veneţienii, dupe ce bătură flota otomană, o luară ; dar dupe moartea amiralului lor Mucenigo, o perdură, în 1807. Ruşii bătură aici pe turci, în 1822. Canaris şi Kiriak arseră flota otomană aici.

4. Aproape de coasta Asii, tot în marea Egeii, este Lesbos sau Metelin, insola cu o superficie de opt miriametri pătraţi ; vechea ei capitală se numea Mitilina. Populaţia se poate urca pînă la 50 000 suflete, din care marea majoritate este formată de greci. Dupe tradiţiune, numele de Lesbos îi veni de la fiul lui Lapithe, care aduse aici o colonie, mai întîi Pelasgia. Nouă cetăţi înfloreau în antichitate aici şi cele mai renumite erau Mitilina, Pyraha, Methimna, Arisba, Eressus şi Antissa. Din monarhie, Lesbos se transformă în democraţie puterică ; trecu în urmă sub depedinţa Samosului, apoi se recunoscu vasală a perşilor, şi dupe' lupta de la Micale se alia cu athenienii. Se luptă cu atheninii mai tîrziu, şi fuse învinsă şi zdrobită.

în antichitate, lesbinii aveau reputaţiune urîtă în privinţa datinelor, cu toate că erau foarte înaintaţi în privinţa ştiinţelor şi artelor frumoase. Aici născură filosofii Pitacus, Theofraste, Thofan, şi istoricul Hellanicus. Epicure şi Aristote locuiră mult timp aici. în secolul 14-lea imperatorii Bizanţii cedară insola către familia genoveză Gateluza. Dar în anul 1462, Mahomet II o luă prin arme.

Veneţienii de două ori şi grecii o dată zdrobiră flota otomană în apele Lesbosului.

Lesbos a fost patria multor poeţi renumiţi : Arion de Methimna din această insulă, Terpandru, Safo cea dulce, Alceu şi Erina. Arion născoci dithiramba. Trăia în anul 622 în. de Christ, la curtea lui Periandru, rege al Corinthelui ; călători în Sicilia şi Italia. La Taranta luă premiu asupra muzicienilor ce cutezară a-i disputa gloria. Mai toţi poeţii lirici ai Grecii vechi erau şi compozitori de muzică. Acesta cînd se înturna la amicul său Periandru, pe o navă corinthiană, vîslaşii voisă să-1 ucigă, ca să-i ia averea. Apolon îl vizita printr-un vis. Acesta se îmbracă ca într-o zi de sărbătoare, cu lira în mînă, înainta pe podul corăbiii şi cătă prin cîntece dulci a atinge inima vîslaşilor. Delfinii adunaţi în jurul vasului îl ascultau cu lăcomie.

Vîslaşii rămaseră nesimţitori. Arion se aruncă atunci în mare, dar un delfin îl luă în spate şi îl duse la Tenare (Capul Matapan). Lira lui Arion şi delfinul care îl scăpase fură puse în ceruri ca strălucitoare constelaţiuni. Din poeziile lui Arion n-a mai rămas decît oda la Neptun şi se află tipărită în *Analectele* lui Brunck.

Terpandru era poet liric înflorind în 650 înainte de Christ, dupe unii. Era născut tot în Methimna din Lesbos. Fuse chemat la Sparta din cauza răspunsului făcut de oracolii consultaţi asupra ce era a se face spre a se curma turburările interioare. Terpandru joacă rola lui Orfeu. El adaose trei coarde mai mult la liră, care pînă la el nu avusese decît patru. El inventă *Proemîile* şi *Scoliile.* Melodiile sale purtau nume de *Lesbiene.* Puţine bucăţi din scrierile sale au ajuns pînă la noi. Seheidevin a explicat aceste rămăşiţi poetice.

Erina trăi numai douăzeci de ani. Se crede că era contimpurană cu Safo. Ea are mai multe ode, Fulvius Ursinus a unit mai multe din versurile ei ; antologia încă ne dă cîteva. Erina a scris şi o poemă lungă asupra furcii.

Este un lucru de însemnat cum civilizaţiunea prinsese rădăcină în Ionia, cum Ionia fuse muma celor mai mari şi mai mulţi poeţi. Astfel găsim în Smirna sau Hio pe părintele poeziii, Omer; în Milet, Tirteu, cel mai mare poet al cîntecilor de război ; în Efes pe Callinus, cel mai vechi poet elegiac trăind în al nouălea secol înaintea lui Christ. Se păstrează încă un fragmint de la dînsul dintr-unul din cîntecile sale de resbel în care îndemna pe efesieni a se apăra cu bărbăţie contra magnesilenilor ; în Sarda din Lidia pe Aleman ce înflorea pe la 670 înainte de Christ; şi care trecu la Sparta unde fuse în mare onoare. Lacedemonenii îi rădicară un monument dupe moarte. Patru gramerieni din Alexandria comentară scrierile sale din care au rămas cîteva fragmente foarte remarcabile. In Welcker se găsesc cîteva himni şi alte poeme lirici scrise în dialectul dorian. în Smirna, Bion, ce cultiva idila, cărui Moschus la moarte compuse o elegie superbă ; el muri înveninat în Sicilia. Cea mai frumoasă din elegiile sale cîte au trecut pînă la noi este elegia lui Adonis murind. Scrierile sale străluceau prin fineţea expresiunii şi delicateţea simţimîntelor. în Efes mai găsim pe Hipponax ; Esop din Frigia şi alţi mulţi încă.

Toţi criticii antici sunt de acord că Alceu a fost unul din cei mai mari poeţi lirici ai Grecii. El înflorea aici pe la

604 înainte de era creştină, contimporan şi compatriot al Safii. Alceu cîntă fermecile iluştrii sale concetăţene ; dar fără să poată a-i atinge inima. El era poet şi ostaş. Războaiele civile din patria sa îl făcură şi pe el să ia armele în mînă, combătu pentru libertate cu lira şi cu spada. Mai întîi fuse de partida lui Pitacus, apoi se aruncă în partida contrarie. Cînd micii tirani căzură şi învăţatul Pitacus rămase tiran în numele libertăţii, Alceu emigra, apoi reveni în capul emigraţilor cu armele în mînă şi căzu în puterea lui Pitacus. Acesta însă fu generos : îi făcu graţie în consideraţiunea talentului său. Poezia lui Alceu era însufleţită de un bărbătesc patriotism. Niciodată însă geniul său nu strălucea mai splendid decît atunci cînd el lovea tiranii, sau cînd descria fericirea libertăţii, durerile şi ostenelele exilului. Printre poemele sale erau himni, dithirambe, ode şi cîntece. Din nefericire, nu a rămas de la acest mare poet decît cîteva bucăţi, scrise în dialectul eolian. El inventă măsura ce se numea *alcaică,* cea mai frumoasă şi mai armonioasă. Aceste fragmente de poezii se pot găsi în *Analecta* lui Brunk şi în *Anthologia* lui Jacobs.

5. Vom cita un pasagi din Plutarc despre Pompei şi Cornelia în ceea ce atinge insola Lesbos dupe bătălia de la Farsala : „îndrepta vasul spre Mithilina unde era femeia sa Cornelia. Pompeu şedea pe pod tăcut şi ca perdut în contemplarea mării. Ajungînd la insola Lesbos, trimise pe cineva să dea de ştire Cornelii. Cornelia aştepta să auză dupe cele din urmă scrisori ale lui Pompei, învingere lesne şi strălucită, şi iată ce mesagerul îi spuse : «Dacă vei să-1 vezi încă, el este acolo, pe o singură navă, şi care nici aceea nu este a lui». Cornelia cade fără cunoştinţă la aceste vorbe, apoi dezmeticindu-se îndată, trece prin cetate alergînd şi se aruncă în braţele lui Pompeu. «O, bărbatul meu ! îi zicea ea, nu plîng nefericirea luptei, plîng soarta mea. Nu înţelegi tu, Publius Cratus, cel întîi bărbat al meu, a murit ucis de mîna parthilor, şi era destul ca viaţa mea să fie unită cu a ta ca îndată să se schimbe în nefericiri neauzite fericirea lui Pompeu ! O. Pompeu, Pompeu ! pentru ce m-ai cunoscut, şi pentru ce nu m-am culcat, cum voiam, în mormîntul marelui Cratus». Pompeu o ridică şi îi răspunde. «Nu acuza norocul, Cornelia, pe puţini oameni el a favorat atît de mult timp cum m-a favorat pe mine. Pentru că nu mă părăsise pînă aci, crezi tu că eu îl stăpîneam ? Iată eroarea ta. Nu îl blasfema. Cornelia, şi gîndeşte-te că daca din ce am fost m-a făcut ce sunt

acum, din ceea ce sunt poate să mă facă în ceea ce eram». Cornelia strînse bijuteriile sale, chemă sclavele. Pompeu se îmbarcă cu nevasta sa şi pluti spre Atalia. De aici se duse în Egipt, unde regele îi trimise o barcă ca să-1 scoată din navă la mâl, şi în care barcă îl asasină din ordinea regelui Egiptului, prin trădare."

6. Safo a avut trei fraţi, unul, numit *Charus,* fuse amantele celebrei curtisane *Rodopa.* Acesta era neguţător de vinuri, foarte avut. Ea însuşi ar fi fost avută şi văduvă a unui neguţitor de la Andros, numit Cereala, şi ar fi avut o fată numită Cleis. O medalie găsită la Eresos, care pare a fi fost bătută în onoarea Safii, a dat să se crează că au existat două cu numele de Safo, una ce trăia cu 300 ani în urma celeialte. Atenei şi Elien vorbesc de o Safo curtizană de la Eresos, înamorată de un Faon, dar care nu era poetă. Nu se ştiu atuncea daca statua lui Britaneu din Siracusa, pentru al cărei furt Ciceron acuzase pe Verres, este a Safii din Lesbos sau a Safii din Eresos. Se zice că Safo din Lesbos plecă dupe Faon care fugea să scape de dînsa, şi că ea îl urmă în Sicilia, de unde se duse în insola Levcadia, ca de acolo să se arunce în mare.

Platon pretinde că Safo era frumoasă. Suidas încredinţează că ea ştia să joace cu toate instrumentele dupe timpul ei. E sigur că juca pe liră, că inventă versurile armonioase ce poartă numele ei. Cei vechi puseseră pe Safo în rîndul muzelor, versurile ei le numeau : *focuri, flăcări, arşiţe.* Oda sa -delirantă *La o femeie,* este scrisă în strofe şi în versuri safice. Catulle şi Delile au căutat să o imiteze şi nu au reuşit. O altă odă, ce ne-a păstrat Denis din Halicarnas, este îndreptată către Venera ; este tot ce a rămas din scrierile ei.

7. Aceste voci erau ale mai multor diaconese protestante şi june, frumoase, palide, urmînd prin insolele Grecii misiunea lor impusă de propagandă religioasă. Mi s-a întîmplat să întîlnesc de mai multe ori aceste diaconese în Oriinte.

8. Această damă nu putea fi decît imaginară. îi trebuia neapărat poetului un model de perfecţiune, un înger de blîndeţe, de amoare, de puritate, de speranţă, de idealism, care să opuie scepticilor cugetări ale heroului. îi trebuia un far în întuneric, atît ca să lumine sufletul călătorului, cît şi să intereseze şirul poemii.

9. Insola Hio, sau Chius. Turcii o numesc Saki-Andassi, *Sakîs.* Se află între Lesbos şi Samos. Cel mai nalt munte al ei

este Elias, în centrul insolii : are 60 000 locuitori turci, greci şi alţii. Hio este oraşul capital a insolei, cu 14 000 lăcuitori. Un guvern turc şi un mitropolit grec au aici reşedinţa lor. Pelasgii fuseră cei dintîi locuitori ai acestei insole. Fiul lui Bachus învaţă pe hioţi să cultive viile. O mie şi mai bine de ani înaintea lui Hrist, ionienii aşezară aici o colonie. în curînd hioţii deveniră stăpîni pe marea Egea prin comerţul lor. Ei avură întîi o constituţiune democratică, pe urmă căzură sub tirani, din neamul lor, dintre care cel mai aspru fuse *Stratis,* apoi sub perşi şi athenieni. Hio avusese o şcoală renumită de sculptură sub direcţiunea lui Melas. Hio este surnumită Paradisul Grecii. Astfel ţărmurile ei cele plecate sunt încununate cu grădini de arbori delicaţi de toate felurile. Masticul se face aici, curge dintr-un arbore numit *lentisc.* în timpii vechi, Hio se bucura de bună reputaţiune de castitate. înainte de revoluţiunea din 1822, Hio număra 120 000 locuitori ; dar dupe ce turcii trecură sub sabie multă populaţiune, abia rămaseră 60 mii suflete.

Afară din oraş este *Şcoala lui Omer,* o stîncă în care este săpată o bancă rotundă cu un scaun în mijloc, însoţită de chipuri de animale sculptate.

10. Patmos, insulă nu departe de Samos, mult mai mică decît Hio. Ea este numită ca loc de exil al evanghelistului St. loan care, după cum se zice, scrise aici apocalipsul său sub un arbor, în vîrful muntelui insulii este un schit St. loan, unde se află o bibliotecă şi o colecţiune de medalii antice.

11. Poetul Anacreon născuse la Theos în Ionia, el înflorea către anul 530 înainte de Christ. Dupe Platon, el s-ar fi tras din regele Athenii, Codrus. Policrate, tiran al Samosului, şi Hipparc, fiul lui Pisistrate, tiran al Athenii, numărau între poeţii lor pe cîntătorul amorurilor şi graţiilor. Anacreon locui la Samos în timpul lui Policrate, unde trecu cei mai frumoşi ani ai vieţii sale în mijlocul plăcerilor unei curţi voluptoase.

Dupe moartea lui Policrate, Hipparc îi trimise la Samos o galeră cu cincizeci de lopeţi ca să-1 ducă la Athena. Acolo el cunoscu pe Simonide de la Ceos, alt mare poet liric care a trăit în urma lui şi i-a făcut un îndoit epitaf. Cînd Hipparc căzu sub cuţitul lui Hermodiu şi Aristogiton, Anacreon se întoarse la Theos, de aici se duse la Abdera unde se zice că muri, în etate de optzeci şi cinci de ani, înecat cu o sămînţă de strugure. Locuitorii din Theos gravară chipul lui pe monede şi

athenienii îi rădicară o statuă pe Acropole lîngă a lui Pericles şi Xentipe, curonat de roze, sub figura unui bătrîn cîntînd în beţie. Poeziile lui au moleţe, graţie, colori, delicateţă, voluptate, dar sunt toate făcute cu ocaziunea unui evenemînt din viaţa sa. El are conciziunea şi uşurătatea. Reputaţiunea sa egală pe a lui Pindar şi Omer. Din nefericire, moralitatea nu este cununa acestor delicioase inspiraţiuni. Ca Marţial, ca Ovid, ca Petrone, ca Apule, el se resimţi în scrierile sale de căderea societăţii sub corupţiune, şi cînta a ei destrucţiune între vin, roze şi femei, tot ce mai rămăsese în Grecia.

Eu am tradus versurile lui Anacreon în româneşte. Nu sunt încă publicate. M-am silit ca să ascund cît se va putea mai mult nuditatea simţualismului ce domină în aceste poezii. Recomandăm junilor poeţi români să nu adopte şcoala anacreontică.

12. Vedeţi în Asia Mică, Milet, Halicarnase. Templul lui Apolon.

13. Insola Rhodului, situată aproape de coasta Asii Mici. Eliazii, coborîtori ai soarelui, fuseră cei dinţii locuitori, dupe tradiţiune; pe urmă veniră aici fenicienii şi cretanii. Era republică. Legile maritime ale Rhodului erau aplicate în vechime pe toată Mediterana. Historia ei fuse mai tot aceea a celoralte insole vecine. Vespasian îi ridică dreptul de autonomie, califii o luară asemenea, pe urmă o luară cavalerii ordinelui *Sîntului loan din Jerusalim,* ce se numiră de atunci cavaleri de Rhod. Aceştia o schimbară pentru Malta. Astăzi împreună cu alte opt insole vecine ea formează un sangeac din eiletul Gessair, se supune guvernemintului insulilor din Archipel, nu are decît 20 000 locuitori. Rhod are două porturi : cel mai mic era renumit în antichitate prin Colosul său, una din minunile lumii. Rhod avea atunci o şcoală a rithorelul Eschine.

14. Aici se termină hotarele Ionii cu cîntul I al poemii lui Conrad. De aci începe Licia, Pamfilia, Cilicia, trei rigate în vechime, despre care vorbesc historicii vechi. Ele păstrează încă urme de civilizaţiune, deşi centrul civilizaţiunii erea în Ionia.

Cînd am publicat pentru a doua şi a treia oară poeziile mele, mai mulţi au pretins că nu mai era prefumul, tinereţea, suavitatea, graţia ce avusese primele poezii ; atribuiră această schimbare sau decadinţă, cum ziceau, înrîuririi politice. Unul zise aceasta şi mulţi o repetară, fără chiar să fi citit nici cele întîi, nici cele din urmă poezii, ba nici chiar să le fi luat în

mînă. Multe din poeziile ce tipărisem în urmă şi pe care le găseau palide, erau scrise înainte chiar de a tipări pe cele dinţii poezii, unele scrise poate în acelaşi an, în aceeaşi lună, în aceeaşi zi cînd fuseră scrise poeziile publicate la început. Lucru şi mai curios că tot astfel se întîmplă şi lui Lamartine. Reproducem aici cîteva rînduri ale acestui mare poet prin care spune acest fenomen :

„...Eram acelaş om ; aveam aceeaşi etate sau un an mai mult ; nici nu cîştigasăm, nici nu perdusem o singură floare din inimă ; cea mai mare parte din meditaţiuni care compuneau această a doua culegere de meditaţiuni fuseseră scrise în aceleaşi date şi sub focul sau lacrămile aceloraşi impresiuni ca cele dintîi ; erau fii din acelaş arbor, din aceeaşi sevă şi tigă ; şi cu toate acestea, publicul nu găsi în cel dintîi moment tot aceeaşi frăgezime, tot aceeaşi coloare, tot aceeaşi savoare. «Nu mai este tot acela, strigau din toate părţile ; nu mai este tot acel om, nu mai sunt aceleaşi versuri.» Invidia, deşteptată prin cel dintîi mare succes surprins în mirarea lectorilor, avu timpul a se arma contra unei recidive d-admirare, şi se armă cu volumul întîielor mete poezii împotriva volumului cu cele din urmă poezii, asfel încît cei mai buni voitori admiratori ai mei erau ei însuşi oarecum avari şi geloşi în iuţeala expresiunilor ce încercaseră la citirea întîielor poezii."

La a treia publicaţiune a poeziilor mele, amatorii găsiră că prostituasem poezia. Cu toate acestea, erau aceleaşi poezii pe care le admiraseră altădată, afară de cîteva noi.

Românii erau dedaţi cu acel fel de poezie cu vergine murinde, cu flori, cu fluturi, cu stele, cu lacrimi, buchet graţios al poeziii în copilărie ; cînd văzură idei mai mature în scrierile mele, doriră verginele, florile şi fluturii.

Societatea omenească a încercat o mare schimbare, poezia nu poate să rămîie în urmă. Poezia este în muzică, în pictură, în sculptură, în architectură etc. Dar aici voi vorbi numai de partea ei speţială *in litere.* Ca simţimînt de frumos, de sublim, ca ridicul, poezia are de obiect umanitatea, natura şi pe Dumnezeu. Poezia este în evenimentele istorii, în patimele umanităţii, în spectacolul naturii, în contimplarea infinitului, poetul cată să excite admiraţiunea, spaima, simpatia, ura, a stoarce lacrimi şi a provoca rîsul. Misiunea poeziii de a împinge necontenit neamul omenesc către mai bune ursite, şi ca să ajungă acolo cată

să atingă toate coardele vieții, să spuie măririle şi mizeriile umanității. A spune numai unele şi a ascunde pe celealte, nu este a urma misiunea sa. Ea nu trebuie să fie exactă imitațiune a realității, căci nu ar putea lupta cu realitatea : aceasta din urmă ar fi totd-auna învingătoare, avînd pentru ea viața şi mişcarea mai mult decît arta, dar nu trebuie nici să fie o visărie depărtată de realitate, streină de om, de societate ; necunoscînd decît binele, trecînd asupra răului cînd umanitatea este prada relelor.

Iată. în puține vorbe, calea ce credem a lua poezia. Am cătat în această poemă aceste două lucruri ; nu ştiu dacă am reuşit.

Umanitatea, natura, Dumnezeu, sunt cele trei lumi cu care am pus în contact pe cititori.

Am cătat poezia în istorie, în patimile omeneşti, în spectacolul naturii şi în contemplarea infinitului.

Am luat un om asfel cum l-am găsit în sînul societății noastre moderne. Sceptic, ucis de patimele societății, dar nu încă corupt. O femeie pură, sublimă îl ridică, îl împacă cu cerul ; cînd înțelege providința, el înțelege tot, devine fericit. Viața lui însă se curmă.

Cîntul al doilea duce pe țărmurile şi insulile Sirii ; în Liban, în Balbec, la Palmira, în Fenicia, în toată Siria şi Palestina cu Ierusalimul. Cîntul al III duce în Egipt — prin Alexandria, Memfis, îl urcă pe Nil pînă la cataracte, trecînd şi descriind mărețele ruine ale Thebii, în societatea celor două dame streine. In cînturile ce urmează, Conrad descrie insolele Mediteranii, Africa ; Provancia din Francia, Parisul, Londra. Se întură în Italia, dupe ce descrie Alpii, salută Lombardia, Roma şi merge să moară la Neapol.

Toată poema va conține patru cînturi mari cu note explicative în care m-am silit a da cea mai mare dezvoltare faptilor historiei, numelor geografice pe cît pot să între în nişte note.

r>

CÎNTUL II-LEA

SIRIENELE

Deja pîndarul lumii cu pavăz-aurită
Se ascundea în unde, şi hora înflorită
De perfidii, de crime se arăta sub cer
Şi cobora pe lume conduse de mister.

Acolo fu Licia. Primeşte salutare
Olen, poet cu dulce şi fragedă cîntare,
Ai cărui himni odată cîntau în sărbători
Fecioarele din Delos[1] cu fruntea lor sub flori.
Olen ! din tot ce fuse aicea mai-nainte,
Herodot te rădică pe tine din morminte !

Ale Licii coaste au un aspect umbros ;
Dar Taurus s-arată în fund majestuos
Şi pare că-şi aruncă pe ale lui picioare
Mantia de verdeață cu splendide coloare.

Colo se vede Ciprul[2]. în timpii depărtați
Venus avea un templu p-acesti țărmi prefumați.
Nu te invoc pe tine, frumoasă Cytheree,
Ca să-mi acorzi tu lira cu mîna ta de zee ;
Mă tem să nu amesteci în cîntu-mi sunător
Molatece acorduri şi-un impudic amor.
Fenicia pretinde că alba Afrodită
Cînd a ieşit din mare pe conca poleită,
Pe calea azurată, fu dusă de zefir,
Abia învăluită de coama sa de fir ;

În insola splendidă în care dulci suspine
D-amanţi pe orice frunză se legăna, ea vine
Şi junelui Adonis de frumuseţe plin,
Deschise-un braţ al cărui crin încă fu vergin.
Cînd el muri, ea plînse ; şi roza ce răsare
Din sîngele lui tînăr, goni a sa-ntristare.
Ea dete-atuncea rozii lumina-i din obraz,
Cu rara rotunjire a albului grumaz ;
Resfiră dulce roza, îi dă a sa suflare,
Şi-o face-a sa cunună, emblem de desfătare.

Aicea fuse Pafos ce nu mai e numit
Decît să ofilească un viţiu neauzit.
Aici avea ea carul cu lebede frumoase
Pe care la ieşirea din undele spumoase,
Copilele rîzînde ce tată au pe timp,
Pe aripi prefumate, o poartă în Olimp,
La marele Iupiter, avid să-o ia soţie,
Şi turbară pe luna de ură şi mînie.
Aici erau porticii perduţi prin verzi grădini,
Edene prefumate, iubite de streini.
Amorul ce inspiră surîsul tău, o, zee,
A degradat amorul, pe om şi pe femeie.
Venusa-Urania[3] ce locuieşte-n cer,
Ce-nalţă, nobilează, eu ţie o prefer.

I

Marea sub poleiul dulce
Mestecat cu trandafiri,
Tremură, scînteie, luce,
Sub săruturi de zefiri.

II

Asfel alba frumuseţe
Lasă-a se întrevedea
Rozele de tinereţe
P-al ei braţ, zîmbind abia.

III

Colo sub rîpoase maluri,
Faţa mării s-a umbrit;
Dincolo dorminde valuri
Gem sub malul de granit.

Tot se schimbă, variază
Dupe ceruri, dupe nor,
Dupe noaptea ce viază,
Dupe malul-ncîntător.

Din râpele pleşuve, mărețe, visătoare,
A serii deasă umbră coboară spre picioare,
Spre mare ne-ncetat;
Pe verzile dumbrave, pe văile ascunse,
P-albastrele, mari câmpuri, de focuri vii pătrunse
Şi se revărs treptat,
Sub rîpele sălbatici, locaşul vijelii,
Locaşul maiestăţii şi al melancolii,
Pe vîrful lor cu nea,
Se fringe încă raza murindă, jucătoare
Ce lasă dupe dînsa prin umbra plutitoare
Scînteitoarea stea.
Eterul se poleie cu pulbere de stele,
Fecioare graţioase cu plete bălaiele,
Ce-n spaţiu locuiesc !
Şi luna se ridică pe calea-i însemnată.
Un zefir suflă dulce. Conrad, tăcut, se-mbată
D-acest tablou ceresc.
Pe faţa ta, o, Cipre, trecură multe valuri.
De la-nceput tu încă văzuşi p-aste maluri
Schimbîndu-se tiranii streini, necontenit,
Şi astăzi încă, Cipre, dormi trist şi lănţuit.
Selim fu cel din urmă ce fruntea ta înclină,
Veneţia-i dispută coroana ta divină ;
Celebru Bragadini se luptă ; dar robit,
El cade, şi barbarii de viu l-au jupuit.

Ce-ai cîştigat tu oare, Veneţie trufaşă,
Tu, care pe Cornaro, regina drăgălaşă,
Ţinuşi închisă-aicea în propriu-i palat,
Ca să-i răpeşti tu dreptul de Lusignan lăsat ?
Şi nu-i daşi libertatea decît făcînd tractate
Să-ţi treacă ţie dreptul de suveranitate ?
Republică nebună de principi comercianţi,
Spui tu a ta eroare la noii concheranţi ?

Antica moliciune aicea se resimte,
Ai crede că renaşte din vechile morminte.
Ce ? insola Venerii sub cerul ei frumos
Nu mai produce încă nimic delicios ?
Uscată-i rădăcina heroilor aice ?
Nu mai aspiri la viaţă ? Nu vei să fii ferice ?
Sub lanţurile tele nimic nu mai voieşti ?
Mori dar ! de nu eşti demnă mai mult ca să trăieşti !

Şi tu, o, Românie, ce plîngi îngenuncheată
Cu lacrime cît pumnul, de fiii tăi lăsată
Streinilor, tu însuţi o văduvă de domn,
Purtînd al morţii doliu, şi tu te dai la somn !
Durerea, truda, păsul te-au obosit, o, ţară,
Şi capu-ţi trist se-nchină pe ale tele hiară ![4]
De simţi în sînu-ţi încă un foc de viaţă sînt,
De ce tu cu durere pleci capul pe mormînt ?
Te luptă ! şi triumfă cu armele în mînă,
Sau mori cu strălucire, o, patrie română !
Dar daca la mărire tu nu te mai gîndeşti,
Oh ! lasă-atunci a plînge acel ce tu goneşti !
O misiune mare orice popor primeşte,
Şi cînd el n-o-nţelege, el nu mai trebuieşte !

Aşa Conrad visează, văzînd acest popor,
Strein d-al libertăţii, d-al patriii amor.
De multe, zile încă Julia nu păruse
La masă. în cabină ea singură trecuse.

în fine se arată ca soarele plăcut
Ce dupe negre zile pe cer a reapărut.
Conrad zicea în sine văzînd-o : „Ce femeie !
Şi ce perfecţiune de frumuseţi ! o, zee !
Miragi de fericire, buchet strălucitor
De frumuseţi, de graţii — cu păru-i plutitor
De umbră poleită cu raza ce-l atinge,
Ochi ce recheamă lacul ce soarele încinge.
O talie, de finic, cu buzi de trandafir,
O peliţă de marmur, un suflet în delir
De cugetări divine... Eu simţ inima mea
Cu toată-a sa zdrobire zburînd drag către ea ;
Dar nu ! Sunt nişte vise, readuceri aminte
Ca gînduri dulci de viaţă ce plană pe morminte.
Nu ! Inima aceasta nu poate a iubi.
E moartă de acuma, sau trebuie-a muri.
Amor pentru-o femeie ! Dar e copilărie !
S-au dus acele timpuri d-idili, de poezie.
Să conservăm tot focul ca să iubim o ţară
Şi-acea umanitate ce suferă sub heară !
Ce sacrificiu mai nobil, dictat d-amor mai sînt,
Decît spre-a lor scăpare, cătînd un dalb mormînt ?"

Aşa Conrad atuncea lui însuşi gîndul spune.
„Să desfrînăm femeia, avem noi misiune ?
Crescutu-ne-a o mumă cu laptele ei sînt,
Spre a ne face-unelte de viţiu pe pămînt ?"

Julia şi Claricia pe pod atunci părură.
Pe Conrad îl salută cu un surîs pe gură.
„Natura are fermeci ce sufletul încînt
Şi v-aţi perdut în sînu-i, uitind tot pe pămînt.
Voi contemplaţi prin umbră a zeii cingătoare[5]
Ce-i dete-odată Omer ? mai zise rîzitoare,
Claricia ; dar nu sunteţi îmi pare-admirator
Prea mare-al frumuseţii şi al dulcelui amor ?"
Era cînd creatorul, sub albele picioare
Ale-aurorii, aşterne oceane rîzătoare

De roze cu prefume sub rouă scînteind ;
Conrad urca p-q stîncă cu piscul de argint.
El vede o cascadă căzând din stîncă-n stîncă,
Perzîndu-se cu huiet în peşteră adîncă.
Spăimîntător imagin al negrului abim
Al lumii ne-nţelese în care noi perim.
P-o creastă ce se-naltă în ceaţă înnorată
Un cimiter în jurul bisericii s-arată.
O tînăra femeie plîngea lîng-un mormînt,
Lăsînd aceste vorbe-a se răpi de vînt :

„Tu nu mai eşti în viaţă, lumina vieţii mele !
Cînd paserile toamna pămîntul au lăsat,
Tu, sufletul meu dulce, te-ai depărtat cu ele,
Pe albele lor aripi ferice legănat;

Dar ele se-nturnară cu primăvara dulce ;
Vedeam cum fiecare venea la cuibul său.
Tu singur nu vii încă ! Nimica nu te-aduce,
Mai mult la dorul meu !
Tu ai plecat în locuri de unde nu mai vine
Acela ce purcede şi lasă-acest pămînt,
Tu ai plecat, departe, şi m-ai lăsat pe mine ;
Cît voi trăi în lume, cu tristul tău mormînt!
Erai frumos şi june ca bradul dupe stîncă
Ce-o viţă amoroasă încinge tinerel.
Căzut-a bradul tînăr, şi viţa verde încă
Se-nchină lîngă el.

Dar lacrima ce varsă pe trunchiul fără nume
Nu poate să-i întoarcă ce moartea i-a răpit.
O, Doamne, ca să moară tu l-ai făcut în lume
Aşa frumos şi dulce, şi mie-aşa dorit ?

Avea nevoie moartea d-un mire-atît de june
Să-mpodobească patu-i, îmi spune moartea rea,
Atunci cînd himeneul îi împletea cunune
Şi-amorul cel ferice al meu sîn deschidea ?

Tot e plăpînd în lume şi lumea-i trecătoare,
Tot pere ca prefumul ce floarea-a răspîndit;
Iar omul crede încă, în viaţa-i peritoare,
Să fie fericit."
Conrad ascultă plînsul ce lasă juna greacă.
Ce simte atunci streinul ? căci plînsul îl îneacă ?
De ochii cruzi ai lumii nemaifiind constrîns,
In aste mari deserturi, desfrînă al său plîns.
In inima această ce se părea de gheaţă
Era dar tinereţe, amoare, foc şi viaţă !
Tot ce iubise-n lume amantă, mumă, sor,
El le-au văzut din braţu-i luînd eternul zbor.
Tot ce iubise-n viaţă, chiar patria natală
Căzură răsturnate de soarta lui fatală.

Tu ai cine să plîngă pe tristul tău mormînt ;
Dar eu nu am pe nimeni mai mult p-acest pămînt.
Şi tu chiar, Românie, o, ţara mea ce pere,
Tu, pentru care-n lume băui atîta fiere,
Intr-un exil pe viaţă de lume părăsit,
Tu, pentru care-atîta aici am suferit,
Tu, pentru care viaţa-mi, sorbind a ta tristeţe,
Trecu fără plăcere şi fără de juneţe,
Nici tu, sărmană ţară, nici tu nu mă iubeşti !
Tiranul mă loveşte, şi tu, vai ! mă loveşti !
Ce simpatie naşte între tirani şi tine,
De sacrifici p-aceia ce vor a-ţi face bine ?
Oh ! toate-aceste lupte ce dur d-atîţia ani,
Nu sunt decît să schimbe tiranii pe tirani ?
De posedai tu, ţară, un domn despot, dar mare,
Ca să-ţi dea ţie viaţă, putere, neatîrnare,
Aş săruta eu jugu-i de viaţă dătător ;
Dar jugul care-ţi dete, e jug umilitor !
O mumă părăsită de cei ce te domină
în sînul tău, o, ţară, e stinsă-orice lumină.
Orice dorinţi s-avîntă la nobil ideal,
La patrie, mărire, în viţiul fatal
Ce inima slăbeşte şi sufletul coboară
Din zi în zi, ursita le-aruncă, le devoară.

Putere şi mărire, belli arte şi ştiinţi
Nu sunt în ale tele speranţe şi credinţi
Şi limba ta cea dulce, de dînşii dispreţită,
D-un streinism ignobil, în popol e gonită !
Aşa cît călătorul ce-n sînu-ţi a trecut
Văzînd amara stare, ştiind al tău trecut,
Se-ntreabă, astă ţară ce misia-i lipseşte,
în armonia lumii la ce mai rătăceşte ?

Dar soarele apare în marea de lumini
Şi rozele-aurorii se schimbă-atunci în crini.
Fecioara îngenuche cu ochii plini de rouă,
Primeşte p-a sa faţă o strălucire nouă.
Un vînt uşor să joacă în buclele ei lin,
Răpită-n contemplarea eterului divin.
De ce nu poci a trece o viaţă ce se duce,
C-o inimă curată, simpatică şi dulce,
în aste mari deserturi, de lume depărtat,
Uitînd tot răul care în sînu-i am cercat ?
Să concentrez amoru-i, speranţă şi credinţă
Atîta de zdrobite, pe dulcea sa fiinţă ?
Dar asta nu se poate. Deja fugosul vas
Anunţă că puţine minute mi-a rămas.

Să mergem dar ! Ursita să fie împlinită.
Pe stîncă vieţii, viaţa-mi alunece zdrobită .'
Voi s-aflu tot amarul ce beau de la tirani
Nefericiţii popoli d-atîtea mii de ani !
Să mai privim o dată din vîrfu-acestii stînci
Ce pare-a spune mării durerile-i adînci !
O, mare, tu pari mie că-ai fi luat ştiinţă
D-acestor generaţii amară suferinţă,
Şi neputînd, o, mare, să schimbi durerea lor,
Zi, noapte, cerci a sparge ast cuib fatal de doi

Nenumărate trîmbe de valuri spumegate
Lovesc în aste ripe ce stau nestrămutate.

Sub raze şi sub umbre aceste turme vin,
Pe mare, scuturîndu-şi flamida lor de crin.
Aci înalţă fruntea, aci se pitulează,
Şi mai în depărtare mugind iar se formează.

Tabloul schimbă faţa şi munte, mare, cer,
S-acoperă sub umbre, delicios mister !
Senin apare cerul, dar vîntul naşte-o ceaţă
Ce luptă cu lumina : privelişte măreaţă !
Oglindă minunată în care-albastru cer
Cu totul ce-i nuanţă în splendidul eter,
Azur, lumină, purpur, şi cete-ntunecate
Se miră, se răsfrânge c-o dulce voluptate.
Şi faţa sa cerească răsfrînge-n împrejur
Miriade de tablouri de purpur şi d-azur.

Om, fiu al îndoielii, te-apropie, admiră
Această scenă rară ce-nalţă, ce inspiră !
Nu te-afli-n faţa morţii. Cînd moartea-ar fi venit,
Oricare poate zice că nu s-a îndoit.
Eşti liber de gîndire şi moartea-i depărtată :
Deci spune, în această privire minunată,
Nu vezi acea putere mai sus de muritor ?
Nu vezi tu nefinitul sublim, combinător ?
Am inima zdrobită şi tristă bea paharul
D-amărăciuni ce-n lume mi-a dat, vestind nectarul,
Dar cît de mare pare acum puterea ta
Natură ne-nţeleasă, cînd tot poci a ierta !

Dar unde mergi, streine ? — „Oriunde mă voi duce,
Nu mă doreşte nimeni, nici o fiinţă dulce,
Nici mumă, nici soţie, amici sau cunoscuţi,
Afară de durerea cu care m-am născut."

Acolo Fenicia la călători apare[7]
Cu verdea sa tunică înaintînd în mare.

Antică Fenicie, tu care-ai dominat
Oceanul prin comerțul prin tine nobilat,
Industria măreață, mulțimea ta de nave
Ce impuneau voință la națiile sclave.
Puterea ta trufaşă — şi cultul imoral
Cu templul tău cel mare al zeului Baal,
Cult aşezat pe forța fizică, peritoare,
îmi spuneți, toate-aceste ce se făcură oare ?
Aceste vechi pămînturi au dispărut acum,
Ca cînd aceste toate n-au fost decît un fum.
Cînd omul prada sorții, cu 'soarta lui s-alie,
în contra lui, mai poate a fi statoricie ?
Şi voi, imperii mîndre, nedrepte cît şi foarte,
N-aveți să fiți scutite d-aceeaşi crudă moarte !
Puterea chiar vă surpă şi lîngă nalte stînci
D-odată se formează prăpăstii mari, adînci.

Şi nu ştim creatorul în marea lui vedere,
Cum a lăsat la popoli, mărire şi putere,
Şi glorie, şi geniu, cînd el a hotărît
Să piară tot ce fuse măreț şi strălucit ?
Dar iată o cetate din cele cinci, antice.
E Tripoli. Nimica n-a mai rămas aice !
în timpii vechi, în timpul războaielor creştine,
Era cînd zeul zilii se culcă în azur,
Cînd valurile mării sub raze şi lumine
• Melodios murmur,
O navă cruciată spre Tripoli pluteşte.
Pe podul ei, la pupă, se vede-un cavaler.
Spre țărmul ce-1 salută, vederea-i rătăceşte ;
El e perdut în cer.
Rudei e al său nume ; din Francia el vine,
Să vază comitesa ce-n Tripoli domnea,
Pe care din elogiuri ce-a auzit de sine,
Adine el o iubea.
O cugetare dulce şi tristă totd-odatâ
Făcea a lui durere : să fie el iubit ?
Cu cît el se apropie de ținta-i adorată,
E mai neodihnit.

Ia lira, cîntă ; vîntul ce-adie-n sînul verei,
Spre Tripoli conduce ferbintele-i cîntări ;
Iar inima lui varsă prin armonia serii
Aceste suspinări :
„Voi, boare prefumate, voi, valuri d-albă spumă,
Spre țărmul ce zăresc,
Zburați ! şi spuneți dorul ce sufletu-mi consumă,
La ceea ce iubesc !
Cum frunza fără ploaie, cum floarea fără soare
Se vestejesc, se duc.
Eu fără-a sa iubire, simț inima-mi că moare,
Ca frunza mă usuc."
Dar vasul său ajunge şi pînzele jos lasă :
Şi Rudei lînced cade pe patul de dureri.
Vasalii lui îl poartă pe brațe, într-o casă,
La nişte cavaleri.
Acolo lîncezeşte sub dulcea sa iubire.
Frumoasa comitesă aflînd d-acest amor,
D-a lui fidelitate, d-adînca-i suferire,
De nobilul său dor,
Se duce să console amantul care pere ;
Pe brațul lui s-aruncă şi asfel i-a vorbit :
„Trăieşte ! Fii ferice, goneşte-orice durere,
Căci eşti al meu iubit !"
Strîngînd-o blînd pe sînu-i, el cerul mulțumeşte
Că-a viețuit să vază al vieții sale vis,
Şi ea sărută fruntea acelui ce iubeşte.
Şi cerul i-a deschis.
Frumoasă comitesă, laşi lume şi mărire,
Iei vălul de durere şi intri-n monastire !
Acolo treci tu viața plîngînd p-acest iubit,
Atît de june, nobil şi de nefericit[8].

Nu spuneți aste lucruri la lumea ce trăieşte !
Ea rîde. — D-alte datini azi omul se domneşte ;
El înaintea vîrstii acum a-mbătrînit,
Sub a reflecțiunii povară vestejit.
A desjunat; dar a schimbat ea oară
Prejudecăți nebune ce popolii omoară ?

Şi inima lăsat-a sublimii raţiuni
Imperiul în toate ?... Amari iluziuni !...

Dar nu ! Să nu respingem divina cugetare
Ce din tot ce-are omul e binele cel mare !
Tot piere, lucruri, oameni, ce lume-a existat,
Tot, numai ea rămîne, viază ne-ncetat.
Ea singură rezistă la cruda tiranie.
Iar aurul sau frica, născute din sclavie,
Pot ca să plece fruntea, dar nu pot subjuga
Această facultate, în noi d-a cugeta.

Libanul se deseamnă ! „Primeşte salutare
O, munte, care-adoară popoarele barbare
Ce locuiesc în sînu-ţi ! îmi spune ce-ai făcut
Coroana ta de cedri ? Sub ce fer a căzut ?
Tu porţi pe frunte iarna, pe umeri primăvara,
în sînu-ţi tu porţi toamna, iar la picioare-ţi vara
Repoză somnoroasă şi fără vijelii."
Aşa îţi cînt poeţii frumoasii Arabii.

Luminele din urmă ce soarele-apuind
Revarsă, vin, răsfaţă al tău creştet albind
Şi norii albi dispută acestor piscuri brune
Favorul răsfăţării, al stelii care-apune.
Vederea se răpeşte d-un fermec ce îmbată
Cînd sub un cer ferice apari tu deodată !
Pe valea ta înoată un smalţ undos, de flori
Ce numai răsfăţarea zefirilor uşori
Fecunda ! A ta frunte pe care muritorul
Nu poate să-atingă şi unde doarme norul,
Umbreşte aceste locuri, munţi, văi, un lung ţinut,
Şi vîntul nu agită acest eden plăcut.
Pe calea ce conduce d-aice la Damas,
Aproape de Beschere, turiştii au rămas.
Acolo se găsiră p-o înălţime mare,

Acolo nici o plantă sub ochii lor nu pare.
Acolo-i o capelă şi cîţiva maroniţi
Călugări, se prezintă la nobilii sosiţi.

Mai jos s-arată cedrii a căror renumire
E veche şi recheamă atîta suvenire.
Aici creştinii servă pe fiecare an
O leturgie-n sînul pădurii din Liban.

Voi aţi rămas, o, cedri, spre-a lumii admirare !
Aţi rezistat la toate lovirile barbare,
Ce timpul şi cu omul uniţi neîncetat,
La tot ce-a fost în lume cu furie-au purtat.
Dar templul şi palatul lui Solomon, la care
Voi aţi purtat tributul, nici urmă nu mai are !
Şi popolul cel mare ales de Dumnezeu,
în ţările streine tîrăşte jugul său,
Tîrăşte-a lui cădere ce pare că vesteşte
La popoli că prin viţiu un popol se slăbeşte.
Oriunde ochiul cade, priveşte codri, stînci,
Cu formele bizare, prăpăstii largi, adînci.
Conrad nu se delasă să vază şi s-admire.
Aicea el se vede întors cu fericire
în munţii ţării sale. Aici nu se credea
Aşa strein ca-n lumea în care rătăcea.
Aceste rîpi sălbateci cu suveniri antice,
I se păreau mai bune, mai blînde, mai amice
Decît societatea, locaş d-inichităţi,
Ast sclav ce poartă crucea atîtor nedreptăţi !

Julia şi Claricia păreau în aste locuri
Aşa ca nişte raze ce-n graţioase jocuri
Se-ngînă scînteinde în umbra deşii seri,
Ca vise fericite prin vise de dureri.
Deşertul dă femeii un fermec mult mai mare,
Un fermec ce-are floarea cînd printre spini apare.
Al lor păr ce prezintă dezordin studiat,
Pe gîtul lor în unde se joacă revărsat.

Dar una e mai albă, şi ceialtă mai pală ;
Părea că una este o lună matinală,
Ceialtă luna serii ! Doi trandafiri rîzînd
P-o ramură cu două nuanțe îngînînd.
Cu ce grație umbra sprecenelor se-mbină
Şi se desparte ! Apoi cu ce-armonie lină
S-alie rumeneala cu albul cel divin
Şi nici aceste roze nu se inund de crin,
Nici crinul alb, de roze. Pe rîpele-aburoase
Apar aceste chipuri suave şi frumoase,
Cu genele lor d-aur, cu ochii lor d-azur.
Le-ai crede că veniră cu norul dimprejur,
S-asculte ce vorbeşte misterios pămîntul
Cu cerul, cu lumina, cu plantele, cu vîntuL
Pe boarele curate undează părul lor,
Ca razele de lună p-un val tremurător.

Aicea maronitul cu drusul îşi dispută
Pe munți a lor domnie ce-n sînge-a fost născută.
Dar omul este liber, dar omu-i cetățean,
Căci în resbel tot omul aicea este-oştean.

Dar unde e *Hermonu,* acel mai mare munte
Ce sub o nea curată înaltă a lui frunte ?
Ce magică putere ridică corpul lor
Pe rîpe, precum vîntul rădică sus un nor ?
Zicea Conrad în sine privind aceste două
Femei dulci şi plăpînde ca tremurînda rouă.
Un suflu poate viața s-o poarte-ntr-un abis !...
Crezui o zi... dar ce zic ? acesta fuse-un vis,
Nu-mi este dat în viață să fiu iubit, în fine
Ce-ar găsi Julia ca să iubească-n mine ?
O cobe ce s-ascunde, cînd soarele-a părut,
Un suflet ce se închină pe cale-i abătut.
Bătrîn în tinerețe şi mort în plină viață.
O frunte ce s-arată umbrită d-a sa ceață,
O viață fără țintă şi fără-iluziuni
Ce caută-a sa hrană în vii amărăciuni,
Un sceptic care vede tot rău-aici în lume ;

Un om ce n-are raze pe viață şi pe nume.
Sunt nişte rari momente în care mă răpesc
De o beție sîntă, în care o iubesc,
Cum aş iubi zefirul ce trece şi răsfață
Cu pura-i frăgezime a noastr'ă-arzîndă față.

Femeile suiră Hermonul ascuțit,
Ar fi suit chiar cerul, mijloc d-ar fi găsit !
Picioare mici, mîni albe, de petrele crăpate,
De spinii cei sălbateci avură sîngerate.
Nici trudă, nici pericol, nu stau naintea lor,
Gingaşe căprioare, săreau pe stînci uşor,
Plutind pe precipise, abia țiind pămîntul
Cu lancea, cu piciorul bravînd vertigiul, vîntul
Conrad avu prilegiul pe brațu-i un minut
Să prinză pe Julia ce pasu-i şi-a perdut ;
Să simtă corpu-i tînăr şi drăgălaş de floare,
Pe sînul său ; să soarbă suflarea-i răpitoare.
Ea rumeni ca roza şi fără a mulțumi,
In brațele Claricii se duse spre-a roşi.

Era o zi frumoasă, cer limpede, cu soare
Plăcut, pe mare însă nu suflă nici o boare ;
Nu plană nici o ceață, nu trece .nici un nor.
Atuncea toți văzură tabloul răpitor,
Ce a putut natura s-arate vreodată,
Vedere ce răpeşte, încîntă sau îmbată !

Colo s-arată marea sub soare scînteind
C-o mie de nuanțe, de aur şi d-argint.
Din sînu-i iese Cipru plutind pe marea lină,
Ca norul, p-orizonte, în umbră şi lumină.
Spre răsărit apare Beschka, frumosul plai,
Cîmpii Elyseene, miragiul unui rai !
Formînd o cale verde prin două late şire
De munți ce ne recheamă o mare suvenire ;
Ruinele celebre din splendidul Balbek
A soarelui cetate, vestind cum toate trec,

Damasul şi deşertul, cu palide coloare,
Loc unde totul tace, tot lîncedă şi moare.
Spre miazăzi s-arată ai Galileii munți
Neregulați, sălbateci, rîpoşi, înalți, mărunți ;
Ioan d'Acre ; lunca lată ce la Cârmei conduce
Şi pretutindeni piscuri pe care neaua luce.

Primeşte salutare al lui Baal oraş,
Balbek antic ca lumea, ca soarele trufaş !
Tu nu mai eşti un templu din cele mai mărețe
Ce ne-a lăsat trecutul d-o rară frumusețe.
E tot ce-aduce-aminte că aici ai existat,
P-acest tărîm sălbatec, deşert neconsolat.
Aici fizica forță fusese adorată,
In soare rege-al vieții fiind impersonată.
Ce-ai devenit Astarte, fecioară din Sidon ?
O, zee întreită ? Şi tu gentil Adon,
Precum şi voi Cabire divinități antice ?
Voi ați lăsat aceste feerice portice.
Misterioase danturi, festine şi orgii
Se celebrau aicea în nopți de vijelii !

Dar noaptea despleteşte cosița ebenină
Nălțîndu-se tăcută pe doma cea divină
Şi umbra coamii sale acoperă trufaş
Mai jumătate globul ; apare un oraş.
Ruine maistoase, antice, visătoare
Şi luna le arată la grupa călătoare.
Cît sufletul lui Conrad căta a fi mişcat
Cînd ochii săi ruina Palmirii-a salutat ! [3]
Ruine memorabili, ce timpul respectează,
în care-antichitatea mărirea sa păstrează.
Aici au fost palate şi teatre magnifici.
Nici un oraş în lume, din timpii cei antici
N-a strălucit atîta ca splendida Palmiră,
Prin rară frumusețe ce lumea veche-admiră.

Aicea *Zenobia,* de grații strălucind,
Prin spirit, energie, popoarele unind,

La curtea sa chemase poeții cu renume,
Şi cei mai mari, mai ageri cugetători din lume.
Armate ea formase ce însuşi comanda
Cu brațul d-albastru nud, spada-n mîna sa,
O talie măreață, o față răpitoare,
Ochi înfocați şi-o coamă plutindă pe picioare.
Aurelian atacă frumosul ei rigat.
Zenobia se luptă cu mîndrul împărat.
învinsă, se retrage, se-nchide în cetate ;
E prinsă prin trădare : puterea ei s-abate.
Frumoas-adoratoare a zeului Baal
A fost tîrîtă-n Roma la carul triumfal.
D-atunci aceste templuri, şi teatruri, şi palate
Sub furia romană căzură ruinate.

Voi, ce domniți pe popoli cu dreptul cel divin,
Priviți aceste templuri ce secolii ruin ;
Priviți mormîntu-acesta în care-o națiune
S-a cufundat cu viață, civilizațiune.
Nimic nu respectase tiranul cel strein,
Sub spada-i cade tronul şi dreptul cel divin.
Nici cultul, nici puterea, nici civilizațiune
Nu poate să scutească de moarte o națiune.
Cum nu poate să scape pe nici un muritor.
Etern nimic nu este, nici om nici chiar popor.
Un timp de tinerețe, putere şi mărire
Tot creşte, se dezvoltă cu orice-mpotrivire ;
Dar timpul bătrîneții, căderii a venit,
Nimic nu foloseşte ; tot cade vestejit !
Al tău drept sînt la viață, Palmiră, ce devine ?
El a perit sub spada unei puteri streine.
Dreptul celui mai tare a fost, în orice țări.
Speculatori de inimi, de slabe cugetări,
De conştiințí plăpînde, lăsați să moară-n pace
Acei ce chiar prin viață un pas spre moarte face !
Orice voiți a zice e fără de putere
în fața cu aceste vestige de durere,
Ce ne vorbesc mai tare, mai bine şi mai drept,
Decît orice doctrine, decît orice-nțelept.
Ce este-această lume ? A fi, e dar un bine ?

Şi cine profitează cînd tot trece-n ruine ?
Şi sclavul şi tiranul, cel mare şi cel mic,
Ce d-opotri,vă-n urmă nu au lăsat nimic ?
Asti popoli fără număr, vai ! sufăr rele, chine,
Şi-atîtea sacrifice spre a forma ruine ?
Religiuni, doctrine, virtuți, speranțe, sunt
Ca la finit să facă din lume un mormînt ?
Inichități, durere, trădare, intrigi, crime
Şi suferinți, să facă morminte şi ruine ?

Ursita este tristă ; dar eu nu o blasfem.
Ah ! cine spune nouă ce relele vedem,
Că fără-această soartă plăpîndă şi amară
A răului lovire n-ar fi şi mai barbară.
A răului domnie nu s-ar perpetua,
Inichitatea, crima mai mult n-ar prospera ?

Om, fiu al vanității, vin, binecuvintează
A omului ursită fragilă, respectează
Al morții drept pe viață ! Toți beau acest pahar
Şi sclavul ce se pleacă, şi despotul barbar.
El este-un mare bine, el este-acea dreptate
Divină ce loveşte, şi slaba laşitate
Şi cruda tiranie. El este-un dar ceresc.
Şi numai înainte-i cei tari aici pălesc.
Vin ! binecuvintează aceea ce blasfemă
Cel care nu-nțelege a omului dilemă !
Vezi aste triste urme ce-aici îți arăt eu ?
Prin ele te răzbună, pe tine, Dumnezeu,
Pe tine ce în viață nu ai găsit dreptate,
Ce-ai suferit umana şi cruda răutate,
Căci ai fost slab în lume. Vin, vino a privi
Şi-a rîde de puterea acestui domn d-o zi !

Vin, sclave, şi insultă topitele țărîne !
E dreptul tău acesta ; e tot ce îți rămîne
Ca să-ți răzbuni de răul ce suferi de la răi ;

Insultă morți, sărace, p-asupritorii tăi !
Insultă, rîzi şi cerul chiar îți va da iertare
Şi zi : „Acesta este dreptul celui mai tare !"

Ce s-a făcut Palmira şi bravul său popor ?
Acel stat plin de viață şi plin de viitor ?
El a perit şi-n lume nu se mai memoreşte ;
Dar cel puțin, acela ce-aice mai priveşte
Mormîntul de ruine, salută respectos
Poporul Palmirenii, popor mărinimos,
Mort pentru neatîrnare, cu armele în mînă !
Fii binecuvîntată, o, nobilă țărînă !

Cît merită dispretul acel popor mişel
Ce-ar prefera o viață sub lanțul de oțel,
O viață d-umilință, cu fruntea în țărînă,
La glorioasa moarte cu armele în mînă !
Un popol ca acela, nu-i demn ca să trăiască.
Prin viața lui insultă mîndria omenească !
Şi cînd în umilința, de care e coprins,
Cea mai din urmă rază, de viață, i s-a stins,
El pere şi-a lui moarte regres nu întîlneşte,
Ca tot ce n-are viață şi nu mai trebuieşte.

Veniți, voi, sclavi, aicea, ca să vedeți cum mor
Popoarele viteze ce simt mîndria lor ;
Ce nu vor să trăiască cu prețul umilinții,
Cu prețul degradării, cu prețul suferinții !

Aşa Conrad gîndeşte privind acest mormînt
Ce-nsuflă admirare, respect adînc şi sînt.

Conrad salută încă Beirutul ce domină
O mare fericită, născînd dintr-o grădină
De portocali, de citri, cu garduri de cactus ;
Sidonul ce apare pe mare mai în sus.

Sidon antic ca lumea, cetate renumită,
Cu templuri maiestoase odată-mpodobită.
Regină prin putere cum şi prin frumuseţi,
A celor mai celebre, mai splendide cetăţi.
Tu nu mai eşti acuma decît un mizer sat!
Cununa de mărire în vînt s-a scuturat!

Şi tu, o, Tir, tu, soră mai mare şi mai bravă,
Ce înfloreai la viaţă sub clima ta suavă,
Prin arte, prin ştiinţe, comerţ strălucitor,
Tu, ce-aduceai avere anticului popor
Din lumi necunoscute, pe flota ta titană.
Din stîncă ta pe mare dictai ca o tirană
Voinţa ta la popoli chiar pînă în ocean.
Aici avea un templu Ercul Fenician.
Tu avuseşi curagiul, heroului cel mare
Ca să rezişti tu numai ! atît erai de tare !
Azi doliul pluteşte pe stîncă ta, o, Tir !
Din vechea ta splendoare n-ai nici un suvenir.

Ce dulce este clima în aste părţi de lume !
Cum aerul îmbată cu dulcile-i prefume
De arbori din climi calde, de roze şi de crini
Ce-neacă ca o rouă plăcutele grădini !
Şi aer, şi pămîntul, şi cer, şi marea lată
Conspiră împreună, simţirile îmbată,
Şi sufletul perzîndu-şi elanu-ntinerit,
Pe leagănu-i de roze devine sibarit.

Acestii climi suave şi dulce-mbătătoare,
Fenicia antică credinţa-i e datoare,
Conrad, acestii clime cerca înrîurirea,
Inrîurire dulce, ca viaţa, fericirea.
Simţea că al său suflet, ucis sub al său dor,
îşi scuturase jugul, visa plăceri, amor.
Julia i se pare acum şi mai frumoasă,
Deşi prea ideală şi prea misterioasă.
Gîndirea lui se duce la dînsa ne-ncetat ;
Pe buza ei rozată zăreşte-un sărutat.

în ochii ei o rază, o flacără-arzătoare,
Ce-i arde-a lui privire şi-i place să-o devoare.
Şi visele-nflorite formînd buchet divin
Se scald cu voluptate pe sînul ei de crin.
Senină e ca faţa ce lacul pur prezintă
Cînd razele de soare aură sau argintă.

Dar daca ea împarte ardoarea lui curată,
De ce devine-acuma cu el mai rezervată ?
Mai rece, mai poliţă ? Claricia, ce simţi
Această nepăsare, începe-a se-ngriji.

Acolo e Carmelul şi scorbora vestită
Ce-a locuit Elie. *„Păşunea e-nvelită*
Cu doliu, şi Carmelul arată vîrfu-uscat!"
Zisese Isaia de griji împovărat.
Amara profeţie s-a împlinit. O, munte,
Porţi doliul pe poale şi seceta pe frunte !

Dar colo e Taborul de alţi munţi despărţit,
înconjurat de arbori, locaş îmbălsămit!
Aici Barac adună vitezile armate
Şi contra lui Sisera se duce şi combate.
Aici învinge Kleber pe turci şi pe englezi,
Armată impozantă, c-o mînă de viteji.
Aici, dupe tradiţift, a fost transfigurarea ;
Acum în aste locuri domină întristarea !

Salut, o, Galilee cu solul roditor !
Fu mare, fuse liber şi brav al ei popor.
Conrad pe a lui cale salută Nazaretul.
Dar ochii lui se-ncîntă văzînd Genezaretul,[10]
Lac de azur ce-ncadră divine frumuseţi !
Aice tot e verde şi plin de tinereţi !
Nu este sit mai splendid, vedere mai frumoasă.
O climă de tropice, prin boarea răcoroasă
Se tempera şi face din ast loc părăsit,

Un oasis de viață, eden îmbălsămit,
Ce-nfrăgezeşte dulce, rejună şi răsfață,
O tristă rămăşiță de glorie şi viață.
E ora cînd în spațiu se lasă somnul lin
Şi visele pe caru-i plutesc şi se înclin,
Şi se îngînă dulce cu stelele-aurite.
Imagini ale vieții în spațiu răspîndite ;
Surîsuri de plăcere pe buza negrii seri,
Ce-anunță zi senină şi fără de dureri.
Vai ! daca viața noastră mai poate vreodată
Să aibă o zi frumoasă, o zi neînnorată !
Pe maluri, călătorii aşază cortul lor.
Ei contemplau tabloul strein, desfătător.
Plămînii beau un aer ce lacul răcoreşte,
Ce seara vivifie, ce floarea-mbălsămeşte,
Privigătoarea dulce suspină în grădini ;
Cicalele îngînă suavii săi suspini.
O barcă ce-ntîrzie cu pescuitu-n noapte,
Ici, colo, cu lopata deşteaptă blînde şoapte.
O murmură suavă ce nu să definea
Pe mal, pe lac, în aer, se pare că via ;
Ai fi crezut că cerul vorbeşte cu pămîntul
Prin vălul negru-al nopții ce leagănă lin vîntul
In limbi neînțelese de slabii muritori,
Aceşti copii ai morții, în lume călători.
Nici' vîntul cel de noapte, şi nici umiditatea,
Nici roua-n aste locuri n-alteră sănătatea.
Nici un venin nu strică suflarea ce respir
Oleandrul, ciparisul, suavul trandafir.
Tot tremură sub vălul de viață, de plăcere.
Tot, umbră, rază, floare, pămînt, cer, în tăcere,
Tot pare că admiră într-un mistic limagiu
Pe creatorul vieții p-acest ferice plagiu.

Dar unde-i Tiberiada celebră înainte,
Cetate minunată ? O, lac, ți-aduci aminte
Cum ea perdu ființa într-un moment de chin ?
în sînul ei cel dulce, fierosul Saladin
Dă ordin să arunce p-ai ei locuitori,
Bărbați, femei, fecioare cu anii lor de flori.

Aici a fost odată cetăți strălucitoare,
Aici fu Betsaida cu blondele fecioare,
Frumoasa Tarihea, cum şi Cafernaum,
Din care nici o urmă n-a mai rămas acum.
Kinereth fu clădită chiar unde-n lac s-abate
Iordanul, rîul mare ce Siria străbate.

Julia, ce vis dulce răsfață al tău sîn
Şi pleacă a ta frunte ca visătorul crin
în fața astor scene poetici, răpitoare ?
O, dulce frumusețe, de ce pari visătoare ?
Un simțimînt puteric, sublim de infinit,
Răpeşte al tău suflet, o, suflet fericit ?
De lutul său cel propriu, acum îl dezlipeşte,
îl varsă-n armonia de unde el lipseşte,
De unde el purcede, de unde a venit
Să ia o nouă firmă sub lutul poleit ?
Oh ! sufletu-ți, Julia, se duce, se-mpleteşte
Cu aste raze d-aur ce lacul răspîndeşte,
Cu asti prefumi din aer, cu asti suspini ce zbor.
Iar p-al tău lut ce-adoarme, tăcut şi visător,
Pe fruntea ta senină, pe genele-ți stufoase,
Pe coama de lumină cad raze voluptoase,
Trec boare prefumate, răsfață sînul tău :
E viața, armonia, e însuşi Dumnezeu.
Amorul vizitează acum întîia oară
Ast suflet blind şi dulce ? Contactu-i îl omoară ?
Suava-i frăgezime, delicios carmin,
Era ca picătura de ploaie pe un crin
Cînd soarele trimite p-a noastră scurtă viață,
O blondă auroră, o lină dimineață ;
Dar dimineața vine cu degete d-argint
Să strîngă vălul nopții pe lume fîlfîind
Şi coama-i de beteală cu roze semănată
Prin umbra ce albeşte apare legănată
Pe aripa de roze ce orele întind,
Ieşind din sînul nopții sub cerul de argint.
Deja se desinează sălbatice coline
Şi par că-naltă capul spre raze şi lumine ;
Pe lac se-naltă-o ceață supțire către cer

Ce-o bea cu voluptate lumina din eter.
Iordane, rîu celebru, ce Hermonul depune
Din neaua ce formează eternele-i cunune,
Tu cazi în aste unde, te perzi ca să repari
De ceialtă parte în margine mai mari.
Şi frăgezind o vale de suvenire plină,
Dînd viață şi rodire, pe panta ta cea lină,
Alegi cu întristare mormîntul pe pămînt,
în marea asfaltită, adevărat mormînt !

Pe malurile tele, Iordane, din vechime,
Văzuşi născînd atîtea calamități şi crime ;
Oriunde omul pare şi răul a părut;
Dar, tu avuşi, Iudee, un dureros trecut !
Virtuți mari, şi mari vițuri, plăceri mari şi mari trude,
Tu datorezi, o, țară, aceste doruri crude,
Acesta stare tristă în care ai căzut,
Aceste suferințe ce-atît te-au abătut,
Acelor certe triste pe tronuri şi cunune
Ascunse sub cuvinte, vai ! de religiune !
Aceeaşi istorie oriunde şi oricînd :
A cîştiga puterea, neîncetat luptînd,
Şi speculînd mulțimea cu vorbele umflate
D-onoare, de virtute, de naționalitate,
Sau de religiune ! O, popoli crezători
Ce dați a voastră viață s-aveți apăsători !
Nu ştiți voi pînă astăzi, nu ştii tu, sclav, om van,
Că un tiran nu cade decît prin alt tiran ?
Nu ştii tu pînă astăzi că nu poate să fie
Tirani cînd nu sunt popoli ce merită robie ?
Nici stîncă cînd nu este prăpastie sub ea ?
Minciuna din credință puterea sa îşi ia…
Conrad salută Cana, în care, cum se spune,
Isus făcu la nuntă întîia sa minune ;
Endor ce vizitase Saul spre-a consulta
Vestita pithonisă în desperarea sa ;
Nairn în care Domnul reînvie p-un june ;
Afek vestit prin lupta ce pe Saul răpune.

El intra-n Samaria ai carii munți răzniți
Dau ospitalitate la mulți nefericiți
Ce ura tiranii streină şi barbară
D-atîția secoli încă goneşte-n astă țară,
Samaria antică clădită de Omri.
Sichen, Bethel, celebre, ce-au încetat a fi.

La Iezrahel s-opreşte. Aici a fost cetate
în care Ahab clădise mărețele-i palate.

Trufaşă Iesabelă ! Ce oare-ai devenit ?
Tu, muma Atalii, Baal te-a părăsit ?
Ce ai făcut tu oare cu-această mare turmă
De preoți ai naturii ? Periră fără urmă !
Şi ce s-a făcut templul cu silve impudici,
Infamă Iesabelă ? Tot a perit aici ! [11]
P-o stîncă părăsită de flori şi de verdeață
Apare Ierusalimul la călători, prin ceață.

Primeşte salutare, o, fericit pămînt
Ce-au nobilat durerea şi-al lui Isus mormînt!
Mult sînge, multe lacrimi, superb-Ierusalime,
Au curs ca să te aibă popoarele creştine !
Şi încă eşti în mîna acelor ce urăsc
Şi vor urî mult încă tot cultul creştinesc.
Puterile creştine încep resbelul mare
Ca să-ți întoarcă ție întreaga neatîrnare ;
Şi cînd se face pace, o, glorios mormînt,
De tine în tractate, nimic, nici un cuvînt !
Mult timp în interese politice cu tine
Vor specula, tiranii, superb Ierusalime !
Trei munți, uniți, te poartă măreț pe fruntea lor.
Dar unde e puterea şi vechiul tău popor ?
Ce ai făcut tu regii şi templul glorios ?
Profeții tăi, armata, poporul credincios ?
„Nici peatră peste piatră nu are să mai fie."
S-a implinit această amară profeție.

Perişi, lerusalime. Imperiul roman
Zdrobeşte sub picioru-i poporul tău sărman
Şi din această pradă, murind în aspre chine,
Strivită sub aceste movile de ruine,
Se naşte o doctrină ce zboru-i şi-a luat
Şi surpă păgînismul şi popolu-împărat.
Dar omul chiar aice nu a putut scăpa
Al fabulii prestigiu d-a nu amesteca.
Copil în viaţă încă, a lui religiune
îi trebuie fantasme, îi trebuie minune.
Nu ştie să păstreze hotarul însemnat
De legile naturii, hotar nestrămutat,
A cărui neschimbare şi sîntă armonie
E cel mai mare merit ce a putut să fie,

Cristianism, credinţă curată şi sublimă ;
Din tine însuţi omul făcut-a o victimă !
Unealtă să păstreze tot ce ai lepădat :
Minciuna şi sclavia ce tu ai blasfemat !
El plînse p-aceşti preoţi ce-n cultul cel mai mare,
Mai sînt, mai pur, amestec mijloacele barbare.
Dar cînd văzu mormîntul, un simţimînt pios
încinse acest suflet trufaş şi îndoios.
El înclină genunchii plin de recunoştinţă
La cel ce-a vrut să scoată pe om din ignorinţă.
Era cînd sfera lumii turnînd neîncetat
în via răsuflare a zeului arcat,
Prezintă despre soare acea figură lată
în care Palestina în flăcări se arată.
Atunci Conrad se urcă pe muntele numit
Al *desfătării,* unde, de frumuseţi răpit,
Priveşte în departe desfătătoarea vale
Lui Ieriho, prin care Iordanul face cale,
Judea pîn' la mare ; Ebul şi Garizim,
Hebron şi Bethlehemul, aspect măreţ, divin !
în vale e grădina Olivilor numită,
în care se arată mulţimii umilită
Copacii ce datează din timpul lui Pilat.
Conrad salută valea numită Josofat.

O vale de morminte mărețe şi antice,
Al învierii înger va trîmbiţa aice
Şi sufletele toate vor îmbrăca îndată
Ţărîna lor perdută şi morţii delăsată.

Nu ! fiu plăpînd al morţii ! Tu nu vei relua
La sunetul trompeţii ţărîna tristă-a ta !
Junie, frumuseţe s-au stins cu carnea moartă,
Luînd diverse forme, urmînd amara soartă
A lutului. Nu ! Corpul nu va mai întîlni,
Aceea ce zici suflet, aceea ce trăi.
Nu ! Spiritul nu poate mai mult a se depune
Cînd corpul ce s-abate sub putrefacţiune
S-a degradat prin heară, torturi şi suferiri !
S-a ultragiat de viţiu, de crime, înjosiri !
Acolo e Siloe, mai dincolo apare
Haket Dama sau cîmpul de sînge. O-ntristare
Adîncă se revarsă p-acest pămînt uscat.
Aici a fost tărîmul de Iuda cumpărat
Cu suma ce primise să facă infamia.
Mai dincolo e grota în care Ieremia[12]
Compuse ale sale dulci lamentaţiuni
Profetizînd căderea acestii naţiuni.

O, fiu a lui Helcias, tu, ce ca Simonide
Făcea-i să plîngă lumea cînd coardele umide
Vibrau pe a ta liră, vestind în viitor
Robia ce aşteaptă pe regi şi pe popor ;
Tu n-ai aflat, profete, la dînsul simpatie.
Putea el să auză de moarte şi robie,
El care pe sclavie şi moarte le simţea
Cu-a lor înrîurire umbrindu-i viaţa sea ?
Murindului îi place a-i spune că-o să moară ?
Poporul tău, profete, în viţiul ce omoară
îşi îmbăta ferice al vieţii negru dor
Şi nu văzu în tine decît un trădător.
Amara-ţi profeţie amar s-a împlinit.
Căzut-a în ruine cetatea lui David,
Cu templu şi cu tronul, şi-n lanţuri de robie
Căzu poporu-acesta nedemn ca să mai fie.

în față cu-ntristarea ce-aicea se răsfrânge,
El simte o povară şi trebuință-a plînge,
Atît acest spectacol păru sfîşiitor.
I se păru că lumea în chinuri şi în dor
Venea să moară-aicea şi s-auzea pe şoapte,
Răsufletul din urmă, cea mai din urmă noapte.
Cîțiva copaci ici, colo prin stînci căzute jos,
Posomoriți ca valea, se-nclină dureros
Şi par că protestează, sub influința sorții,
Cu slaba voce-a vieții, mereu în contra morții,
Aşa cum într-un popol de vițiu degradat,
Zdrobit de suferință, murind îngenucheat,
S-arată încă inimi ce moartea nu îngheață,
Bătînd de libertate şi aspirînd la viață,

Acolo e mormîntul poetului sublim
Şi mire al coroanii de la Ierusalim,
A cărui pioasă şi tristă armonie
S-aude ca un gemet ce lasă-o vijelie ;
Acolo cînd durerea căzu pe Israil
A lui Nabal soție, cu nume-Abigail,
Luci în frumusețe, de grații, de junie,
Cum luce curcubeul pe nori de vijelie.

Ierusalimul geme sub terorismu-amar[13]
Şi sîngele se varsă pe strade, cînd apar
La porțile cetății romanii, o beție
De sînge şi de moarte ! Sălbatică-energie !
Ei luptă ca să moară, şi moartea o privesc
Ca cel mai mare bine şi ca un dar ceresc.
O foamete amară durerea le măreşte.
Vai, muma îşi devoară pe pruncul ce hrăneşte !. [14]
în dar Tyt va să scape de flăcări templul mare.
Soldații nu-1 ascultă în cruda lor turbare.
Nici un evreu din luptă de moarte nu fugea ;
C-o voluptate crudă, el moartea o primea.
Iar templul se dărâmă ! Sub flacără turbată
Copii, femei, bătrînii, ce-aici scăpare cată,

Şi preoții, şi templul în flăcări se consum,
Şi sîngele la ceruri se-nalță nori de fum.
Cu trăsnetul de flăcări, cu vuietul ce varsă
Cetatea ce s-abate cu mii de case arsă,
S-amestecă un gemet adînc înfioros
Al celui care moare, şi strigătul voios
Al celui ce învinge ; iar munți fac să răsune
Acest concert de moarte şi de destrucțiune.

Romanii admirară curagiul desperat
Şi-acel amor de țară, sublim şi exaltat.

Conrad înturnă paşii atunci spre miazăzi.
Vizită Bithania. Isus aici veni,
Surorilor fecioare să ceară-adăpostire.
Maria îi inspiră angelică iubire.
Cînd toți îl părăsiră, cînd toți îl prigonesc,
Surorile pioase pe dînsul îl primesc,
îl fac ca să suriză, şi orele-i moroze
Maria le-împleteşte cu grații şi cu roze.
Cînd el era pe cruce, cu părul despletit,
Ea varsă-un rîu de lacrămi, pe corpul părăsit.
Acolo unde-odată a fost născut Maria,
Acum domnesc tăcerea şi cu sălbătăcia.

Cînd împăratul zilii în spațiu se arată
Ca insolă de aur p-o mare azurată,
Conrad se îndreptează spre lacul asfaltit,
Dar pentru ce ca toamna e chipul său umbrit
Om, slabă jucărie a căruia voință
Ca vîntul se risipă şi perde-a sa ființă,
Oricît de rece fie şi oricît de zdrobit
Ast suflet ce s-abate în cale obosit,
Nu poate să rămîie strein ca tot ce moare,
La cele mai arzînde imagini de amoare.
Conrad iubea, şi lipsa obiectului dorit

Acuma îl convinge ; dar fi-va el iubit ?
Nu ! îşi zicea în sine Conrad cu întristare.
Tot ce'-am iubit, răspunse cu crudă nepăsare,
O patrie iubit-am ! Din tinereţea mea
Am cugetat printr-însa şi am simţit prin ea.
Oh ! cîte nopţi trecut-am în griji şi în veghere
Cătînd a-i da un nume, mărire şi putere !
Eu care nici putere, nici nume nu aveam,
Cătînd a-i şterge plînsul, vai ! eu care plîngeam ;
Aceluia ce rabdă exilul şi robia
Va împărţi dispreţul şi hula, calomnia.
Mormîntul chiar de ură, nu îi va fi cruţat.
Şi tu, o, dulce suflet, vis ce ai răsfăţat
Cu mîna ta de roze în sufletu-mi iubirea,
Murind, tu mîne încă, vei perde suvenirea !
O, patrie, o, popol născut ca să fii brav,
Crescut de mîni vîndute ca să te facă sclav,
De dreptul tău la viaţă tu nu ai conştiinţa ?
Crezi că trăieşti în lume prin graţia, voinţa
Acelor ce te-apasă ; că-ţi dau drept să trăieşti
Cu trista datorie tu lor să te robeşti ?
Durerea corporală, cînd corpul tău slăbeşte,
Cînd carnea lui se crapă sub biciul ce-o loveşte,
Cînd fruntea se înclină sub jugul cel de fer,
Cînd foamea te încinge, cînd rănile sînger,
Durerea corporală te mai deşteaptă încă,
Din trista nepăsare, din letargie-adîncă ;
Dar astă deşteptare e numai ca să plîngi
Sub jugul ce te-apasă şi tremuri ca să frîngi !
Vai ! Viaţa sa în lume se trece-n suferire !
El suferă să lase aceeaşi moştenire
Ce a lăsat părinţii, la fiii care vin,
Să fie obiectul de pradă şi de chin !
Naţionalitatea, puterea şi mărirea
Le-a înecat, în sînu-i, robia, suferirea !
Va căuta, prin arme, să facă-un mare stat ;
Şi pentru ce poporul de clase-ngenuncheat
Să verse al lui sînge, cînd el cunoaşte bine
Că numai umilinţa şi jugu-i pentru sine ?

Zdrobit de suferinţă, de feară degradat,
Nu ştie să păstreze tot ce a cîştigat;
Cînd este în robie va să se libereze,
Cînd are libertatea, nu ştie s-o păstreze.

Dar este o trădare, o crimă a părăsi
O patrie, un popol ce nu voieşte-a fi ?
Un popol ce se lasă să moară-n suferire ?
Un popol ce preferă la vocea de iubire
Acelor ce îl cheamă la viaţă pe pămînt,
A tiranii voce ce-l cheamă la mormînt ?
E oare o trădare de a-şi alege-o ţară,
Nu-mi pasă care, numai să nu fie barbară,
Să nu fie robită, să nu vrea a muri,
Cînd simţ în mine viaţă şi dorul d-a trăi ?
Cînd numai nişte vane prejudecăţi ne ţine
D-aceste abătute şi veştede tulpine ?
Vai ! este o trădare, o crimă-a nu voi
Cu rudele ce moare bătrîne, a nu muri,
Cînd noi simţim de viaţă atîta trebuinţă,
Cînd noi avem junia, cînd noi avem credinţă ?

Cu toate-acestea gîndul şi inima bătînd,
Se-nturnă către locul ce ne-a văzut născînd,
Ce ne-a hrănit cu dorul şi cu nesocotinţa,
Ce ne-a zdrobit juneţea, speranţa şi credinţa,
Se-nturnă cu amoare, uitînd ce-a suferit !
Noi am făcut din tine un ideal iubit,
Ceva ce d-ocamdată n-ar fi putut să fie,
Simbol de frumuseţe, d-amor, de poezie,
De viaţă, libertate, puind în sînul tău
Orice perfecţiune, ca într-un Dumnezeu.
Ast fermec de iluzii a dispărut, o, ţară,
Dar simpatia noastră nu poate să dispară.
Cu cît mai mult în mine, o, ţară, vei lovi,
Cu-atîta te voi plînge, cu-atît te voi iubi.
Căci orice lovitură va fi dovadă vie
De soarta grea ce-n lume streinu-ţi face ţie !

Conrad pătrunse sînul deşertului uscat,
Atinse țărmul mării, de beduini urmat.
Aici Iordanul cade şi nu se mai arată.
De două şiruri nalte de munți e încadrată
Această mare tristă în care tot e mort.
Mormîntul, cel din urmă al vieții noastre port,
închide încă-n sînu-i vermine trăitoare,
Dar în această apă tot putrezeşte, moare !
Pe țărmurile sale îndată ce murgesc,
Verdețuri, aruncate de vînturi, vestejesc.
Nici paseri călătoare pe fața sa nu zboară.
Un văl de întristare asupra sa coboară
Şi cerul totd-auna arzînd şi fără nor
Revarsă peste dînsa un foc asupritor.
Pe țărmurile sale nimica nu viază.
Ai crede că natura aicea încetează ;
Şacalul chiar de groaza acestui loc coprins,
Evită-aceste țărmuri în care tot e stins.

Tu, om al cărui suflet pe tot momentul perde
Tot ce-a avut el tînăr, tot ce-a avut el verde,
Credință şi speranță, frumoase-iluziuni,
Coroane strălucite de rouă, dulci minciuni,
Ca muritorul însuşi ! Nu vezi în astă mare
Ce tot respinge, însuşi a ta asemănare ?

Pe rîpele crăpate prin care cură lin
Un fir de apă dulce c-un dureros suspin,
Apare mănăstirea ce Sîntul Sava-i zice.
Vederea este rară, sălbatecă d-aice.
Aicea Sîntul Sava, lăsînd pămîntul său,
în peştera din rîpă trăi mulți ani c-un leu.
Trei sute hîrci formează-o tristă piramidă,
Recheamă-această luptă barbară şi stupidă
De om la om, de popol la popol de demult,
Avînd drept țintă prada, drept mijloc al lor cult.

P-aici au fost Sodoma, Gomora în vechime,
Cetăți ce ne recheamă inichități şi crime.

P-aici a fost Masada. Cînd Flaviu ataca
Cetatea, Eleazar ce-aicea comanda,
Văzînd câ nu mai este mijloc de apărare,
Jura pe toți să moară, o nobilă turbare !
Sublimă nebunie ! Ei cheamă pe femei,
Copii, le-mbrățişară, şi-ndată singuri ei
Cu mîna lor imolă aceste dragi ființe
Şi înşuşi se omoară, învinşi de tari credințe.

O vorbă, cea din urmă, mărețe-Ierusalime,
Noi n-avem ca străbunii credințele sublime
Ce îi făceau să moară spre a te libera ;
Cu toate-acestea nimeni nu vede stîncă ta,
Făr-a simți în sînu-i acea impresiune
Streină ce cuvîntul nu poate bine spune.
Ce-naltă-al nostru suflet ! C-un sentiment pios
S-uneşte suvenirul plăcut sau dureros
Atîtor fapți istorici, atîtor suferințe,
Virtuți, măriri şi vițíi, şi crimi, şi umilințe,
Ce nici un popol încă în lume n-a-ncercat.
Fatală carte-a vieții ce spune ne-ncetat
Cît suferit-a lumea prin cruda influință
Ce exersa asupra-i doctrine şi credință.
Tu eşti mai glorioasă în ruinarea ta,
Decît atunci cînd viața, puterea te-ncînta !
Căderea ta dă ție un interes puteric,
Tot este-aici morminte, tăcere, întuneric,
Dar viața ta trecută îți dă tot ce-ai perdut,
Şi ca un soare arde p-acest mormînt tăcut !

Aşa Conrad gîndeşte, şezînd pe o terață ;
Dar luna se ridică şi focul ei răsfață
Această stîncă neagră-a lui Melhisedec !
Torinte dulci de vise, de glorie înec
Aceste locuri triste, în mare depărtare
Şi razelor dispută cereasca răfățare.
Acolo Berenice frumoasă ca un gînd
De fericire, merge la Florus, suspinînd.

Cu palidele coame pe umeri revărsate,
Picioarele desculțe, în semn d-umilitate,
Cu ochii plini de lacrimi, şi roagă a cruța
Evreii ce armata romană junghia.
în rara-i frumusețe ea ca o rază luce.
Şi grațiile sale păreau undarea dulce
A flăcării ! Tiranii rămaseră streini
La rara frumusețe acestii dulci regini.
Acela ce reduse cetatea în ruine,
Ce-nvinse națiunea, a fost învins de tine,
Perfidă Berenice. Tyt n-a putut scăpa
De fermecul ce aflǎ în frumusețea ta.
Urmaşi învingătorii la Roma, o, regină,
Văzuşi compatrioții sub sabia streină,
Sub gurile flămînde de hiene şi de lei
Ucişi în amfiteatru, şi rîseră ochii tăi !

Dar Iuvenal te-nfeară cu semnul infamii
Pe frunte ! Te denunță hidoasă historii.

Dar pentru ce noi oare vom repeta aici
Aceste triste lucruri din timpii tăi antici ?
Azi ai mai multe lucruri ce merit a se spune.
Iubesc, Ierusalime, a ta dezolațiune,
Acest mormînt ce tace sub doliul său greu.
Imagine fidelă a sufletului meu !
Frumoasă eşti, cetate, în marea ta-ntristare !
Ce răspîndeşte-un fermec d-adîncă meditare.

Un aer ce îmbată, un aer prefumat
Inundă empireul de stele semănat
Şi pare că la ceruri se duce şi supune
Suspinele ce omul p-altarul sînt depune.

Nu trece pe aici, o, călător strein,
Făr-a pleca genuchii 1-acest mormînt divin.
D-aici născu lumina, d-aici se-ntinse-n lume,

D-aici egalitatea, ce rămăsese-un nume,
Rupîndu-şi giulgiu morții, luară zborul lor
Pe lumea rătăcită de suferinți, de dor.
D-aici plecă lovirea imperiului mare
Ce subjugase lumea cu dreptul celui tare.

Un geniu, o femeie, o inimă de foc
A dat prestigiu, mărire, putere-acestui loc
Făcînd să se adoare de față, în lumină,
Religiunea nouă, morala cea divină.

Apare o femeie. De unde ? E mister.
Dar rara-i frumusețe vestea că ea în cer
Avuse originea ; devine-mperatrice
Şi mumă, glorioasă, augustă şi ferice.
Creştină, convertează în cultul său creştin
în sînta sa doctrină pe fiu-său Constantin.
Ea schimbă fața lumii, puterea Romii stinge,
Şi spiritualismul materia învinge.

Voi, ce puneți în viață lumina sub obroc,
Copii ai tiranii, fugiți din acest loc !
N-aveți ce face-aicea, n-aveți nimic a spune !
Nimic ! O, rătăcire, o, deziluziune !
Voi ați făcut din culte mijloc cu totu-opus
Doctrinelor sublime, moralii lui Isus !
A fost un timp de moarte, atunci cînd eclezia
Nu numai legiuise şi jugul şi sclavia,
Dar cumpără şi vinde, posedă mii de sclavi !
Trecut-au în uitare acei timpi trişti, mîrşavi.
Dar devenit-a oare la sînta-i misiune ?
Ştiut-a ea cu timpul pe cale a se pune ?
E mare misiunea-i aice pe pămînt.
Ea ar putea mult face prin rolul ei cel sînt,
Dar lumea este încă ca-n zilele barbare
Lăsată moştenire de drept la cel mai tare !
Tăria cîştigată prin speculațiuni,
Prin crime, prin trădare, prin basme, prin minciuni,

Şi vocea eclezii, timidă sau vîndută
Tiranilor, regimul tiranilor ajută !
Tot nu-i perdut în lume ; un timp să v-arăta
Cînd a lui Christ morală măreț va triumfa.
Cînd sub numirea vană de *dreptul cel divin,*
Nu se va mai ascunde acel fatal venin
Ce a ucis progresul, făcînd din religiune
Unealtă de robie şi de reacțiune.

Societatea noastră coboară din Sion.
Se duce către Iaffa prin valea lui Saron.
Nimica nu răpeşte vederea obosită
De stînci şi de morminte ca valea renumită,
Ce-apare şi se-ntinde sub ochii osteniți.
Sub ierburi prefumate, sub arbori înfloriți,
Pe lunca rizătoare, prin plante, prin vîlcele
Aleargă şi se joacă plăpîndele gazele.
în sînul ei e Lyda, cu-antice suveniri.
E Ramla, unde-i turnul a patruzeci martiri,
Sat trist şi mizerabil, perdut între verdeață,
Grădini încîntătoare ce-i dau suflare, viață.

Dar iată pare Iaffa cu verzile-i grădini.[16]
E portul ce primeşte pioşii pelerini.
Ea suferi-nainte lovirile streine
Ce-au căzut pe sînul anticii Palestine.
Natura însă pare frumoasă-n acest loc !
Era cînd zeul Baal, cu mantia de foc,
Se culcă în palatu-i d-azur, lăsînd să cază
P-antica Fenicie cea mai din urmă rază.
Din vîrfu-unei terațe ai noştri călători
Priveau frumoasa mare sub cerul fără nori.
D-aici se-ntinde-această cîmpie maiestoasă,[17]
Senină, totd-auna, plăcută şi frumoasă.
Pe mare altă mare de purpur şi argint,
Vărsa cu voluptate al zilii zeu sînțind,
Şi umbrele de seară pe brazdele lichide,
Veneau, luptau trufaşe cu razele timide.

Un vînt ce bea prefumul grădinilor în flori,
Sufla cu răsfățare sub cerul fără nori,
Nălța pe mare trîmbe de valuri înspumate.
Dar umbrele se varsă cu raze îngînate.
Atuncea se prezintă la ochi cel mai frumos
Spectacol ce există ! Tablou delicios !
A nopții lungă rochie ce luneca pe mare
Cu stele semănată, pe splendida cărare
A lunii, fluturează ; dar brazda de argint
Ce trage steaua rece pe mare strălucind,
Nu este numai dînsa atuncea luminată.
Tot valul sub o ploaie de aur se arată !
Tot cîmpul azuratic, atît pe fața sa
Cît şi în fundul mării, adînc se-nflăcăra ;
Şi peştii, şi lopata, şi vasul ce pluteşte,
Şi aripa de vînturi ce undele loveşte,
Păreau în umbra nopții văzute din ast loc,
Ca printr-un vis feeric, că toate sunt de foc.
O, climă fericită ! o, țărmuri prefumate !
Popoare strălucite şi astăzi destronate,
Cum voi în barbarie acuma ați căzut !
Civilizațiunea din Asia-a născut
Şi Asia azi pere sub cruda ignorință
Neavînd aici suvenirea de vechea sa ființă !
Dar seara îşi aşază în spațiul senin
Pe munți, pe văi, pe țărmuri, columnele ce vin
De umbre şi de stele, de vise trecătoare,
Şi răspîndeşte-n aer o fragedă răcoare.

Adio, țară sîntă ! zicea Conrad în sine,
în care tot e moarte, morminte şi ruine !
Frumoasă prin tristețe şi mare prin dureri !
Tu, ce ai fost focarul de viață, de puteri.
Tu nu mai ai nici viață, tu nu mai ai putere !
Un popol care cade privind a ta cădere
Şi-aceste mari morminte, ce e tot ce-a trăit,
De simțimîntul morții se pare-nrîurit.
El moşteni cu țara erorile trecute
Şi vițiul prin care căzură abătute

Popoarele ebraici ce din acest pămînt
Nu au ştiut să facă decît al lor mormînt.

Dar lumea ce se zice acum civilizată
Gîndiri mai generoase va înturna odată
Spre ţărmurile d-unde lumina au primit
Şi îţi vor da ea viaţa ce azi te-a părăsit.
O, naţiuni tirane, putere ce domină,
Ursite implacabili a lumii ce suspină.
Armatele ne-nvinse, puteri ce posedaţi,
Vă fură date vouă să le-ntrebuinţaţi
Spre o paradă numai sau pentru a protege
Această stare-a lumii, această crudă lege,
Ce zice unor popoli d-atîtea mii de ani :
„Voi veţi fi sclavi ! voi, alţi, veţi fi ai lor tirani !"

Toţi au lăsat teraţa, afară de Conrad.
Conrad cu-aceste vorbe adio şi-a luat.
Atunci păru Julia la dînsul pe teraţă,
Cum vine-în noaptea tristă o rază cş răsfaţă,
Un vis ce desfătează p-un suflet întristat.
—- „Noi vom pleca, îi zise c-un viers împovărat.
Cînd se va face ziuă, he vei urma, îmi pare ?"
Ea zise şi exală un strigăt d-admirare
Văzînd din înălţime ast cadru împrejur
Ce se-ntindea sub raze, pe cîmpul de azur.
— „Plecarea de aice îmi e dorită mie.
Această climă-mi stinge curagiu şi-energie.
îmi pare tot mormîntul că este ridicat
De mina mea ! îmi pare aicea învestat
De crime şi de sînge, ce omul p-astă vale
Atras cu mîna-i crudă, urmîndu-şi scurta cale.
El singur-i autorul, el ce se cheamă om,
Societate, lume, din care sunt atom,
De care mă cutremur şi plîng a sa cădere,
Ce ni se-arată nouă pe valea de durere.
Văzînd atîtea lupte aicea pe pămînt,
Şi după toate-acestea, un dureros mormînt,

N-avem noi oare dreptul, copii de suferinţă,
Să întrebăm, o, Doamne, ce-a fost de trebuinţă
în armonia vieţii, aceste naţiuni,
Perdute fără urmă ? Doctrini, religiuni ?
Ce sunt aceste naţii ce moartea le coseşte ?
Mai mult decît o iarbă ce vîntul ofileşte ?
Dar cel puţin o iarnă tot servă la ceva.
Şi omul, vai ! se ceartă cu misiunea sa !
Ucideri, sînge, crime, eternă tiranie,
Nu ! misiunea lumii nu a putut să fie !
Şi astăzi este altfel !... Voi, înger delicat,
A caria aripă nu s-a întunecat
în fumul cel de patimi ce lumea dominează,
Al cărui suflet face din lume o mirează
In care se prevede el, candid şi frumos,
Şi nu ştie ce monstru, infam, urît, hidos,
S-ascunde în adîncul ce nu îl vede încă.
Eu am văzut această prăpastie adîncă,
în care geme monstrul, în care tot e rău,
Tot este-nşelăciune şi anti-Dumnezeu.
De este dar aceasta a lumii misiune,
Atuncea e mai bine un trăsnet s-o consume !"
— „Nu blasfema ! îi strigă Julia tremurînd
Şi mînile pe gura lui Conrad crucişind ;
Nu este-această lume cum trebuie să fie.
Tot este încă-n leagăn, tot este în barbarie ;
Dar tot înaintează spre bine-ncet, gradat..."
—• „Eu nu blasfem, răspunde turistu-mpovărat.
Eu nu neg nici progresul spre îmbunătăţire..."
— „Nu-mi pasă — crezi, ca mine, într-o dumnezeire,
Putere înţeleaptă ce n-are început,
Nici moarte, ce pe toate c-un scop nalt le-a făcut.
Ce-a precedat argilul, ce spiritul îmbracă
Cu lutul cînd un bine el a voit să facă.
Da, crede în puterea de care te-ndoieşti,
De vei să crez eu însumi... că poţi ca să iubeşti."

Ea zice. Ochiul luce aşa precum lumină
Azurul dupe lacuri prin raze de lumină.

Şi gura-i se deschide ca tînăr trandafir
Cînd îl răsfaţă ploaia şi dulcele zefir.
Ea lacrimă şi rîde cu faţa sa cea pură,
Aşa cum se arată a vieţii, vai ! figură !
Şi umerii sub păru-i părea ca peptul pur
Al lebedii ce-noată pe lacul de azur,
Pe splendida cărare ce soarele sau luna
Trecînd pe a lor cale crează totd-auna.

FINELE CINTULUI II-LEA

NOTE LA CÎNTUL AL DOILEA

1. Delos este una din insulile Cicladi. Se mai numeşte Cinthia, Asteria, Orthigia, şi astăzi Dili. Dupe fabule, ea era plutitoare şi Jupiter o priponi de fundul mărei cu lanţuri de diamant. Aici Latone născu pe Apolon şi pe Diana, de unde se şi rădică acel templu măreţ construit de Erysichthon, în marmură de Păros. Oracolii veneau aci vara. Iarna se duceau la Patara în Licia. De aici veni că se cînta în templul din Delos himnii lui Olen din Licia. Sărbătoarea *Deliacă* se celebra la fiecare cinci ani in această insolă. Atunci se făceau luptele gimnastice şi muzicale. La Patara în Licia era încă un templu al lui Apolon. Acolo se văd încă ruinele unui teatru şi ale acestui templu, foarte bine. Herodote în libra IV zice că Olen din Licia, care compunea himnii ce cîntau femeile, este autorele tutulor himnilor ce se cîntă la Delos.

Licia, Pamfilia şi Cilicia erau trei rigate care începeau de la hotarele Carii, pe malul mării şi se întindeau către Tarsa, unde Cleopatra *fuse mandată* înaintea lui M. Antoniu.

2. Insola Chiprului se află în faţă cu ţărmurile Cilicii şi Pamfilii. Este una din cele mai mari insole din Mediterana. Porturile ei sunt renumite. Astăzi formează un eyalit al Turcii. Un lanţ de munţi vulcanici trece prin mijlocul ei ; *Oros Stavros* este vîrful cel mai înalt al muntelui. Clima ei este sănătoasă şi temperată. Vegetaţiunea avută şi strălucitoare. Are una sută mii locuitori astăzi, greci în maioritate. Aici cresc păduri de pini, ciparisi şi cedri. Vinurile ei sunt încă renumite. *Comandaria.* Insola se împarte în trei sangeacuri. Nicosia este capitala. în vechime cetăţi celebre erau aici : Pafos, Amathonte şi Salamina şi muntele Olimp pe care se rădică un templu al Venerii. Fa-

bula pretinde că Venerea ieşise din mare mai-nainte la Cythera, apoi la Chipru. Istoria ei este mai tot aceeaşi ca acelor alte insule.

Credem a da cititorilor o idee mai justă despre această insola şi despre cultul Cyprisii, reproducînd aici un pasagi dintr-un poet latin, compilator, care reproduce mai toate imaginele ce făcea credinţele fabulii vechi în aceste locuri.

Iată cum se exprimă Claudien în *Epithalamul* lui Honorius şi Marii :

„Un munte rîpos, nepătruns de picioarele muritorilor, umbreşte insola Ciprului şi priveşte Pafos de unde se vede Protea, şi cele cinci guri ale Nilului. Iarna se teme de a-l albi cu neaua sa, vîntul de a turbura cu suflarea lui, noaptea d-a altera strălucirea sa ; consacrat plăcerii Venerii, nu se cunoaşte aici asprimea timpilor. Guşti dulceaţa unei primăveri eterne. Colina se întinde ca o luncă, un gard de aur înconjură muntele ; şi metalul strălucitor opreşte apropierea. Vulcan dase acest gard de apărare zeii, şi bărbat complezinte, cumpără cu acest preţ sărutările sale ; văile sunt semănate cu flori născute fără cultură şi pe care le rodeşte numai răsfăţările zefirului. In dumbrava stufoasă, pasere nu este primită, daca sub ochii Venerii ea nu şi-a încercat acordele sale. A surîs ? — paserea se bucură de umbră ; Venerea a dispreţuit ? — paserea zboară în aer şi dispare. Plantele trăiesc numai ca să iubească ; arborul iubit, iubeşte. Finicul se pleacă ca să se unească cu finicul ; cu plopul, plopul suspină ; fagul geme pentru fag şi platanul pentru platan. Acolo ies două izvoară, unul cu apă dulce, altu amară, mierea se uneşte cu veninul în care sunt muiate săgeţile lui Cupidon ; pe margini se joc hori de amoruri ; fraţi, ei au aceleaşi tolbe, aceleaşi săgeţi, aceeaşi podoabă. Copii de nimfe, ei săgetează numai inimi vulgare. Numai fiul Venerii cei frumoase, Cupidon, arcul în mînă, guvernă pe zei şi cerul şi stelele şi abia cutează să lovească pe regii puterici. Cu aceste divinităţi locuiesc încă licenţa ce nici un lanţ nu leagă ; pizma lesne a împăca, privegherile cu obrazul umed de vin, lacrimile novice, plăcuta palideţe a amanţilor; îndrăzneala tremurîndă la cele dintîi încercări ; temerea amestecată cu speranţa ; voluptatea neodihnită ; zburătoarele călcări de jurămînt cu aripi uşoare ; şi juneţea nebună care, cu capul rădicat, închide bătrînetelor intrarea în dumbravă ; în depărtare palatul zeii răsfringe soarele şi primeşte de la verdeţi coloarea lor, este fapta zeului din Lemnos. Amestecînd aurul cu diamantele, printr-un efect de artă, rădică materia şi pune stinghii de smarand pe columne tăiate în stînci de hiacint... Piciorul lunecă pe praguri de jasp şi calcă cu nepăsare pe agat... Acolo înfloreşte rozmarinul, creşte einnamul din Panhaia ; acolo seînteie mlastările costuzului totd-una verde... Amorul intră în palat. Acolo Venerea, pe un jeţ strălucitor, îşi drege părul. La stînga erau în picioare frumuseţile idalii, una stropea părul cu o ploaie de prefume, alta cu dinţii de ivoriu îi împărţea în unde, a treia făcea plete, despărţea bucle, lăsînd o parte la un dezorden studiat : acest dezordine îi şedea şi mai bine, obrazul ei n-avea nevoie să întrebe oglinda, palatul răsfrîngea trăsurile sale şi le reproducea în ochii săi miraţi.

...Zea înnoadă părul, ridică valurile rochii sale şi pune brîul din care se varsă carmini puternici şi cu care fixează torenţii îngroşaţi de ploi, alină marea, vînturile şi mînia fulgerului... «Grăbeşte, vino de poartă pe regina noastră, zice un amor unui monstru, Cymothoe, care astăzi nu vrea de tine, mine va fi preţul glorios al muncii tele...» Monstru, cu privirea amenintătoare, se aruncă din fundul abimului, o coamă umedă acoperă braţile lui, se ridică pe coada crăpată în două ce naşte la locul unde peştele se uneşte cu omul... ca să umbrească pe zee, el se curbă în arc, apoi cu aşternut de roze purpurii frăgezeşte solzii tari ai corpului lui. Pe această perină de purpură pluteşte pe mare Venerea, unda alintă picioarele ei de alabastru, un cortegiu de amoruri zboară dupe dînsa ; horuri zgomotoase turbură tăcerea mării şi ghirlandele smăltuiesc palatele lui Neptun, fiica lui Cadmus, Leucothoe, se joacă pe valuri ; Palemone conduce c-un frîu de roze pe un delfin ; Nerea mărită florile şi Glancus cunună capul argintat cu plante nemuritoare..."

3. Spiritualiştii antici ereau încredinţaţi că există în inima omului un amor eterat, pur şi neperitor, ce recheamă divinitatea. Acest amor era simbolizat printr-o esinţă cerească : e *Venusa Urania,* sau *Baala Shamaim* a fenicienilor : *labana* evreilor, *Anitis,* în Asia Mică. A admira frumuseţele naturii, a se extazia platoniceşte, era tot ce această zee primea de la muritori, pe cînd zea Venusa, generatrice pămîntească, era o curtizană, partea materială ; Venusa materială avuse bărbat pe *Hefaistos* al grecilor, avuse amanţi pe Adonis, pe Mars, Mercur,

Apolon, Bahus şi mulţime de muritori. Amorul acestii Venus materiale era cînd dulce, furios înşelător în vorbe, armonios, îmbătător, degradîndu-se fără margine în delirul său. Copiii ei erau amorul, dorinţa, persuaţiunea, rîsurile şi ignavul Priap, luxuriosul Hermafrodit, cultul ei un delir.

4. Toate apostrofele adresate la România sunt scrise în timpii exilului. Daca aceste apostrofe vor fi prea tari, să se ţie seamă că timpul cînd au fost scrise era unul din acele timpuri de durere pentru orice români.

5. Homer în nemuritoarea sa poemă descrise pe Venusa, nudă, şi cu o cingătoare care răsfrîngea seducţiunea, rîsurile, amorurile, dorinţele, răsfăţările, arzătoarele suspine şi tinerii larcini, podoaba unei voluptăţi indicibili. Poeţii italieni au copiat cu fericire această descripţiune în versurile lor.

6. Manifestaţiunea cea mai puternică a naţionalităţii este limba. Crema societăţii române, la acea epocă, se roşea a vorbi limba părinţilor. Nu se mai auzea decît în gura poporului. în toată Europa nu se află decît două ţări unde elitul societăţii să nu se serve în saloane de limba natală : Roşia şi România. România moşteni această datină tristă de la ruşi, cu altele mai triste încă, pe care Rusia, ea însuşi, le condamnă acum.

7. Prin Fenicia se înţelegea lungul ţărmurilor de 22 de miriametre, cu însolele vecine, de la rîul Elentherus lîngă Arad pînă dincolo de Tir. Astăzi această parte este părăsită mizerii ; altă dată închidea în sînu-i o mare populaţiune cu număroase şi mari cetăţi. Teritoriul lor se împărţea în mai multe state mici, guvernate de regi sau domni, dar unul din ei exersa supremaţia asupra tutulor celoralţi. Tir, Sidon, Arad, Gebel, Tripoli, Beryte ; 1100 ani înaintea lui Christ începe periodu de putere pentru Tir, şi în timpul lui David şi Solomon se afla în culmea glorii sale. Perşii, Alexandru cel Mare, romanii luară această ţară. Ea era politiceşte organizată ca statul Carthaga Membrii senatului se recrutau dintre nobili, avea rigate ereditare, pe lîngă care exista, şi o putere sacerdotă (monahală), fiecare din cele mai mari cetăţi avea regele ei particular cu senatul său şi cu adunarea sa de popol. Sidon, Tir şi Arad erau cele mai însemnate. Fenicienii fondară mulţime de colonii între care în Siria şi Palestina, Lais, Hamatha, Laodicea, Dor, Ioppe ; în insola Ciprului, Cition, Amathus, Pafos ; la Thera, Melus, Oliaros, Cithera ; Thasos ; în Sicilia, Heraclea, Panormus, apoi

în Sardinia. în insolele Baleare ; în sudul Spânii ; pe Coastele Africei ; şi devenise cea dinţii naţiune din lumea veche. Comerţu Fenicii începu să cadă cu înflorirea Alexandrii.

Fenicienii, în religiune, admiteau o forţă fizică bărbat, şi o forţă fizică femeie. Cea mai importintă divinitate era Baal, zeu suprem al cerului, şi particular al Tirului. Astarte avea trei caractere, Astarte Vergina din Sidon, Astarte Carthagenesa, şi Astarte cu cultul impudic, Baatis din Byblus, Adonis şi opt Cabire. Ei mai adora soarele, luna, stelele, plantele, rîurile, fîntî-i ' , focul. Limba feniciană era din familia limbelor semitice, semănînd mult cu limba hebraică. Cel mai mare literator al fenicienilor a fost Sanchoniaton ; el locuia Sidonul.

8. Această întîmplare amoroasă este încredinţată de mai mulţi cronicari din secolul de mijloc.

- Palmira, sau Thamor, era în timpii vechi numele marii şi magnificii capitale a Palmirenii, ţară ce se întindea de la nordul Damasului pînă la rîul Eufrat, în Siria superioară ; ţară roditoare şi avută, şi înconjurată din toate părţile de deşerte. Solomon fondase această cetate. Traian o luă în stăpînire. Capitala era împodobită de templuri şi de palate strălucitoare. Aurelian conchise-Palmira în 275 dupe Christ, şi fărâmă cu totul cetatea cu teatrele, palatele şi templele sale superbe. Iustinian voi să repare stricăciunele, sarasinii o despoiară. în mijlocul ruinelor sale cele mărețe se înalţă un sat mizerabil de arabi. Zenobia, de care se vorbeşte în acest cînt, era regina Palmirii, femeie a lui Odonat Sirian din Palmira, care, dupe ere se pinse * pe perşi şi le luă Mesapotamia, Nysiba şi Carrhes, puse mîna pe puterea supremă. Gallien îi dete titrul de cezar, şi Zenobii titrul de *augusta,* lăsîndu-i a domni în pace. Odonat fuse ucis de un nepot al său. Atunci Zenobia luă titrul de regina Orientului. Atunci Palmira deveni o minune strălucitoare de frumuseţi, de mărire şi de prosperitate. Zenobia cultiva literile şi adusese la curtea sa poeţii şi învăţaţi din toată lumea. Longin o învăţase limba greacă. Ea formase tot într-un timp o mare armată pe care o comanda în persoană : frumuseţea sa rivaliza cu celealte calităţi ale sale. Un om de rînd ieşit dintr-un sat din Dacia Traiană, din colonii romani, Aurelian, pusese mîna

* Eroare de tipar în textul de bază. Corect trebuie să fie : După ce respinse *(n. ed.).*

pe imperiul lumii, acesta veni contra Zenobii, dupe ce învinse pe germani şi pe vandali. Zenobia merse cu armata contra lui. Bătută în două lupte pe malul Orontelui, şi sub zidurile Emesii, se retrase cu multă tactică, făcînd mult rău armatei romane. Aurelian urmă pe Zenobia pînă la Palmira, unde regina se închise şi se apără cu o rară energie. Redusă însă la cea din urmă margine şi părăsită de armeni şi de sarasini, pe care Aurelian cumpărase, ea ieşi din Palmira şi merse spre Eufrat, dar fuse prinsă de romani pe malul acelui rîu. Domnise cinci ani. Aurelian dete ordin să ucigă pe toţi consiliarii Zenobii, între alţii pe Longin, a cărui moarte fuse heroică. Pe Zenobia o opri ca să o tîrască în Roma dupe carul său triumfător. Cînd Aurelian intră în Roma, Zenobia mergea pe jos înaintea învingătorului, încărcată de petre preţioase şi cu picioarele nude. Zenobia trăi dupe această crudă insultare, locui mult timp la frumosul Tibur unde Aurelian o trimise ; ,fetele ei fuseră măritate cu romani nobili şi fiul său avu un principat în Armenia.

10. Tiberiada era o cetate mare şi importintă din Galilea, pe malul meridional al lacului Genezareth. Ea se fundă de Herod Agripa în onoarea imperatorelui Tiberiu. Vespasian o luă şi o fărâmă în parte. Aici se aflâ o celebră academie israelită. *Tancred* fondase în timpul cruciadelor, aici, un principat independinte. La 4 iuliu 1187, creştinii fiind bătuţi de Saladin sub zidurile Tiberiadii, locuitorii ei trecură sub sabie şi fuseră înecaţi în lac.

11. Iezabela, fiica lui Ethbaal, rege al sidonienilor, nevasta lui Ahab, rege a lui Israel, şi mumă a Athalii. Era o femeie crudă. Ea rădică templuri în onoarea lui Baal ; dumbrăvi impudice le ocoleau, şi toţi ştiau la ce infamii se da regina în onoarea idolilor. Nouă sute cincizeci de preoţi, din care cinci sute cincizeci serveau cultului lui Baal şi patru sute destinaţi acelui din Sidon, erau hrăniţi la masa ei şi întreţinuţi cu a sa cheltuială. Cercă a fărăma anticul cult al lui Israel, persecută cu moarte pe cei ce nu vor să o asculte. ,Voi să ucigă pe toţi profeţii şi, i-ar fi ucis pe toţi daca Abdias, intendent al casii lui Ahab, nu ar fi scăpat pe unii din ei. Ea puse mîna la uciderea lui Naboth. Profetul Elie prezise atunci că corpul Iezabelii, deşirat de cîni, va rămînea neîngropat. Jehu, proclamat rege, întră la Izrahel, unde văzu la ferestrele palatului pe regina Iezabela, care deşi bătrîna acum, îmbrăcase podoabele cele mai splendite şi coperise faţa cu fard. Ea începu să blasteme pe

Jehu; dar robii ei o prăvăliră sub picioarele cailor, sîngele ei stropi murii palatului, iar corpul, sfîşiat în parte de cîni, dupe profeţia lui Elie, rămase neînmormîntat.

12. Profeţiile lui Ieremia se găsesc în canonul *Vechiului Testament.* El era cel mai mare profet al ebreilor, era fiul lui , Helcias, unul din preoţii ce locuiau la Hanathot, în pămîntul lui Benjamin. Naşte 630 de ani înainte de Christ. Sub Josias el începu a profetiza în Hanathot. Gonit d-acolo de ai săi, se duse în Ierusalim unde, neperzînd din vedere starea de plîns în care se afla statul sub raportul politic şi religios, îşi puse toată puterea a profetiza şi a spune adevărul. In acel timp, Nabuchodonosor înconjurase Ierusalimul. Atunci Ieremia plînge ; rupe inimile cu gemetele sale ; mişcă înuntrurile cu ţipetele sale. Sedecias, supărat de atîtea predicţiuni, îl închise în vestibulul prinsorii din palatul regelui Judeii. Cînd Nabuchodonosor luă cetatea, profetul fuse liberat, pe urmă trecu în. Egipt însoţit de mai mulţi ebrei, şi unde îşi termină viaţa.

Ieremia fuse rău văzut şi de preoţi şi de ebrei din cauza sincerităţii limbii sale. Gemătoarea voce a profetului întrista Ierusalimul căruia el îi prezicea că se va distruge, daca nu va părăsi calea de corupţiune.

Cartea Ieremii numai jumătate este ritmată şi poetică, mijlocul este istoric. In partea din urmă, profetul se înalţă şi prevala izbucniri de tunete. Psalmul CXXXVI. *Super flumina Babylonis,* este celebru. Lamentaţiunele sunt compuse de cinci capitoli ; profeţiile de cincizeci şi două. Din cinci părţi care compun cartea Ieremii *(Sepher Irmeiahu),* fiecare se împarte în douăzeci şi două de strofe însemnate în fruntea celor douăzeci şi două litere ale alfabetului hebraic : *Aleph, Beth, Ghimel, Dalet.*

13. Nu este nimic mai sfîşiitor, mai teribil, mai crud şi mai măreţ în historie ca luarea Ierusalimului de romani. Mi-a fost peste putinţă a citi vreodată analele Palestinii fără să văz aici ceva care seamănă cu nenorocirile ţării noastre.

Romanii daseră un decret prin care despoiau pe ebreii din Cezarea de drepturile de burghezie, acordînd acest privilegiu numai grecilor şi sirienilor. Cîţiva ebrei se plînseră lui Florus, guvernor roman, contra unui grec care, prin clădiri ce voia a rădica. îi strîmptora pe dînşii. Ii dară opt talanţi ca să le facă treaba. Florus primi banii şi nu făcu nimic. A doua zi un grec în Cezarea, voind a scandaliza pe ebrei, sacrifică cîteva paseri

la poarta sinagogii, voind a face aluziune la sacrificiul ordonat de Moise pentru curăţenia leproşilor. Aceasta făcu şi pe ebrei şi pe greci să alerge la arme. Ebreii ieşiră din cetate cu cartea legilor. Ierusalimul se agită contra lui Florus pentru reaua sa purtare. Florus luă bani din tezaurul templului din Ierusalim, sub cuvînt că îi trebuia. Aceasta revoltă gloatele. Soldaţii lui Florus prădară atunci casele din Ierusalim, insultară femeile, uciseră oameni inocinţi ; trei mii şase sute bărbaţi şi femei periră. Diviziunea ce domnea între partide întră atunci în ebrei. Caduceenii erau pentru moderaţiune şi idei de pace. Ceialţi voiau să sacrifice tot decît să mai fie supuşi unei puteri streine, în capul acestor din urmă erau patrioţi exaltaţi, moştenitori ai principiilor lui Iuda Galiieanu şi care se numeau *zelatori.* Gloatele, care nu aveau nimic a perde, se lăsau a se conduce de zelatori. Zelatorii puseră mîna pe putere. Războiul civil unit cu insureţiunea contra romanilor începu în toată Palestina. Zelatorii se străluciră prin acte de cruzime care întrecură pe ale romanilor. Grecii şi sirienii din Cezarea uciseră douăzeci mii de ebrei. Atunci fiecare cetate se schimbă într-un cîmp de bătaie.

Vespasian ia comanda armatelor din Palestina şi urmează resbelul. Războiul civil urmează în Ierusalim, diviziunea se introduce chiar între zelatori. Ei se ucid la templu. Tyt rămase cu comanda armatelor în locul lui Vespasian, părintele său care se alesese imperator. Acesta asedie Ierusalimul. Lupta începe. Romanii iau partea cetăţii zisă Bezetha. Dupe cinci zile întră în partea de jos a cetăţii (Acra). Tyt cercă a lua cetatea cu pace, ca să nu strice templul şi ca să cruţe vărsarea de sînge. Ebreii se decidă să moară cu toţii. Tyt voi să ia cetatea prin foamete, foametea începu teribilă. Mii de ebrei mureau de foame şi de cuţitele zelatorilor. Grozăviile foametii rupse legăturele naturii, femeia smulgea bucata de pîne din gura bărbatului, fiul din gura tată-său, muma smulgea mîncarea copilului. Cinci sute mureau de foame pe fiecare zi. Zelatorii omorau pe toţi ebreii care le ziceau că ar fi bine a se închina. Două mii de ebrei se spintecară de soldaţii sirieni, căci ieşise vorba că ei înghiţeau aurul. Dupe mai multe lupte, fortăreaţa căzu în puterea romanilor, rămîind numai templu unde se retranşară ebreii. Tyt promite că va respecta templul şi viaţa tutulor, daca ei se vor da. Zelatorii refuzară. A doua zi romanii cad pe posturile ebreilor. Tyt ia măsuri spre a se respecta templu, dă asaltul

definitif. Dar în timpul luptei, un soldat roman, fără ordin, puse foc templului. In deşert Tyt aleargă şi ordonă a stinge focul, în deşert ebreii voiră acum să scape cel din urmă bulevard al naţionalităţii lor ; focul consumă tot, furia romanilor ucide mii de oameni, pînă şi poporul care nu luase armele în mîni, bătrîni, copii, femei, trecură sub sabie. Iosef spune că un milion o sută de mii de ebrei au murit de arme, de foame şi de maladii.

14. O femeie numită Maria murind de foame, apucă pruncul ei care şi el murea, îl deşiră, îl frige şi îl mănîncă pe jumătate. Soldaţii, atraşi de mirosul cărnii, veniră la ea, iar aceasta le zise, arătîndu-le resturile pruncului ei : „Luaţi o porţie !" Soldaţii, spăimîntaţi de grozăvia faptii, nu putură să zică o vorbă. „Este fiul meu, urmă Maria, eu l-am fript, mîncaţi, şi eu am mîncat, nu fiţi mai fragezi decît o femeie, mai simţitori decît o mumă !" Soldaţii fugiră tremurînd.

Acea femeie, acea mumă a trebuit să fi perdut mintea înainte d-a face un asemenea act.

15. Vlavia-Julia Helena, sînta, muma marelui Constantin. Nimeni nu ştie care fuse locul naşterii sale, nici condiţiunea sa. Nicefor zice că ar fi născută la Drepanum, în Bithinia, Sîntul Ambosiu zice că ar fi fost cîrciumăreasă ; alţii că ar fi fost fiica regelui Ioclus din insola Britanii, unde ar fi născut. Constanţiu. Chior, gard pretorian atunci, fuse răpit de frumuseţea corpului şi a spiritului Helenii şi o luă de nevastă. Dar cînd deveni mare, o lăsă şi luă fiica lui Maximian Hercule. Constantin făcîndu-se împărat în 325, aduse pe maică-sa la curtea sa şi îi dete titrurile de augustă şi împărătească, precum şi dreptul de a dispune de banii săi. Helena era creştină, stărui pe lîngă fiul său, care o iubea şi respecta, să facă tot a da popoarelor fericirea, bisericii protecţiune. La anul 326 se duse să viziteze Ierusalimul, unde clădi mai multe biserici, precum şi biserica Calvarului. Dupe tradiţiune, săpînd la facerea acestii biserici, s-ar fi găsit bucăţile de lemn ce se credeau a fi fost de la crucea cea adevărată a lui Christ. Sta. Helena muri în 328 în etate de optzeci de ani aproape, în braţele fiului său, şi fuse pusă în numărul sîntelor.

16. Dintr-un pasagiu din Josue se dovedeşte că cetatea Iaffa sau Iope exista 1500 ani înainte de Isus. Se ştie că de aice Noe intră în corabie să scape de înecăciune şi că aici ar fi primit

chiar îngropăciunea. Mai mulţi autori vechi spune că întîmplarea între Perseu şi Andromeda se trecu pe aici. Andromeda era fiica lui Cefeu, regele din Ethiopia şi a Cassiopeii. Muma şi fata erau de o frumuseţe foarte rară. Muma pretinsese că fie-sa era mai frumoasă decît nereidele, decît muma zeilor chiar. Zeile, insultate de aceasta, cerură răzbunare la părintele lor. Acesta, înecînd staturile lui Cefeu, trimise în urmă un monstru de mare înspăimîntător, care ameninţa pe locuitorii din Iaffa că-i devoră. Oracolo zise atunci că mînia lui Neptun se va împăca numai cînd Cefeu va expune pe fie-sa la mîncarea monstrului. Ethiopienii siliră pe rege să urmeze asfel. Atunci legară pe frumoasa Andromeda de o stîncă la malul mării. Perseu veni atunci' aici pe calul Pegaz dintr-o călătorie care făcuse la Gorgone, văzu pe Andromeda, fuse atins de pietate şi de amor şi se îndatora â ucide pe monstru, daca îi va da mîna fetii. Cefeu primind aceasta, Perseu se arată la monstru cînd acesta veni să atace pe principesa, îi arată capul Meduzii, şi împetri pe monstru, apoi luă de soţie pe fată. Dar Pallas schimbă pe Andromeda în constelaţiune, în hemisferul boreal.

Din Iaffa plecă Iona, cînd căzu în mare şi îl înghiţi o balenă sau un kit, în pîntecele căruia şezu trei zile. Aici Sîntul Petru avu o vedenie : postavul căzut din cer plin de animale de tot felul. Iaffa fusă cetatea de predilecţiune a fabulilor, în toţi timpii.

Egiptenii, asirienii şi alţii o dominară. Iuda Machabeu o arse. Cestius o fărîmă, Vespasian o turbură, sarasinii, cruciaţii şi-o disputară mult timp, în fine căzu în mîna turcilor. în 1799 Iaffa căpătă o nouă renumire prin luptele îndrăzneţe ale generalului Bonaparte. Acesta, luînd oraşul, dupe o lungă încunjurare, şi cîteva mii de arabi predîndu-se dupe învoială că nu li se va face nici un rău, ucise pe toţi prizonierii dezarmaţi, din care unii, voind să scape pe nişte stînci în mare, erau asemenea ucişi.

17. Vorbind pentru cea din urmă oare în cîntul acesta despre mare, şi avînd a vorbi neîncetat în cînturile viitoare, credem că ar trebui să vorbim în proză despre mare, să dăm o idee acelora care nu ştiu încă ce este *marea.* Pămîntul are o surfaţă de 6 000 000 miriametri pătraţi, pe această întinsură 4 800 000 miriametri ocupă marea. Grămada cea mai mare de

apă se aflā în emisferul meridional, şi spre polul de la Nord este grămada cea mai mare a uscatului. Toate mările se unesc, afară de lacuri. Ele au diferite numiri — iau cînd numele de oceane, cînd de mări ; marea *gheţială* a nordului şi marea gheţială a sudului ; oceanul *Atlantic; Marea pacifică* sau *Oceanul cel mare,* sau *marea Sudului,* şi *marea Indii,* celealte mări interioare sunt nişte braţe de mări. Golfurile, rîpele, porturile sunt asemenea nişte mîncături adînci în uscate. Adîncimea mării este variată — cea mai mare care s-a putut măsura a fost aceea făcută de sir Iamos Rott, de 4 600 braţe sau 9 200 metri, şi alta de Henri Mangles Denham, spre sudul Oceanului Atlantic, de 7 706 braţe sau 15 412 metri. Fundul mării ca şi surfaţa uscatului se compune de văi şi de lunci întinse, de munţi izolaţi şi de lanţuri complecte de munţi. Piscurile şi crestele munţilor izolaţi se ridică de multe ori asupra mării şi formează aceste insole care le vedem. Marea primeşte în sînul ei toate rîurile şi de aici le dă înapoi numai prin evaporaţiune sau aburire. Mările avînd toate comunicare împreună, surfaţa lor are peste tot aceeaşi înălţime. Către acestea mările interioare au o înălţime ceva mai ridicată decît oceanul, din cauza grămezilor de apă ce ele primesc şi pe care grămezi nu pot să le dea înapoi cu repejune, fiind închise de uscat şi comunicînd cu oceanul numai prin strîmtori. Apele mării sunt amare şi sărate, cu toate acestea nu au aceeaşi amărăciune şi sărătură; cu cît te depărtezi de maluri, cu atît amărăciunea şi sărătura se fac mai simţite. Materiile care o compun fac ca să înoţi cu mai multă înlesnire în apa mării decît în apa de rîuri.

Coloarea naturală a mării este verzuie ; dar coloarea cerului, fundul mării, razele soarelui, o schimbă de multe ori. în razele oblice ale soarelui, marea apare verde ca smaraldul ; în umbră apare purpurie. în timpi de vijelie ea este vînătă ; stîncile şi munţii ascunşi în mare îi dau o coloare posomorită ; de departe marea le arată albastră.

Marea are cîteodată o strălucire fenomenală asupra surfeţii sale, strălucire de care se vorbeşte în cîntul al doilea al poemii. Forster şi Vogt au făcut studii asupra acestii străluciri. Cel din urmă este de părere că strălucirea mării este produsă de animale de diferite naturi care sunt în unde. Este o mare cantitate de fosfor în mare, astfel încît, noaptea, sub loviturile lopeţilor, se varsă milioane de scîntei.

Limpeditatea apei de mare este mai însemnată decît cea de fîntîni. Lumina pătrunde în fundul mării pînă la 20 metri şi mai mult, fundul ei se poate vedea pînă la 60 metri de adîncime şi daca trebuie să credem pe căpitanul Mood, apoi lîngă *Nouveau Zemble* el aruncă sonda la o adîncime de 160 metri într-un loc unde se zărea foarte bine şi fundul mării şi chiar scoicile ce se aflau acolo.

Marea are mişcări regulate şi neregulate. Dupe flux şi reflux, este marele fenomen al *scurgerilor submarine ;* precum şi întărîtarea undelor de vînturi regulate şi de vijelii, aceste mişcări opresc de a se strica apa mării care este supusă prin natura ei la corupere mai mult decît apa dulce.

CÎNTUL III-LEA

EGIPTUL

Cunoaşteţi voi pămîntul ce Nilul a născut ?
Ce crivăţul cu coama de gheaţă n-a bătut ;
în care sub cununa-i se-nalţă palmierul
Şi pare că sprijină cu mîndra-i frunte cerul
Aşa ca o columnă de marmur minunat
Ce sprijină un templu cu aur înstelat ?
în care dulcea Ibis de zefiri legănată,
în silvele de cactus suspină amorată,
In care zea Isis c-un graţios surîs
în tristele deşerte crea un oasis ;
Cunoaşteţi voi Egiptul ce n-are semănare
Cu nici o altă ţară ? Loc curios în care
întunecoasa fiie a vechii Ethiopii
Contrastă cu evrea cu ochii azurii,
Şi palida arabă, cu funtea visătoare,
Cu copta[1] cu păr negru şi braţe de ninsoare ?
Pămînt ce fecondează în fiecare lună,
Şi nici un timp n-abate splendida sa cunună !
în care frunza cade sub soarele de foc,
Şi alta vine-ndată de ţine al său loc.
Aice rar se-ntîmplă să fulgere, să plouă ;
Un cer senin şi splendid adapă cu-a sa rouă
Pămîntul ce rodeşte şi apele din Nil
îneacă în tot anul acest fecund argil.

Acolo noi vom merge... dar vasul fugător
Pe brazdele perfide alunecă uşor.
Conrad ! veghezi tu oare, priveşti aceste maluri

Din care filistenii domneau aceste valuri ?
Regina africană cu fața de eben,
Spre răsărit se duce purtînd un diadem
De stele fără număr, cînd geme-n depărtare
O surdă vijelie... fluierături bizare,
Mugiri adinei, sălbateci, concert spăimîntător !
Ai crede că toți monștrii marini s-adun în hor
Şi țipă-n limbi diverse, pe tonul întristării,
Voind să ducă vasul în smîrcurile mării.
Pilotu-abia mai șade la cîrmă : e legat;
Pe pod s-aruncă valul, ce pare că-a turbat
Sub biciul unui demon ce de aproape-l strînge ;
Lovirea cea de vînturi, catartul plecă, fringe.
Şi vasul se rădică, se lasă în abim,
Şi iară se înalță ! Un strigăt, un suspin
S-aude-n întunerec ! Ai crede că mormîntul
Se crapă, te înghite. Se îndoiește vîntul,
Şi valul îi răspunde prin mugetu-i duios...
E cîntecul funebru... Un strigăt fioros
Al celui ce comandă s-aude-n vijelie,
Spăimîntător ; e geniul uman ce tot învie,
Ce dă direcțiune, ce apără, prevede.
Speranța, e busola, e harta ; el o vede,
O cercetează, știe de este de temut.
Foc ! foc în cală ! strigă și totul s-a perdut !
Atuncea comandantul răcnește cu tărie,
Şi vocea-i se aude tunînd în vijelie.
Toți cîți mai au putere comanda lui urmez.
Conrad se află-n fruntea acelor ce lucrez.
Parvine să pătrunză el cel dintîi în cală
Prin flăcări și prin fumul ce flacăra exală.
Vîslașii îl urmează ; el tot a-mbărbătat,
Iar pompele jucară și vasul a scăpat.

Dar zorile se varsă. Conrad pe pod privește
Acest spectacol magic, strein, ce îl răpește ;
Aceste mii de valuri, ca cete de geanți,
Ce joc cu vasul, și-unii îl trec la ceilalți,

Rîzînd de slăbiciunea acestui om pigmeu
Ce vrea pe eleminte să puie jugul său.
Pămînt! pămînt! strigară mai multe voci d-odată.
Şi se zări o coastă : sprinceană depărtată.

Dar colo se arată prin sînul vijelii
Pe coasta aburită cetate-Alexandrii.
Acolo este Faros, e una din minuni
Ce au făcut odată mirarea-ntregii lumi.

Cînd civilizațiunea devine concherantă
Sub marele-Alexandru, se-nalță, elegantă,
Superbă, o cetate p-acest țărm depărtat;
Sub Ptolomei devine un centru minunat
De viață, arți, științe, civilizațiune.
Romanii îi răpiră și sceptru, și cunune.
„Să nu-nceteze moartea decît cînd al meu cal,
Pîn' la genuchi prin sînge va înota fatal !*[2]
Striga imperatorul ! O, timpuri de asprime !
Cînd gloria fu-n sînge și forța fuse-n crime !
Dar pentru ce vom cere acelor timpi uitați
Un compt sever cînd timpii de azi, mai luminați,
Sunt tot atît de aspri cu dreptul-umanității,
Precum au fost odată în timpii-antichității !
Dar lîngă barbaria tiranului strein,
Religioasa luptă aduce-al ei venin.
Aicea înflorește frumoasa Hypathia,[3]
A lui Theon copilă, prin spirit, prin junia,
Prin rara frumusețe și prin virtutea sa.
Doctrinele lui Platon aici ea ensigna.
Amicii lui Cyrile, în furia turbată,
Smulg dupe car p-această frumoasă învățată.
Cu unghii și cu dinții, ei o deșir în loc,
Bucățile din corpu-i le-arunc, le ard în foc !
Aceste lupte crude, aceste sceni turbate
Nu se repetă încă în țări civilizate ?
Şi chiar acolo unde teroarea a-ncetat,
Acolo unde legea domnie și-a luat,

E liberă gîndirea ? Şi cînd un muritor
Exprimă adevărul etern, neperitor,
Ce face-această lume, plăpîndă, trecătoare ?
Loveşte cu mînie, exil sau închisoare !

Pompeu, Cezar, Antoniu, Octav şi Buonaparte,
Toţi concheranţii lumii luară-această parte
De lume prin resbele, voind a imita
Pe marele-Alexandru în strălucirea sa.
Mărirea e dar fumul ce naşte-aici sub soare
Pe bucherul teribil din sînge de popoare !
Din lacrimi, din suspine, din trude omeneşti !
O, lume sclavă, iată aceea ce iubeşti,
Aceea ce merită nebuna-ţi admirare !
Ce face-a ta ruină, a ta îngenuchiare.
Pe cît va fi în lume d-acesti admiratori,
P-atîta, totd-odată, vor fi apăsători.
Pe tine totd-auna, civilizaţiune,
Te va lua conchista drept ţel, drept misiune,
în numele tău mare, l-apus, la răsărit,
Sub sabie streină toţi popoli-au perit.
Cînd tu nu ai prestigiu, civilizaţiune,
Atunci vii tu, pe scenă, o, tu, religiune !
Civilizaţiune e cel măcel infam,
Ce pe popoare-ncîntă, ce pe tirani inflam ?
De naşte ea aceste ruine şi morminte,
Ce schimbă pe popoare, în fum, în oseminte,
Atuncea piară-aceste frumoase, mari idei,
Şi lumea să rămîie în barbaria ei !
Dar ori în care parte romanii au călcat,
Traiane, al tău nume e binecuvîntat !
Clemenţa, bunătatea ce cerul dase ţie,
Căzură ca un balsam pe jug şi pe sclavie.

-Vedeţi acea cîmpie ce moartea a coprins ?
Aici a fost cetatea heroului ne-nvins,
Cu patru mii palate, o mie de gradine,
Trei sute teatre, circuri, de viaţă, oameni pline.

Şi astăzi nici o urmă ! Nimic nu mai e viu :
Abia în suvenire, de ele se mai ştiu.
Acolo fu necropol, morminte strălucite,
Palate elegante de preoţi locuite,
Cu verzi grădini de arbori şi cu parteri de flori,
Mărite monumente, de marmur cu colori.
Azi locul e ruină şi malul cu-ntristare
Se-nclină şi şopteşte durerea sa la mare.

Lumina dimineţii se varsă în eter.
Convoiu-aleargă încă pe calea sa de fer,
Traversă sînu-acestor sălbatice deşerte
Şi fluieru-i exală fantastice concerte.
Ai fi crezut un şarpe, balaur iritat,
Ce trece prin deşerte şi şuieră turbat.
La Nil el se opreşte şi rîu-aici apare
în toată maiestatea... Salut, o, fluviu mare !
Zeu adorat în templul de la Nilopolis.
Sub formă a două sexe, fiu zeului Cnufis,
Tu singur, Nil, dai viaţă deşertelor profunde :
în fiecare vară verşi palidele-ţi unde,
Pe-această vale lată dînd apă şi pămînt,
Făcînd un loc de viaţă dintr-un întins mormînt.
Cît de frumoasă-ai face, o, Nil, această vale,
Cînd civilizaţiunea aici şi-ar face cale,
Cînd oamenii-ar fi liberi, cînd jugu-apăsător
Nu ar sorbi şi viaţa, şi fructu muncii lor !

Aceste unde-eterne cît sînge nu sorbiră,
O, martor al durerii acelor ce periră,
Ca să păstreze lanţul ce de atîţia ani
Le dete moştenire un crud zeu la tirani ?
Dar unde sunt tiranii şi sclavii ? Au murit!
Da ; au murit aceia, dar alţii au răsărit,
Ce vor peri ca dînşii, lăsînd pe alţii-n urmă
Să facă, unii domnii, şi alţii marea turmă
Precum ursita-i naşte, făcînd misterios,
Spre a plana în aer, sau a rampa pe jos.

Conrad aici s-ambarcă cu soţii săi de cale,
Cu visele frumoase şi gîndurile sale.
Julia şi Claricia, cu nurii-ncîntători,
I-apar cum două stele apar la călători,
Ce rătăciţi pe mare, în aria divină
Salută cu plăcere frumoasa lor lumină.
Oh ! dacă o femeie n-ar fi alt pe pămînt
Decît ce este, steaua pe cer, în nopţi de vînt,
Decît ce este floarea, într-un deşert uscat,
Decît ce e surîsul p-un chip îndurerat,
Ea încă-ar fi cununa sub care lumea pare
Cu relele mai blînde şi mai puţin amare !
Dar a Jurii gură d-albeţe strălucea
Aşa ca picătura de sînge peste nea.
Iar genele-i bălaie ce ochii înconjoară
Recheamă floarea plutii, ninsoare bălăioară,
Învăluind surfaţa pe lacul de azur,
Şi sînul ei sub bucle ee-ai crede că murmur,
Răpeşte ochii noştri şi dă acea idee
De neaua dupe simplon cînd soarele-o poleie.
I-e limpede privirea ca splendidul cristal
Şi are-un foc ce luce ca soarele pe val.

Colo fu Neucratis, cetate Milesină,
Ramanieh e satul născut p-a sa ruină.
Aici a fost un templu *Hellenion* numit,
Mai dincolo Arhandru, Antile renumit.
A căruia venituri serveau mai înainte
Reginii egiptene să-i dea încălţăminte.

AI Nilului mal însă aci prezintă faţă
Frumoasă, cununată de plante şi de viaţă,
Aci prezintă-o faţă de tristă uscăciune,
Deşert, sălbătăcie şi dezolaţiune.

Dar ochii tutulora văzură depărtat
Pe orizonte-aspectul strein şi minunat,

Acele piramide ce parcă priveghează
Ca geniuri din deşerte, ce parcă însemnează
Hotarul între lume şi tristul lor domin,
În care numai vîntul deşteaptă un suspin.
Era pe cînd lumina cu umbra ne arată
Figura vieţii-umane, şi salba aurată
Pe peptul negru-al nopţii apare depărtat'
Şi face şi mai magic tabloul prezintat.
Bulah, pe urmă Cair o leghe mai departe,
Aicea de mărire se-ncarcă Buonaparte,
Aicea moare Kleber ucis d-un fel de sînt,
Purtînd destinu-armatei cu dînsul în mormînt.
Mărinimoasă Francie, plîngi tu acea armată
De bravi, prin lupte crude, privaţii, secerată ?
Şi ce ne pasă nouă d-aceşti bravi ce s-au stins ?
D-o glorie măreaţă ei fruntea şi-au încins !
Frumoase simţiminte cînd aste morţi sublime
Ar fi pentr-o idee şi pentru-un mare bine !
Guvernul tău, o, popol puternic şi leal,
Vedea în Buonaparte un geniu, un rival;
Voi ca să se scape d-a lui înrîurire.
El, beat de libertate, de glorie, mărire,
Voind să urme pasul atîtor mari bărbaţi,
Purcese-n Oriinte cu cei mai bravi soldaţi
Să moară ca să-şi facă cununi neperitoare
Dînd lanţuri cugetării şi heară la popoare.
Dar să venim la valea lui Heliopolis !
Aici, tu, mare Kleber, victoria-ai decis.
Cu nouă mii de oameni învinşi acea armată
De şapte ori mai mare ! Aici a fost odată
Cetatea ce-nvăţaţii Grecii-au locuit,
S-adune cunoştinţe prin care-a strălucit
Europa mai în urmă de legi, teogonie !
Palate, templu, totul ce-a putut să fie,
Au dispărut ca urma gazelii pe nisip,
Ce vînturile serii astupă şi risip.

Memfis ! Ce mai rămîne din viaţa-ţi glorioasă ?
Tot a perit ! O silvă de palmieri umbroasă

Se-naltă din ruine, rejună acest loc
Ce arde în nisipuri sub soarele de foc.
Dar unde-i boul Apis şi templu-acela mare
Lui Fta ? Mari edificii d-eternă admirare ?
Mormîntul lui Osiris ? Vai ! sufletul uimit
D-atîta frăgezime, rămîne mărmurit!
Aşa loveşte cerul trufia omenească,
în popoli ce cutează lui să se potrivească,
Ce fac din al lor nume ceva divin şi rar,
Din forță, un drept, din culte, un fanatism barbar.

Conrad priveşte încă, sub razele splendide,
Acele trei mărețe şi stranii piramide
Ce pe aici se-naltă, pe dealul nisipos ;
Lucrare minunată, aspect maiestuos,
Ce par a-nvinge timpul ce toate le supune !
în fața lor dispare orice comparațiune,
Din vîrfu lor fantastic se vede spre apus
Deşertu l-astă mare ce omul n-a supus,
Imperiu de mirage, cu valuri nisipoase
Ca valurile mării perfide, furioase,
Ce-naltă şi le bate sălbatecul camsin
Şi nu au nici mugire, nici murmur, nici suspin ;
Dar care poartă moartea ! Spre nord se-ntrezăreşte
Această deltă lată ce aură, verzeşte ;
Spre est uscata țară cu nume de Gessen,
Ce pare sub urgia unui amar blasfem.
Mai dincolo e valea ce Nilul o parcură.
Pe fața ei se vede plutind o deasă bură
De aur : e nisipul mărunt şi risipit
Ce străluceşte-n soare, de vînturi răspîndit.

în faț-acestor locuri, acestor mari ruine,
Ce-au triumfat mărețe d-a timpului asprime,
A noastră vanitate se umileşte-amar !
Gîndire, simțimînte, se-nfioară şi tresar !
în faț-acestor stingeri gigantici, dureroase
De opere eterne, de nații glorioase,

Ce mai rămîne oare, sărmanul individ,
Atomă trecătoare ce soarbe crudul vid ?
Oh ! fie ca icoana cea de destrucțiune
Ce noi vedem, să serve la toți de lecțiune !
La regii ce domină, la robii ce se-nclin,
La cel ce din sudoare, din lacrimi, din suspin,
Din crime şi trădare, îşi strînge-a sa avere,
îşi face-a sa mărire şi glorie, putere,
Şi crede să trăiască spre a le moşteni,
El, umbră umilită, insectă de o zi !
Ah ! şi cu toate-acestea,mister divin şi mare !
Ceva rămîne încă ! Tu eşti, o, cugetare !

Adio, piramide, şi tu, o, sfinx bizar ! [3]
Ce faceți între viață şi moarte un hotar !
Morminte glorioase, primiți o salutare,
Voi, ce-atestați cît omul e mizer şi e mare !

Plutesc pe Nil ferice, în clima de plăceri,
în zile răcorite de bori de primăveri.
Tot varsă în natură delicii, pace, viață.
O nea de flori cunună a pomilor verdeață :
Cosiță rîurindă sub vînturi, cu miros,
Şi paserea se-mbată de cîntu-i amoros,
în silvele de finici o deasă umbră cură
Şi valea se vestmîntă d-a rozelor purpură,
Şi serile s-arată cu coama de eben
Muiată-n albă rouă, o, grațios eden !
Eterul se poleie cu pulbere de stele
în fiecare seară şi zorile-aurele
Cînd scutură cosița spre albul răsărit,
îndată sunt urmate de soare strălucit.
Crepuscul nu există. — Odată, dimineață
Pe Nil, într-o grădină, oasis de verdeață,
Julia se preumblă, în portul ei strein :
De rara-i frumusețe deşerții se-nlumin.
Un aer cald se varsă ca ploia amoroasă
Pe sînu-i d-alabastru, pe coama-i auroasă :

O horă de delicii pe corpul său plutea,
Ar fi crezut că anii ce-n urmă depunea
Şi zilele perdute şi orele-aurite,
Se înturnau pe viaţa-i d-amorul ei robite.
Ea surîdea acestor deserturi fără nori ;
Şi ele sub privire-i se-mpodobeau de flori.

Beni-Suef ! Acolo Dessaix a strălucit
Prin faptul său de arme, măreţ, neauzit.
Colo se află Cherri, Cynopolis antice.
Anubis sub emblema de cine fu aice
De regi şi de popoare în templu onorat.
Cînd cinele cel sacru în templu a crăpat,
Toţi egiptenii doliu îndată îmbrăcară ;
Credinţă-a carii formă atîta de bizară
Anunţă şi trădează la secoli un popor,
Societăţi perdute în rătăcirea lor.

Dar muntele de paseri la călători apare.
Stînci nalte, scorboroase, sterile şi bizare,
Pasagii ce strînge rîul în sînu său gemînd,
în scorbori apa cade şi volvoră spumînd,
Aicea unda sare şi geme cu urgie
Unind a sa mugire cu vînt de vijelie,
Cu care se confundă un ţipet dureros
De paseri cobitoare, din piscul furtunos.

Colo fu Antinoe a caria vechime
Pe Adrian revarsă dispreţ, dezgust, ruşine.
Sărmană omenire, prin cîte insultări
Ai trebuit a trece, prin cîte degradări,
Ca să ajungi acolo ca cel puţin cel tare
Să maşte, să ascunză a lui neruşinare ?
Conrad salută-Abidos, loc renumit antic,
Coenopolis, în care poetul satiric
Al Romii se exila şi-n bătrîneţe moare[6] ;
Denderah ce păstrează ruine-ncîntătoare.

Cînd armia franceză ruinele-ţi văzu,
O, Thebă, se opreşte, din plame ea bătu.[7]
Atît a lor mîndreţe răpi a sa cătare,
Şi fermeca ferice simţiri şi cugetare.
Necunoscute veacuri aici au poposit.
Cu oameni şi cu fapte ce-n noapte au perit,
Ce n-au cunoscut nimeni ! Historia, uimită,
în faţ-acestor urme, se trage umilită.

Limbagi steril şi rece, exprimă daca poţi
Mirarea şi respectul ce-aici încearcă toţi
Cîţi văd aceste urme de civilizaţiune,
Gigantici monumente de admiraţiune !
Nu ! tu nu poţi descrie aceea ce simţim !
Dar poţi să dai o umbră obiectului sublim.
Din stîncă libiana ce pe aici domină,
Priviţi această mare şi splendidă ruină,
Tablou strein şi magic ce-ncîntă, ce răpeşte
Oricînd, întotd-auna pe cel ce îl priveşte !
Colo se-ntinde plaiul de dealuri încadrat.
Printr-însul cură Nilul, eternul împărat
Acestor mari deşerte ce el le dete viaţa.

Pe vîrful unui munte se joacă dimineaţa.
Karnak, Luksor la dreapta de rîu Conrad văzu.
Gurnah păru. la stîncă cu Medinet Habu.
Cătune curioase ce-ocup această vale
Prin care Nilul face a sa măreaţă cale,
Pe care fuse Theba, aspect măreţ, magic.
Columne, obelisce, piloane se rădic
Pe marea de ruine şi pare să desfide
Deşertul ce le-ajunge, le-neacă, le conchide.
Karnak păru o mare de statui rădicate,
Columne, obelisce şi templuri şi palate,
O sală în palatul măreţ al lui Moeris,
Ce ochiul cînd o vede, îi pare magic vis,
închide-n sînu-i sute gigantice columne,
Ce-au rezistat la secoli şi la destrucţiune.
Potecele ce-aicea duceau, nu au perit ;

Formau mai multe rînduri de sfinxi mari de granit.
Luksor, rival ferice, mai depărtat apare
Cu-o grupă de palate, cu templul său cel mare,
Oriunde ochiul cade, priveşte mărmurit
Aspectul de ruine ce pare infinit.
Prin templuri, prin palate; columne maiestoase,
Lucrări gigantici toate ! Măreţele coloase
Să-nalţă pe ruine, c-un aer gînditor,
Privind cum tot se schimbă şi pere-n jurul lor.

Sesostris, Amenofis, Setos, Ramses, voi, care
Aţi fost înălţătorii acestor mîndre-altare,
Veniţi voi cîteodată prin aste galerii
Prin care gem în noapte sălbateci vijelii,
Prin templuri, prin palate, şi număraţi voi oare
Columnele superbe ce stau tot în picioare ?
Şi basele-relfefe, şi obelisci măreţi,
Şi-aţi plîns voi de schimbarea ce-aice revedeţi ?
A voastră strălucire, ce-a trebuit să fie,
O, splendide ruine, în timpii de junie,
Cînd astăzi chiar voi sunteţi atît de maiestoase !
Atît de-ncîntătoare şi-atîta de frumoase !

Dar unde o să punem privirea mai întîi ?
Tu, fiu al ignorinţii, ce nemişcat rămîi
Cînd arta îţi arată divina strălucire,
Oricare-ar fi răceala şi-adînca-ţi nesimţire,
Tu poţi să vii aice, cît de nepăsător,
Căci vei gusta, tu însuţi, un fermec răpitor.
Vederea se îmbată, se-ncîntă, se uimeşte,
Nu ştie ce s-admire căci tot aici răpeşte.
Şi sufletul rămîne, odată ce-am privit,
Sub fermecile artii, aicea lănţuit.
Sclavie mult mai dulce decît chiar libertatea !
Aice arta are mărirea, maiestatea.
Aici, aice numai poţi şti tu, om sceptic,
Cît spiritul e mare, cît lutul este mic !
Căci nicăieri nu afli, nimic nu poate-a-ţi spune,
Mai mari trăsuri de geniu şi de destrucţiune.

Chiar tu, barbare Cambis, cînd ai venit aici,
Răpit de frumuseţea lucrărilor antici,
Dai ordine să stingă incendia turbată
De care-această vale era ameninţată !

Ce fuseră asti popoli titani de mai-nainte
Ce îşi făceau atuncea palate, porţi, morminte
Atît de colosale, trecînd prin mii de ani ?
Nu ei, dar al lor geniu fu geniu de titani.
Acolo unde zace barbara ignorinţă
Şi îndobitocire, tot este suferinţă,
Tot este scăpătare, robie, moarte, chin ;
Dar colo unde viaţa, ştiinţile lumin,
E geniul ! şi geniul aduce fericire,
Prosperitate, viaţă, putere şi mărire.
Popor felah de astăzi, tu nu vei rădica
D-aceste monumente în rătăcirea ta,
Tu, ce nu poţi a sparge nici lanţul ce striveşte
Al tău corp, nici acela ce sufletu-ţi robeşte,
Lanţ mult mai greu, mai aspru şi mai înjositor
Ce este moliciunea, îngenuchiat popor !
Tu, în a ta orbire, ai trista ta menire
Să te tîrăsti în humă si sub dispreţuire.

Streine ! Ce sunt oare ruinele ce-admiri
Ale Athenii, Romii şi splendidii Palmiri,
în comparaţiune cu-acestea ce s-arată
Aici, ce prin mulţime, mîndreţe, te îmbată
Şi te transport, te-nalţă, prin caracterul lor
Religios ; prin stilul corect şi răpitor,
Prin eleganţa pură, prin dispoziţiunea
Sculpturii emblematice, prin decoraţiunea,
Imensa avuţie în splendidu-ornamînt
Ce toate, în unire, ca vis strein te-ncînt !

E oara cînd fecioara uneşte amorată
Cosiţa sa de aur cu roza înrouată ;

Conrad priveşte barca în care odihnea
Julia legănată pe Nilul ce dormea.
„Deşteaptă-te, o, blondă copilă d-Occidinte,
Căci roza dimineţii sub roua sa ferbinte
Tresare la dorinţa ce are-a îngînă
Cu neaua dupe braţu-ţi purpura dulce-a sa !
Deşertul e ferice ca să se înconjoare
Cu zîmbetele tele mai dulci, mai rîzătoare
Decît aceste raze de soare ce se cert
Să-ţi încunune părul în ast întins deşert.
Columbă care plînge pe Cyprisa perdută,
Gemea această noapte pe barca ta tăcută."

Cum a secat izvorul prosperităţii-antice
Cînd tot acea natură d-atuncea este-aice ?
Priviţi aceste templuri gigantice ! Vedeţi
Aceste mari palate, pe care le credeţi
Efect al fantazii, mirage de mărire !
Aceste săli mărețe, ce nu mai au finire,
Columne fără număr, tablouri pe păreţi
Ce toate ne recheamă pe regii lor măreţi
Şi fapte imortale ! Cititi cu bucurie
Aceste hieroglife ! E marea istorie
A popolui mare ce-odată a trăit.
Vedeţi aceste templuri, mormite şi palate
Şi statue în stîncă gigantecă tăiate !
Vin, suflete, tu, care eşti însuţi un mormînt,
Vin, vezi mormîntu-acesta şi spune un cuvînt.
Ca el sunt multe încă mormintele regale
Din cele mai mărețe, mai mari, mai principale.
Aici sunt suveranii ce lumea asupreau,
Aici de multe veacuri d-eternul somn dormeau
Un popol, o armată cu armele în mînă
Vegheau ca să păstreze augusta lor ţărînă.
Dar vine-o zi, şi popol şi-armate-au dispărut.
Streinul răscoleşte şi fură acest lut;
Pe marele ruine, prin săli, prin galerii,
Pe sub columni s-arată fantasme, oameni vii,
Ce fac aici locaşul cu scorpiile rele,

Şi parcă sunt o formă a viţiurilor grele,
A crimelor, făcute de cei ce nu mai sunt.
Ce au rămas cu lutul în urmă pe pămînt.

Pe muntele Libii răsare plina lună
Şi varsă-un rîu de raze pe valea lată, brună.
Un ocean de glorii pluteşte pe ruini.
Prin umbre şi prin raze, răpeşte pe streini.
Oh ! cîte suvenire nu se deştept aice !
Acolo e statua lui Sesostris ferice.
Mai dincolo e templul superbii zei Hathor.
Mai colo sunt coloşii, cu marea formă-a lor.
Colo se văd pilonii, columne, obelisci
Parcă se mişcă, umblă, sau se adun aici.
Şoptesc, suspin ; în sînul palatelor umbroase,
Parcă s-aud acorduri de harpe-armonioase.
Măreţile tablouri parcă se animez,
Se mişcă ; regi, regine pe vale însmăltez.

Maiestuoase umbre ! Voi vieţuiţi în lume,
Vă răsfrîngeţi pe secoli cu ale voastre nume,
Cu ale voastre fapte ; dar în închipuiri,
In umbra ce-nveleşte atîtea suveniri.
Mişcarea se produce de umbrele respinse
De raze ; şoapta naşte din vînturile stinse
Ce-adorm în aste locuri, din gemetul duios
Ce Nilul varsă-n noapte sub malul furtunos.
Suspinul unei paseri ce-adoarme în ruine,
Ce-o supără, în noapte, voioasele lumine.

Ce s-a făcut poporul ce-aicea a trăit ?
Cu vechea-i strălucire el însuşi a perit.
Dispare-o naţiune ca orice vieţuieşte.
Tot are-un timp, tot naşte, produce,-mbătrîneşte,
Şi apoi vine moartea, şi totul e perdut !
Tot ? Nu ! Nimic nu moare, odată am născut,
Deci mai putem a naşte ; am fost, putem fi încă.

Om laş, îmi spune mie, p-a vieţii crudă stîncă,
Ce fermec, ce plăcere, ce bine tu găseşti,
încît să n-ai putere, curagi să părăseşti
O vale de durere, de lacrimi, de-ntristare
Pe care rătăcirea-ţi le face mai amare,
Pe care dulci iluzii cu raze le-nvelesc
Cum p-un deşert de moarte miragele plutesc
Şi fac mai crudă setea ce sînul tău încinge
Cînd mincinoasa rază din ochii tăi se stinge.
Regreţi aici în viaţă plăpîndele cununi
De glorii, cîştigate prin prostituţiuni,
Prin sînge, prin trădare ? Regreţi tu calomnia
Ce lîngă poarta vieţii, a-ţi vesteji junia,
Credinţa şi onoarea, te-aşteaptă să soseşti ?
Regreţi să laşi o lume în care pătimeşti ?
Ce te despreţuieşte, ce-ţi farămă junia,
Şi inima, onoarea, amorul, poezia ?
Ce-ţi schimbă ziua-n noapte şi dulcele-n venin ?
Ce-ţi fură partea vieţii la soarele divin ?
Merită plîns această amară comedie
Ce se numeşte viaţă ? Vis, fantasmagorie,
în care se succedă atîtea ficţiuni,
Fantasme, spectruri, umbre, numite naţiuni,
în care ele luptă s-apuce-un loc la soare,
S-apuce-un loc la viaţă, şi-abia venite, moare !
în care adevărul, dreptatea, nu au loc
Decît pe cei făţarnici să serve ca mijloc,
în care interesul împarte pe dreptate
Şi meritul se-nclină la mediocritate.
Născut aici în lume, o, zeu dezmoştenit,
Ursita-ţi e-mplinită de cum ai suferit.
Ce îţi rămîne încă să faci aici în lume ?
Să laşi mărețe urme ? Să laşi un mîndru nume ?
Să fie ! Dar atuncea de ce tu întîrzii
Să faci o faptă mare, printr-însa să re-nvii ?
Şi apoi, în grămada de naţii ce compune
Al lor mormînt de doliu şi de destrucţiune,
Ruină infinită, spăimîntător mormînt,
Să mergi s-arunci îndată al tău mizer pămînt !
O, suflet mare, mobil, o, spirit, cugetare,
Nu eşti sătul tu încă d-a ta prostituare

în lutul ce te leagă şi-opreşte al tău zbor ?
Ast lut supus la patimi, pămînt degradator,
Ce poftele usucă, ce uzul ofileşte,
Ce dorul îl consumă, tiranul îl robeşte ?

Văzut-aţi voi deşertul părînd, cînd luna plină
Revarsă valuri d-aur în umbra serii lină ?
Colo se-ntinde valea lui *Biban el Maluk*.
Flori, arbori nu răsare şi toate se usuc.
Ea este încadrată de stînci cu creşti bizare
Şi munţi cu scorbori triste în plină dărîmare.
Pe vale şi pe măguri pluteşte-un văl de dor.
Nu mişcă, nu şopteşte nimica trăitor.
Cînd blonda dimineaţă revarsă dulci lumini
Din genele-i de aur pe vechile ruini,
Conrad lasă mormîntul în care el dormise
Şi la Karnak se duce, făcînd frumoase vise.

Dar colo este sala cea mare din palat.
Amantul lunii pare pe caru-i aurat
Şi varsă oceane de raze pe ruină.
O sută de columne gigantici o sprijină.
Să stăm puţin aicea ! O, mare Sesostris,
Aici din belle-arte făcuşi un paradis,
Aici ţi-a fost palatul. Dar cine poate spune
Tot ce aici incintă, răpeşte şi supune ?
Ce a putut să fie acest locaş divin,
în timpul tinereţii cînd orice-aici privim,
Acuma, în ruine, acum în întristare,
Atîta fermec încă şi frumuseţe are ?
El ne vorbeşte încă de strălucirea ta ;
Dar popolul acela ce fruntea prosterna
La templul tău cel splendid, de mult timp a perit,
Să plîngă pe mormîntu-i destinul ne-mblînzit !
Alţi popoli, vai ! urmară acelor mari popoare
De uriaşi ! Şiroaie de barbari trecătoare,
Ce per pe toată ziua şi nu produc nimic.
Ei nu v-admiră, ziduri ; pe sufletul lor mic
Aceste monuminte prea mari descuragiază,
Prin comparaţiune, pe ei îi micşorează.

Vedeți acesta sală ce timpul a lovit ?
Aicea fuse centru de tot ce-a strălucit.
Locaşu-ambițiunii, palatul cugetării,
Al patimii, puterii şi-adesea al trădării ;
Aici se prosternară atîtea frunți regeşti,
Aici se umiliră puterile lumeşti,
în cruda aşteptare ca să se umilească,
La rîndul ei, în urmă, mîndria ta regească !

De ce te plîngi tu, oare, sărmane muritor,
Cînd jugu umileşte în lume p-un popor ?
Ursita ta în lume, formînd a ta ființă,
Lăsat-a pentru tine decît, vai ! umilință !

Mai însemnați buchetul măreț, desfătător
De templuri şi palate rămase la Luksor !
O, mare Amenofis ! Aici trăieşti tu încă.
Dar să pătrundem umbra, tăcerea cea adîncă !
Acolo un pilone gigantic întîlneşti
Pe două mari masife, prin care-apoi zăreşti
O poartă c-o cornişă, ce artele amintă ;
Tablouri hieroglifici pe Ramses îl prezintă.
Mulțime de tablouri fațada-mpodobesc.
înuntru pe o sută columne strălucesc
Mulțime de legende cu simțuri grațioase.
Conrad admiră aceste lucrări maiestuoase.
El întră într-o sală, p-o stană de granit
Văzu un cuplu splendid, imagin înflorit :
Julia şi Claricia în admirațiune,
Tablou divin ce limba refuză de a spune.
Ai fi crezut atuncea că-n lume sunt doi sori,
Că frumusețea dulce e două dulci surori !
Că dulcea fericire, c-un spirit şi c-un nume,
îşi are-n cer o formă şi ceilaltă-n lume.
Pe domele mărețe ațintă ochii lor
în admirațiune, extaz desfătător,
Şi razele de soare, răsfrînte de ruine,
Formează p-a lor frunte un cadru de lumine.

Ei plecă înainte, salută încă-n cale
Mai multe vechi ruine p-această lată vale.
Siena între toate. Aici Iuliu Cezar
Veni cu Cleopatra, şi puse un hotar
Regatului. Aicea amanții se opriră
Şi ale vieții ore cu roze împletiră,
înaltă şi supțire ca junul Cyparis,
Fragilă ca o rouă, suavă ca un vis ;
Şi părul ca o noapte, căzînd pîn' la picioare
Şi îngînînd ferice a sinului ninsoare ;
Curată ca cristalul, plăcută cu-ai săi nuri
Precum ne place vara o umbră de păduri ;
Arzîndă ca o rază de soare-nvitătoare ;
Ca fagul cel de miere, uşoară ca o boare ;
înşelătoare însă ca ramura de plop,
Aşa fu Cleopatra în viața-i fără scop.

Umida noapte lasă să fluture undoasă
Pe vîntul dulce rochia stelată şi umbroasă.
Plîngînda filomelă, fiia lui Pandeon,
Suspină între roze în trist şi dulce ton.
Dar cine nu cunoaşte a sa metamorfoză ?
Ea spune-a sa durere la prefumata roză
Născută-ntîia oară, carmin desfătător,
Pa fața frumuseții sub un sărut d-amor.
Privigători şi roze, sub rouă şi sub boare,
Sub umbre şi sub raze, se-mbată de amoare,
Şi-n dulcea voluptate, într-un limbagi sublim,
întoană *himnul dulce al vieții;* să iubim !

Cînd treci de cataracte, prin care mîndrul rîu
Se varsă şi mugeşte sub ne-mblînzitu-i frîu,
Se-naltă nişte măguri, de mari stînci curonate,
Ce îți încîntă ochii prin forme variate.
Bizarele lor creste îşi miră fruntea-n Nil
Şi lasă să se vază, în fund, ceva gentil :
O insuliță File, locaş de frumusețe, [8]

Ce-ncîntă călătorii prin splendide verdețe,
Răcoare, frăgezime, aici atît de rari !
Aicea Nilul lasă hotarele barbari,
Şi strîns de stînci aride, sărind din stîncă-n stîncă
S-arată în mîndrețe-i şi maiestate-adîncă.
în mijlocul acestui cuib verde, înflorit
Acestii insolite, eden îmbălsămit,
Plutind cu voluptate pe fluviul cel mare
O grupă de piloane şi columnade-apare
Mărețe printre arbori, sit verde, răpitor
Ce pare şi mai verde şi mai desfătător
Alături cu această natură dezolată.
O, grațioasă File, fii binecuvîntată !

Cosița sa de roze aurora şi-o desface
Cu degete de aur, în noaptea care tace,
Şi la semnalu-acesta, miriade de cîntări
De paseri se revarsă, streine desfătări !
Concerte infinite sub frageda ninsoare,
Ce-arborii-ncunună, de flori desfătătoare.
Amorul le inspiră aceşti himni fericiți.
Fugiți şi vă ascundeți, voi, care nu iubiți !
Dar soarele s-armează cu vii săgeți de foc
Şi-n eteratul spațiu nu are destul loc.
Atunci apare File în toată frumusețea.
Acolo-i o grădină în care tinerețea
întîia oară-n lume p-amor adăposti
Şi pentru totd-auna cu dînsul se uni.
Aicea Cleopatra şi Cezar au venit,
Aici au fost ferice, aici ei s-au iubit.
Al Nilului val d-aur, murmurător, conjoară
Acest oasis verde ; un hor de paseri zboară
Prin palmieri şi cîntă ; pe tigi cu mii colori
Lucesc în frumusețe torinte largi de flori.
Albine murmurînde ca vise de plăcere
Se leagănă în aer sau soarbe dulce miere
Şi rouă după valuri de flori; şi dulci zefiri
Se leagănă la umbră pe crini şi trandafiri.

La umbra unui templu ce cade în ruine
Julia se repoză cu visele-i senine.
Pe mîna sa cea albă se-nclină fruntea lin,
Aşa p-un crin sălbatic s-uneşte un alt crin.
Acolo ea desface cosița-i poleită
Ce cade peste rochia de stofă azurită
Şi seamănă cu focul strălucitor şi pur
De constelațiune ce-noată în azur.
Cristalul unei unde ce printre pietre pasă,
îi udă căpătîiul cosiții ce se lasă.
Aşa Conrad o vede atunci în aste locuri
Şi ochii săi se-ncîntă, delicioase jocuri !
Efecte răpitoare ce are ne-ncetat
O dulce frumusețe, c-al zilii împărat !
Ea singură se crede şi joacă visătoare
Cu mîna sa cea albă în coama-i rîzătoare
Pe care ea priveşte un seceriş ceresc
De voluptăți curate ce-n auru-i plutesc.

Romanii, ptolomeii şi faraoni antici
Au înălțat aceste piloane magnifici.
Voi stați tot în picioare, dar cei ce vă-nălțară
Periră, şi din lume de mult timp se uitară.
Adio, Thebaidă ! locaş de reverii,
Tu, File, cataracte, cu dulci melancolii.
Cu frumuseți streine, necunoscute nouă,
Dar unde-o lume veche vă înălțase vouă
Atîtea monumente să spuie-n viitor
Că-aici a fost odată un strălucit popor,
Civilizațiune antică, cum şi mare,
Un timp de strălucire, de viață, cugetare,
Ce face să pălească moderne națiuni
Ce cred că sunt maistre în civilizațiuni.

Adio, tu, Siena, şi tu, Elefantidă,
Ombos, Edfu ! vedere măreață şi splendidă,
Cu cele două templuri-necate în nisip,
Hermontis, cu palate ce timpii le risip,

Eletia de care Plutarc aduce-aminte,
Esneh cu zodiacul ! — adio, mari morminte
De civilizațiune, de popoli vechi, titani,
De fapte mari, de crime, de sclavi și de tirani.
Această moștenire ce lasă din vechime
Tot secolul ce trece la secolul ce vine,
Tot popolul ce moare la cel ce a născut,
Ea singură rezistă la tot ce s-a făcut,
Rezistă printre secoli și prin destrucțiune,
Domnește-n barbarie și-n civilizațiune.

Priviți aceste maluri, priviți acest larg pat
Pe care Nilul doarme în noapte legănat
De strigăte de heare, de vînturi din deșerte
Ce se unesc să facă lugubre.-adînci concerte.
Ici crocodilul iese la soare pe uscat.
Și cinele aleargă pe țărmuri însetat,
Necutezînd șe-mpace sfășiitoarea sete,
De frica ce-i inspiră ; colo un hor de fete,
Femei, de soare arse, mai nude, ies pe mal
Ca nereide negre cu sînul nud și pal,
Și prin grădini de arbori, purtînd pe cap amfoare,
Dispar ca niște umbre poetici, gînditoare.

Te-a inspirat Egiptul ? Julia întreba,
In vasul ce acuma cu rîul cobora,
Pe Conrad ce se luptă cu cruda nostalgie.
El prezintă Julii atunci o poezie,
In care al său suflet trecuse cu-al său dor,
O plîngere amară, un cînt sfîșiitor,
Unit cu-o melodie suavă, prefumată,
D-amor și de speranță, de grație curată.
El exprima aspectul acestui vast mormînt
Cum, soare, ceruri, aer, acest steril pămînt,
Se răsfrîngeau în sînu-i făcînd ca să tresară
A suferinții coardă, vibrare crudă,-amară,
Și toate-aceste umbre, ce inima-i zdrobeau,
La razele Julii ferice dispăreau.

A ei figură dulce plutea ca o minune
Pe toate-aceste locuri de dezolațiune ;
Ea le făcea frumoase, eden încîntător,
Le-mprumuta junețe, surîderi, vise, amor,
Prefume, frăgezime, magie și răcoare,
Și le făcea dorite, frumoase, răpitoare.
Julia se ghicește în aste dulci cîntări,
Aici ea se prevede ca cerul peste mări.
Ea vede aicea toate aceste flori divine,
Născute, înflorite sub razele-i senine
Din grațiile sale, cerești și dulci plăceri,
Surîde ca o roză în vînt de primăveri.

Salut, Faiume verde și încărcat de viață !
Cît clima ta revarsă plăcere și dulceață !
Cît nopțile aice sunt pline de-ncîntări !
Din muntele acesta locaș de dulci visări
Se fermeca vederea ! Eterul strălucește
De flăcări fără număr și noaptea ce pășește
Răspîndă niște stele ce pier lin, filfîind,
Așa ca o regină ce-n calea sa zîmbind,
Din splendida-i parură privește cum s-abate
Ici, colo fulgi de aur sau roze fărâmate.
Plutește globu-n aer rotind sub latul cer
Și prezintînd la stele perdute în eter
Figura unei stele ca toate celealte ;
Stînci palide în umbră port frunțile lor nalte
Și seamănă cu. valuri ce urcă și cobor
Și-noată în lumină și-n marea umbră-a lor.
Dar luna se înalță strălucitoare, plină,
Și spațiul s-aură, azurul se-nlumină,
Deșertul se poleie. O silvă de finici
Respiră-a sa răcoare, îmbată tot aici.
Aicea cuconarul cu frunze prefumate
întinde lata coamă la zefirul ce bate.
Oleandru rumenește sub vînturi ce declin,
Bananierul face un fremet dulce, lin.
Aicea viața pare o viață dulce, nouă !

Zefiru-ntinde aripa ce umectă de rouă.
El împleteşte perla înbălsămiții nopți
Cu florile dorminde sub turburile şopti.
In vale cură Nilul : gemîndele lui valuri
Primesc o umbră dulce de arbori dupe maluri,
Ce-ngînă raza lunii în cursul ei plăcut,
Lumină ce denunță misterul neştiut
Al apelor în noapte. Acele două june
Femei se plimb răpite şi par prin umbre brune
Ca nişte raze d-aur, suave-iluziuni,
Ce tot răpesc, încîntă ca nişte dulci minciuni.

Dar zorile desfăşur ghirlanda de purpură,
A undii suprafață ferice ele-aură ;
Şi raze rătăcite pe Nilul lat plutesc
Prin umbrele tăcute ce ici, colo pălesc.
Pămîntul se-ncunună d-o față mai senină,
Precum o diademă de diamant lumină
Pe fruntea frumuseții, pe cîmpul înflorit,
O pulbere de rouă pe flori a strălucit.
Şi purpura corolii din roza prefumată
Prin plînsul dimineții apare mai curată,
Şi cerul se-nlumină şi stelele albesc ;
Julia şi Claricia cu flori se-mpodobesc,
La raze şi la zefiri lăsînd să le răsfețe
Plutindele cosițe ce-neacă ale lor fețe.
Conrad le urmăreşte în fantazia lor.
Admiră acele jocuri ; se-mbată de amor.
Iar ele fac ghirlande de flori şi încunună
Ca nimfele antice cosița lor cea jună
Cum perla îşi răsfrînge pe cadru-i aurit
Frumoasele ei ape, al ei chip fericit,
Răsfrînge-a sa albețe ce-ngînă-un trandafir,
D-o frumusețe rară, spre coama sa de fir.
Această frumusețe, icoană credincioasă
A inimii, denunță o inimă frumoasă
Ce se varsă ca roua arzîndii primăveri.
Credeai că-aspiri un aer de fragede plăceri,
Acel prefum de cîmpuri ; că simți o răsfățare

De raze de la soare ce-aduce desfătare,
Că vezi o ploaie dulce de flori cu rar miros,
Pe fața întristată a vieții-aicea jos ;
Că-auzi concerte mistici, cereşti, îmbătătoare,
De paseri amoroase, sub flori desfătătoare.
Şi sufletul atuncea părînd întinerit,
Sub fermecul de viață ce tot a înverzit,
Se-mbată şi delira d-amoare fără nume,
Delicioasă, pură, necunoscută-n lume.

Dar cine să descrie trăsurile ce are
O inimă ? Ea este întocmai ca o mare
Schimbîndu-şi a sa față : seninul liniştit,
Şi soarele, şi luna, şi vîntu-mbălsămit,
Şi cerul, norul, fundul, şi aspra vijelie
O schimbă-n tot minutul ! Aşa o bucurie
Precum şi o durere pe inimi oglindind,
Le dau a lor coloare de fer sau de argint.

Cît a cătat să fie mari oamenii odată
A căror fapte-n lume atît de mari s-arată !
Ei, ce trăiau în lume chiar dupe ce mureau,
Ei, ce o nouă viață, murind, îşi mai creau ?
Aceste mari palate abia mai las trăsură.
Momiile regale cu timpul dispărură,
în pulbere se schimbă tot ce a fost aici ;
Tot ce-a produs ştiința şi artele antici ;
Dar cel puțin trăiră acele mîndre nume
De fondatori şi astăzi răsună încă-n lume.
Şi vor trăi mult încă pe cît tot ce-au făcut
Va rechiema mărirea anticului trecut.
Tu vei muri, o, popol, ce-orbia te supune.
Tu, ce n-ai conştiință de civilizațiune.
Tu, care n-ai în viață nimica de dorit,
Tu, ce-n nefericire te afli fericit !

Să zicem un adio oraşului mai nou
Ce a lăsat în urmă-i cel mai splendid herou !

O tînăra femeie, cea mai frumoasă-n lume[9],
Pe timpul său te perde, şi peste al tău nume
Aruncă umilinţa sub care te înclini.
Acolo fu mormîntul acestii dulci regini,
Acestii mari cochete ! Nimic nu mai rămîne
Din urmele acestii zburdalnice ţărane.
Era scris, Cleopatra, să piară, tu perind,
Şi statul şi mormîntul ce înălţai trăind ?
Uiţi că erai femeie şi te-ntroduci în noapte
La Cezar ce-n palatu-i se leagănă de şoapte,
De valuri, şi medita Egiptu-a subjuga.
Un om al tău atuncea la Cezar s-arăta.
Depune la picioare-i pachet de stofe d-aur,
Zicînd că el ascunde un preţios tezaur.
Pachetul se desface, Cezar la el cătînd,
Văzu pe Cleopatra din stofe apărînd.
Ce frumuseţi, ce graţii, ce voluptăţi streine
Tu prezintaşi lui Cezar, ce se-nchină la tine,
Primind el, vingătorul superbului Pompeu,
El, vingătorul lumii, să fie-nvinsul tău !

Femeia se degrada să scape pe regină !
Cînd Cezar se-nveleşte în toga sa divină
Şi moare sub cuţitul unui ucigător ;
Cînd tu, o, Cleopatra, perzi pe un protector,
Şi-Antoniu te mandează la Tarsa că să curi,
Tu pleci pe o galeră cu splendide picturi,
Cu vele de mătase, de aur şi purpură,
Lopeţi argintuite a căror mişcătură
Lovind în instruminte de muzică, făcea
Să nască o armonie divină ce răpea.
Şi tu, luînd costumul Venerii-ieşind din mare,
Prin sclavele-ţi frumoase, buchet de desfătare,
Reprezintînd pe nimfe, pe graţii poetici,
Copii puşi în amoruri, servită de pitici.
Stînd sub un cort feeric, molatic răsturnată,
Păruşi între prefume ce aerul îmbată.
Aşa primişi pe vasu-ţi pe cel ce te manda.
Erai în toată raza şi frumuseţea ta.

Antoniu se răpeşte, şi sclava ce se-nchină
Superbului Antoniu, devine a lui regină.
Tu nu scăpaşi de moarte anticul tău rigat.
Văzuşi în Octavia, rivală ; ai cercat
Să o desparţi d-amantu-ţi. D-aici născu cuvîntul
Acestii lupte care ţi-au înălţat mormîntul,
A fărâmat Egiptul şi-a dat loc ca să vie
Atîtea rele crude, atîta tiranie.

Tu mori dispreţuită d-acest bărbat fatal
Ce va să te înjuge la caru-i triumfal ;
Frumoasă, jună încă, cosiţele-ţi măreţe
Pe sînul de ivoriu ce n-avea încă creţe,
Cădeau cu răsfăţare, şi frumuseţea ta
Ca-n cele dintîi zile toţi ochii încînta ;
Octav rămîne rece ; atunci cătaşi în moarte
Ca să împaci mînia neîmpăcatei soarte.

Adio, ţărm de glorii cum şi de umiliri !
De crimi şi de virtute, mărire, înjosiri.
Iar voi, tiranii lumii ce-aicea străluciräţi,
Ce prin război şi sînge aicea vă mărirăţi,
Vă voi vedea eu încă oriunde voi umbla
Căci orişiunde sclavul înclină fruntea sa,
Tiranul se arată ! Căderea şi robia
Nasc în această lume puterea, tirania.

Apian, Origenes, Erodian, Vathil,
Primiţi o salutare ! şi tu pizmaş Zoii.
Dar cîtă suvenire frumoasă-Alexandrie
Din timpii tăi de glorii nu îmi rechiemi tu mie !
In ce loc fuse templul frumoasei Cytherei
La care Berenice depuse coama ei
Ce strălucea ca raza din soare, stele rupte,
Cînd soţul ei se-ntoarse învingător din lupte ?
De unde ea dispare, de unde-un învăţat
Pretinse că trecuse în cerul înstelat ?

„O, zee graţioasă cu braţele de nea,
Cyprisă adorată, ascultă ruga mea !
Cînd frate-meu şi soţu-mi şi regele ferice
Al astii ţării purcese cu armele d-aice
In Siria, eu ţie, o, zee, am jurat
Cînd el se va întoarce de lauri cununat,
Să tai a mea cosiţă de aur poleită,
Să o depui p-altaru-ţi, o, zee fericită !
El s-a întors acasă, de lauri cununat.
Eu am depus cosiţa p-altarul tău sacrat,
Deşi îmi da ea mie o graţie nespusă,
Ce-ncîntă o femeie la slăbiciuni supusă.
Dar în această noapte, o mînă d-impostor
Răpi a mea cosiţă, şi eu suspin în dor !
Şi tu lăsaşi să facă frumoasa Afrodită !
Eşti tu o zee crudă ? o zee ne-mblînzită ?"
Aşa plîngea la templu regina Berenice
Şi regele ordonă mărețe sacrifice,
Amenință cu moarte p-ai săi locuitori.
Fecioarele descarcă cosiţele de flori.
Canon * atunci s-arată la rege şi îi zice :
„Opreşte-a ta mînie, o, rege ! mult ferice !
Zefirul, al Chlorisii consorte fericit,
Spărgînd cu-a sa aripă eterul azurit,
Răpi a sa cosiţă ce-o oferise zeii,
O duce şi-o depune pe sînul Cytherii.
Ea singură voise ast furt să se-mplinească,
Coroana Arianii d-acum să strălucească
Alături cu cosiţa reginii Berenici
Pe domele-azurite, locaşe feerici.
Şi zea frumuseţii, d-atîta strălucire
Răpită, o prefumă cu pura sa iubire,
O pune printre stele acolo unde-apar
Vergina, leul d-aur, şi ghiză ca un far
Pe boul ce-ntîrzie în calea rătăcită
Şi cu regres se moaie în marea azurită.
Toţi mulţumiţi, o, rege, d-acest evenimînt,

* **Canon, astronom** *(n.a.).*

Cosiţa, numai dînsa, priveşte pe pămînt,
Regretă fruntea albă a dulcii ei regine
Ce o făcea mai belă pe tîmplele-i divine."

Aşa credea odată... un june amorat
Cosiţa Berenicii, ştim noi, de n-a furat!
Dar cîte n-am a spune de historia ta,
D-această dinastie ce-aicea domina,
Ce lasă dupe dînsa o urmă de mărire,
De mari virtuţi, de crime, putere, umilire.

Acolo fu Bruchium, cum şi palatul mare
Ce-au înălţat lagidii, locaş de admirare.
Dar omul şi cu timpul nimic nu au cruţat,
Nimic nu mai rămîne din splendidul palat.
Acolo strălucise un lux ce mai-nainte
Corupţiunea lumii nu-şi aducea aminte.
Dar pentru ce vom spune aceste toate-acum ?
Aceeaşi historie, perind tot ca un fum !
Şi dupe-atîtea lupte şi-atîtea suferinţe,
Trădări, ucideri, crime, tîrîri şi umilinţe
Ca să păstrăm o umbră ! un vis de ficţiuni,
Amestec de delicii şi de amărăciuni !

Conrad primeşte ştire funestă despre ţară.
Armatele streine în sînul ei intrară,
Şi nici un suflet liber nu s-a fost rădicat,
Şi nici un braţ sub arme în luptă n-a întrat!
în faţa-acestii ştire, rămîne-n nemişcare.
Nu simte nici durere, nici crudă indignare,
Nici pietate ; rîde-un rîs spăimîntător
Şi cînd lovirea crudă pe sufletu-i în dor
Lasă să se reverse mai toată a sa undă,
Ai săi ochi în torinte de lacrimi se inundă.

Aşadar perzi acuma cel mai din urmă vis,
De viaţă, de mărirea, o, călător proscris !

Acea figură sîntă ce-am adorat în lume,
A patrii române, n-a fost decît un nume ?
Decît efectul unei imaginațiuni
Nebune ? Decît dorul a unei inimi juni ?
Miragi ce al meu suflet în dorul ce-1 străbate
D-o patrie, crezuse că e realitate ?
Mărire, viață,-avere, putere, ferici ri
Tot ce-are-n lume fermec, tot ce-are străluciri,
De le visam vrodată, fu pentru-această fiie
A-nchipuirii noastre ! Nu vream nimica mie !
Ea era eu ; eu dînsa, pe care o credeam
Ca inima aceasta ce toată i-o lăsam.
Dar pentru ce voi plînge pe trista sa ursită ?
Un popol are soarta pe care o merită.
Nu va să fie liber cu prețul d-a lupta ?
Preferă tirania la libertatea sa ?
Rușinea să-1 degrade, sclavia să-1 lovească,
Streinul să-1 flagele, și el vrea să trăiască ?
Căci chinul, umilința și lanțuri, suferire,
La cel ce le încearcă se fac în fine fire.
E-nțelepciune oare, voința cruzii sorți
S-o sfarămi, să cauți ca să-nviezi pe morți ?
Să moară orice popol ce viața n-o merită !
Ce lanțul nu insultă ! robia nu irită !
O națiune care nimic nu mulțumește,
Nimic, nici libertate, nici jugul ce zdrobește !
Sărmană Românie, ce nu știi să iubești
Pe cel ce-ți face bine, ce nu știi să urăști
Pe cel ce te lovește ! Simptomă de cădere,
Simptomă de robie, simptomă de durere !
Vertigi și rătăcire, naintemergători
Ai unei morți ce vine ! Vei să trăiești ? Să mori ?
De vei să mori, termină c-o viață rușinată
Pe care se întinde o moarte-ndelungată !
De vei să fii tu însă, de vei să viețuiești,
Cu armele în mînă, tu viața o gătești !
Ce lucru este încă oricare națiune
Ce nu are mîndrie, ce n-are ambițiune,
Ce n-are strălucire, nimic înalt, măreț ?
Tîrînd a sa ursită în hulă și dispreț ?

Colonie romană ! tu, sentinelă-antică
A Romii de la Ister, în regia scitică,
Tu dormi și arma zace alături aruncată.
Ce faci tu, rămășiță de viață d-altădată
Căzută în sclavie, ca prin fatal blasfem ;
Dar care tot trăiește, minune ! fenomen !
Popor român și tare, atîta te-ai schimbat!
Întocmai ca poetul la Tomis exilat, *
Tu ai perdut puterea, mărirea, energia.
Și vocea ce-avusese odată bărbăția,
Acuma se aude ca plînsul rugător
Al sclavului ce geme zdrobit de crudu-i dor !
Robia ta de secoli se pare consacrată !
De cînd de spada mîndră-ți e mîna dezarmată.
întocmai ca monarhii sacrați ereditari
Sunt popoli ce erită catenele amari !
Ah ! cine-o să renască antica bărbăție
în aste nobili inimi, ucise de sclavie ?
Ce merg pe calea vieții cu jugul de oțel,
Cu turmele streine perdute, fără țel ?
Aceia ce prezintă a Românii soartă,
Au brațele zdrobite și inima lor moartă !
O, tristă Românie ! O, popol, fiu de bravi,
Tu nu mai poți alege pe tronu-ți decît sclavi,
Meniți să te-ngenuchie ; ideea de mărire
Te sperie — căci viața s-a stins din a ta fire !
învestmîntați cu roze al vostru jug barbar,
Tu, popole române,' tu, sclav ereditar,
Și voi, domni sclavi ce mîna streinului conduce,
Voi, cu coroni pe care mărirea nu mai luce !

Ah ! și cu toate-acestea Carpații, pin' la Pind
Pe mările latine drag brațele întind,
Și pare că se uită la Roma în tăcere.
La Roma ce se-nclină sub zile de durere !
O, geniu de mărire, divinule Traian,

* **Ovid** ***(n.a.).***

Cînd te luptai pe Ister cu marele ocean
De popoli sciţi, crezut-ai că marea columnie
Va înceta să lase în marea historie
Ai Isterului pagini ce secolii lumin ;
Să fie obiectul de umilinţi şi chin ?
Văzînd aceste feţe ce au expresiunea
A unui nobil sînge şi-anunţă naţiunea
Cea mare, cine poate a se-ndoi aici
Că inima nu arde de gloriile-antici ?
Dar, vai ! cît tirania nu schimbă-un nobil sînge !
Cît jugul, demnitatea, mîndria nu le fringe !
Speranţa lor în viaţă se duce la strein,
Şi care e streinul de cînd aici suspin
Popoarele-n robie, ce libertăţi a dat
La popolii aceia ce nu le-au meritat ?
Ce n-au făcut nimica s-arate că trăieşte.
Nu ! libertatea sîntă nu se cerşetoreşte.
Din sîngele de popoli răsare floarea ei.
în dar schimbaţi voi domnii, acest lanţ de pigmei,
Acel ce vine face a se dori îndată
Acela care cade ! O, ţară delăsată,
în splendide banchete streinul concherant
A rădicat toaste şi suflul odorant
Al fiicelor române, sub forma-i fericită,
Delicioase nimfe, pleiadă infinită,
Şi belă de lucire, cu braţele de crin,
Au rădicat rîzînde paharul la strein !
Şi au urat atuhcea cînd capul de armată
Zicea că România îi este cîştigată !
Dar prin această lume răpită d-ameţeală
Ce poartă p-a sa frunte cununa de beteală
A morţii Românii, mireasă de mormînt,
Cei care au amoarea de ţară, nu mai sunt ?
Sunt; dar orice speranţe de glorie, de viaţă
Le pare ca ghirlanda de roze ce răsfaţă
O frunte verginală cînd moartea a pălit
Colorile de viaţă, tot ce a strălucit,
Speranţă mai amară decît chiar desperarea,
Şi face către moarte să-ntoarcă cugetarea.

Puţini, o, Românie, puţini te mai iubesc
Şi-aceia sunt copiii ce domnii tăi lovesc,
Ce nu au să aştepte nimica de la tine,
Nimic decît exilul, regrese şi suspine !
Uscatu-s-a tulpina din care-au răsărit
Ştefani, Mihai şi Ţepeş, tirani ce-au strălucit;
Tirani ; dar tirania era mîntuitoare,
Era mărire, viaţă, putere şi splendoare,
Ce încă se revarsă p-ai ţării negri ani !
Cînd vom avea noi încă asemenea tirani ?
Nu s-a schimbat nimica în clima ta cea dulce,
în solul tău cel verde ! Şi cerul tău ce luce,
îşi miră a sa faţă d-azur şi de lumini
Pe văile-ţi întinse, sălbatece grădini,
Cu oceane d-arbori, de plante răpitoare,
De flori îmbălsămite ce luce-ntins la soare,
De secerişe d-aur ce boare dulci desfac,
Şi pleacă a lor frunte pe graţiosul mac.
Şi îsterul, Carpatul cu rare suvenire
Amintă încă viaţa de glorie, mărire,
Şi urmele mărețe cursierului roman.
Pe frunţile-i de piatră, vulturul lui Traian
Domină, plană încă pe stîncile rîpoase
Şi-anunţă nişte zile mai mari şi mai frumoase.
Dar omul nu mai este. El singur s-a schimbat.
Herou odinioară, în rob s-a degradat!
De la al său părinte robia moşteneşte
Să-o lase moştenire la fiul ce hrăneşte.
Acele dalbe sînuri de mume nu mai au
Virtutea de a creşte, cu laptele ce dau,
Copii viteji, ci numai o turmă apăsată
De sclavi ce suferinţa neîncetat îmbată,
Căci laptele acesta robia a format
Din iarba cea amară, ce-n lacrimi s-a uscat,
în faţă cu aspectul atîtor avuţii
Ce varsă munţi şi rîuri, şi splendide cîmpii.

Se-ntreabă fiecine de ce folos să fie
Atîta frumuseţe, atîta avuţie,
Cînd viaţa este-amară, cînd jugu-apăsător

A devenit în **ţară** de drept moştenitor !
Figura glorioasă a luptelor străbune
Se-nalţă ca o domă cu stele şi ne spune
Victorii imortale. Dar ochiul obosit
De lacrimi, se înturnâ în lanţu-i umilit.

Aşa Conrad gîndeşte, dar el s-a îmbarcat
Şi vasul sparge brazda pe cîmpul azurat,

Salut, o, mare mîndră ! Vederea-ţi mă răpeşte,
Pe sînu-ţi cugetarea-mi se-nalţă, se măreşte,
Un aer ce dă viaţă inundă sînul meu.
M-am depărtat de tine, o, mare, mult timp eu ;
Dar inima-mi în umbra tăcutelor morminte
De tine, cu plăcere îşi aducea aminte.
Ai fost tu turburată de aspre vijelii ?
Şi sînul tău zdrobit-a aceste jucării
Ce omul le numeşte puteri şi flote armate,
Ofrande ce-ţi oferă umana vanitate ?
Ai umilit mîndria tiranilor putinţi,
Ce treier a ta faţă, beţi d-ale lor dorinţi,
Ca să robească încă popoare prin popoare,
Pe care le îmbată cu vorbe-amăgitoare ?
Şi ai cruţat tu flota acelor naţiuni,
Ce vor să facă bine ? Aceste legiuni
Ce servă libertatea, ce mor cu bucurie,
Să libere pămîntul de jug şi de sclavie ?
Nu te întreb pe tine, o, mare, d-ai văzut
A Românii flotă ; în alţi timp a avut,
Dar astăzi nu mai are nici flotă, nici oştire ;
Danubiul este văduv de vechea lui mărire !

Să nu-mi aduci aminte de lupta d-Abukir !
Să aruncăm un doliu p-acest trist suvenir !
Brucys spală greşala ce face el aice
Printr-un curagi eroic şi demn de cele-antice.
învinsul fu mai mare decît cel vingător.
Dar spune, spune mie, sărmane muritor,

Ce-a folosit progresul, civilizaţiune,
Că-o parte sau ceialtă adună-aici cunune
De glorie muiate în sînge omenesc ?
în ziua viitoare, sub soarele ceresc,
Cura mai dulce viaţa sau mai îngreuiată ?
Nelson sub aurela de sînge inundată,
Schimbă ceva în lume în ordinul moral ?
Acest măcel, sub mîna destinului fatal,
Intră în nefiinţă, ca nişte meteoare
Ce trec şi nu produce nimic cu-a lor splendoare.

Mugeşte mîndră mare ! Rădică valul lin !
Mă leagănă tu încă pe sînul tău divin !
Pe el eu sunt ferice ; sunt liber prin gîndire.
Uit chinurile mele, uit cruda omenire.
în tine, mîndră mare, în tine ochiul meu
Citeşte totd-auna p-un mare Dumnezeu,
Neperitoare carte cu rară frumuseţe,
Cu litere de valuri gigantice, măreţe !
Pe tine cer şi soare, ferice te aur,
Te-mpodobesc, o, dulce, frumos locaş d-azur.
De ce, frumoasă mare nu sorbi tu trista-mi viaţă ?
în sînul tău, mormîntul n-ar fi făr' de dulceaţă
Şi fără poezie ? De ce tu mă păstrezi
în astă lume crudă ? O, mare, dare crezi
Că viaţa mea în lume va fi utilă încă ?
Eu nu mai am speranţa. Colo p-o tristă stîncă,
Departe d-a mea ţară ce-atîta am iubit,
Voi înfrunta eu moartea, strein şi părăsit.

Aşa gîndea streinul cînd Julia apare
Pe pod : „Călătoria,-îi zice cu mirare,
în loc să-ţi facă bine, îţi face mai mult rău.
Eşti palid, trist şi nu vei s-asculţi consiliul meu.
Treci nopţile-n morminte ! Nu dormi, nu ai plăcere
De nimeni, de nimica ; din viaţă faci durere ;
Şi din durere moarte ! Trăieşti cu ficţiuni,
Cu umbre ; îţi faci singur dureri şi-amărăciuni.

O crudă-ambițiune, se vede, vă devoară
Cea mai din urmă viață ! O şcoală ce omoară,
O şcoală blasfemată ce vițiu a născut
In secolii din urmă, o şcoală ce-a făcut
Din viață o minciună, din om o ironie,
Din tot ce-i sînt, ce-i nobil, ce-i mare, nebunie ;
Ce stinge energia, vigoarea, focul sînt,
Şi inima o schimbă în dureros mormînt,
Domneşte-al vostru spirit, degrabă şi abate !
Constitută aceea ce-i zice laşetate !"

Conrad, 1-aceste vorbe, se simte-ntinerit,
El ce-naintea morții în viața-i n-a pălit,
Naintea suferinții pericolului mare,
Rămase totd-auna ne-nduplecat şi tare,
Setos d-această undă, d-acest nectar divin
Al amicii sînte, de care-a fost strein,
La vorbele Julii, de fragedă tendrețe,
Simți lucind în ochi-i u plîns de tinerețe.
„Julia ! strigă-atuncea, o, serafim ceresc !
Mă iartă ! Ai pietate !... Julia, te iubesc !"
„Ce spui, zicea Julia, că mă iubeşti pe mine ?
Pe mine, o femeie ce n-are pentru sine
Nimic ; o frumusețe de forme, un miragi
Menit ca să se stingă p-al vieții fraged plăgi,
Ca roua dimineții şi care n-are viață,
Decît în fermecarea ce ochii îți răsfață,
O zi, şi pere-ndată p-al visurilor val.
Şi ce iubeşti în mine, copil material ?
Iubeşti această frunte ! Curînd şi triste crețe
Goni-vor dupe dînsa fugînda tinerețe.
Iubeşti această coamă ? Dar mîne va cădea,
Va vesteji zdrobită sub sarcina de nea.
Iubeşti asti ochi ! Dar mîne vor perde a lor rază
Şi cine-i adorase, nu va mai vrea să-i vază.
Tot ce te-ncîntă este un fermec mincinos,
Ale juneții raze pe un schelet hidos.
Să nu iubeşti tu corpul cel mizer de femeie,
Cînd ea ar fi frumoasă aşa cum fuse-o zee !

Iubeşte al ei suflet, cînd sufletu-i frumos
Exală aici în viață prefum delicios,
Cînd ea recheamă cerul prin inimă, gîndire,
Şi-atunci nu ai nevoie să-i spui a ta iubire."

Aşa vorbeau amanții. Tu, om material,
Tu nu-nțelegi în lume ce este-un ideal,
Tu rîzi d-aceste vorbe, le iei de nebunie.
Da ! nebunie este tot ce e poezie
Şi inspirațiune divină pe pămînt.
Şi-această nebunie e tot ce e mai sînt.
Dar ea tăcu. Claricia veni atunci la ea.
Ca crinul sub o rază de soare, surîdea.
Era cînd zeul vieții pluteşte în lumină
în toată maiestatea, în aria senină,
Cînd coama lată-a mării în vîntul adiind,
în ploaie de lumină se joacă scînteind ;

Aici începe-Europa de regi înamorată.
Dar cît nu costă amoru-i pe cei ce îi îmbată !
De cîte ori, în focul adîncii gelozii,
Nu nasc neîmblînzite şi crude vijelii,
Nu cur torinți de sînge, nu perd ei tronul oare
Şi viața, şi nu află exil sau închisoare ?
Cu toate-acestea sufer şi vor a suferi.
Au moartea înainte şi ei vor a muri.
Aşa perfida undă ce are vijelie
Precum şi dulce fermec, delicii şi magie,
Spăimîntă şi atrage pe slabul muritor,
Aşa într-o făclie vezi fluturii cum zbor
Simțind că au să arză, atîta îi răpeşte
A flăcării lumină ce-n noapte străluceşte.

Europă ! Globul simte de tirania ta !
Amar Europă ție, cînd se vor deştepta
Popoarele barbare, lovite.-ngenucheate
De ale tele flote ; de ale tele-armate !

Dorind tu libertatea în sînul tău să-o ai,
Duci jugul şi robia la ceialți popoli, vai !
O nouă-invaziune de națiuni barbare,
Sălbatece, cloceşte, puiază-n depărtare.
Torinte de popoare ce trec la mii de ani,
Să turbure oceanul de sclavi şi de tirani !
Nu vei putea, Europă, voi, națiuni rivale,
S-opriți aceste lave de popoli p-a lor cale,
Voi, ce nu ştiți în viață aicea a trăi
Neatîrnați şi liberi, o, popoli, nici o zi !
Nu ! Fața Europii arzînd de frumusețe
Va străluci sub lacrimi, cunune, tinerețe,
Putere şi prestigiu, căzute-n humă jos,
Se vor călca-n picioare de barbarul feros.
Odată, un om singur, călcat-a sub picioare,
Un singur om, Europa, a vieții tele floare.
Căci în deşert pe sînu-ți, ani, secoli de amar,
De suferinți, de heare, de despotism barbar,
De sînge şi de moarte, aici au secerat,
Din toate aceste rele nimic n-ai învățat.
Vai ! tu iubeşti, Europă, fatala tiranie
De sus, de jos, orid-unde să nască şi să vie.
Tu nu poți înțelege a trece ai tăi ani,
A viețui, prin tine şi fără de tirani !

Colo, apare Critul ieşind ca o cămilă
Titană dintre valuri, cu valea sa fertilă,
Cu muntele său Ida cu-atîtea amintiri,
Cuib înflorit de fabuli, poeteci suveniri.
Aici născuse Zeus, aici adăpostise
Pe alba Europa, pe care o răpise.
Aicea Ariadna s-aprinde de Theseu
Ce-omoară Minotaurul ; d-aci amantul său
Răpeşte pe fecioară, o duce la Naxos,
O lasă să suspine în doru-i amoros.
Aici fu labirintul ; dar unde e Gorthine
Şi Cnose, vechi oraşe ? Nici urme de ruine !
Cu toate-aceste-acolo luminele domneau !
Aici Epimenide, Pithagora-nfloreau.

O, Grecia ! tu rumegi antica ta mărire !
Tu perzi pe tot momentul frumoasa strălucire.
Vedeți focarul vieții al geniului antic,
O mare de ruine, un popol fanatic,
Ce-ntocmai ca lezardul născut pe sub ruine
Privind cu nepăsare columnile divine,
Cu nepăsare vede splendidul său trecut ?
Vedeți ce tirania aicea a făcut ?
Oriunde cade ochiul, mizerii şi mărire !
Mizeria în faptă, mărirea-n suvenire.
Nu e patriotismul ce ție ți-a lipsit,
Nu e nici vitejia, popor nefericit !
Să fii independintă, ştiința îți lipseşte,
O, patrie de glorii, ce moartea-nvițuieşte !
Tu ai păstrat credința d-atîtea mii de ani
Că un tiran oricare se surpă prin tirani.
Voind să sfarămi jugul, visezi la tiranie :
P-alți popoli a supune în lanțuri de sclavie.
Şi popoli d-altă viță zic : „Dintre doi tirani,
Mai bun e cel ce este legitimat de ani !"
Tot sau nimic ! Aceasta e maxima fatală !
Iluziune dulce ce-ncîntă, dar înşeală !
Căci cată să-ai tu astăzi tot meritul trecut
Şi geniul şi mărirea, să capeți ce-au avut.
Grecie, către acestea tu eşti frumoasă încă !
Prin clima ta ferice, prin visătoarea stîncă,
Prin marea-ți azurită ; prin dalbe suveniri ;
Prin ale tele fiice, sălbatici trandafiri
Ce cresc cu voluptate sub cerul tău cel dulce,
Prin limb-armonioasă, prin raza ce străluce
D-o glorie trecută ; prin crude-amărăciuni
Ce umple încă cupa acestei națiuni !

Conrad salută Păros în care Praxitele
Şi Fidias născură, neperitoare stele !
Şi tu, Naxos ! Aice fu templul lui Bahus !
Aici venind din Indii pe unde fuse dus
El întîlni sub arbori plîngînda Ariadnă.
Dar Delos să înalță cu fruntea sa titană :

Neptune o scosese din mare să dea strat
Latonii ce gonită de luna, ne-ncetat,
Era să fie mumă. Aici a fost odată
Un templu-al lui Apolon, lucrare minunată,
Mai colo se arată anticul Serifos,
Cythere unde zea cu brațul grațios
Avea un mîndru templu, avea a sa domnie,
Locaş de voluptate, d-amor, de ambroazie.

Dar iată pare Malta, trecutu-i depărtat
Recheamă pe Carthaga luceafăr declinat!
Popor ce n-avea arte, ştiinți, nici poezie.
Dar care scrise-n lume a vieții historie,
Cu spada vitejii pe frunți de națiuni, _
Născut din ruinare şi din destrucțiuni,
Se-nalță pe popoare ce spada sa dărâmă.
Dar vine-o zi cînd spada căzu din a sa mînă,
Cînd flota sa se sparse, cînd tot s-a răsipit
Şi n-a lăsat nimica să spuie că-a trăit!

O, tu, antică Romă, tu, monstru fără sațiu,
Devorator de popoli, tu, ce voiai în spațiu
Să-ntinzi al tău imperiu, tu, ce ai cotropit
Cetăți, imperii, totul ce-n lume a trăit,
Băuşi şi tu la rîndu-ți din cupa sorții-amară,
Căzuşi şi tu, o, Romă, sub sabia barbară !
Oriunde mergi în lume vezi marile morminte
De națiuni sub pala poporului putințe !

Și tu, o, Siracuză, ai fost victima sa !
Antica-i strălucire pe el îl apăsa.
Frumoasă Siracuză, ce s-au făcut tiranii ?
Republica superbă ? Tot au zdrobit romanii.
O luncă coperită cu mari dărâmături
De temple, de palate, perdute-n arături,
E tot ce mai rămîne din vechea ta splendoare
Să spuie că odată aveai un loc la soare.

Dar Etna se arată, ast rege de vulcani
Cu trei mărețe creste, trei busturi de tirani.
O creastă este verde, a doua afumată,
A trea este albă. Munți peste munți s-arată.
Ai crede că sunt blocuri cu care s-au luptat
Titanii ; fumul, focul revarsă ne-ncetat.
Pe poala lui sunt sate. Cu paşi timizi viața
Să urcă şi aduce răcoarea şi verdeața.

Se legănau pe valuri luminile de soare
Şi zefirii ce zboară prin zile şi prin oare ;
Murmură dulce marea ; şi soarele tăcut
Bea unda azurită în abur nevăzut.
De cum nu se mai vede a lumii rea figură
Şi sufletul mai liber se varsă în natură,
Apare simțimîntul măreț de infinit,
Ocean de fericire, imagin aurit,
Ce sufletul ghiceşte şi nu poate coprinde,
Dar care are darul pe suflet a destinde
Aripa generoasă. Ne face iertători
Şi mari, şi demni ca zeii, şi schimbă în dulci flori,
în aur şi purpură, delicii şi magie,
Tot ce pe cerul vieții e nor, e vijelie.
Ideea nepătrunsă d-un mare Dumnezeu
îmbată-al nostru suflet, îl fură-n zborul său,
îl leagănă pe aburi d-argint cum şi de roze
Şi varsă împrejuru-i pe umbrele moroze
Un fermec fără nume ca arcul colorat
Ce dupe ploi încinge palatul eterat.
Om muritor ! țarină ce risipeşte vîntul,
Ce naşte să devoare vermina şi pămîntul,
Rădici tu către ceruri al tău ochi lănțuit
Pe fragedele bunuri ce ai agonisit
Prin crimi, înşălăciune, prin trude, prin sudoare,
Ca alții dupe tine, rîzînd, să le devoare ?

Conrad sta cu Julia pe vasul plutitor
Şi ea părea frumoasă : splendoare şi amor !
Cum razele de soare p-un munte nins s-anină,

Pe gîtu-i se răsfrînge a buclelor lumină.
Voi, ce iubiți, nu credeți că cei ce se iubesc
Zic toate-acele lucruri frumoase ce răpesc,
Ce reproduc poeții prin imaginațiune.
Nu ! cela ce iubeşte puține vorbe spune,
Vorbirea întreruptă şi n-are nici un şir ;
Ai crede-o aiurare, copilăros delir.
Conrad luase ştire că blonda călătoare
Va dezbarca la Neapol în ziua viitoare ;
El nu putea s-o urme acolo, căci proscris,
Pămîntul pentru dînsul era de mult închis.
Şi el zicea Julii : „Aşadar p-a mea viață
De mîne se va-ntinde iar umbră, iară ceață !"
Şi tînăra femeie roşind îi răspundea :
„Te voi lăsa cu stima şi amicia mea.
Conrad, urma Iulia, ce gîndul își adună,
Să crezi că n-a vrut cerul să fim noi împreună ;
Deci să nu fim ! P-amorul ce eu ți-am inspirat,
Vai ! fără-a mea voință ! te rog, d-am meritat
De tine, daca-n lume eu am putut vrodată
Să-aduc vreo dulceață pe viața-ți întristată,
Ai pietate astăzi de mine şi fii bun,
Nu risipi al vieții curat şi sînt prefum,
Nu zice nici o vorbă duioasă, oh ! nu zice
Nimica tînăr ! Cată să te arăți ferice !..."

Salut, Mesină dalbă, tu, Regio frumos,
O, sit de desfătare, eden dilicios !
în care a lui August frumoasă, jună fiie
îşi perde în exili şi viață şi junie
Ca să expie culpa amorului impur,
Ce-au degradat al vieții ceresc şi dulce-azur.

Charibde, Scybla, monştri spăimîntători s-arată,
S-aud ! Aicea marea, sălbatecă, turbată,
Se zguduie, spumează, în valuri peste stînci
Şi lasă să s-auză în nopți mugiri adinei.
Colo Vulcan avuse măreața forgerie,
Eole însemnase a lui împărăție.

De ce Conrad primeşte o umbră de durere
Pe frunte-i cînd Neapol lovi a sa vedere ?
Ideea că Julia a să rămîie aici,
Atristă al său suflet ? Sau, părăsit d-amici,
De patrie, prevede că-aici o să depună,
în umbra de morminte, o frunte încă jună ?
O lacrimă luceşte în ochii săi de foc.
Poliția nu-1 lasă să calce p-acest loc !
O, țără neferice ! Popoare degradate,
Tiranilor în secoli ca moştenire date !
Unelte de durere, popoli degenerați !
Cînd veți cunoaşte oare că nu ați fost creați
Spre a servi în lume d-unelte nedreptăței,
D-unelte tiranii în contra libertății,
în contra voastră însuşi, voi, care aspirați
Să fiți odată liberi, să fiți odată frați !

Veni-vor alte zile... Atunci tu vei afla
Ce poate libertatea, făcînd a se mişca
Aceste turme sclave, aceste inimi stinse,
Ucise, degradate, zdrobite şi învinse
Prin spaimă sau favoare, d-acesti mici potentați,
Ei înşuşi sclavi în viață, deşi încoronați.
Aceste turmi de popoli ce frunțile înclină,
Parcă a lor vedere o-ntorc de la lumină ;
Dar nu faceți eroare ! în inimile lor
S-ascunde încă viața şi-al patrii amor.
Aceste sințiminte constrînse de robie,
Vor izbucni odată ; vor fi o vijelie.
Amar acelor care n-aud mugirea sa
Şi libertatea încă se-mpotriveşte-a da !

Pe vasul ce prin unde spre Francia se duce,
A Julii figură d-acuma nu mai luce.
Trec orele, o seară, o dimineață, vin,
în umbre, ochii lîncezi d-amor nu mai lumin,
în raze coama-i d-aur d-acum nu mai luceşte.
Nimica n-o aduce, nimic n-o mai vesteşte.

A fost un vis ferice în visul omenesc
Ce se numeşte viață, s-a stins, şi eu trăiesc !
Da, voi trăi eu încă, să văz perind din viață
Tot ce-am iubit, ce fuse miragi, azur, verdeață,
Iluziuni, speranță şi toate ce-nvelesc,
Ce-ascund cu fericire în sufletu-omenesc,
Acel deşert sălbatec, amară uscăciune,
în care creşte germul cel de ambițiune,
Din intrigi şi din crime, din sînge, din trădări,
Fantasme ale vieții pe crudele ei scări !

Salut, frumoasă țară ce-atît eu am iubit !
O, țărm al Italii, de glorii aurit !
Cum voi putea eu spune splendoarea ta divină,
Cînd ochii mei perdură cereasca lor lumină ?

Dar ziua se coboară în sînu-eternității,
Ast haos ce devoară torentu-umanității
Şi secolii, şi toate ce nasc şi apoi mor,
Şi sclavul, şi tiranul cu lanțurile lor,
Şi crima, şi virtutea, şi lacrimi, şi plăcere,
Şi chin, şi fericire, slăbire şi putere,
Şi binele, şi răul vin, trec, se risipesc,
Şi iară vin, iar fermec, şi iară ne lovesc.
Tot se repetă-n viață. Dar tu, o, frăgezime
A inimii, tu, arbor cu-atîtea flori divine,
Tu nu mai vii odată ce omu-a părăsit !
Pe doma azurită o stea ce a lucit
Păleşte dimineața şi seara iar apare
La locul ei ; pe valea în care roza are
Tulpină, roza pere sub vîntul înghețat ;
Dar rozii altă roză îndată i-a urmat
Iar tu, o, tinerețe, din inima-mi zdrobită
Te-ai stins, şi de atuncea rămasă-a vestejită.
Eterul se prevede în marea cristalină
Cu toate-ale lui fețe, cu toată-a sa lumină.
Nimica nu lipseşte : iei marea pentru cer
Şi cerul pentru mare. Delicios mister !

De ce pe al meu suflet, vai ! numai ce-i durere
In viață se răsfrînge ! Nimic ce e plăcere !
Colo se-nalță-n aer a Circii mare stîncă
Cu-atîtea suvenire ; ea stă măreață încă,
Cînd tot ce se-nălțase sub brațul omenesc
Cenuşa şi scoria sub valuri învelesc,
Şi lacuri putrezite întind a lor domnie
Pe faț-acestor locuri de moarte şi urgie.

Vedeți această stîncă sau insolă albită ?
E Elba, Aethalia sau Ilva, renumită
Prin numele acelui ce lumea-a dominat
Cu fulgerul în mîna, ferice legănat
De gemete de popoli, pe marea cea de sînge.
Aici învingătorul, învins, trecutul plînge.
Şi frageda speranță spărgînd ai vieții nori,
Aicea îl răsfață prin visele de flori,
Aici ceva îi spune că pagina udată
A vieții lui de sînge nu-i încă terminată.
E noapte şi palatul lumină : este bal.
Ostaşi, brazi plini de viață din cîmpu-imperial,
Femei strălucitoare, de rară frumusețe
Alunecă pe unda ce dulcea tinerețe
Aşterne sub picioare l-ai vieții călători,
Cînd n-a uscat durerea ale speranții flori.
La sunete de muzici, sub raze de lumină,
In umezi ochi privirea d-amorul dulce plină
Lucea ca nişte raze p-al undelor azur.
Culegeți floarea vieții sub boare ce murmur,
Sub raze ce scînteie, sub roua ce străluce,
Sub cîntecul plăcerii şi grații cei dulce,
Căci toate-?>cele brațe de roze şi de crini
Mormîntul le promite hidoaselor vermini.
Paulina e regina frumoasă a sărbătorii,
Dar cînd surîde roza pe părul aurorii,
Oaspeții danță încă ; iar mîndrul exilat
Pluteşte către Francia de bravi încunjurat.
Iar crudele ursite la Waterloo coboară
Şi-o sută'mii morminte, rîzînd, în sol măsoară.

Italie ferice, pămînt delicios,
în care totul este prea dulce, prea frumos,
Prea răpitor, prea magic, prea splendid, prea molatic !
N-ai fi putut tu oare să fii mai mult sălbatic ?
Prea multă fericire, prea multe frumuseți
Ne-nchină, vai ! la jugul desfătătoarei vieți !
Odată sclav al vieții, un popol se coboară.
Tiranul se arată cînd inima s-omoară
Cu fermecile vieții, iluziuni d-o zi,
Cu tot ce ne încîntă, ne-oprește a muri,
Streinul jug strivește ; dar chiar a lui zdrobire
Aduce într-un popol a patrii iubire,
Mărește al său suflet, armează brațul lui,
Dă viață, energie, și trebuie să spui ?
Vedeți italienii ce-au subjugat streinul.
Ei au mai multă viață, și viața le-o dă chinul !
Eugi, fugi de pacea moale ! Ea duce la mormînt,
Romanii prin mari lupte domniră pe pămînt !
Făramă-aceste marmuri ce arta a creat
Să-ți facă traiul dulce, benin, afemeiat !
Și nu opri în sînu-ți decît acele trasuri
Din timpii de mărire sublime, mari rămasuri,
Să-ți spuie zi și noapte că popolu-împărat
A fost făcut din viață, un cîmp neprecurmat.
Voi reveni la tine, o, țară lîncezindă,
O, muma mumii mele ca tine suferindă !
Vom mesteca-mpreună și lacrimi, și dureri,
Și visele frumoase, în fragedele-ți seri ;
Tu îmi vei da dulceața, amoarea, poezia,
Eu îți voi da asprimea, vigoarea, barbaria.

Așa Conrad gîndește și cade obosit.
El simte al său suflet învins și moleșit.
Tot pare că-1 apasă și doma înstelată
Și marea răpitoare, ce-atît iubea odată.
O stea îi strălucise în noaptea triștii vieți :
La dulcea sa lumină, splendide frumuseți,
Al lui suflet luase energie, putere ;

Dar steaua se ascunde, speranța dulce piere.
Tot este întunerec la ochii săi, tot stins
Și doliul de moarte pe viața-i pare-ntins.

E noapte. Vîntul suflă și marea se spumează,
Și cerul fără raze e trist ca sînul meu,
în care nici o rază mai mult nu luminează.
Iar vasul printre valuri preurmă cursul său.
Colo se-nalță-n umbră ca geniuri ne-nțelese,
Stînci negri unde numai vulturul a atins,
Domină multă mare cu umbrele lor dese
Și sparg cu peptul valul și vîntul neînvins.
Departe-n întunerec o stîncă se zărește,
Aici e tot ce-n viață mai mult eu am iubit;
E singura ființă ce-n lume mai gîndește
La călătorul mării în viață rătăcit.
Tu, coastă de delicii, fii binecuvîntată,
Tu, ce coprinzi în sînu-ți pe ceea ce ador !
Voi, valuri ce vă spargeți sub coasta depărtată,
Puteți a-i duce oare suspinul meu de dor ?
Tăcut e miezul nopții și alba dimineață
Curînd a să poleie umbrosul răsărit.
Eu nu dorm, eu n-am pace mai mult aici în viață
Tu dormi, o, suflet dulce, frumos și fericit !
Dormi ! Niciodată dorul pe frunte-ți să nu cază
Și sînu-ți de suspine să fie depărtat !
Și toată a ta viață să fie dulce rază
Scutită d-orice umbră, o, suflet adorat!

Dar vasul naintează în noapte și tăcere,
Și țărmul printre ceață se face nevăzut.
Așa tot îmi lucește, și tot în.noapte pere,
Tot ce-mi plăcuse-n lume, de cînd eu am născut

FINELE CINTULUI III-LEA

NOTE LA CINTUL III

1. Copții sunt populațiune creştină şi albă din Egipt. Un autore coboară acest nume de la *Coptos,* cetate din Egiptul de sus, unde egipțienii se apărară mult timp contra lui Diocletian. Dar este mai probabil că vine de la *Ai-gypt-os,* din care s-a suprimat cea dintîi şi cea din urmă silabă. In țară îi numeşte *Gibt, Gipti.* Cei mai mulți scriitori pretind că copții se trag din vechii egipțieni cu care au şi asemănarea chipului şi aceea a datinelor. Ei sunt creştini ortodoxi în maioritate şi biserica lor este sub patriarhul din Alexandria. Limba lor se compune de două dialecte principale, egipțianul sau thebanul, sau egipțianul de jos, sau mempiticul.

2. DiQcleţian, voind să recîştige Egiptul de la trei ambițioşi ce se certau care să-1 aibă, atacă Alexandria şi o ia dupe opt luni. Niciodată învingător nu se arată mai crud. Cetatea se dete focului şi locuitorii se lasără în voia soldaților. Diocletian, ce trecea pe strade prin mijlocul morților, dete ordin să nu înceteze uciderea decît atunci cînd sîngele s-ar rădica pînă la genuchii calului său. Din fericire, calul se poticni şi îşi umplu genuchii de sînge. Atunci uciderea încetă.

3. Hypatia născu în Alexandria în 370 din era creştină. Era fiica lui Thion, astronom şi matematic celebru. Ea învață de la părintele său astronomia şi geometria, de la filosofii celebri şi din şcoalele ce înfloreau în Alexandria învăță mai multe alte ştiinți. Se duce în Athene a se perfecționa şi reveni în cetatea sa natală. Magistrații din Alexandria o consiliară să ție cursuri publice. O urcară cu entuziasm pe catedra filosofilor şi a lui Potin. Pe lingă virtutea cea mai pură, avea frumusețea cea mai rară. Era însă păgînă. Orest, guvernatorul Alexandrii, deşi creştin, avea pentru dînsa respectul cel mai profund şi admirațiune. El urma consiliile ei împăcătoare in luptele de religiune. Ciril, patriarhul, medita gonirea evreilor. Un profesore Hicrat, amic al lui Cirile şi enimic al Hypatii, fuse ucis ; un Petru scoase vorba că acea ucidere se făcuse de Orest şi de Hypatia. Mai multe bande, conduse de fanatici, merseră la Hypatia. Ea ieşise şi acum revenea, asasinii se aruncară asupră-i, o tîrîră într-o biserică numită *Cazarea,* unde o sfîşie fără pietate. Cadaverul ei este tăiat în bucăți şi purtat în piața *Cinaron,* unde îl ard în flăcări.

Hypatia lăsă dupe moarte mai multe scrieri, dar arseră împreună cu biblioteca Alexandrii. Ea scrisese *Canonul astronomic,* un comentariu asupra lui Diofante, şi altul asupra *Secțiunilor Conice* ale lui Apollonius.

4. Celebrul general Kleber era născut în Strasbourg, în 6 martiu 1754. făcu studii serioase, trecu în serviciul Austrii ca ofițer de armată în timp de opt ani şi se bătu contra turcilor. Supărat că nu înaintase, se întoarse în Francia. Era arhitect, cînd veni revoluțiunea mare. Cînd văzu patria în pericol, se angaja ca grenadir, se distinse repede, deveni general, se luptă cu 4 000 oameni contra a 30 000 vandeeni, care îi ocoleau din toate părțile. Aceştia, stăpîni pe tunurile lui Kleber, aveau încă un şanț să treacă ca să taie oamenilor lui Kleber toată speranța de retragere. Kleber cheamă pe un ofițer pe care îl cunoştea de brav şi îi zise să ia o companie de grenadiri. să oprească pe enimic la şanț, să moară toți ca să scape partea cea mare de armată. Da ! generale. Răspunde ofițerul cu o supunere sublimă, şi toți periră la locul lor. Dupe mai multe lupte glorioase, Buonaparte îl cheamă ca general al unui diviziuni din armata de expedițiune. La Alexandria el fuse rănit, primi comanda Egiptului, pe urmă trecu iar la armată, luă cetatea El-Ariesh şi Iafta ; bate la Muntele Taborului o mare armată de turci şi englezi cu o mină de oameni, ia parte la bătaia de la Abukir, şi cînd Buonaparte lasă Egiptul, lasă pe Kleber în locul său în Egipt cu comanda. Acesta bate pe turci la Heliopolis, conchide tot Egiptul şi se aşază în Cair unde, părăsit de muma patrie, se decide a guverna Egiptul şi se susține fără ajutoare din Francia, care deveniseră imposibile. El organizează un guvern arab şi atrăsese pe arabi în interesul armatei franceze. La 14 iuniu, pe cînd ieşla de la generalul Damas cu care dejunase, fiind însoțit de arhitectonul Protain, membru al Institutului, văzu un turc ce veni asupra-i, îl ia de mînă şi îl pătrunde

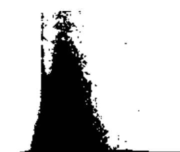
cu un cuțit. Kleber strigă pe un guid : „Vino, căci m-a înjunghiat". Şi cade scăldat în sînge. Protain va să prindă pe ucigător, şi este lovit de mai multe ori de cuțitul lui. Atunci musulmanul se întoarce iar la Kleber, îi mai dă trei lovituri de cuțit şi apucă de fuge. La această ştire, toți soldații francezi amenință a ruina cetatea, strigînd : răzbunare ! Dar asasinul se găseşte şi primeşte răzbunarea teribilă a țepii.

5. Sfinxul, statuea monstruoasă aşezată spre estul piramidelor de la Memfis, şi închipuind un monstru gigantic cu corpul de leu şi capul de om. Acest sfinx era în Egipt simbolul regelui şi se chema în limba hieroglifică : *Neb.* Acest mare sfinx cată să fi fost înălțat în~acelaş timp cu piramidele. Astăzi numai capul său gigantic domină asupra tărîmului. Corpul este îngropat în nisip, dar în jurul corpului s-a săpat pămîntul şi se poate vedea întreg. Pe la mijlocul corpului este crăpat.

6. Poetul satiric Juvenal ce muri aici în exil trimis de Cezar ca guvernor, în ironie.

7. Theba, surnumită de Omer *Cetatea cu o sută de porți* (hekatompylos) din cauza mulțimii piloanelor templurilor şi pătaturilor. Grecii dau numele de *Memnonia* părții occidentale a Thebii din cauza lungilor şiruri de templuri magnifice ce se urmau în lungul muntelui Libii. De la 17 la 20-lea dinastie, 1200 ani înainte de Christ, se urca vechea Thebă în apogeul celii mai mari splendori. Theba fuse în urmă eclipsată prin Memfis şi suferă cele întîi ruine de la Cambys. Ptolemais, în timpul dinastiii Macedonene, rivaliza cu Theba. Sub arabi, din această mare şi splendidă cetate se formară patru oraşe, pe tărîmul cel vechi. Karnak şi Luksor, pe malul drept al Nilului, Medinet-Habu şi Gurnah pe malul stîng. La Karnak se află ruinele templului măreț de 666 metri de lung şi al cărui hipostil avea 140 columne, din care unele aveau 22 de metri de înălțime. Templul de la Luksor, construit de Amenofis, 1500 ani înainte de Christ, formează marele ruini de edificii magnifici şi templul de la Gurnah al lui Sesthos I, templul lui Ramses II despre care vorbeşte Diodore, acela al lui Ramses III şi acela al reginii Naumt-Amen şi al lui Tutmosis III sculptat în mare parte în stîncă libiana. Mai departe, pe o vale verde, erau cele două coloase a le lui *Memnon,* cel despre nord cunoscut sub numele de statuă vocală, sunîndă. Ele formau altădată pe gardienii unui templu ce a dispărut şi reprezentau pe regele Amenofis III în munții Libii. Aproape de aici se află mormintele tăiate în stînci ale regilor din a 18-lea şi 19-lea şi 20 dinastii, numite de arabi Biban el Maluk. Intr-o vale spre sud, în dosul lui Medinet-Habu, sunt mormintele reginelor. Cetatea Theba propriu-zisă era situată pe malul drept al Nilului, în jurul templului Karnak. ,

M

Valea Thebii are cinci leghe de diametru în toate părțile, este încadrată de un îndoit lanț de munți, rîul şerpuie petrecînd-o şi o desparte în două.

Iată ce zice un călător distins despre Theba :

„...Se poate zice de Luksor (un cartier din cele patru ale Thebii) că este un rendez-vous de palate. Mai mult de 200 columne şi columnade întregi stau în picioare... Intrarea principală a palatului este la marginea nord-vest a tuturor construcțiunilor ; este un pilon compus de două masive avînd 70 picioare de întindere, între care este o poartă de 52 picioare, purtînd o cornişă elegantă. Două tablouri hieroglifice acoperă fațada pilonului. Sesostris este aici reprezintat şezînd pe tron, în mijlocul taberii şi dînd audiință ambasadorilor streini : corturi, bagage, care sunt împrejur, o sîngeroasă bătălie este sujetul, vezi fuga enimicului, trecerea unui rîu, prizoneri ce se aduc regelui ; înaintea pilonului sunt patru statue. Aceste statue erau precedate de doi obelisci din care unul este acum pe piața Louis XV la Paris... Cînd ai trecut pragul acestii porți magnifice, treci prin nişte barace... Fondatorele palatelor de la Luksor este Amenofis III... Pe toate arhitravele celor 105 columne ce împodobesc aleele şi şalele din centru, sunt hieroglife... Karnak este o cetate de statue mari, columne, obelisce, templuri, palate. Sala ce ocupă mijlocul marelui palat conține 134 columne, avînd fiecare de la 8 la 10 metri de circonferință şi 20 de înălțime. Plafonul acestii săli se compunea de petre de 10 metri pe lungime... Patru alee conduceau la cele mai mari intrări, erau garnisite pe margine de două rînduri de sfinxi dintr-un singur bloc de granit de 7 metre de înălțime şi 22 de lungime... Zidurile dinuntru şi mai multe fațade sunt acoperite de hieroglife sau deseniuri colorate... Cu greu ne-am despărțit de aceste minuni ce lasă în memorie amintiri neşterse. Două oare de cale ne despărțeau de valea mormintelor Biban el Maluk. Merserăm aici, prin satul Gurnah, unde ramaserăm puțin prin ruinele grațiosului palat fondat de Menefta I. Valea este coperită de mor-

minte, toată suprafaţa ei este coperită de puţuri din care unele sunt deschise, pretutindeni zac ici şi colo grămădite sicrine sparte ; membre, corpuri zdrobite, trase din repausul mormintelor. Cu aceste puţuri comunică galerii horinzontale săpate în piatră. Pîntecile muntelui vecin şi toată partea munţilor libieni ce face faţă cu lunca Thebii într-o" lungime de trei leghe sunt plini de scorburi mormîntale, ale căror guri deschise, rînduite în etagiuri, pare că aştept ca să se reînchidă să mai înghită cîteva milioane de cadavere. Una ce se zăreşte mai întîi este El-Amassif, scorboră imensă destinată la îngroparea preoţilor şi ale carii largi galerii se întind departe sub munţi. Cunoscătorii au vorbit despre frumuseţea, perfecţiunea hieroglifelor sculptate în relief pe un fund roşu cu o frăgezime nespusă. Aceste lucrări sunt din templul cei mai frumoase epoci a artii egipţiene. Valea Biban el Maluk este strimtă între două lanţuri de stînci : baza ei, înecată de nisip, ascunse atîtea secoli Intrarea mormintelor regale. Intrările sunt nişte porţi pătrate, scobite în stînci..w Fiecare rege îşi tăia mormîntul, unde voia, în viaţă fiind încă, şi îl lucra pe cît trăia... Mormintele lui Amenofis III, al lui Meiamun, Sesostris, Menefta, Ramses Mevamun, al lui Ramses V şi Ramses IX sunt cele mai mari şi complecte..."

Iată cum se exprimă celebrul Champollion le jeune : „Este anevoie a se apăra de oarecare surprindere cînd, dupe ce ai trecut sub o poartă simplă, intri în largi galerii sau coridoare coperite de sculpturi foarte îngrijite, păstrînd în mare parte strălucirea celor mai vii colori, şi ducînd la nişte săli sprijinite de pilaştri încă mai bogaţi de decoraţiuni, pînă ce ajungi în fine în sala principală, aceea ce egipţienii numeau *sala de aur,* mai largă decît toate celealte şi în mijlocul caria odihnea momia regelui într-un mare sarcofagi de granit. Vederea acestor morminte dă singură o idee exactă despre întinderea acestor scorbori şi despre marea lucrare ce, a costat. Văile sunt încărcate de lesele formate de dărâmături de pietre purcezînd din materii aruncate la lucrări... Cercul porţii de intrare este ornat cu un basrelief... este un disc galben în mijlocul căruia se vede soarele cu capul de berbece, soarele apuind şi întrînd în emisferul inferior şi adorat de rege în genuchi ; în dreapta discului este zea Nepthis şi la stînga zea Ibis, ocupînd cele două margini ale cursii zeului în emisfera superioară ; alături cu soarele este sculptat un mare scarabeu simbol al regeneraţiunii... Regele este

îngenucheat pe muntele ceresc pe care stau asemenea şi picioarele zeelor.

Aceasta este o alegorie pentru regele mort : aşa ca soarele în cursul său de la Oriinte în Occidente. Faraon era pentru Egipt izvorul tutulor bunurilor ; la moarte îl asemăna cu soarele apuind.

Unul din tablourile dupe păreţii mormîntului reprezintă discul soarelui criocefal, plecînd din Oriinte şi înaintînd spre hotarul Occidintelui, marcat cu un crocodil, emblemă a întunerecului în care Dumnezeu şi regele au să intre fiecare dupe maniera sa. Alte picturi arată sufletul regelui apărînd înaintea celor patruzeci şi doi de judecători din Amenthi şi confesîndu-se, numărînd păcatele ce a făcut fără să ştie...

Se vede în mormîntul lui Ramses picturi ce reprezintă mobile elegante, un arsenal de arme de tot felul şi insignele legiunelor egipţiene ; bărci regale cu decoraţiunele lor, muzicanţi, jucători de harpe. Mai toate mormintele au asemănare. Dar a vorbi de toate lucrurile minunate ce se află în aceste morminte ar trebui să umplem volume întregi. Champollion le jeune a descris minunat aceste morminte cu explicaţiunile hieroglifice : „La marginea sud-vest a perimetrului cetăţii se vede locul unui mare hipodrom. Coloşii cei doi decorau faţada regalii locuinţi. Ei reprezintau pe faraon şezînd pe tron. Sunt fiecare dintr-un singur bloc de piatră aşezaţi unul de la altul în distanţă de 20 metri, nalţi de la picioare. Unul din aceşti coloşi, cel despre nord, este statua vorbitoare. Ea scotea sunete plîngxnde la rădicarea şi apunerea soarelui. Mii de inscripţiuni pe baza lor se văd aici de martori din antichitate că au auzit cîntînd pe statuă, între care doi imperatori romani, imperatrice, guvernori ai Egiptului... Partea superioară a statuii se dezlipi de umeri şi căzu. Ceialtă este întreagă...

Merseră la Medinet-Habu unde sunt templurile şi palatele în ruină... Ele fuseră începute de Tuthmosis I. Aici sunt mai multe piloane şi columne superbe, tablouri reprezintînd bătălii, sacrifice religioase... Aceste monumente, care au 35 de veacuri de viaţă, fuseră ele însuşi clădite din petre care serviseră mainainte la alte clădiri mai vechi. Văzurăm templul zeii Hator. Aci am văzut prodigioasa statuă a lui Sesostris. Este dintr-un singur bloc de granit roşu. Sesostris este reprezintat şezînd, şi cu toate astea statua avea 11 metri de înălţime. Acest monument este răsturnat..."

FILAE

8. Insulă a Nilului din partea sudului, a cei dintîi cataracte, forma marginea Egiptului. Numele său hieroglific era Filae. Arabii o numesc Bilac. Copții, Pilac. Monumente cele mai vechi ce se aflã aici sunt din timpul regelui Nectenebus, cel din urmă din faraonii pămînteni. Celebrul templu al Isisii fuse început sub domnia lui Ptolemeu Filadolf. Pe alte două insulițe ce o înconjură se aflã monumente şi mai vechi, nişte inscripțiuni gravate pe nişte slînci. în una din aceste insulițe, numită Konosso, se spune că se urcă pînă la timpul lui Hyksos. Inscripțiunele [sic !] această insuliță pe care au confundat-o cu Filae, se numea în antichitate *Abaton.* Aici se credea că ar fi fost mormîntul adevărat al lui Osiris. Numai preoții puteau intra aici, precum şi în insola Filae. Insola Filae are în lung 1300 picioare şi în larg 600. Insula este grațioasă. Aici este hotarăle Nubii. Surfața ei este coperită de ruine demne de a rivaliza cu ruinile mărețe de la Luksor şi Edfu. „Nimic nu poate, zice un călător, să exprime efectul ce fac aceşti piloni maiestuoşi, aceste columne strălucitoare de albețe ce se deşiră în mijlocul buchetelor de arbori ce le înconjură, de întregul ce prezintă acest sit atît de grațios la care opozițiunea naturii întărîtate ce îl înconjură adaogă încă un nou fermec."

CLEOPATRA

9. Egiptul a avut mai multe regiuni cu nume de Cleopatra, Cleopatra întîi, a doua, a treia, a patra, Cleopatra Selene şi Cleopatra cea din urmă, cea mai celebră. Această regină Cleopatră născu în anul 69, fiică a lui Ptolemeu Autele. Cînd tată-său muri, ea era de 18 ani, şi o chemă la tron împreună cu fratele ei mai mare Ptolomeu Denis, pe care îl luă de bărbat, căci legile Egiptului permiteau maritagiul între frați şi surori. Un eunuc şi un general egipțian erau tutorii lor. Eunucul Pothin ura pe Cleopatra, fiind mai inteligintă. Eunucul reuşi a exila prin rege pe regina Cleopatra. Aceasta alergă în Siria, rădică o armată şi intră în Egipt. Astfel era situațiunea lucrurilor cînd învingătorul lui Pompeu, Iuliu Cezar, veni în Alexandria unde Ptolomeu ti oferi capul lui Pompeu, pe care acest rege îl asasinase în Egipt, promițînd a-i da ospitalitate. Cleopatra decidă a se introduce în palatul unde locuia Cezar, comptînd pe rara sa frumusețe, ca să atragă protecțiunea romanului. într-o seară, Apolodor, intendinte al Cleopatrii, intră la Cezar şi depuse la picioarele lui un pachet despre care zicea el că conține un dar prețios de la Cleopatra. Cezar se apropie şi Cleopatra îi apăru ieşind de sub pachet. Cleopatra era cea mai frumoasă femeie din secolul ei : afară de frumusețile fizice, grația, fermecul spiritului ei, amabilitatea, fermecul conversațiunii ce putea întreține în zece limbi diferite făcuseră din această regină o mare celibritate. Cezar fuse fermecat şi a doua zi declară lui Ptolomeu să dea Cleopatrii partea ei de suveranitate dupe testamentul părintesc. Regele se supuse. Favoriții regelui asediară pe Cezar în palat. Cezar primi ajutoare de la romani şi ținu cu egipțienii o bătălie în care regele Ptolemeu fu învins şi se înecă în Nil.

Cezar avu un copil cu Cleopatra, pe care aceasta îl chemă Cezarion. Cezar îi garantă coroana Egiptului, şi trecu aici cu dînsa o viață de delicii, dar nedemnă de un mare om. Se înturnă la Roma unde puse statua Cleopatrii în templul ce rădică Venerii, alături cu statua zeii. Cleopatra se duse la Eoma unde şezu pînă după moartea dictatorului. Cleopatra se declară pentru triumviri. Cu toate acestea, Antoniu, care se afla la Tarsa, în Asia Mică, o cheamă acolo să se justifice contra unor acuzațiuni purtate asupra-i.

Cleopatra avu ideea de a răpi cu frumusețile sale şi pe acesta ca pe Cezar. Atuncea făcu acea călătorie la Tarsa, în galera minunată şi în luxul despre care am vorbit în poemă. Ea reuşi. Antoniu deveni sclavul ei. Ea avea atunci 28 de ani şi era în toată floarea frumuseții sale. Cea mai mică dorință a reginii amante era un ordin pentru amant. Din voința Cleopatrii, Antoniu dete ordin de ucise în templul Dianii de la Milet, unde se refugiase, pe Arsinoe, sora Cleopatrii, de care aceasta era geloasă. Ei se înturnară amîndoi în Alexandria, şi nu se mai despărțeau unul de altul. Ea împărtăşa cu el sărbătorile, vînătorile, jocurile, desfrînările. Plutarc zice că ea nu mai părăsea pe amant nici noaptea, nici ziua, juca cu el *desele,* bea cu el, vîna cu dînsul şi participa la toate încercările de arme. Antoniu avea plăcerea a se amesteca seara cu cete de libertoni necunoscuți, deghizîndu-se ca să umble prin cetate şi căta gîlceavă. Cleopatra, deghizată, îl însoțea pretutindeni. Tot Plutarc vorbeşte de un fapt care dovedeşte că Antoniu nu se mai ocupa decît de petreceri. într-o zi pescuia cu undița ; umilit că nu prinsese nimic, dă ordin la nişte pescari de a se da

afund ca să agate, sub apă, la undiţă, nişte peşti pe care îi prinsese mai înainte. Cleopatra se prefăcu că nu văzuse nimic ; dar a doua zi Antoniu întorcîndu-se la pescuit, ea zise de agaţă la clinciul undiţii un peşte sărat. Antoniu roşi cînd se descoperi stratagema şi Cleopatra leşina de rîs. „Ah ! îi zise atunci Cleopatra, lasă-ne nouă cel puţin undiţa, nouă, suverani ai farului şi ai canopii. Pescuitul tău cată să fie cetăţile, popolii şi împărăţiile." în cea dintîi expediţiune contra părţilor, Cleopatra urmă pe Antoniu. Al doilea resbel îl urmă cu moliciune şi nu îl mai continuă, ca să nu se despartă de Cleopatra. în timpul despărţirii lor, Antoniu se consolă cu Mariana şi Cleopatra cu Herodu ; dar se reuniră şi reîncepură scenele lor amoroase. Antoniu proclamă pe Cezarion rege al Egiptelui, al Ciprului, Sirii, împreună cu maică-sa.

Plin spune că odată, într-un din acele banchete în care regina îşi lua numele de *noua Isis,* Cleopatra se prinse cu Antoniu că ea poate cheltui la o singură mîncare zece milioane de sesterci, şi trecînd de la ameninţări la execuţiune, scoase din urechi doi mărgăritari de un preţ şi mai mare decît am spus, dizolvă pe unul în acid, şi îl înghiţi ; era să facă tot asfel şi cu celalt, cînd judele declară că ea cîştigase.

Cleopatra făcu o mare eroare, şi tocmai aceasta fuse cauza şi a perderii ei şi a perderei Egiptelui. Stărui pe lîngă Antoniu să-şi lase nevasta. Octav se supără de afrontul ce voia a face sorii sale, lăsînd-o asfel ; se armă contra lui Antoniu. Antoniu se armă asemenea ; Cleopatra ia 60 de galere, pe care le comanda în persoană. La bătălia navală de la Actium, regina Egiptelui dete ordin vaselor sale să fugă, şi Antoniu, ca să n-o scape, se luă dupe dînsa ; ceea ce a făcut să piarză o luptă pe care putea disputa lui Octav. Antoniu se duse în Africa, unde spera să găsească ajutoare. Cleopatra se închise în palatul ei, dupe ce recomandă amicilor ei să răspîndească zgomotul că a murit. înştiinţat de această noutate, Antoniu se sinucide. August prinde pe Cleopatra. Aceasta era încă ca o minune de frumoasă în durerea sa, şi avu speranţa a sedui asemenea şi pe Octav. Octav rămase însă rece. La o convorbire ce avu cu Cleopatra, ea. auzind că învingătorul are să o ducă la Roma la carul său de triumf, se sinucide ca şi amantul ei, lăsînd a o muşca o năpîrcă. Două femei care o serveau se sinuciseră asemenea, nevoind a trăi dupe dînsa. „Iată un lucru frumos, zise un ofiţer roman ce venise acolo." „Dară, răspunse Cleopatra, şi demn

de o prinţesă ieşită din atîţia regi." Cleopatra muri de 39 de ani, dupe ce domni 22 de ani. Pentru 1000 de talenţi crudul Octav consimţi a nu abate statuele reginii.

Oasis este numele ce se dă unor părţi verzi, răpitoare şi stropite de apă în mijlocul deserturilor de nisip, ca nişte adevărate verdeţuri în marea de uscăciune. *Oasisele* Egiptului sunt situate spre occidintele lanţului libic. pe malul sting al Nilului şi cunoscute din cea mai veche antichitate. Cel mai mare *oasis* este acela care are astăzi nume de El-Kargheh, dupe acela atît de întins şi denumit cu nume de Syonah : *Oasisul lui Iupiter Ammon.* Acolo era oracolul ce toată lumea mergea să consulte. Acolo era templul lui Ammon, unde statua zeului era de bronz cu smarald şi alte petre preţioase. Zeul şedea într-o barcă de aur ca celealte divinităţi ale Egiptului. O sută de preoţi serveau ; lîngă acel templu era *fîntîna soarelui,* cu apa căldicică de dimineaţa, rece la amiezi şi iară căldicică la apusul soarelui şi foarte ferbinte la miazănoapte. Quinte Curţiu zice că Alexandru întreprinde călătoria prin deserturi la templul acelui Oasis, şi adaogă că îndată ce intră în aceste singurătăţi, mări de nisip, pămîntul numai înspăimînta ochii ; nici un arbor, nici o urmă de vegetaţiune, că puse patru zile ca să pătrunză acest deşert, că ajungînd la Ammon, văzu în mijlocul deşertelor întinse templul ocolit de o pădure deasă unde numeroase fîntîni răcoreau vegetaţiunea ; că el vizită încă fîntîna soarelui. Călătorii moderni au descoperit în acest oasis rămăşiţele unui mare templu precum şi fîntîna cu apa ce îşi schimbă temperatura. Acolo este un oraş astăzi de 2500 indivizi, cu nume de Syonah, împărţit în două. Intr-o parte locuiesc oameni şi femei, însuraţi, în ceialtă parte flăcăii, fetele, văduvii şi văduvile. Aceste numeroase oasise servă de staţiuni la caravane şi sunt mintuitoare pentru asigurarea şi repaosul călătorilor. Toate aceste deserturi au fost ocupate de marea care s-a retras, şi oasitele s-au născut pe acolo unde au părut izvoare.

ZOIL

Zoii era poet satiric. El îşi dase surnume de *Homero mastix,* adică biciul lui Homer. Venise din Macedonia în Alexandria. Acolo citi regelui Ptolemeu Filadelp scrierile lui contra

lui Homer. Ptolomeu se indignă a vedea o ființă atît de mizerabilă critieînd pe cel mai mare poet al lumii ; dar tăcu. Zoii, aflîndu-se în mizerie, ceru de la rege un ajutor. „Ce fel ? răspunse regele, Homer, mort de zece secoli, face încă să trăiască mii de indivizi şi acela care se crede superior lui Homer, nu găseşte mijloc de a se hrăni prin sine însuşi ?" Zoii, dupe unii fuse osîndit la moarte ca fiii care îşi ucig părinţii. Acest nume însemnează în genere un critic invidios, stupid şi plin de ură.

CÎNTUL IV-LEA

Ilustrului maistru
Philarete Chasles

O, Francie ! în sînu-ți eu nu mă crez strein !
Mă crez în a mea țară, mă crez în al ei sîn.
Această limbă dulce îmi e familiară,
în ea gîndesc oriunde, în sînu-ți sau afară.
Tu ce mi-ai dat lumina, primeşte încă-o dată
în sînu-ți al meu suflet ce pace-aicea cată !
Aici a mea junie rîzîndă a trecut !
Oh ! cîte vise d-aur în sînu-ți am făcut !
Pe malurile Senii, dormind cu răsfățare
în murmurile sale, în dulcea-i legănare !

Aici e metropola columnului roman
Ce veghie lingă Ister din timpul lui Traian
Asupra barbariii sarmate şi scitice.
Odată fuse-n Roma ; azi a trecut aice,
Acolo unde Sena sub bare de granit
îşi scutură trufaşă al ei val aurit.
Aici e metropola popoarelor latine.
Ea face-a lor mîndrie ; aici nu sunt streine.

Ce glorie mai mîndră decît aceea care
Inundă a ta frunte, cînd lupți, o, popol mare,
Ca să slăbeşti p-acela ce face din tărie
Un drept de dominare, o armă de sclavie !

Salut, cetate mîndră, ce Foceaenii antici
In scopul de conchistă au înălțat aici !
Oceane de verdeață, de arbori, flori, cereale,
îmbată şi încîntă pe trecători în cale.
Miriade de coloare s-amestec drag, cochet,
Formează la vedere un grațios buchet
De frăgezime, fermec, eden, iluziune,
Ce-anunță altă viață şi civilizațiune !
P-aicea fiul morții nu este destructor.
Respectă şi ajută natura-n al ei zbor
Şi zea favoroasă dă cu profuziune
Din urna sa divină nenumărate bune.
Aceste țărmuri mîndre, aceste mări d-azur,
Aceste văi şi dealuri, şi rîuri ce murmur
Se fac şi mai plăcute, au fermec şi mai mare,
Cînd ştim că omu-i liber, de corp şi cugetare !

Popoare asiatici, vă înțeleg acum,
Acolo tot se schimbă în flacără şi-n fum
Căci orişice pămîntul prin muncă grea produce,
Tiranilor sălbatici devine pradă dulce.

Dar ați văzut voi oare anticul Avignon,
Ce şade cu mîndrie pe maiestosul Rhon ?
A papilor frumoasă şi veche reşedință
Ce ne recheamă zile de sinceră credință !
Aici poetul dulce pe Laur-a văzut.
Lucire-a purității ce-aicea a părut
în mijlocul căderii şi depravațiunii.
Ea, steaua frumuseții, lumjna-nțelepciunii
O, Laura ! din toate acele frumuseți
Ce au părut odată pe cursul scurtii vieți,
Tu singură pe lume trăieşti, eşti încă vie ;
Şi vei trăi atîta cît dulcea Ausonie
Cu limba sa divină în lume va trăi,
Cît un om singur încă în viață va citi.
Murişi tu înainte ce trista bătrînețe
Culege dupe frunte cereasca frumusețe.

Să nu uitați pe Arles, o, călători streini !
Voi veți afla acolo gigantice ruini,
Mărețe monumente ce-nsuflă admirare.
Un teatru al lui August, un amfiteatru mare,
Un obelisc, un forum. Dar, ce-i mai prețios
Sunt albele ariene cu părul 'ntunecos,
Cu pitoreşti costume, columnie latină,
Republică odată, pe Rhon ca o regină
Domneşte ca trufaşă şi în limbagiu-i mut
Ea spune-atîtea lucruri frumoase din trecut!

Salut, o Rohn mărețe, ce popolii .admiră !
Tu, Ister al Galii ! în unda ta se miră
Cetăți delicioase şi munți desfătători
Şi maluri cununate de arbori şi de flori.
Tu dai acestor locuri un fermec ce răpeşte,
Oricare sit în față cu fața lor păleşte !
E mîndru provancialul de țara sa natală,
De verzile edene ce dulci prefume-exală ;
De clima sa cea dulce, de cerul său senin ;
Tabloul frumuseții aicea este plin ;
Nimica nu lipseşte, şi ce îl completează,
Ce îl cunună încă, ce îl înseninează
E că streinul barbar nu poate-a năvăli
Familia, onoarea, averea a lovi.
Ferice cel ce poate să zică cu mîndrie :
„Sunt dintr-un popol liber !" Tu, tristă Românie,
Tu ai un rîu, mai mare, munți cununați de nori,
De brazi, de rîuri, cîmpuri, oasise de flori.
Dar ce îți foloseşte a ta prosperitate
Şi rara-ți frumusețe, cînd nu ai libertate ?
Dar pentru ce voi zice ast nume prea iubit ?
Ce drept, ce datorie mai are cel gonit
Să se intereseze d-a ta amară soartă,
Tu, care pentru mine voieşti ca să fii moartă ?
Tu, ce eşti moştenire lăsată la strein !
Adeseaori poporul, zdrobit de lungu-i chin,
Rădică a lui frunte, răstoarnă-o dinastie ;
Dar ca să cază-ndată sub noua tiranie.

A doua capitală a Francii, tu cutezi,
Burghes inteliginte, Parisul să sfidezi !
Nou Tir, în sînul Francii, şi aliat cu Rhonul
Pe lumea comerciantă tu vei să aşezi tronul
Deja tot universul îți dă al său tribut :
Faci Tirul de păleşte în marele trecut !
Vai ! cîte inimi slabe au cutezat să vază
Aceste dragi obiecte şi n-au lăsat să cază
Cununa inocinții dorind a poseda
Aceste ornaminte ce țese mîna ta ?

Salut focar feeric de viață şi lumină,
In fața carii lumea răpită se închină !
Palmira, Theba, Roma, Athene, Efese, Tir,
N-avură niciodată acest sublim delir,
Acest acces de viață, de geniu, de mărire,
De vițiu şi virtute, de chin, de fericire.
E universul : bunul şi răul se urmează,
Se luptă, se confundă, şi ceea ce formează
Un tot, în sine are ceva strălucitor,
Ceva ce este mare, unic, desfătător,
Ce-atrage către sine, îmbată şi răpeşte,
în care moartea pere şi viața străluceşte.

Tu poți uita natura frumoasă şi streină
Ce simțurile tele îmbată, indivină.
O, triste pelerine, tu poți uita acum
Pe blonda călătoare, acel suav prefum
Al unui vis de noapte ; tu poți afla aice
O mie alte inimi, o mie de deli.ce
Curate şi suave ca florile născînd,
Sau reci şi degradate în vițiu înotînd.
Aici pariziana prin grații te rejună.
E fluture ce muşcă ; iar care te prefumă.
Amorul său nu-nsuflă ridicolul banal
Prin protestări teatrale : e simplu, natural,
Sincer ; o pasiune, adîncă suferință
E luminată încă de spirit, d-inteligință.

O grație eschiză, imaginațiune
Fecundă, spirit splendid şi conversațiune,
Vivacitate formă buchetu-i răpitor
Ce este caracteru-i atît de-ncîntător.

Aici în amfiteatre poporul nu se strînge
Să vază cum se varsă al omului scump sînge ;
El blestemă acele sceni crude şi barbari
De sînge, de teroare, de suferinți amari.

Conrad aici trecuse a sa copilărie..
Tot locul îi recheamă o dulce nebunie,
Ce a făcut un nume şi tot ce a văzut,
Ce a visat în viață şi-n noapte-a dispărut.

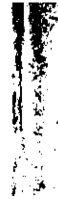
Torinte de lumină, de glorie plutesc
Pe cimitiru-acesta... Oriunde eu privesc,
Strălucitoare nume în arte şi ştiințe,
în lupte glorioase, virtuți şi suferințe,
Revin în suvenire şi sufletul răpit
D-atîta maiestate, rămîne beat, uimit.

O tristă lecțiune ce nouă dă mormîntul !
Priviți aceste glorii ce-au ocupat pămîntul
Prin monumente ! Spuneți, vedeți aici cununi
Ce lumea le depune ca decorațiuni ?
Nimic ! O lecțiune amară şi profundă !
O mie de cunune mai dincolo inundă
Mormîntul Eloisii, omagi ce-a oferit
Amorului cel sincer cum şi nefericit!
Toți n-au băut din cupa puterii răpitoare,
Ea piană pe d-asupra mulțimii peritoare.
Tot omul, orişicare în viață-a suferit,
Tot omu-a plîns, în viață tot omul a iubit.
Sunt astăzi multe inimi de tinerețe pline
Ce-adoară Eloisa, ca-n timpul tău, ca tine !

Priviți aceste grupe, copii ai unei mumi,
Societăți bătrîne, din diferite lumi,
Din diferite staturi ce vine să răsfețe
Suflarea unui spirit născut din bătrînețe,
Din cugetări mai grave şi din ambițiuni.
Ei bine ! Ele-nturnă priviri, atențiuni
Mai mult acolo unde amorul le surîde !
în fața astor scene, lăsați-ne a ride
De omul ce îşi face un piedestal măreț
Din glorii de tot felul, culese cu-orice preț !

Cînd voi vedeți aceste superbe monuminte,
Ce fiecare-un nume, o glorie aminte,
în cursu-a cîțiva secoli atîția mari bărbați
Ce-a dat această țară, streini, nu vă mirați ?
A spune toate-aceste ilustre şi mari nume
Ce se amintă-aicea, ar trebui volume.
Să aruncăm privirea pe unul cari ar fi
Din aste monuminte ! Să ne oprim aci !
Mormîntul lui nu este lucrarea izolată
A unei mari familii, un popol altădată
A trebuit să-naițe ast mauzoleu măreț ?
El ne aduce-aminte un căpitan semeț,
Un orator ferbinte, o inimă ce-amorul
De libertate face să simtă cu poporul.
A cincisprezecea plagă primi la Waterloo.
Egal cu Demosthene, cu Fox, cu Mirabeau.
Convinge şi robeşte cu vorba sa ce tună.
Prin elocuință vie, măreață, pe tribună.
Foy ! niciodată încă ca tine-apărător
N-avuse libertatea heroului popor !
Era în al tău suflet un foc ce nu se spune,
Ceva divin, simpatic, demn d-admirațiune !

Nici un mormînt n-anunță în ast loc sepulcral
Pe Lamennais, ast geniu ce n-a avut egal !
El a cerut să-aibă mormînt făr' de cunună
Şi făr-inscripțiune, în groapa cea comună.

El dezaprobă asfel pe omul ce, învins
De moarte, cată încă, prin morți a fi distins,
Prin monuminte mîndre ; el, omul ce se stinge,
El, vai ! pe care moartea nu cruță, nu distinge
Avut de cel ce n-are, el cată-n moarte chiar
între avut şi popol să puie un hotar !

Vedeți palatu-acela în formă de cetate ?
Acolo este-azilul acelui ce combate,
Ce-şi perde în resbele o mînă, un picior,
Să apere-a sa țară condus d-al ei amor,
De datoria sîntă, sau pentru apărarea
Unui tiran din întru. Nu-mi pasă ! Admirarea
Nu perde-al său prestigiu, ce-odată a avut.
Asti veterani, stindarde dintr-un măreț trecut,
Cu cît ne-nfățişază zdrobirea lor mai mare,
Cu-atîta ne inspiră respect şi admirare.
Oricare dintre dînşii au fost un dalb herou,
O nobilă figură din splendidul tablou
Ce Napoleon trase p-a lumii suprafață
Cu vîrful spadei sale trecînd o zi în viață.

Mai colo-i o capelă, aici un monumînt
Măreț, ne dă de ştire că este un mormînt.
Dar cine este-heroul ce-acolo răposează ?
Acela ce nu are egal, ce luminează
Ca splendida planetă a caria lumină
Primea de la poporul ce lumea o domină
Prin geniu, simpatie. O, tu, al Corsii fiu !
Noi ți-admirăm mormîntul, dar tu eşti încă viu,
Tu încă plani pe viață, ca un ferice soare,
Şi lumea înfloreşte în via ta splendoare,
Şi va-nflori ea încă sub ale tele legi
în urmă adoptate de-ai Europii regi,
Pîn-îşi va perde urma, ca orice stea ce fuge,
Ca orice sun ce trece, ca orice se distruge
Şi va peri în sînul negrii destrucțiuni
în care au să peară aceste națiuni,
Cînd ele-mplin menirea ce li s-a dat în seamă,
Cînd au gemut în lume sau au făcut să geamă.

Dar ce aveai nevoie d-un mare monumînt ?
Mai mult decît sculptura măreţului mormînt,
Trăi-va al tău nume şi-acum granitul verde
Ce-arată locul unde ţărîna ta se perde,
E prea mic să primească un uriaş ca tine !
Cît de măreţ să-l facă sculpturile divine,
Tot numele tău mare îi dă lui azi mai mult
Mărire, frumuseţe, prestigiu, viaţă cult.
Veni-vor nişte zile cînd poate să s-abată
Această capitală, ce ochii îi îmbată
Cu rara-i frumuseţe ; cînd pe acest mormînt,
Splendid d-atîtea glorii, va geme tristul vînt,
Va trage omul plugul, va creşte bălărie ;
Dar numele acelui ce-a încetat să fie,
Va străluci d-asupra, trecînd la naţiuni
Din generaţiune, la generaţiuni.
Şi unii îl vor zice cu veneraţiune
Şi cu respect; iar alţii cu rîs şi-amărăciune,
Urmînd a lor destine, d-a tirani făţiş
Această omenire, sau d-a lovi pieziş.
Dar toţi se vor convinge d-aceea că fu mare
Şi că orice mărire în sînge, vai ! răsare !

Copil al libertăţii, tu cauţi în trecut
De cînd a lumii carte se zice că a-nceput,
Să afli-un popol liber ? Nici unul, niciodată !
Sub jugul tiranii toţi ţie se arată.
Cînd un tiran, cînd zece popoli dominînd
Şi lupta între dînşii necontenit urmînd
In numele justiţii, frăţii, libertăţii
Pe care unii şi-alţii, fii ai inichităţii,
Se urc la tiranie ! ah ! iată ce-aţi găsit!
Dar daca orice popol aice e ursit
Să fie sclav, atuncea mai bine-o tiranie
De la un singur tiran decît de la o mie !

Ast om era chiar Francia, expresiunea sa,
Cu-a sale trebuinţe, la care se-njuga,

Cu-a sa religiune ce fuse unitate,
Şi centru şi cu setea arzîndă de dreptate,
De glorie, putere ; el nu era un om ;
Era al Francii geniu trecut într-un atom.
Dar Francia răzbunat-a onoarea insultată ?
Şi augusta ta umbră e astăzi împăcată ?
Un monument ? Acesta e tot ce tu doreai
Cînd popolii de lanţuri barbare liberai ?
Ai clătinat tu globul cu braţul tău puteric ?
Ai deşteptat tu zeii în spaţiul eteric,
Şi ai făcut tu fapte de zei p-acest pămînt,
Vai ! numai ca să-ţi facă un gigatesc mormînt ?
Tu, care te jucaseşi cu tronuri, mai-nainte,
Schimbînd în viaţă moartea şi lumea în morminte ?

Salut, frumoasă ţară, cu ţărmuri încîntate,
Tu, ce sărută-oceanul cu-atîta voluptate !
Ţărm unde se răsfaţă la soarele tău sînt
Copiii Albionii fugind d-al lor pămînt,
D-al lor cer plin de aburi şi de melancolie ;
Grădină răpitoare, frumoasă Normandie !
Femeile-ţi frumoase sunt albi mărgăritari
Cu care Francia face podoabele ei rari.
Inteliginţă, spirit, cum şi hipocrizie
Formează caracterul în vechea Neustrie ;
Bărbaţi, femei, acolo adoară cu ecces
Acel zeu cărui lumea îi zice interes.
Englezii sunt aicea înconjuraţi de stimă,
Ce-o cumpără cu aur : prin aur ei te stimă.

Dar ţara e frumoasă, tărîmul preţios.
Primeşte salutare, ocean majestuos !
Dieppe, tu n-ai viaţă, tu n-ai nici o mîndreţe,
Nimic decît oceanul şi-o tristă tinereţe.
Conrad aici s-ambarcă pe vasul cu vapor.
El trece-n Englitera la marele popor
Ce are-n parte oceanul a lui împărăţie.

Pe rîpele Tamisii se-naltă cu trufie,
Cetatea London, vulcan cu-o mie de crateri
Din care se revarsă teribile puzderi,
Materie sub mîna industrii-umane
Ce-i dă o nouă formă, în fabrice titane.
Salut cetate mare, a face un rigat
în sînu-ți muritorul se luptă ne-ncetat,
Să facă ca să umple lacuna gigantească,
Ce o natură-aridă lăsă să se dorească.

E oare mai ferice aici cel ce trăieşte
Decît în Ofiente, aici el se găseşte
Mai sigur ca în sînul deşertului tăcut ?
Respiră el un aer mai liber, mai plăcut ?
E mai scutit de ură ? Civilizațiunea
Şi-a împlinit în fine aicea misiunea ?
Făcut-a să-nceteze umane suferinți ?
A introdus în inimi sublimele credinți ?
Frăția şi dreptatea ? Făcut-a să trăiască
Toți sau cei mulți, mai bine ? Vai ! să nu le lipsească
Cotidiana pîne ? în fine-au dezlegat
Problema, să guverne poporul dezlegat,
Şi fără trebuință asupra-i tunu-a pune,
Sau a păstra sistemul cel de corupțiune ?
Răspunde, tu, Europă, supusă de tirani !
Tu, sclavă cu lanț d-aur, din cei mai dintîi ani.
Maşini şi căi ferate realizat-au oare
Ideea de-nfrățire, acestor vechi popoare ?

Dar lumea e datoare, în umbră sau în raze,
Să treacă înainte prin toate-acele faze
Ce soarta îi păstrează, vai ! pînă ce-ntr-o zi
Aceste mari popoare din viață vor peri.
Să respectăm dar calea ce ia o națiune
Mergînd 1-aceeaşi țintă în moarte-a se depune !

Dar mai priviți ast popol imens, nenumărat,
Ce jumătate globul domen el a luat,

El este suveranul oceanelor perdute.
O mie de popoare se pleacă să sărute
Stindardele-nălțate pe globul ce-a robit,
Ei bine ! suveranul a tot ce a voit,
El însuşi rob al vieții, în splendida cetate,
Tîrînd, vai ! lanțul foamei sub trențe sfîşiate !

Colo domină luxul, spectacol nedescris !
Te-mbată, te uimeşte, minune, fermec, vis !
Alăturea de dînsul mizeria se tîrăşte,
Vederea ei revoltă şi inima-ți zdrobeşte.
Aspect ce-n tot e mare, prodigios, trufaş,
Te umileşte-n față cu-acest nou uriaş,
Acele alte state perd orice au măreț.
Colosul le fărîmă sub crudul lui dispreț.
Colosul ce domină există în mişcare,
Există-n grămădire, în numărul cel mare.
Nu este-aici Athene ; e Theba, e Memfis,
E Babilon, e Tirul, Cartaga ! Este-un vis
Ce au visat aceste cetăți mărețe, antice ;
Dar artele frumoase n-au tronul lor aice.

Acest popor ce naşte a fi negotiator
Sub aerul cel umed, sub cerul fumător,
Dă cele mai mari geniuri ce au putut să fie,
în litere, ştiințe, precum şi-n poezie.

Shakespeare, din toți poeții, tu singur ai ştiut
Să scuturi dupe muze acel jug din trecut.
Guverne, academii, biserica, oricare
Rămîn întotd-auna în urmă-ți, geniu mare,
Imens, simțind puterea şi misiunea ta,
Rupseşi acele lanțuri ce calea-ți astupa.
Căci geniul în viață nu are misiune
A tămîia un templu de fabuli şi minciune,

Shakespeare ! Dar cătat-a să vie un strein
S-anunțe Engliterii că are-n al ei sin
Un geniu fără nume, dar splendid ca un soare ?
Ea nu vedea pe frunte-ți a cerului splendoare !
Cu toate-acestea, țară, nici toată flota ta,
Nici tot comerțul încă nu vor putea crea
Un nou Shakespeare ! El singur, ast geniu prețuieşte,
Mai mult! Comerțul, flota, tot ce aici trăieşte,
Sub aripele vremii pot a se risipi,
Dar bardul tău cel mare, în secoli va trăi !

Dar ce sunt aceşti popoli ce nasc aici în lume
D-aceste geniuri rare, d-aceste dalbe nume ?

Admiră, al meu suflet, tabloul infinit
De glorii, de putere, de viață ce-ai zărit
Ca printr-un vis de noapte ! Admiră, te răpeşte,
Te-ncîntă ! căci veni-va un timp ce tot zdrobeşte,
Ce are să arunce, în neființa lor,
Republică, ştiință, putere şi popor ;
Iar tu, suflare slabă, peri-vei înainte !
Admiră toate-aceste superbe monuminte !
Admiră sau huleşte sau rîzi de tot ce vezi,
Vai ! daca în fantasme n-ai încetat să crezi !

Dar în aceste parcuri cu splendidă verdeață
Prin arbori, prin alee, sub aburi şi sub ceață
Vedeți aceste grupe de tinere femei
Cu genele de aur ? Copile sunt de zei ?
Sunt zee ? nimfe ? geniuri, fantasme-osianice
Cu ochii rupți din ceruri, iluzii poetice ?
Puține sunt frumoase ; dar cîte sunt odată,
Nu au egale-n lume ! Răpesc, încînt, îmbată ;
Dar ele-nvoioşază, prefumă şi rejun
Această capitală perdută-n nori de fum,
Această viață tristă de multă realitate,
Cum stelele de aur pe domele-nnorate
Apar consolatoare, cum rumenele zori,
Din nopțile fumînde se varsă rîzători.

Conrad vizită Londra, admiră şi huleşte,
Şi pleacă cu credința că nicăiri nu creşte
Acea divină plantă menită a vindeca
Durerile umane, şi doru-1 îneca.

Ce sunt aceşti mari popoli ? Au altă misiune,
Zicea Conrad în sine, decît ca să adune
O glorie deşartă prin crude apăsări ?
Decît ca să-ngenuche pe celealte țări ?
Decît să le despoie ? Decît să le zdrobească ?
Decît să le ucigă sau să le umilească ?
Şi toate să le facă în numele cel sînt
Al civilizațiunii ! al dreptului cuvînt !
Dreptate omenească ! şi tu, o, veritate !
O, nume sînt ! adesea voi sunteți invocate
De om cînd el loveşte chiar în al vostru-altar !
De cîte ori, o, Doamne, ast om crud şi barbar
Nu te-a luat de martor, nu-ți cere ajutoare
Cînd face-a sa lovire în umbră sau la soare ?
Cînd el despoie un popol de dreptul lui cel sînt ?
Cînd el îl persecută în viață ş.i-n mormînt ?
Ori nu în al tău nume cîțiva burghezi d-aice,
Grifoni ai cetățuii, Britanie ferice,
Domină universul, întind ghearele lor
Pe popoli ce despoie, pe popoli ce omor ?
Pe popoli ce blestemă că au născut în lume ?
Da, ei ca să despoaie, iau marele tău nume,
Popor englez, tu liber, tu suveran numit
în rîs ! murind de foame, sub trențe-adăpostit !

în faț-acestor popoli şi glorii, şi mărire,
Şi viață, şi mişcare, ocean de strălucire,
Putere uriaşă visată de nebuni,
Mizerie, cădere, durere, amărăciuni,
în faț-acestor bune şi rele ce domină
Virtuți mari şi mari vițiuri, comedie streină,
în fața tiraniii ce trage-aici la sorți
Popoarele, în fața acestii crude morți
Ce o numeşte viață ; în față cu poporul
Sclav orb al trebuinții, ce vestejeşte dorul,

In față cu trădarea, cu crima, cu minciuni
Ce omul le numeşte civilizațiuni ;
în fața rătăcirii imensă şi adîncă,
Nu ! nimenea nu poate decît să rîză încă !
Decît să ia idee cum se va transforma
Aceste toate nații cînd s-ar civiliza !
Din toate-aceste nații naintemergătoare
în civilizațiune, britanice popoare,
Voi veți cădea-nainte în gufru-întredeschis
Acestor popoli splendizi, locuitori din vis !
Aceste doxusuri mîndre, aceste flote-armate,
Acele mari colonii pe lume semănate,
Aceste edificii-nălțate de tirani
Ca să le locuiască un popol de titani,
Tot va peri ca fumul, afară d-autorii,
Poeții, filosofii, artiştii, oratorii !
Va fi o altă Thebă, va fi alt Babilon
Mai mare în pămîntul superbii Albion.
Atunci, o națiune nemaisimțind pămîntul,
Lovirele-ți titane pe cînd va geme vîntul
în turnurile Londrii, popolii ce-ar veni,
Văzînd aceste urme ce aici se vor ivi,
Atît de colosale, văzînd a lor cădere,
Vor admira, vor plînge pe trista ta durere.
Historia va zice că multe mii de ani
Trecuți nu învățară pe popoli şi tirani,
Decît să lase-n urmă, pe vechea lor cărare,
O Thebă, o Palmiră, mai splendidă, mai mare !

Conrad se-ntoarce-n Francia. Parisul său iubit,
Frumos, măreț, îi pare atunci ne-nsuflețit
Atît cetatea Londrii în comparațiune
îi apăruse vie prin populațiune.
Aicea el respiră un aer fericit,
Priveşte-un soare dulce, un cer neaburit.
O vară şi o iarnă trec peste a sa viață.
Mai mult decît o mînă de nimfă îi răsfață
A lui umbrită frunte, simțualişti amici
îi dau festine demne de timpii cei antici,

în care vinul, roza, femeia răpitoare
Formau o trinitate d-amor desfătătoare.
Odată, într-o noapte, într-un splendid festin,
Cînd ochii frumuseții rîdea în voluptate,
Conrad privea ghirlanda de nimfe prefumate,
Ce-mpodobeau banchetul, ca un polei de flori ;
Diverse caractere, obraze şi colori ;
Dar toate june încă, frumoase, răpitoare,
O grațioasă rouă la razele de soare !
Anacreon aice ar fi întîmpinat
Portretu-amantii sale ce-odată a cîntat;
Şi Fidias modelul Cyprisii-ieşind din mare
Cînd dete lui Adonis întîia sărutare,
Cînd îi deschise brațul şi-1 strînge-n al ei sîn
într-un eden de vise, de roze şi de crin.
Conrad rămîne rece, tăcut, nepăsător.
El trece de un barbar, nebun sau visător.
Cu aste toate nume femeile-1 numiră.
Dar una ce plăcerea exaltă şi delira.
Cu vocea sa cea dulce ce piano ajuta,
Cînd vinul rîde-n cupe, mesenilor cînta :

Fără multe suferiri
Şi cercări, o, ci dulci delice
Voi să beau, plecat ferice
P-al tău braț de trandafiri !

Voi să beau cînd din pahar
Vinul magică purpură,
Cînd din dulcele nectar
Ce înrouă a ta gură,

Cînd amorul pămîntesc
Cu un deget alb ca crinul
îți desface dulce sînul
Şi cînd grațiile roşesc !

Viața este-un vis d-o zi.
Moare corpul, tot apune !
Tot începe-a putrezi !
Sufletul e ficțiune !

Frica noastră-a născocit
O deşartă nemurire.
Şi sărmana omenire
S-amăgeşte negreşit.

Spiritul n-ar fi fost nimic
Daca nu ar fi fost lutul,
Toate-n lume nouă zic
Că el este începutul.

O. țarină în mormînt,
Iată tot ce mai rămîne !
Viața astăzi, moartea mîne,
Rouă ce se duce-n vînt !

Deci mai bine scurtul trai
Să-1 petrecem în plăcere,
Să-1 prefacem noi în rai
Decît tartar de durere.

Cununați-mă cu flori !
Şi umpleți, umpleți paharul !
Cîntul, danțul şi nectarul
Să învite pe amori !

Voi să sec orice-ncîntare,
Să nu mai las în cupi vin,
Nici pe buze sărutare
Pentru alții care vin.

Aşa exprimă aicea a lor filosofie
Copilele rîzînde din vechea Idalie
Şi toți aplaudară pe marele-autor
Ce-a exprimat ferice o cugetarea-a lor.
Filosofie tristă, doctrină a durerii,
Ai caria discipoli sunt fiicele Cytherii !

El se înturnă-acasă. Acolo, izolat,
La dulcea sa Julia visează ne-ncetat.
Şi visurile sale ce fruntea sa înclină,
C-o mînă tremurîndă aşa el le exprimă :

A vieții mele lampă din zi în zi se stinge.
Slăbeşte sănătatea ! Şi eu mai trist devin !
Nimica nu îmi place, nimica nu m-atinge,
Plăceri, nici crudul chin !
Pe un mormînt d-acuma gîndirele-mi se-ngîn.
Nu este vindecare.
Vai ! vermele durerii a ros al florii sîn
Şi fruntea ei pe moarte se pleacă cu-ntristare.
în dam o udă roua şi boarele-o sărut,
Căci viața ei se duce.
Să mă gîndesc la moarte, căci moartea a-nceput.
Dar moartea decît viața nu este doar mai dulce ?
De moarte nu am frică ! Vai ! viața în dureri
Trecu făr de junețe şi fără de plăcere ;
Nainte de-a ajunge la poarta triştii seri,
Se-ncarcă a mea frunte de umbră şi tăcere.
Perdut-am pretutindeni amici şi simpatii
Căci le spuneam adesea să apere dreptatea
Şi adevărul ; ferea turbatei calomnii
S-a revărsat pe viață-mi în toată nuditatea.
Cu toate aceste răul la nimeni n-am făcut!
Am înecat asprimea,
Am suferit a lumii lovire, şi-am tăcut
Şi lacrimile mele nu le-au văzut mulțimea.
Şi dacă vărs eu astăzi un dor de mult ascuns,
Nu este slăbiciunea ce inima îmi stinge,
Ci este testamentul, ci este-al meu răspuns

La toate cîte-n viață de mine se atinge.
Mi-au ultragiat durerea, credinți mi-au fărâmat,
Mi-au vestijit şi nume, şi viață, şi plăcere,
Aceste mici ființe ce răul a fătat,
Cu formă omenească, cu suflet de vipere.
Eu voi trăi prin nume, cînd ele vor peri,
Insecte veninate !
Aceasta-i răzbunarea ce eu le voi dori.
Să piară în dispreţul în care-au fost fătate !
Nu ! nimeni, niciodată nu m-a văzut plîngînd
Sau regretînd cu lacrimi persoana mea lovită !
Am plîns cînd omenirea mi-a părut gemînd,
Cînd am văzut că lumea a geme este-ursită,
Cînd am văzut onoarea pronată de tîlhari,
Cînd am văzut virtutea o umbră, ficțiune,
Dreptatea privilegiu în mîna celor tari
Şi sîntele principe-i o speculațiune.

Julia, dulce rază de viață şi d-amor !
Ce-ai devenit tu oare ?
Fuseşi tu o părere, un vis amăgitor
Din hora grațioasă de vise trecătoare ?

O crudă insomnie urmează pe Conrad.
De multe ori, de gînduri cînd este-mpovărat,
Se primbla toată noaptea pe stradele lăsate
La spiritele nopții în aer legănate.
Trei oare, despre ziuă, Parisul obosit
De chinuri, de desfături, se pare adormit,
Această mare viață, ast gufru, acest haos
Atunci se întrerupe şi face un repaos.
Conrad e la Bastilia. Pe cerul de azur
Se-nalță steaua nopții cu aburi împrejur.
Pe creştetul coloanii ea pare că s-opreşte,
Ea pare că medita, ea pare că-i şopteşte.

Columnă ! Libertatea d-acuma s-a perdut
Şi tu stai în picioare, tu încă n-ai căzut !

Ca cele monuminte ce ne recheamă-un nume,
O faptă sau epocă uitată aici în lume !
Aşa mulți te salută ! Pe cît te voi privi
Nălțată, libertatea nu se va nimici.
Nu-mi mai vorbiți de charte ce timpul le răpune
A Francii libertate există-n națiune,
In legi, în datini, inimi, există în popor
Şi nimeni nu mai poate să stingă al ei zbor.
Aici a fost castelul sau cruda închisoare,
Locaş de suferință, de crime, de teroare,
Cu care tirania bătrîna, şovăind,
Se sprijinea pe cale la moarte-naintînd.
Hugu Aubriot, tu care castelul ai fondat,
Tu cel întîi în sînu-i fuşi prizonier de stat !
Conde şi cu Turene aici-au dat bătaie ;
A lui Orleans copilă, cu genele bălaie,
Scăpă aici frondorii, făcînd din acest loc
Pe trupele regale să cure plumb şi foc.
Dar cînd se îmbătase regala tiranie
De sînge şi de crime, în ultima-i orgie,
Poporul se rădică şi spulberă în vînt
Castelul de durere, schimbat într-un mormînt.
Columna lui iuliu p-acest tărîm apare.
Aici Conrad se-ntreabă ce bine-atît de mare
Schimbarea unui rege şi constituțiuni
Putut-a să producă superbii națiuni,
încît să-i nalțe-un templu d-atîta strălucire ?
Constituțiune, rege aduşi cu fericire,
Nu fuseră la urmă, la rîndul lor, surpați
D-acelaş mare popol, de-aceiaşi bravi bărbați ?

O singură idee ; dar mare, dar putință,
înaltă monumintul în care ea s-amintă ;
E restaurațiunea, e dreptul cel divin,
E slăbiciunea Francii, e barbarul strein,
Ce s-au învins aice şi popolul cu fală
A ridicat pe ele columna triumfală.

Amar acelor oameni ce nu au priceput
Ideea națiunii ! Cu toții au căzut.

Uitarea învelește în noaptea sa de ceață
Acei regi fără țintă ce s-au perdut în viață.
Nici regele de pace Louis Philippe zis,
Nici oamenii ce urmă la cîrmă pe proscris,
în luna lui februariu, n-au înțeles mărirea
Ideii ce născuse în lacrimi, umilirea.
Ei, mulțumiți odată ca să se vază mari,
Pe stîncile puterii, devin reacționari !
Un singur om cu care părea că însuși cerul
Conspiră, înțelege ideea sau misterul,
Răzbună națiunea trecutului dînd blam,
Răstornă și deșiră tractatul cel infam ;
El singur reușește... Va reuși el încă ?
Voința providenții atît e de adîncă !

Da, Roma în Bizanță acuma e schimbată !
Parisul nu mai este ce-a fost el altădată.
Prea mult el se ocupă a deveni frumos !
Se face el molatec, deșert și voluptos ?
El fuse altădată ca un drapel ce are
Vechi, plin de răni, dar ochiul privea în fiecare
O glorie trecută, un mare suvenir,
Din timpii de mărire ce popolii admir.
Colo se-nalță arcuri, columne, ce aminte
O sută de învingeri făcute mai-nainte ;
Dar unde este arcul ce-acum ar rechema
Mărețul Solferino, Malacoff sau Alma ?
Aceste stele plană pe domele-eterate
Mai sus, căci ele dară la popoli libertate.

Conrad se vestejește, și medicii-1 silesc
Să părăsească Francia. Amicii stăruiesc.
El pleacă-n Italia, și-n cale se gîndește
în ce loc să-și aleagă mormîntul ce-i zîmbește.
Imaginea Julii la Neapol îl chema ;
Cînd părăsi Parisul de plîns el se-neca.

Și-atuncea el exprimă în strofe plîngătore
Adio cel din urmă cetății-ncîntătoare
Ce legănase dulce copilăria sea,
Pe care el o lasă spre-a nu o mai vedea.

El saluta pe cale Savoia cea rîpoasă,
Geneva protestantă ce miră amoroasă
Grădinile poetici în lacul ei d-azur,
Din care Rhonul naște cu dureros murmur.
Era atunci cînd fiii umidii Britanii
Inundă munții Alpici ai recii Elveții.
Se varsă pretutindeni în unde infinite
Bărbați, femei, feciore cu bucle aurite.
Conrad salută Alpii trecînd pe la Simplon,
Vedere-ncîntătoare ! poetic Panteon
Al splendidei nature, delicii și minune
Ce-nsuflă încîntare și admirațiune.
Olympulperde raza divinii lui mîndreți.
Privești, respiri delicii, streine frumuseți.
Pasagi pe precipice teribile, și unde
Se-arunc și mor torenți cu gemete profunde ;
Ici, colo treci prin sînul a șase galerii
în stînci spăimîntătoare : tartare largi și vii,
Alungi pe niște plaiuri verzi și delicioase
De unde vezi alături păduri de brazi umbroase,
Măguri posomorite, al cărora contur
Cu neaua lor eternă se perde în azur.
Ici, colo dup-o rîpă pe altele plutește
Punți ; inima-ți îngheață cînd ochii tăi pivește
Prăpastia adîncă, misterios ascuns
în care omul încă în viață n-a pătruns.
Măreața Fresinone, superba galerie !
Aicea e cascada, torent în vijelie
Ce varsă zi și noapte un gemet dureros,
Armonie bizară, aspect delicios !
Persal te înfioară cu faima sa ce are !
Aicea avalanșa se surpă în turbare,
D-aicea la San-Marco, pasagi spăimîntător,
în care moartea-așteaptă streinul călător.

Aici se luptă omul cu apriga natură,
Pe care o supune prin muncă şi cultură.
Şi clima este aspră şi cerul îngheţat;
Dar omul e ferice ; aici e împărat,
Aicea este liber născut ca să domnească,
Să treacă visul vieţii, fără să se tîrască.
Aici, al lumii viţiu şi crude pasiuni
Ce turbură lumina umanii raţiuni,
Ce fac din oameni, popoli, apăsători sau sclavi,
Şi dintre toţi unelte tiranilor mîrşavi,
Nu turbură p-asti oameni în sînta lor credinţă
Că este altă viaţă, că este-o provedinţă.
De ce superbe Alpe, de ce eu n-am născut
în sînul tău ? p-o rîpă, locaş necunoscut,
La gemetul cascadii, ce trece fără nume,
Neavînd idei de răul ce plană peste lume,
Neavînd ambiţiune, nici griji, ce mi-am clădit
Regresuri pentru umbre ce ziua-a risipit ?
Aici cînd primăvara ar fi venit cu boarea
Ce smăltuie verzeţea şi scutură ninsoarea,
Cînd paserea ici,, colo blînd ar fi ciripit,
Cînd bruna viorelă pe stînci ar fi-nflorit
Şi-albinele în aer bătînd din aripiore,
La viaţa ce revine ar fi-ncercat să zboare,
Cu inima streină de orice suferinţi,
Şi mulţumind cu lacrimi înaltei provedinţi,
Ce omului dă spaţiu şi paserii cîntarea,
Insectelor aripe, naturii îneîntarea,
Pămîntului verdeaţă şi cîmpului miros,
Eu aş fi fost ferice, o zi aice jos !
Dar viaţa pentru mine n-a fost decît un nume !
Să-mi spuie mie-acela ce e ferice-n lume,
Din cei ce în oraşe termină viaţa lor,
Avut, sărac, om liber sau rob, sau opresor,
Născut să plane-n viaţă, născut ca să domnească,
Născut ca în ruşine, în crimi să se tîrască !

Salut, o, Lombardie cu lacuri încîntate,
Grădini desfătătoare, edene prefumate !
Acolo-i Veneţia ! Acolo m-am luptat,

Cînd leul lui San-Marco o zi a fărâmat
Barbarele lui lanţuri, cînd vechea republică
Avuse un om mare ! O, ţară feerică,
Ce rara frumuseţe molează ne-ncetat,
Imagine Cytherii, locaş de desfătat,
Tu care în Europa nu ai avut egală,
Miragi de paradise ce ochii ne înşală,
Dulci Elysee, fermec d-amor ! Olymp divin !...
Tu n-ai avut om încă mai mare ca Manin !
Curagi, putere, geniu, ştiinţi, virtuţi, credinţă,
Patriotism, onoare formau a lui fiinţă.
Cînd a trecut în viaţă el nu a cletenat
Al vanităţii clopot la şarlatani lăsat.
Un geniu se anunţă prin rară modestie
Şi numai slăbiciunea s-agită-n gălăgie.
Semeţ d-a sa putere, prin lume a trecut.
Italie frumoasă, puţin l-ai cunoscut!

Din vîrfu-acestui munte a Lombardii vale
S-arată sub parura deliciilor sale.
Al zilii zeu în spaţiu domină maiestos,
O mare de lumină se varsă voluptos,
Ferice-amestecate cu o supţire ceaţă
Ce cade peste lacul d-azur şi pe verdeaţă,
Pe palide muscele de var sau de granit,
Pe plaiuri răpitoare cu creştetu-nverzit,
Pe holdele rîzînde c-o mie de coloare,
Mai clare, mai închise, pătrate răpitoare.
Ochi, vă-mbătaţi voi încă d-aceste frumuseţi,
Căci mîne, mîne poate n-o să le mai vedeţi.
îndată-nchişi de moarte, nici o putere-n viaţă
Nu le va da lumina în nepătrunsa ceaţă.
Şi sufletul el însuşi, nemaiputînd primi
Nimica de la simţuri, va înceta d-a fi,
D-a se-ncînta de lucruri ce ar veni d-afară ;
Dar tot prin astă lege va înceta el iară
D-a suferi, d-a geme ! Te bucură acum,
Profită cît fiinţa nu se dizolvă-n fum !
Dar pentru ce vom plînge şi pentru ce vom geme
Şi pentru ce de moarte noi trebuie-a ne teme ?

Acel ce are teamă şi frică d-a muri,
Cînd ora se arată, nu merită-a trăi !
E laş cel ce păleşte cînd moartea crudă vine,
Şi tu sărmană umbră ce viața treci în chine,
Ce-a vestejit disprețul şi ura pe pămînt,
De trebuie să tremuri, nu este de mormînt,
Ci de această viață în care tu, sărmane,
Ai devenit victima de nedreptăți umane.
Cu orice preț, trăieşte ! îndură soarta ta !
Tîrăşte-te în humă ! Dedat a te pleca,
A te-umili, a geme sub mîna omenească ;
Şi fruntea ta plecată uitînd să mai roşască,
Şi inima-ți căzută, nemaibătînd mai mult
Cînd tiranii te-apasă şi robii te insult!

Văzuta-ți lacul Garda ? Benacus altădată,
Privelişte splendidă ce ochii voştri-mbată ?
Pulpanele din manta ce Alpii lasă-n jos
Alătură ferice ast lac delicios
Şi se termină-acolo p-o mare de verdeață,
P-o vale rizătoare, splendidă şi măreață.
Un şir plăcut de sate pe țărmuri se rădic,
Dau viață, animează locaşul feeric,
în ceață şi-n lumină scînteie Alpi şi vale ;
Tyrolul cel sălbatec cu creştetele sale ;
Şi lacu,-azur feeric, neperitor tezaur
De frumuseți divine, şi poleit de aur.
Colo e Desenzano, Solo, cu verzi grădini,
Edene prefumate, oasisi de viață plini.
Acolo este Sirmio, frumoasa peninsule
Ce în frumoase strofe a celebrat Catulle.
Aici avea el casa ; o urmă de ruini,
Arată ciceronii şi astăzi la streini.

Om peritor ! tu care disprețul vestijeşte
în țara ta ingrată, şi dorul te goneşte,
Vin pe aceste țărmuri, acest feeric vis,
Trăieşte, mori aicea, o, nobile proscris !
Fă-ți patria ta nouă ! căci patria-i oriunde
Poți să exprimi tu liber gîndirile-ți profunde.

Vizită lacul Lariu, tu care treci p-aici,
Cu țărmuri îneîntate, cu vile feerici,
Palate cu terațe de arbori din dulci clime.
Aicea e fîntîna ce o descrie Pline,
La Villa Pliniana. Vizită acel locaş
Ce se numeşte d'Este, castelul său trufaş !
încîntătoare Villă, frumoasă, pitorească
Ce fermeca, răpeşte vederea omenească,
Fecioară orgolioasă, ce florile-nconjur,
Şi cată cu mărire pe lacul de azur.
Aice în delicii molateci, amoroase,
Frumoasa Carolina cu genele-auroase,
Regină Engliterii, uitase rangul său ;
Amorul îi dezleagă regalul, splendid brîu
Cu mîna sa de roze şi-i varsă peste viață
Un fermec de plăcere, apoi a morții ceață.

Conrad cu răsfățare se leagănă pe lac. "
Cînd vîntul aromează, cînd valurile tac,
A nopții stea se-nalță sub doma azurie ;
Pe malul de la Uimo s-aude-o melodie
Duioasă ca suspinul amorului trădat;
E un amant ce geme ? O, nume încîntat!
O, simțimînt din ceruri ! O, dulcea mea Julie !
Ce te-ai făcut tu oare ? O, vin, surîde mie !
Căci inima-mi e tristă... prin raze dulci şi vii
Julia mea frumoasă, tu pentru ce nu vii ?
Nu eşti şi tu o rază ? Şi toate-aceste focuri
Nu sunt nişte răsfrîngeri, delicioase jocuri
Ale ființii voastre, o, june frumuseți ?
Cîntați, amanți ai vieții ! Cîntați, o juni poeți !
Mugiți suave valuri ! Voi, bălsămite boare,
Şoptiți în flori, în arbori ! Tresări, suavă floare,
în vîntul ce adoarme ! căci visul cel splendid
Ce ne prefumă viața, e fraged, e fluid !
Salut Milan ! tu, perla frumoasii Lombardii !
Cetate legănată de tineri melodii.
Un popol plin de viață în sînu-ți locuieşte.
Aici tot încă-i tînăr, tot încă înfloreşte,
Tot e vitalitate, energie, progres ;

O lungă suferință, sclavia mai ales,
Ea ce revarsă-n inimi amara laşetate,
Nu a putut să stingă a ta vitalitate !

Salut, măreață domă ! Nu este încă-n lume
Un edifici mai mare ! mai splendidă minune !
Din statue, din țepe ce porți, delicios,
S-ar face o pădure de marmur prețios.
Al lui Visconti nume s-a nemurit prin tine ;
Atunci cînd va începe epoca de ruine,
A doua rază-a vieții, a orice monumînt,
Cînd sub aceste boite va geme asprul vînt,
Tibaldi, Boromeo, Baveno, mîndre nume,
Vor rezista uitării, regină aici în lume !

O ultimă privire pe Arcul Colosal
Nălțat în aste locuri d-ilustrul caporal,
Menit să se înscrie pe frunțile lui vaste,
Ale lui Buonaparte strălucitoare faste ;
Dar unde se înscrise, o, timp nestătător !
Durerile acelui sublim învingător !
Ce s-alia cu moartea, regină vestejită,
Să schimbe fața lumii în crime-mbătrînită !

Măreață rămăşiță ! Columna lui Traian !
Cît gloria-ți încîntă pe un daco-roman !
Pe fața ta e scrisă historia Dacii.
Dar unde este timpul puterii, vitejii ?
Ce s-au făcut bărbații ce lumea dominau ?
Şi dacii ce aice genuchii închinau ?
Atunci cînd în arenă aceşti vulturi Carpatici
Se aruncau să lupte cu hearele sălbatici,
Să desfăteze asfel pe popolu-mpărat,
Şi p-un cezar, de vițuri, de crime degradat !
Poporul şi cezarii au încetat să fie.
Perit-au ca fantasme şi tu trăieşti, Dacie!
Columnii vechii Rome cu daci încumetriți,
Produseră un popol, un fruct a două viți,

Ce printre ani de lupte, de chine ne-ncetate
Păstrară al lor nume şi sîntă libertate.
Eu nu viu, o, columnă, Dacia să răzbun,
Nici să-ți însult durerea într-un limbagi nebun !
Icoana bătălii ce fața-ți învăleşte,
Amintă o mărire de care se mîndreşte
Columnul din Dacia, la care mai ales
El are atîta parte şi-atîta interes.
Dar trebuit-a oare, popoare biruite
De tine, să trăiască, să fie fericite,
Şi tu, trufaşă Roma, tu, doamnă pe pămînt,
Să nu mai fii în lume decît un vast mormînt ?
Şi ca cum ursitoarea, făcînd a ta perire,
Ar fi voit să rîză de vechea ta mărire,
Dînd capitală, sceptru din mîna de ciclopi,
Derîdere amară ! în mîna unor popi !
O, Romă strălucită ! o, mumă tristă, spune,
Tu ce-ai văzut copiii morți în corupțiune,
Ce s-a făcut țărîna atîtor mari bărbați ?
Luceaferi stinşi în haos şi de mult timp uitați ?
Virgiliu şi Horațiu, heroi ai poezii,
Şi tu, perfecțiune sublimă-a historii,
Tacite —• tu, ce-n lume rival n-ai cunoscut,
Ce ? dintre toți voi singuri trăiți ca în trecut ?
O, geniuri splendide ! azi ale voastre nume
Ca-n timpii vieții voastre răsună încă-n lume
Şi ne aduc-aminte de-atîți antici heroi
Ce-ar fi răpit uitarea de nu ați fi fost voi !
Intreabă,-ntreabă încă, columna maiestoasă
Să-ți spuie ce devine arena sîngeroasă
Şi popolul acela, ce-ncununat de flori,
Ajunse-a fi o turmă de leneşi cerşitori ?
Spectacole şi pine, cezarilor cerşeşte ;
A insufla dispreţul, el nu se mai roşeşte.
Amar acelor popoli ce în orbia lor,
A se hrăni prin muncă cred că se dezonor !
în ce loc fu grădina lui Luculus în care
Frumoasa Mesalină, în trista sa uitare,
Sărbătorea lui Bachus culesul unei vii,

Cînd june curtezane, cîntînd dragi melodii,
In piei învăluite ca turme de bacante
Săltau pe lîngă dînsa în danturi elegante ;
Cînd ea cu thyrsa-n mînă, cu părul despletit
Căzînd cu voluptate pe sînu-i înflorit,
Pe Silius provoacă c-o mie de delice ?
în care, mai pe urmă, silită să-şi ridice
Ea însuşi a sa viață, curagiul i-a lipsit ?
Şi cînd tribunu-îi plîntă în sîn al lui cuțit ?

Salut, o, Campanie, ferice *regiune l*
Locaş de frumusețe şi d-admirațiune !
Deja apare noaptea purtînd pe coamă-n joc
O urmă luminoasă de sărutări de foc
Ce soarele îi dase, deja ea adormise
Durerile umane prin prefumate vise,
Şi-n valul ei de umbră, mii suveniri veneau,
Mii de figuri, de nume, de fapte rari pluteau.
Acolo fuse Baia, locaş de desfătare,
D-amoruri, de delice, de dulce încîntare.
Aici veneau adesea cei mai superbi romani
Şi depuindu-şi masca lor de republicani,
Se dau fără de frică şi plină libertate
Plăcerilor impure d-amor, de voluptate.
Dar, vai ! acolo unde splendoarea a domnit,
Acolo unde fuse locaşul-mbălsămit,
Grădina încîntată şi luxul, şi puterea,
Azi ochii văd ruine, deşerte şi durerea !
Pe templul Cytherei, Dianii şi Mercur,
Ce se mirau mărețe în lacul de azur,
Azi creşte iarba tristă pe tristele ruine
Şi plîngătoarea nopții exală lungi suspine.
La poalele atîtor palate ce-au căzut
Se-ntinde lina mare sub cerul cel plăcut
Cu frumusețea-i rară, cu umeda-i răcoare,
Cu murmurile sale dulci şi legănătoare,
Ce parcă-aştept acolo să spuie dureros,
Cît omul şi-a lui faptă nu sunt nimica jos.

Acolo fu Misena, d-aici Conrad priveşte
Neapol în splendoarea ce-mbată, ce răpeşte ;
Pausilippena, coastă plutind în străluciri,
Şi golful de la Baia, cu-atîtea amintiri,
Acolo la tot pasul se naşte-o suvenire,
Şi fiece vedere îmbată-a ta privire.
Aici, bătrînii Romii, sub cerul fără nori,
Sub clima prefumată de arbori şi de flori,
Sub splendida lumină ce încîntase zeii,
Ziceau că sunt în lume cîmpiile Elyseii.
Palate grandioase cu mirți în împrejur
îşi legănară umbra pe valul de azur.

Dar unde fu Baule, palatul maiestos,
Domenul desfătării, locaş delicios,
în care se refuge superba Agripină
Şi zise celui care aici o asasină
Din ordinea lui Neron, la pînteci arătînd :
„Aici loveşte, sclave !" şi cade blasfemînd ?
Țărîna şi scoria, pămînturi răsturnate,
Un haos, o ruină, şi dealuri fumegate
Şi peste toate-acestea, fantasme ce plutesc
Cu mînile muiate în sînge omenesc !
Un ocean de crime şi glorii maiestoase,
Şi desfrănări impure, şi fapte mari, frumoase,
E tot ce mai rămîne din tot ce a trăit.
Priveşte, om, priveşte, al morții logodit,
Şi spune dacă viața merită atîta trudă
Ce tu îți dai în luptă cu soartea ta cea crudă !

Cei care niciodată acest loc n-au văzut,
Nu ştiu ce creatorul în lume a făcut
Mai splendid ! N-au idee de opera cea mare
Ce merită a lumii eternă admirare.
De cînd e cunoscută a lumii historie,
Acest loc se abate sub cruda tiranie.
Sunt două feluri numai de rele pe pămînt.
Ce însoțesc pe oameni din leagăn la mormînt.

Un fel de rele naşte chiar din a sa voinţă,
Celalt e aderinte cu trista sa fiinţă.
Acel rău care omul îl poate împăca
E acela care vine chiar din voinţa sa.
Şi omul nu voieşte să scuture odată
Ast jug ce îşi crează pe viaţa sa-ntristată !

Dar seara se revarsă pe Golful vast şi pur ;
Să stăm p-aceste ţărmuri ! ai crede-un vis d-azur.
Lumina şi cu umbra pe mare se îngînă ;
Pe cîmpul luptii umbra rămîne-ncet stăpînă.
Imagine a luptii aici în lume jos
Ce între rău şi bine urmează dureros !
A nopţii stemă d-aur nălţîndu-se pe munte,
O ploaie de lumină se varsă, face-o punte
De aur ce scîntie pe golful azurit
Şi tremură pe valul de boare încreţit.
La nord capul Misenii, la sud al Campanelei
Păreau că se înclină la răsfăţarea stelei.
Iscia şi Proceda, Caprea mai în fund,
Prin umbre şi lumină apar şi se ascund.
Departe în oceanul de umbră ce domină
în spaţiu, se revarsă o palidă lumină,
O flacără bizară ce joacă-n negru-i văl.
Vezuvul... Vîntul serii adie uşurel,
Te-mbată de răcoare, şi cerul de lumine
Şi paserea de cînturi, şi valul de suspine.
Şi toate-aceste focuri din cer şi din pămînt
Se miră-n sînul mării sub jocul unui vînt
Şi formă felurite imagine bizare.

O, climă minunată ! pămînt, eter şi mare,
Cum voi vă daţi ferice cuvîntul să formaţi
Această armonie, cu care îmbătaţi,
Cînd oamenii, cînd popoli, de secoli se deşiră ?
Au ei dar altă soartă ? Un alt, zeu îi inspiră ?

Un om urăşte omul, un popol pe popoare.
Ai crede că în viaţă un singur loc la soare
Există pentru oameni ! Vai ! orice naţiune
Formează-un cîmp de luptă şi de destrucţiune.
Şi cei ce vor să facă ferici pe naţiuni,
Le dă orice lumină bazată pe minciuni,
Pe fabuli, pe iluzii, ca cînd ar vrea să zică
Că omul e minciună şi viaţa lui nimica.
Cînd o să vie timpul cînd omul muritor
Să treacă scurta-i viaţă în pace şi-n amor ?
Oh ! daţi egalitatea de bine făcătoare,
Nu numai între oameni : dar chiar între popoare !
Ca orice naţiune ce are-o limbă a sa,
De libertăţi să poată de a se bucura
Ca orişicare alta ; avînd drept să trăiască
Ca cele mai puterici în viaţa omenească.
Tu murmuri, o, Europă, tu, care te făleşti
De civilizaţiunea ce zici că o doreşti !
Tu murmuri, căci robia şi dreptul celui tare
Sunt încă cartea vieţii pe ale tele-altare.

Luciţi, cer. apă, stele, şi lin vă legănaţi
în rîul cel de viaţă, d-amor, şi deliraţi,
în umbre şi în raze, căci blonda dimineaţă
Despică p-orizonte troienite de ceaţă
Cum rumena fecioară apare în grădini,
Despică nişte valuri de roze şi de crini.
Oh ! cît e de plăcută şi pură-a sa suflare.
Ai crede cum că viaţa e plină de-ncîntare,
Şi că de cînd există aici un muritor
N-a fost nici o lovire şi n-a plîns nici un dor,
Şi lacrima amară nu a venit să fane
Acele flori de suflet : speranţele umane !

O rochie vaporoasă se-nalţă către cer
Din mare, şi se perde în dulcele eter ;
Al zilii far o soarbe, şi umbra se avîntă

Luînd p-a sa aripă şi rugăciunea sîntă,
Şi-al florilor fecioarei prefum desfătător,
Şi vise, şi săruturi, şi aiurări d-amor.

Deşteaptă-te, frumoasă copilă, cu-ochi de foc,
Şi fă să înflorească de graţii acest loc !
Uneşte vocea-ţi dulce cu voci de filomele,
Cu rozele cîmpiii, cosiţele brunele,
Cu razele de soare, frumoasele zîmbiri ;
îngînă-a ta guriţă cu dulcii trandafiri !
Streinul te pîndeşte pe malul cel ferice,
S-admire frumuseţea ce străluceşte-aice
Şi care fără tine, tablou-ncîntător,
îşi perde al său fermec, strein, desfătător !
Dar cînd veni-va ziua cînd tu, calabreană,
în loc de flori pe păru-ţi, să porţi un coif d-aramă ?

Cît are ca să fie frumoasă această ţară
Cînd va peri lovirea şi tirania-amară !
Cît viaţa va fi dulce şi aerul plăcut,
Cînd orice suflet liber, uitînd al său trecut,
Va răsufla cu viaţa, puterea, libertatea,
Ce aduc aici în lume mărirea, maiestatea !

Venerea nu mai are p-acest ţărm fericit
Nici statue, nici templuri ; domnia-i a perit.
Dar teme-te, streine, de clima sa splendidă !
De via sa lumină ! Nu ştii cît e perfidă !
Vezi tu poporu-acesta de sclavi ereditari ?
El e victima climii şi frumuseţii rari,
Ce au aceste locuri, ce-nmolă energia,
Ce-nfemeiesc curagiul şi-mbătrînesc junia.
Cînd fiica Campanii, al ei braţ ţi-a deschis,
Devine Cytheree şi tu un Adonis !
Anibal în Capua o iarnă ai trecut
Cu marea ta armată, în desfătări perdut,

Şi sufletul tău tare a scuturat aice
Pe braţul frumuseţii de roze şi delice,
Puterea, energia ce-odată ai avut ;
în lupat ce se dete în urmă, fuşi bătut.
Amar acelor popoli ce se îmbăt de viaţă,
Ce cad în moliciune, delice şi dulceaţă !
Mărirea-i ca acvile ce nu se las din zbor
Pe roze, ci pe arbori ce-şi perde vîrfu-n nor.

Conrad cată să afle ce oare-a devenit
Frumoasa călătoare ce-aici a părăsit.
La întrebări ce face, nimic nu-i poate spune,
Ca cînd ea nu fusese decît o viziune !
împovărat de gînduri, el merge a vedea
înjururile mîndre ce-atît îi surîdea.

Salut a doua Romă ! Capua renumită
Prin frumuseţe rară, streină, neauzită,
Locaş de eleganţă, moleţe, încîntări,
D-amor şi de delice, delir şi desfătări.
Un Elyseu odată şi astăzi o ruină !
Colo fusese lunca umbrită d-o grădină
De pini, melezi, de thuia, platani, olivieri,
Mirţi, portocali, oceane de flori de primăveri,
De roze, de iasmine d-o speţie răpitoare
Servind la fabricarea celebrelor odoare.
Tir, Roma şi Carthaga păleau în faţa sa ;
Granit, astuc şi marmur aicea le-ncadra
Cu aurul şi argintul, o artă minunată
Pe pieţe şi palate, pe templuri altădată.
Dar unde fuse strada pe care se plimbau
Frumoasele capuane, cînd umbrele cădeau,
în grupe graţioase ca raze de lumină
Pe valurile mării cînd luce luna plină ?

Vedeţi această veche şi splendidă cetate,
Pompea cu mari teatre şi magnifici palate,
Cu templuri renumite, ce s-au găsit aici
De lavă coperită din timpii cei antici ?

Tot este ca în ziua cînd ea peri-n scorie,
Ai crede că ospeţii s-aşteaptă să revie ;
Pe strade ici şi colo vezi urma unui car
Ce parcă ieri trecuse şi te uimeşti amar !
Vezi, omule, priveşte şi înţelege bine
Acea ursită tristă ce este pentru tine !
Nimica nu e stabil aicea pe pămînt.
Tot ce înalţă omul ca ceaţă pere-n vînt.
Popoare, dinastie, cetăţi, lucrări mărețe
Sunt pentru-o zi în viață ! o zi de tinereţe,
Maturitate, apoi cădere şi mormînt.
Pămîntul se întoarnă în fine la pămînt.
Tu, ce te-adăpi în viaţă cu ferea-ambiţiunii,
Om, fiu al ameţelii şi al destructiunii,
Cunoaşte-te odată şi nu mai, chinui
Această omenire voind a te-ntări.
Tu, fragedă fiinţă, tu, slabă jucărie
Ce a creat natura în ore d-ironie !

Sorante, ţărm ferice ce a văzut născînd
Pe bardul Erminii, apare înotînd
în valuri de lumină c-o faţă încruntată
Sub care geme marea de vînturi legănată ;
Cu ceilaltă faţă, cu fragede grădini
De flori desfătătoare, cu arbori de dulci climi,
Imagine ciudată a vieţii lui aice,
A vieţii acestui geniu, şi tristă şi ferice !

în faţă cu Sorante, Caprea te invită. '
Aici trăia Tiberiu cu neagra sa suită
De desfrînări ignobili, şi se-mbăta de crime.
Dar prin acele june şi candide victime
Ce-aicea el tîrîse spre a le vestiji,
O nobilă romană preferă a miiri
Decît să piarză onoarea, şi-n suferinţă moare
Lăsînd în urmă fapta cea mai strălucitoare.
Cu raza nemuririi, poeţi, înconjuraţi
Ast nume de femeie şi dulce-1 cuvîntaţi !

Din vîrful lui Calora se vede-ntinsa mare,
De unde ochiu-atinge o vastă depărtare.
E oara cînd lumina şi umbrele să joc,
Atunci cînd cursierul cu coamele de foc
în mare se cufundă şi lasă o cărare
De purpură şi d-aur pe azurita mare.
Aşa precum un geniu ce-a strălucit în viaţă,
Cînd se înturnă-n moarte, pe umbră şi pe ceaţă,
Depune dupe dînsul o urmă de luciri
Şi face ziuă încă, nenumăraţi zefiri
Plutesc p-aceste brazde de raze colorate,
Le dau mişcare, viaţă şi forme încîntate.
Colo se-nalţă insoli pe cîmpul azurit
Cu briul lor de spumă pe ţărmuri rînduit,
Ai crede nişte grupe de nor ce se iveşte
în spaţiu, şi de raze pe margini s-aureşte.
Pe azurita vale, zefirul impetuos,
Rădică cu aripa-i al mării val spumos,
Ce murmură şi fuge şi pere-n depărtare.
Atunci această lină şi voluptoasă mare
Refletă-n sînu-i splendid eterul azurit
Cu focurile sale, imagin infinit
De străluciri ce omul le vede şi admiră
Şi nu le înţelege ; şi-n dorul ce-1 deşiră
înturnă iară ochii spre cotul de pămînt
Pe care-a lui ursită la al durerii vînt
L-a pus legat cu lanţuri ca pe un Prometeu
Ca răul să deşire ficatu său mereu.

Departe merge ochiul ; din astă-naltă stîncă,
Dar astă vastă ţară ce-o locuieşte încă
Un nobil popol, are un mare viitor.
O climă prea plăcută, un cer prea-ncîntător
îmbată şi molează această naţiune,
O face sclavă-a vieţii ! Dar vino tu şi spune,
Tu, geniu vechi al Romii din timpii de mărire !
Pe cînd vărsa-i pe lume atîta strălucire,
Prin armele ne-nvinse, pe cînd tu dominai
Pe lume ca un soare şi voia ta dictai
Popoarelor streine. Această climă dulce,

Ast cer ce-n frumusețe şi încîntări straluce,
Erau mai puțin oare plăcuți, încîntători,
Robeau mai puțin viața acelor muritori ?
Natura-i tot aceea ; frumoasă, seductrice,
Dar omul nu mai este ; el s-a schimbat aice.
în datini, instituții, în legi e crudul rău,
în suflete... robia streinului călău,
A vestejit prin viciu a sufletului floare.
Dar viața se înturnă la tine zîmbitoare,
Să ia posesiune de vechiul său domen ;
Un nobil foc încinge ast popol încă demn
De viață, de mărire, de glorie, putere,
Căci popolul ce dete-atîtea vieți, nu pere.
De tine-mi este teamă, o, tristă țara mea,
Să nu peri, tu, născîndă, tu, ce surîzi abia
La viață, la mărire, tu ce streinu-înclină,
Loveşte şi privează de viață, de lumină,
De libertate ! Oh ! triste sunt semnele ce par !
Copiii tăi îți umplu paharul cu amar !
în schimb cu o putere mai tristă decît moartea,
Ce lor le dă streinul, el îți aspreşte soartea,
Acela ce promite a te lovi mai rău,
Acela se rădică, o, țară,-n tronul tău.
Şi cei care te apăr şi zic să-ți dea dreptate,
Putere, viață, bine, mărire, libertate,
îndată ce apucă puterea ce rîvnesc,
La rîndul lor te pradă, te umil, te robesc !
Neamicul tău, o, țară, e chiar al tău stăpîn,
Acel guvern ce vine cu nume de român,
Ca să-ți ridice viața, voința, libertate !
Tu, popol ce pleci capul cu tristă laşetate,
Tu, ce te faci unealtă acestor cruzi tirani,
Ce singur faci să nască durerea ta de ani,
Tu nu meriți o soartă mai bună, deci primeşte
O soartă, vai! de care un sclav nu mai roşeşte !
Iar voi ce-aveți un suflet mai nobil şi mai viu,
Ce stați în adormire ? Te scoală, nobil fiu
Al vieții, şi răzbună, cu armele în mînă,
Onoarea, libertatea şi patria română !
Din nobilul tău sînge vărsat de trădători,
O să renască viața acestor țări surori !

Vi

Dar mă duceți pe mine, amici, acolo unde
Mormîntul lui Virgile în umbră se ascunde !
Acesta e mormîntul divinului bărbat ?
Om mincinos, îmi spune, să fie-adevărat,
Sau tu i-ai dat ast nume să speculi călătorul
Credul ? Căci lăcomia domină muritorul
Şi-1 face să trafice cu tot ce e mai sînt !
Cu tot ce este-n viață şi chiar cu un mormînt!
Dar douăzeci de secoli nu au putut produce
Un alt Virgile încă, o, nume pur şi dulce !
Cu toate-acestea-n timpul în care ai trăit,
Virgile, al tău geniu toți nu l-au prețuit.
Zoili, reptile crude ce varsă-al lor venin
Pe tot ce străluceşte, pe geniu-ți divin,
Au revărsat disprețul, au pus mai sus de tine
Pigmei ce străluciră o zi prin moi festine,
Şi dispărură-n noaptea de unde-au fost născut,
Ca licurici ; uitarea pe dînşii au trecut.
Şi marea ta figură din secoli se rădică
Ca soarele pe umbre, eternă, magnifică !
Amar acelui care în nobila-i menire,
în lupta ce îi face o mizeră pornire,
Ce pizma-nflăcărează, de viață dezgustat
în fața nedreptății, nu vede depărtat
Posteritatea mare ce-i zice : înainte !
Eu te răzbun pe tine dincolo de morminte !

întocmai ca pictorul ai aşternut dulci flori
Sub albele picioare ale blondii aurori ;
Făcuşi ca să coboare pe auri legănate
Prefumele de roze din cîmpuri eterate ;
Şi zeele-amoroase pe aburi luminați,
Pe carul de ivoriu, cu cai înaripați,
Lăsînd pe vîntul dulce cosița plutitoare
Să valure pe umeri ca razele de soare,
Cînd blonda auroră deschide strălucind
Cu degete de rouă palatul de argint,
Tu ne rădici în cîmpul eterului ferice
Şi-acolo-al nostru suflet s-adapă cu delice
Din flacăra divină ce-o bea 1-al ei izvor ;

Făcuşi ca să pălească sublimul cîntător,
Creaşi o frumuseţe d-o rară strălucire,
O tînăra regină a caria iubire
Ca flacăra se-ncinge, consumă viaţa sa,
Iubeşte, geme, moare şi face-a lacrima.
In urma vieţii tele un altu-a cumpărat
Delicioasa Villa cu splendidul palat;
Dar cumpărat-a oare şi geniul tău mare ?
Nu ! căci oricare geniu e ca un arbor care,
Aprins în vijelie de focul din eter,
Lumină, se consumă, se-nalţă către cer,
Şi nu mai lasă-n lume decît cenuşa moartă
Ce vânturile suflă, urmînd amara soartă.

Vederea se delasă d-atîta ruinare
Ce află pretutindeni, d-această viaţă mare
Trăită altădată ; dar cîte cugetări
Nu se ascund în sînul acestor dărâmări !
O naţiune are o viaţă, a sa juneţe ;
Maturitate, apoi un timp de bătrîneţe ;
Amar acelui popol ce a îmbătrînit
Şi nu poate să zică măcar că a trăit!
Că a lăsat în lume o urmă de lucire,
De glorie, virtute, putere şi mărire !
Amar acelui popol ce pare-a fi ursit
Să moară înainte de a fi strălucit,
A-mbătrîni-nainte de a fi fost el june,
A vesteji-nainte d-a aduna cunune !

Sicilie frumoasă ! Ce multă semănare
Poporul tău de astăzi cu popolul meu are .'
Spiritual, afabil, dar foarte amărît,
De clase feodale, de un sistem urît
D-administraţiune precum şi de dreptate.
Tot ce-ai avut tu mare, în viţiu se abate !

Dar unde-i călătorul ? Trecut-a înainte ?
Sau a găsit repaos în tristele morminte ?

El este la Caprea, aici-a-nchiriat
O casă ; şi acolo molatec legănat
De fremetul de vînturi, de murmura de valuri,
Contemplă lata mare din aste mîndre maluri.
Ea singură-i amica ce în al său locaş
Privirea-i întristată răsfaţă drăgălaş ;
Ea singură îl poartă pe unda-i azuroasă
Şi-1 lasă să se joace cu coama ei spumoasă.
Julia nu mai este ; el nu va mai vedea
Suavele ei bucle pe umerii de nea,
Pe ale căror valuri de graţii răsfăţate
Un ambru ce încântă unda eu voluptate ?

în stânca ce se-nalţă din undele lichide
Au locuit in scorbori sirenele perfide,
Frumoase-Aheloide al căror dulce cînt
Ca muzica divină se auzea prin vînt.
Tiberiu ! Ce rapoarte se află între tine,
Tu, ee-^atrăgea-i aice în lubrice festine,
în lubrice desfături atîtea inocinţi,
Şi între-aceste crude şi ideali fiinţi?

Deşteaptă-te, o, muză, şi vin de tipăreşte
Cu ferul răzbunării ast nume ce răneşte,
Insultă, înfioară auzul pe pământ,
Acest bătrîn impudic, acest hidos mormînt!
Tiberiu, prin cinismu-i, prin crime şi orgie,
A rădicat la tronu-i oricare infamie.
Dar daca crudul monstru merită pedepsire,
Tu, popol mare-al Romii, nu vei avea scutire.
Ştii tu că suveranii domnind pe-acest pămînt
Sunt ceea ce supuşii, ce popolii lor sunt!
Cînd popolul merită să fie în sclavie,
Schimbaţi orice guverne şi orice dinastie,
Daţi libertăţi, daţi drepturi şi tot ce s-a visat,
Şi despotismul încă rămîne nemişcat.
Amar acelor naţii ce-aspir la libertate
Cînd viciul există în tristele lor date !

P-oceane de verdeață cîmpiile-ți plutesc,
Şi văile-ți umbroase de flori se-mbălsămesc.
Ai tăi munți sub verzi arbori perd ale lor picioare,
Şi creştetul lor varsă torinte arzătoare,
Ca cînd lumina zilid şi-a nopților luciri
Nu ajungeau s-arate atîtea străluciri.
Tireniena mare ca-n zilele trăite,
Scînteie sub poleiul de fermeci infinite,
Şi norul nu cuteză p-oceanul de eter
Să turbure lumina ce varsă al tău cer.
Dar Villa lui Ciceron a spulberat-o vîntul.
Cumanum nu mai este, tot a-nghițit pămîntul,
Şi lucruri şi persoane ! Ici, colo un granit,
Un marmur ne anunță un timp mai strălucit,
Dar nu şi mai ferice ! Orice nefericire,
în aste locuri are a sa-mpămîntenire.

Priveşte, fiu al morții, cum toate per în vînt !
Cunoaşte-a ta ursită aicea pe pămînt !
Şi încetează-ați face un leagăn de speranță
Ce a minciunii mînă pe vise îl balanță.
Cu toate-acestea încă tu speri, om rătăcit,
Să afli-n cer un bine ce-aici nu ai găsit !
Trufia, laşetatea, calculul îți dictară
Ca să creezi în ceruri o viață-imaginară ;
Tu vei trăi, sărmane, atunci cînd vei lăsa
Mărinimoase fapte a spune urma ta.
Aici, aicea este această nemurire
Ce tu visezi aiurea, aici e pedepsire !
Aici e recompensa de tot ce noi lucrăm
în lauda sau ura ce aici noi merităm.
Tu te-ai născut a trece mîndrit în vanul nume,
Tu te-ai crezut de altă natură jos în lume
Decît acele alte ființe ce trăiesc ;
Ți-ai dat prin uzurpare, ceva dumnezeiesc ;
Cînd tu eşti o maşină, mai bine dezvoltată,
Şi d-opotrivă morții ca toate condamnată.
A ta chiar laşetate, în setea de-a trăi,
Ți-a insuflat credința că-a pururea vei fi.
Şi interesul mizer d-a ține în robie
Aceste turme d-oameni, sub cruda-ți tiranie,

Exploatînd credința, lipsită de cuvînt,
Dai celoralți eterul, tu iei acest pămînt,
Aşezi societate, civilizațiune,
Doctrini, filosofie, pe vise şi minciune.

Aşa Conrad gîndeşte şi trece zile, nopți
în dulcile concerte ce fac aceste şopti
De vînturi şi de valuri, în splendida privire
Ce-i oferă natura să-i facă mulțumire.
Dar sănătatea fuge. Deja el, ca un brad
Ce-a despicat securea, se-nclină întristat.
O frigură hectică consumă-n toată seara,
Un trai ce se topeşte în focul său ca ceara.

Acolo la fereastă el oarele trecea
Privind măreața mare ce ochii îi răpea.
El îşi aducea aminte imaginea Julii,
Trecînd strălucitoare în umbra vijelii.
Un medic ce nu ştie să vindece-al său dor,
Ia lîngă dînsul rola d-amic şi confesor.

O noapte el nu doarme. Era o noapte plină
D-o rară frumusețe : o mare de lumină !
Te fă frumoasă, noapte ! zicea Conrad răpit.
Tu eşti cea mai din urmă ce poate mi-ai zîmbit,
Ca tînără mireasă în ziua nunții sale,
Te-arată-n strălucirea deliciilor tale !
Revarsă-un rîu de aur pe sînu-ți de eben !
Prefumă-a ta suflare din ast frumos eden !
Să te mai văz o dată în toată frumusețea !
Cu tine încetează şi viața, şi junețea,
Şi dulcile speranțe ce-atît eu am visat
în sînul tău adesea ferice legănat!
Şi tu, domnie-ntinsă cu fața azuroasă,
Şi tu, ca niciodată te fă acum frumoasă !
Desfăşură în noapte tezaurii cereşti
De fermece nestinse, sub ochii omeneşti !
îmbracă-a ta tunică de umbră şi lumină,
Opreşte valul dulce ce-n calea sa suspină !
Voi, ceruri fără margini în spațiu, firmament,
Fiți martori ! Voi a face funebrul testament.

Ce fuse-această viață ! ast vis de suferire
în care-iluziunea-i unica fericire !
în care vulgul luptă să-adune avuții,
Savantu —, artistul, fiul suavii poezii,
Ostaşul prada morții, se luptă să adune
P-a glorii cărare frăgilile cunune !

Eu te iubeam pe tine, o, glorie unică,
Adevărată viață, ce o destină-amică
Păstrează dupe moarte acestui om d-o zi !
De sînta-ți nemurire voiam eu a trăi.
Dar viața mea se scurse fără de tinerețe,
Un vis de suferință, un leagăn de tristețe !
De raza nemuririi orbit, mizer atom,
Beat de iluziune, uitam că sunt un om.
Dar care este fructul ce am cules în cale,
Trecînd cu valul vieții prin astă tristă vale ?
De vom lăsa d-o parte un număr ne-nsemnat
De inimi generoase, ce calea şi-au semnat,
A lumii historie de rele se formează !
O rază de virtute trecutul însemnează
Ici, colo ; dar o mînă cutezătoare-n rău,
împinge-umanitatea, zdrobită-n drumul său,
O dă în moştenire corupții barbare
Şi imoralității, o dă-n a lor prădare.
Virtutea nu primeşte un nobil onorar ;
Zdrobită pretutindeni, ea plînge cu amar
Şi-nturnă în tăcere la cer a sa privire
Văzîndu-se streină de orişice zîmbire !
Eu am privit sub vălul acestii triste vieți
Şi inima perdut-a iluzii, tinereți.
Colo stă inocința de oameni condamnată ;
Colo e probitatea de toți calomniată,
Ce pleacă a lor frunte şi n-au apărător.
Ici viciul prin intrigi, fiind triumfător ;
Speranțele-nşelate, voind a face bine ;
Şi inima zdrobită hrănită din suspine ;
Nici un surîs nu naşte pe buze,-n nici un loc,
Decît ca să-1 urmeze o lacrimă de foc !
Să nu-mi vorbiți de bunuri pe ceilaltă lume,

Divine recompense, nu sunt decît un nume,
Minciună născocită de fericiți, de tari,
S-adoarmă-aceste turme de sclavi ereditari '
Sus totul e plăcere, delice, încîntare,
Cînd ochiul nostru vede ordonatorul mare
Al sferelor divine, chemîndu-le-a mişca
în spațiu, şi se mişcă etern la vocea sa !
Jos tot ni se arată un şir de suferințe,
O tristă țesătură în rele şi ființe,
Ai crede că acela ce p-oameni a născut
Nu este autorul acelaş ce-a făcut
Din haos universul, princip a tot şi-a toate,
Trăind d-a lui esență, acela care poate
Să germe sau să spargă mulțimile de sferi,
De lumi nenumărate, dînd forme, dînd puteri,
Mişcări, compuneri, viață p-o lege de dreptate,
Atît aceste două lucrări sunt depărtate !

Dar să ascundem răul ce lumea a coprins,
Sub roze-amăgitoare, căci omul slab învins,
N-aude cu plăcere de nimicia sa !
în vise iluzorii lăsați-1 a plana !
Crutați o conştiință în rătăciri născută !
Nefericirea-ncepe cînd este cunoscută.

O, rară frumusețe ! stea dulce, mincinoasă,
M-ai amăgit pe mine ! Vai ! tu, aşa frumoasă,
Aşa de-ncîntătaare, să-mi faci atîta rău ?
Pe norii vieții mele păruşi ca curcubeu
Desfătător şi viața îmi pare-atunci frumoasă ;
Dar raza ta se stinse în noaptea neguroasă ;
Revine vijelia, reia turbatu-i zbor.
A fost, dar, o părere, un vis amăgitor,
Julia mea, ideea suavă-ncîntătoare
Cu formă-atît de dulce şi de strălucitoare,
Să facă şi mai tristă a vieții mele ceață
Această noapte neagră ce se numeşte viață.
Ce ? ochii tăi, Julia, atît de dulcitori
N-au lacrimi ca să verse pe triştii muritori ?

Ce ? inima ta dulce nu are pietate
De cel ce te adoară şi părăsit s-abate ?
Cînd te-am văzut, frumoasă ca albul trandafir,
Perdută cu delice în vălul tău de fir,
Tu m-ai răpit ! Un dulce delir atunci mă-mbată.
Era amoarea sîntă, pudică şi curată ;
De ce dar, o, Julia, chiar sufletu-ți divin
Acuma ocoleşte pe tristul pelerin ?
Curînd a morții mînă amar îmi va atinge
Un păr ce nu albise şi viața-mi se va stinge.
Aş fi voit, Julia, ast vis visat de zei,
Cu mîna sa de roze să-nchidă ochii mei.
Şi-o lacrimă curată căzînd pe a mea față
Ca roua aurorii ce florile răsfață,
Să facă în momentul celui din urmă chin
Să cuvîntez ferice pe somnul cel divin !

Sorante mă distrează, o, dulce cîntător,
In neagra închisoare, răpit d-un sînt amor,
Tu aşteptai să fie frumoasa-Eleonoră,
Cum cel ce geme-n noapte aşteaptă-o auroră,
Credeai s-auzi un fremit de rochie de satin,
O voce-ncîntătoare ca himnul cel divin,
Credeai să vezi figura-i, cerească şi frumoasă,
Pe fruntea ta pălită lăsîndu-se-amoroasă
Ca floarea ce se-nclină sub suflul de zefir ;
Această frumusețe ce-n dulcele-ți delir,
In dulcea-ți nebunie, lăsase ca să cază
Din ochii ei pe tine o drăgălaşă rază.
Dar sora lui Alfonzo, o, Tasso, a roşit
Un bard ca să iubească şi asfel n-a venit.
Mori în singurătate ! Eu voi muri ca tine.
Dar fără de cunune, necunoscut de nime.
O, Doamne ! tu ce-n lume mi-ai dat durerea mie
Şi-o viață-atît de scurtă, fă-mi pe a mea Julie
Să-o văz o dată încă-nainte d-a muri !
Dar, vai ! nici o dorință nu mi se va-mplini !
Sunt singur eu în lume. E trist cînd tot se curmă
Şi nu am cui a spune adio cel din urmă !

Venirea mea în viață aduse sărbători,
Uspățuri rîzătoare, săruturi, baluri, flori.
Părinții şi oaspeții îmi salutau venirea
Şi îmi urau în viață cu toții fericirea.
O mumă iubitoare, gîndind la viitor,
In lacrimi fericite vărsa al ei amor.
Dar astăzi, la plecare, sunt singur eu în viață
Şi nici o mînă dulce nu vine, nu răsfață
Această frunte tristă în tinerețea sea.
Ce am făcut, o, Doamne, să merit soartea mea ?
Abia în floarea vieții, vai ! moartea mă consumă.
Acesta-i viitorul ce îmi visa o mumă ?
Şi nici un sîn simpatic să vărs al meu dor mut !
Oh ! nimeni, nimeni ! Doamne, dar ce rău am făcut ?

O damă învelită în casă-atunci apare.
S-opreşte şi aruncă pe dînsul o cătare,
Ridică vălul; asfel cînd norul a trecut
Apare-o vale verde în ploaia ce-a căzut.
Julia cu-ochii-n lacrimi în toată frumusețea,
Dar palidă şi gravă, ea luptă cu tristețea.
„Consortul meu, îi zice Julia lăcrimînd,
Muri, luai atuncea un loc în acest rînd
Pios de caritate, să poci a-ți da vegherea
De care ai nevoie şi să-ți alin durerea".

O mumă, soră, soață nu i-ar fi dat cătarea
Ce dete-această damă acelui ce chemarea
Era decisă-n ceruri. Ea, neputînd scăpa
De moarte, pe amantu-i, la suflet cugeta.
Ii face moartea dulce şi-n sufletul lui pune
Un balsam de credință şi de religiune.
Zi, noapte ea veghează la patul lui Conrad.
Şi frigura lui trece, el lasă al său pat,
Pe care îl udase cu lacrimi de durere
Atîtea nopți trecute în gînduri şi tăcere.
Dar corpul lui se stinge în tinerețea sa,
Ca floarea ce s-abate ; un om îl rădica
Şi îl purta în brațe ca p-un copil, el care
Era măreț ca bradul şi ca granitul tare.

Figura lui e tristă, pe chipul său pălit
Domneşte o roşaţă ca rozi ce-au răsărit
Pe tristele morminte. Julia ce-l priveşte,
întoarce ochii-n lacrimi. Acum ea îl iubeşte.

Era atunci cînd carul de flacără coboară
Din culmea cea mai-naltă ; răsfăţătoarea boară
Se joacă pe surfaţa strălucitoarii mări.
Fecioarele din insuli, buchet de dulci visări,
Duceau pe cap panere cu flori încununate,
La port, cu fructe **dr**-aur, de purpur, prefumate.
Şi vasele în porturi destind larg vălul lor
Şi ies în sînul mării cu vînt favoritor.
Cînd lucrul lor se curmă şi vasul se avîntă,
Plăcerea între dînşii coboară, şi el cîntă
O dulce barcarolă, cu viers desfătător
In care totd-auna, frumoasă de amor,
O tînăra fecioară apare-nconjurată
De graţii şi prefume cu care ne îmbată.
O barcă-atunci pluteşte prin valuri ce murmur,
Cu velele întinse spre *grota de azur.*
Această barcă lasă delicioasa mare,
Vîslaşul strînge vălul şi-ntr-un pasagi dispare.
El întră şi s-afundă într-un umbros canal,
Traversă-un lac ce doarme, întâmpină un mal,
Un promentor de stîncă formînd o sală mare.
Conrad şi cu Julia respiră admirare
în faţă cu aspectul ce văd în împrejur :
Şi aerul, şi apa, păreţii sunt azur !

„Admiră, călătoare, ast fenomen unic,
Aspect de frumuseţe, sublim şi magnific !
Vezi ce crează cerul în tainele lui sînte,
A omului vedere ferice să încînte.
"Ştii tu ce este-aceasta, tu, om ce crezi să ştii
Ce nu ţi s-a dat ţie, a şti, de unde vii
•Şi unde mergi ?" îi zise Julia gînditoare.
Conrad înturnă ochii-necaţi de sînta-amoare
Pe faţa ei frumoasă, ce-noată în azur ;

I se părea atuncea că sufletul ei pur,
Sub astă nouă formă ce ne recheamă cerul,
Primise recompensa şi pătrunzînd eterul
Pe auri legănată în ceruri locuia.
O flacără divină al lui suflet ardea.
„Julia ! eşti frumoasă, îi zice cu-admirare.
Vai ! pentru-ntîia oară îţi cer o sărutare.
E sufletul ce-o cere, la sufletu-ţi frumos !"
Julia se roşeşte şi lasă capu-n jos.
Julia se arată atunci desfătătoare
Ca fructul cu o faţă curată de ninsoare,
Cu alta coperită de un ceresc purpur ;
Şi se-ngînau ferice sub ceaţa de azur.
Şi buzele-i devoară ca o cerească spuză
A lui Conrad murindă şi îngheţată buză.
Delicii şi-ncîntare ! în aerul cel pur,
în ceaţa azurita, un cuplu de azur,
îşi dau o sărutare, şi pe a lor figură
Albastră ca safirul, albastre lacrimi cură.
Te-mbată, tu, o, suflet, de un divin amor
Ce. n-are să roşască d-acel judecător
Ce se numeşte lumea ! Te-mbată şi delira !
Exală un sunet dulce ca o divină liră !
Cum două instrumente de muzică s-unesc
Şi fac o armonie, un himn d-amor ceresc,
Ei exprimau amorul divin ce îi devoră !

Cu moartea se înalţă această auroră
Eternă, fericită, ce nu are finit,
în spaţiul acela cu sori împodobit.
Căci este altă viaţă, o lege-aici supune
Tot ce trăieşte către a sa perfecţiune,
Nimica nu se perde, nici ce-i material,
Nici ceea ce e viaţă, ce e spiritual.
Aceea ce zici moarte, e numai transmutare,
Urmînd această lege de perfecţionare.
Tot ce aici se mişcă, plecînd de la planet,
Şi pînă la atomă, şi pînă la insect,
Ce ochiul nu distinge, îşi are-o misiune,
Un ţel ce se ghiceşte ; dar nu putem a-l spune

J

Gîndirea omenească îşi are-al ei hotar
Ce moartea îl ridică, şi slabul tributar
Al lutului atuncea cunoaşte ce în viaţă
Nu a putut pătrunde decît ca printr-o ceaţă.
Oh ! cîte infinite, nenumărate lumi
Coprind aceste sfere,-aceste mari minuni ?
Ast aer care umple un spaţiu fără fine.
In care tot trăieşte, sub forme aerine !
Sub forme nevăzute, sub forme ce privim.
D-o viaţă viitoare, să nu ne îndoim !
Cum vîntul risipeşte grămezile de nor
Şi ne arată cerul senin, strălucitor,
Aşa Julia suflă şi limpezeşte viaţa
Lui Conrad, prin candoarea, blîndeţea şi dulceaţa,
Şi prin religiunea ce varsă-n sînul său.
Conrad era ferice, credea în Dumnezeu.

Dar barca reapare pe marea ce străluce
Sub razele de soare ce cată să se culce.
Un aer plin de viaţă, desfătător miros
Sufla cu fericire în vălul fluturos.
Şi barca ca amantă ce-amantul împresoară,
Cu dezmerdări, p-o parte se înclina uşoară,
Cochetă, şi s-avîntă făcînd uşor un salt
Pe brazdele de aur, de purpur, de smarald.

Coboară, dulce noapte cu coama înstelată
De raze, vino încă, şi ochii mai îmbată
De frumuseţi ! Tu, lună cu discul poleit,
Te-naltă legănată pe norul aurit!
Şi tu, Vezuve, varsă o flacără mai vie !
Curaţi în ploaie d-aur pe dulcea mea Julie !
Zefirul se arată purtînd pe aripiori
Prefumele răpite din maluri de la flori ;
El face să tresară, să fluture-amoroasă
Pe buclele Julii beteala scînteioasă.
„Julia mea, îi zice Conrad, priveşte-acum
Acest tablou ! Vezi focul Vezuvului în fum,
Şi cerul plin de stele, şi luna ce se-naltă,

Cum pe cristalul mării se miră, se balanţă ?
Cînd mîna rece-a morţii răpi-va viaţa mea,
Şi-o noapte-atît de dulce tu vei mai revedea,
Plutind cu fericire p-aceste unde line,
O, dulcea mea Julia, tu vei gîndi la mine !
Curînd pe sînul morţii eu fruntea am să-nclin ;
Va fi uitat de oameni, streinul pelerin,
Uitat d-amici, de rude şi nimeni al său nume
Nu va şopti d-acuma nici în astă lume,
Nici zefirii, nici marea nu ţi-l vor repeta.
Dar tu, a mea Julia, tu nu mă vei uita !
Cînd vei vedea tu încă acele locuri sînte
Ce-am vizitat cu toţii, îţi vei aduce-aminte
De Conrad ! In deserturi, în marele ruini
Cînd vei turna tu ochii de frumuseţe plini,
Ei vor căta p-acela ce l-au văzut nainte
Acolo ; dar acela va fi, vai ! în morminte !
Ei nu au să-l mai vază. Atunci, Julia mea,
Ai tăi ochi în durere, de lacrimi s-or umplea."
El zice, şi Julia, ce mînile îşi fringe,
Ascunde capu-n sînu-i şi înecată plînge.
— „De ce aceste gînduri ? îi zice-atuncea ea.
Conrad, colo în ceruri noi ne vom revedea.
Acolo este viaţa, o zic, o cred ferbinte.
Nu ! sufletul nu pere cu lutul în morminte !
Conrad, ştii tu că omul implică un cuvînt,
Oricît ar fi de mizer aicea pe pămînt.
Născut aici să suferi sau ca să faci pe lume
Să sufere, ca moartea să aibă să consume.
Om, fiu al îndoielii, aici nu ai venit
S-adaogi numai lutul la lutul putrezit
Şi să hrăneşti cu dînsul flămîndele morminte.
Nu ! Scopul vieţii noastre se află mai-nainte
Decît această poartă ce o numim mormînt.
Nu ! N-ai născut tu numai ca să te faci pămînt
Atîta armonie, mărire în natură,
Cum a putut să fie cînd tu, o, creatură,
Să fii ursită-n lume, neavînd alt ce să faci
Decît să suferi numai şi în mormînt să zaci !
O plantă ce produce a sa amărăciune,

Vipera ce dă moartea, au încă misiune
In marea armonie chiar prin veninul lor ;
Şi tu, o rege-al lumii, tu, om cugetător,
Tu să nu ai nici una la templul armoniii,
Decît să-ngroşi o turmă lăsată tiraniii ?
Dar sufletul trăieşte, îşi schimbă forma sa.
Colo-n eterul dulce vom merge a plana
Cu formă mai perfectă, mai pură, mai divină.
O formă d-aer, poate, d-eter sau de lumină
Ce simte, ce trăieşte, se bucură sublim
D-eternă fericire şi de amor divin.
Acolo, lîngă bine nu vom găsi noi rele,
Nici moarte lîngă viaţă, nici neguri lîngă stele,
Ci dulcea fericire, imagi de infinit;
In lume fericirea e soare aburit."
Pe cînd vorbeşte asfel amanta sa divină,
Conrad pe sînu-i dulce răcită frunte-nclină
Şi ea îl strînge fraged şi mîna sa de nea
Se joacă lin în părul acelui ce murea.

Pluteşte dulce vasul şi boarea suflă-n vele ;
Scînteie-albastra mare sub ploaia sa de stele.
Şi luncile-eterate cu florile de foc
Plutesc strălucitoare, strein şi magic joc !
Vezuvul varsă focuri în aria senină
Şi unda ce primeşte văpaia de lumină
Răspunde printr-o ploaie de spumă şi fosfor
Pe urma care trage pe mare-un vas uşor.
Şi aerul ce varsă răcoare, balsam, viaţă,
îmbată-al nostru suflet cu magică dulceaţă,
îl scaldă-n universul ce-n raze s-a aprins,
Dar este-o tristă viaţă ce flacăra şi-a stins.
Colo ajunge barca la frageda Capree,
Şi oamenii dezbarcă un om mort şi-o femeie.

Caprea, o privire, şi fie cea din urmă !
Pe malul ce se pleacă p-a valurilor turmă,
Ce vin aici să geamă în nopţi de vijelii,

Un an locuitorii lichidelor cîmpii
Ne arătau o cruce de lemn şi cu mîndrie
Spuneau : aici repoză un fiu de Românie.
Aici o jună damă mult timp a suspinat;
Dar crucea nu mai este, mormîntul s-a stricat.

FINE

NOTE

Grota Caprea sau Grota d-azur este situată în insola cu acest nume. Nu se vorbeşte în antichitate despre dînsa ; în secolul nouăsprezecelea o găsiră nişte călători ce se scăldau pe acolo. Ajungi într-însa prin mare, dupe ce treci într-o mică barcă un pasagi plecat, strîmpt şi umbros, apoi un lac nemişcător, te cobori pe pămînt pe un promontoriu de stînci ce au nişte urme de lucrări vechi. Acolo te găseşti într-o sală întinsă unde toate obiectele, apa, aerul, pereţii, oamenii se văd albaştri ca azurul. Noutatea şi frumuseţea fără comparare a acestui fenomen atrag pe călători şi îi răpesc.

în călătoriile în Italia ce au să apară peste cîtva timp, cititorii vor găsi toate explicaţiunile numelor de care s-a vorbit în această poemă.

MARŞ DE RESBEL

Pe cîmpia mare, mare,
Oastea românească-apare.
Peste marea frunte-a ei
Arde ploaie de scîntei.

Şi stindardele uşoare
Fîlfîie măreţ pe boare
Şi s-avîntă la război
Ca dorinţe de heroi.

Cursierul nichezează,
Saltă, spumegă, fumează ;
Pare vînt nerăbdător
Ce ar vrea să zboare-n nor.

Tunul uruie şi trece.
Un fior de moarte rece
Enimicu-a răsuflat.
Muntele a răsunat.

Ceată peste cete vine,
Vin ca valuri de lumine,
Abia unele sosesc
Şi-altele colo murgesc.

Vulturii plutind ferice
Pe stindardele antice
Le arată în război
Calea vechilor heroi.

Bucuria arde-n faţă,
Fala inima răsfaţă.
Viaţa este-un fermec nou :
Sclavul s-a făcut herou.

Dulce este neatîrnarea !
Ea înalţă cugetarea,
Inima c-un fermec sînt,
Viaţa naşte din mormînt,

Pentru fii de vitejie
Moartea este datorie
Către ţara ce iubim,
Să-nvingem sau să murim f

înainte ! înainte •!
Cure sîngele torinte !
Din ast sînge într-o zi
Viaţa mare-o răsări.

Soarele din munţi răsare ;
Cerul mai senin apare ;
Toţi privesc pe luptători,
Lumea le-mpleteşte flori.

Iar p-un pisc de stîncă-umbroasă,
O trăsură luminoasă,
Ca un brîu de foc arzînd,
Face soarele născînd.

Hi

E ghirlanda aurită,
E cununa fericită
Sufletelor de heroi
Ce se uit cu drag la noi.

LA OSTAŞII ROMÂNI DE ASTĂZI

Măi, copii de românaşi,
Măi, băieţi, frumoşi ostaşi,
Inimi calde, iubitoare,
Dar cu arme-nvingătoare
Şi de ţară-apărătoare ;
Spaima vînzătorilor,
Mîndru braţ al ţărilor,
Ţării românilor,
Cuib al vitezielor ;

N-auziţi voi pe maghiar
Cum loveşte de amar
Fratele nostru ce plînge,
De un nume, de un sînge ?
Inima nu vi se frînge ?
N-auziţi voi că ei pun
Steagul ţărei, steag străbun,
Steagul ţărei româneşti,
Intre steaguri ungureşti ?
Şi că sînta noastră ţară
O numesc acum maghiară ?
Că această Românie
Este vechea lor moşie,
Şi că domnilor români
Le scriau ei ca stăpîni,
Ca să meargă spre-nchinare
La picioarele maghiare ?

Ştiţi cînd astfel ei scriau
Cum românii răspundeau ?
Cînd pleca oştirea-n grab'
Cu doamna lui Basarab
Şi pe valea din Carpat,
Unde curge Oltul lat
Murmurînd de mii de ani :
Daţi-mi sînge de tirani !
Cum mergeau spre închinare
La picioarele maghiare ?
Armele trăsneau sălbatic,
Soarele lucea roşatic ;
Mii de trupuri ungureşti,
Cai şi arme vitezeşti,
Steaguri, care, coifuri, zale,
Pe această mare vale,
Unde moartea încă plînge,
înotau în mări de sînge ;
Şi maghiarii, plîngînd soartea,
Răsuflau cu toţii moartea !

Arătaţi, vitezi ostaşi,
Toţi copii de românaşi,
Voi, mîndria bărbătească,
Voi, speranţa românească,
Că sufletul de eroi
Trecuţi, astăzi este-n voi !
Cei ce merg în bătălie
Pentru sînta Românie,
Şi se luptă, şi trăiesc,
Văd, se bucur, se măresc !
Cei ce mor în lupta sîntă,
Al lor nume se avîntă
Pe a veacurilor frunte
Ca şi stele mari, mărunte,
Ce lumină sus pe cer
Şi fac ziuă în eter !

MARŞ OSTĂŞESC

Colo oastea vrăjmăşească,
Cînd vedea p-a românească,
Se topea ca deasa ceață
Cînd răsare-o dimineață,
Şi fugea,, se risipea
Sub peptul ce o lovea,
Cum se sparge cu urgie
Norul rupt de vijelie.

Mai deşteaptă-te o dată
Tu ce-ai fruntea trist plecată,
Mîna ruptă crud de hiare,
Inima de griji amare !
Şi arată că robia
Nu ucide vitezia
Şi că sub al țărei soare
Neamul românesc nu moare !

N-auziți venind pe vînturi
Vocea celor din mormînturi
Şi vă zice cu mîndrie :
„Viața-i moarte în robie !"

Da, auz, auz cum vine
Printre hordele străine,
Mii de voci şi mari alarme
Ce răsună : arme ! arme !

Nichezări de cai prin fumuri,
Uruiri de care, tunuri,
Tobe, trîmbițe răsună,
Mii de bravi români s-adună.

Un ostaşu-i al morții mire
Insă splendida mărire,
A lumii împărătească,
Este-a doua lui mireasă,
Căci ostaşul care moare
Pentru țară este-un soare
Ce se culcă la apus
Şi răsare colo sus !

ȚARA NOASTRĂ MAI-NAINTE

Țara noastră mai-nainte,
Cînd cu inima ferbinte
Şi cu armele în mîni
înfrînase pe păgîni,

Era mîndră ; al ei nume
Răsuna măreț în lume ;
Chiar străinu-avea mîndrie
A se da din Românie.

România era tare,
Căci avea neatîrnare,
Căci lupta cu suflet mare !

Inima-i era nestinsă.
Şi cu spada sa ne-nvinsă,
Ea scria cutezătoare
Dreptul său 1-al vieței soare,
Peste fruntea vrăjmăşească
Ce venea s-o umilească.

Brațiul rănit pentru țară, '
Nu mai poartă jug, nici heară,
Fruntea ce spada sînțeşte
Biciul n-o mai umileşte.

Azi al țărei mîndru nume
Nu mai e nimic pe lume.
Cine vrea, îi porunceşte,
Cine-o calcă, nu-ntîlneşte
Decît capete plecate,
Decît brațe fărâmate,
Decît suflete secate !

în destul cu rele soarte
De durere şi de moarte !
în destul cu tirania,
Umilința şi sclavia !
Bate, inimă română !
Țară, armele ia-n mînă,
Să mai fii o dată mare,
Să te teamă fiecare,
Căci şi vieața este-un bine,
Fraților, numai cînd vine
Cu mărire, cu tărie,
Neatîrnare şi mîndrie.
Iar cînd vine-n umilință,
Fără țel, făr'de voință,
Cu-a străinului robie,
E mai bine să nu fie !

TÎRGOVIŞTEA

Tîrgoviştea adoarme pe vechile ruine
Ce-noată gînditoare sub umbre şi lumine.
în vale rîul varsă în sînul nopţii-umbros
Un gemet melancolic, adînc, plin de durere,
în aer luna plină pluteşte maiestos,
Aruncă pe ruine priviri de mîngîiere.

Vin tu în care dorul de ţară mai trăieşte !
Vin în palatu-acesta ce muşchiul înveleşte,
Dar să nu vii a plînge ca paserea de nopţi !
în aste locuri sînte cel laş n-are ce face,
Căci îndestule lacrimi aceste triste şopti
Făcură ca să cure în timpi de tristă pace.

Vin, vezi şi te gîndeşte ! Atîta strălucire !
Şi astăzi, vai ! atîta cădere, suferire !
Şi spune daca încă o zi a mai trăi
Nu este-o tristă moarte, cădere omenească ?
Consultă-aceste urme şi-nvaţă a muri
Cum au murit străbunii ca-n veacuri să trăiască.

Un turn stă în picioare pe vechile ruine.
El a văzut heroii şi faptele sublime
Şi pare că rămîne să spuie-n viitor,
La secolii ce cură, străbuna strălucire,
Să-ntinere speranţa acestui trist popor,
Zdrobit de tiranie, slăbit de suferire.

Colo a fost palatul ! Aici în noapte-adîncă
Heroicele umbre le crezi să vie încă ;
Crezi să auzi alarme de lupte peste plai,
Uruituri de care,
Răsunete de arme şi nichezări de cai,
Strigări de biruinţă ! Te simţi puteric, mare.

Crezi să zăreşti pe domnii mari în război şi-n pace
Trimişi de providinţă durerile să-mpace,
Crezi să zăreşti prin umbre, ca raze dulci trecînd,
Frumoase ca lumina, cu genele plecate,
Acele doamne mume, copiii învăţînd
Să moară pentru ţară şi pentru libertate.

în vale geme rîul şi pare că exală
în gloria străbună cîntările de fală
Şi vîntul ce ajunge din munţii depărtaţi
Şopteşte cu mîndrie nemuritoare nume
De domni heroi, luceaferi pe secoli revărsaţi,
Ce par făcuţi şă plane pe o mai mare lume.

NICOLAE BALCESCU

Poporul Românii jurase a se bate,
Să moară pentru țară și pentru libertate.
Dar turcii de la Giurgiu înaintau spre noi.
Ei au călcat țărîna străbunilor heroi !
Bălcescu ia de știre și-n lumea adunată,
De o sublimă falā așa pe toți îmbată :
— „Copii ai Românii, ai vechilor bărbați
Ce strălucesc în ceruri pe glorii legănați ;
Vrăjmașul ne insultă morminte și altare.
Să mergem, să combatem... Război și răzbunare."
El zice. Nici un eho puternic n-a răspuns.
— „Amar ! amar ! mai zise atunci de dor pătruns.
Uitată e amorea de suvenire sînte ?
Aceste june inimi schimbatu-le-a-n morminte
Cei ce-ngenuche țara, înalte creator ?
De este-aceasta moarte, o, Doamne, fă să mor !"
Atunci astupă fața în mînă și suspină,
Și nobilul său suflet aceste vorbe-exprimă :
— „Vai ! Dumnezeul țării acuma ne-a lăsat
Și chiar părinții noștri din cer ne-au blestemat ![a]

ȘTEFAN-VODĂ CEL BERBANT

1867

TABLOURI
Poezii noi

RADU DE LA AFUMAȚI

Sta în tronu-i domnul mare
Radu de la Afumați ;
Lîngă dînsul doamna pâre
Dulce cu ochii plecați.

Asfel lîngă bradul verde
Ce se-nalță pîn* la nori,
Dulce pare şi se perde
Iedera sub dalbe flori !

Solul turc aşa vorbeşte
— „Daca armele depui,
Viața ți se dăruieşte,
Spune daca te supui ?"

Doamna zice cu mîndrie :
— „Domnii țării, mari români,
Nu plec capul în robie ;
Mor cu armele în mîni !"

Căpitanii strig într-una :
— „Țara facă-se mormînt,
Dar să fie totd-auna
Al românilor pămînt !"

—„Dreptul ce-mi dă tronul mie,
Zise mîndrul domnitor,
Cere-o sîntă datorie,
Pentru tara mea să mor !"

De o nobilă urare
Tot palatul răsuna,
De la munte pin' la mare,
Moartea-n viață se schimba.

Şi cînd soarele răsfrînge
Raze d-aur, apuind
Pe cadavre, arme, sînge ;
Pe doi cai cu frîu d-argint,

Domnul şi cu doamna jună
Trec, privesc şi asfel zic :
— „P-acest sînge ce rejună,
Zile țării se ridic".

CETATEA DE LA CURTEA DE ARGEŞ

it

Vedeți acea ruină ca un învins balaur,
Ce încunună norii de purpură şi d-aur ?
Acolo pe castelul în pulbere căzut
Desfătătoare zile de glorii au trecut.
S-apropiau maghiarii, românii iau de ştire.
Sub poalele cetății defilă-a lor oştire.
Apune farul lumii şi razele-i bălaie
Alintă fruntea oştii sub arme în bătaie.
Dar Radu Negru-apare pe o terață sus,
Sub arme strălucite, de căpitani condus.
Aşa prin nişte stele luceafărul apare.
Aşa în capul turmei de cerbi vezi cerbul mare.
Şi oastea ce priveşte pe domnul mare-al său,
Zicea : — „O, ce mărire ! Ai zice-un Dumnezeu !
O, timpi de strălucire cînd domnii Românii
S-acopereau cu arma şi zaua bătălii !"
Dar pare doamna Ana, într-un regal vestmînt
Lucea de maiestate şi buclele-i în vînt
Pluteau pe albii umeri ca ploaie aurie,
Fugind din cuca d-aur pe manta purpurie.
Şi oastea încîntată de fermecu-i plăcut,
Zicea : -— „Aşa frumoasă noi nu am mai văzut!
Ea face să se-nalțe şi doamnă şi femeie.
Văzînd atîția fermeci, ai crede că-i o zee."
Şi soarele ce fuge şi luna ce venea
îşi dau o sărutare pe rîul ce mugea.
Prin ploaia lor de raze şoptind cu bucurie
Că cerul hotărîse românii mari să fie.

DRAGNA

La Păpuşa sus pe munte
Urcă cete de tătari.
La biserica din frunte
Scapă două fete mari.
Dar tătarii, dupe ele ;
Ele înainte merg,
Ca căpriţe uşurele
Printre petre urc, alerg.
Fug, şi coamele pletoase
Scînteind, pe vînt plutesc,
Parcă ar fi stele auroase
Ce se duc şi fîlfîiesc.
Iată-le ajung la malul
Unei rîpe drepte, adinei,
Unde-n fund suspină valul
Apei Bistriţii pe stînci.
Trec p-un colţ ce se înclină,
Peste smîrcurile mari,
Tremurînde se anină
Şi aşteaptă pe tătari.
Ele stau îmbrăţişate
Ca doi crini dezmerdători,
Două raze legănate
Peste fruntea unor nori.
Dragna are galben părul;
Dora are păr umbros,
Una cată dulce cerul,
Ceilaltă cată jos.

Vîntul suflă-a lor cosică,
Soarele le inundă.
Una braţul alb ridică,
Alta păru-şi înnoda.
— „Decît să ne facă roabe,
E mai bine să murim !
Să ne facem mii de zdroabe,
Dupe stîncă să sărim !"
Zic. Tătarii vin spre ele,
Să le prinză se pornesc.
Vergurile, uşurele,
Pe pisc cînt şi se-nvîrtesc.
Cînd tătarii calc pe stîncă,
Ele braţele-a-mpletit
Şi-n prăpastia adîncă,
Luminînd, s-au prăvălit.
Vocea lor eho se face ;
Numele lor s-a păstrat.
Dragna ! strigă cui îi place,
Dragna ! piscu-a răsunat.

DOUA UMBRE

Şedeam p-o rîpă neagră ce-nainta pe mare
Şi-mi adormeam vederea pe leagănul d-azur,'
Iar discul alb al lunii vărsa cu răsfăţare
Lumina-n împrejur.

Vedeam un hor de umbre prin visurile mele,
Fiinţe graţioase ce le-am văzut murind,
îndată ce născură, flori tinere, junele,
Abia îmbobocind.

Da, ele vin la mine şi joc răsfăţătoare
Cu păru-mi ce albeşte, în visele-mi de dor.
Au plete aurite ca razele de soare,
Au aripe ce zbor.

Sunt două între toate, fetiţe preursite
A-mpodobi mici încă al morţii trist lăcaş.
Vin mai adeseoare, ştiind că sunt iubite,
Vin, rid, cînt drăgălaş.

Din două, cea mai mică ai zice că-i o rază.
Ochi încadraţi de gene umbroase, înfocaţi !
Vederea mea răpită dorea plăcut să vază
Surîşii delicaţi.

în buze-i al ei nume suna cu fericire :
Virginia ! cînd muma pe braţe-o răsfăţa
Şi cînd ca soare dulce p-o floare,-a sa iubire
Pe fată revărsa.

Ea nu ştia, sărmana, că floarea graţioasă
Creştea ca să-ncunune un izolat mormînt.
Visa s-o vază mare, ferice şi frumoasă,
Aicea pe pămînt.

II

A doua, mai mărică d-abia c-o primăvară,
Sub gene negre, creţe, avînd ochi dulci d-azur,
Suavă, delicată ca boarea cea de vară,
Armonios murmur ;

Guriţa ca răsura ce-ncearcă pîrguire,
Creştea în taină mă-sii un cuib de sărutări.
Era ca o lumină, era ca o zîmbire
Ce trece-n desfătări.

Alexandrina, nume prin care juna mumă
Vedea cu fericire trăind numele său,
Cum cerul se prevede în valul cel de spumă
P-un limpede pîrîu.

Din braţu-a două mume, vai ! moartea le răpeşte !
Suflarea lor se duce cu-al florilor miros
Şi corpul lor mormîntul cu dor azi înveleşte
Pe malul furtunos.

Acolo dorm în pace şi marea geme dulce
Sub leagănul lor negru şi vîntul depărtat
Suspinu-a două mume din cînd în cînd le-aduce
C-un dulce sărutat.

SINAIA

Umbrele tremurătoare
Ies din scorborele-adînci
Şi se varsă visătoare
Pe pădurea unei stînci.
Şi Sinaia mănăstirea
Noată-n umbră maiestos,
Legănată în mugirea
Rîului armonios.
Rîiil îşi ascunde-n spume.
Corpul său nud de cristal.
Steaua ce domneşte-n lume
Varsă-n unde păru-i pal.
Şi prin brazii ce se-nclină
Treee-un murmur aereu,
Ca o muzică divină,
Ascultaţi, e Dumnezeu !

TISMANA

Noaptea cobora din munte
Umbra, văl misterios,
Ca o grijă pe o frunte
Se-ntindea pe lume jos.
Poleia bălaia lună
Fruntea negrelor păduri
Ce părea o ceaţă brună
înotînd în lacrimi puri.
Rîul nu-1 vedeam pe vale,
Dar îl auzeam prin stînci,
Revărsînd pe a lui cale
Gemete plîngînde, — adînci.
Ochii rătăciţi pe marea
Aerului plutitor,
Se scăldau ca cugetarea
într-un vis de dulce-amor,
Cînd dintr-o tăcută leasă
Cred că naşte un murmur
Şi a morţilor mireasă
Se ridica în azur.
De la moartea ei, în viaţă
îmi perdusem pacea mea ;
A durerii mele ceaţă
în dulci lacrimi se topea.
Ce văz ? Umbra ei ce vinş
Ca lumini ce-n noapte trec.
—• „O, copiii mei sunt bine ?"•
Zice. Lacrimile-o-nec.

Luna fruntea îşi ascunde
între nor întunecos,
Razele, uşoare unde,
Leşinau sub ceru-umbros.
Nu mai văz nimic. Uimire !
întunerec ! Cînd şi cînd
Auzeam la mănăstire
Clopotul duios sunînd.

'A

DOAMNA MARIA*

Pentru-ntîia oară o văzui în viață
Sub un verde munte, locaş de plăceri.
Strălucea de raze ca o dimineață
Şi purta cununa de dulci primăveri.
Păru-i de beteală încadra în unde
Fruntea sa curată ca o blîndă stea
Şi pe a sa față şi brațe rotunde
Ceață de purpură se perdea în nea.
Pentru-a doua oară o văzui cu fală
P-un tron, maiestoasă, şi pe fruntea ei
Strălucea coroană de aur regală,
Asfel ca pe fruntea unei blonde zei.
Ea-i da frumusețe, tronu-i de mărire.
Ați văzut pe norul purpurat, o stea
înotînd în raze şi în strălucire ?
Peste tronul țării asfel părea ea.
O văzui eu însă pentru-a treia oare.
Vîntul risipise dulcile-i prefum.
Ea se vestejise ca o blondă floare :
Un sicriu de moarte avea tron acum.

Doamna Maria Bibescu *(n.a.).*

I

MIRAMARA

Văzui palatu-acesta pe stîncă sa tăcută
Mirînd splendida-i faţă în unda de azur.
Vărsa asupră-i luna lumina sa plăcută.
La poalele-i de piatră vin valuri şi murmur.
El respira lumină, amorul, bucurie.
Văzui prin strălucire un june împărat,
Văzui împărăteasa în manta purpurie,
Frumoasă ca un soare sub păru-i ei ambrat.
Dar scena schimbă faţa, palatul pere-n ceaţă.
Tăcere, întunerec acum aici domneau.
Monarcul, june încă, perduse a lui viaţă
Şi lacrimi de durere torente-aici curau,
Şi juna suverană în doliu se arată,
Şi coama despletită pe rochia d-abanos,
Ca constelaţiunea pe bolta-ntunecată
Pluteşte ne-ngrijită ; coroana zace jos !

VENEŢIA

Pe unda-nvelită d-un dulce cristal
îşi miră-a lui faţă palatul ducal,
Măreţ ca trecutul şi trist ca vegherea,
în noaptea tăcută respiră durerea.
Suspinilor tineri, cîntărilor serii,
Mugirii gondolii, amorei, plăcerii,
Urmase tăcerea şi luna pe nor
Se-ngînă ca viaţa cu palidul dor.
Dar sus la fereasta acelui palat
Apare-o femeie, un vis delicat !
Pe umeri-i luce o nea graţioasă
Pe care-aiurează o coamă noroasă.
Acolo, surprinsă d-un val de lumină,
O frunte frumoasă pe braţu-i înclină.
Eterul scînteie şi rochia d-azur
A mării tresare sub focul lui pur.
Şi leul San-Marco, ce umbra domneşte,
Părea că se mişcă şi coama-ncreţeşte.
în noapte, Dogana apare-elegantă,
Fixează departe, geloasă amantă,
Cetatea-adormită în cînturi d-amor
Şi valul la Lido gemea plin de dor.
Cer, mare se-mbată bînd dalbe lumine
Ca cînd jos în lume era totul bine !
Dar dulcea femeie rămîne-n fereastră
Privind cu durere pe lunca albastră,
Din ochi-i curg lacrimi delice, eden !
Din coama-i se varsă o ploaie d-eben.

MUMA

O cameră, o lampă, o tînăra femeie,
Creațiune dulce ce grația poleie
Ca razele de soare p-un plai desfătător,
Dar palidă ca cerul ce simte-o vijelie,
Cu ochii plini de lacrimi şi de melancolie
Veghea pe al său leagăn un prunc lîncezător.
Cum orişice lumină nainte d-a apune
Aruncă-o rază vie ce moartea ei ne spune,
P-a pruncului figură un zîmbet a trecut,
Aşa pe ceru-n neguri o rază de la soare
De multe ori se joacă plutind răsfățătoare
Şi-aduce bucuria ce omul a perdut.
Căci viața e lumina, seninul, fericirea,
Şi muma îi zăreşte pe buza lui zîmbirea.
Copilul zice-atuncea : — „O, mamă, o să mor !
Şi eu mă duc în ceruri ; o horă de fecioare
Frumoase, dulci ca tine, mă iau pe aripioare,
îmi zic că sus în ceruri nu este nici un dor.
Şi tu mi-ai zis că viața e lacrimi şi durere,
Iluziunea este unica mîngîiere.
Dar eu, o, dulce mamă, eu voi să mai trăiesc.
De sunt în viață zile urîte, de sunt spine,
Nu sunt totdeodată şi flori şi zile line ?
Nu mă lăsa, o, maică, tu ştii cît te iubesc !
Mă cheamă, mă-nconjoară şi perd orice sfială,
Şi sunt aşa frumoase ! Au părul de beteală,
Şi buzele de roze, şi brațele de crin !"
El moare şi surîsul pe buza lui rămase
Cu raze de lumină ce sufletul lăsase

K

Zburînd, în viața mare, prefum suav, divin !
Şi gura mumii soarbe surîsul dupe gură
Cum soarele ce vine bea dulcea picătură
De rouă ce rămîne în cupa unui crin.

COZIA

Eram în chioşc şi rîul curînd prin două stînci
Lovea antica-i bază, vărsînd mugiri adînci.
Pe stîncă dimpotrivă se-nalţă luna plină,
Pe brazdele de umbre trec brazde de lumină.
Dar toate-aceste raze ce peste rîu pluteau
O lume strălucită d-heroi mi se păreau.
Şi toate-aceste şopte, strigări de bucurie
Ce-au înălţat heroii în marea bătălie.
Crezui să văz pe Mircea pe calul spumegînd,
Ce varsă fum pe nasuri, trecînd armata-n rînd,
Cu pletele în vînturi plutind răsfăţătoare,
Frumoase şi mărețe d-a anilor ninsoare.
Crezui să văz pe doamna cu zîmbetul senin,
Alăturea cu dînsul ca roza lîngă crin,
Crezui să văz cosiţa-i plutind pe a ei frunte
Ca raza ce aură conturul nins de munte
Cînd luna dupe dînsul s-aşteaptă-a răsări.
Crezui să văz stindarde măreţ a fîlfîi
P-oştirile române, pedestre şi călare,
Vedere minunată din care te simţi mare !
Crezui să văz pe rînduri al zilii foc uşor
Cu dulce răsfăţare jucînd pe coiful lor.
Crezui să văz departe oştirile maghiare
Cu mari păduri văzute în cîmp, în depărtare.
Crezui s-auz eu semnul de luptă răsunînd,
Sunînd plîngîndul bucium şi caii nechezînd.
Crezui să văz călării plecînd cu hărnicie
Ca ploaia tropăindă ce trece-n vijelie
Şi spedele lor ageri în aer licurînd
Ca fulgere în umbră, ce fac arcuri d-argint.

Crezui să văz lovirea cum vezi scînteі de soare
Ce tremură pe lacul răscuturat de boare,
Crezui să văz torente de sînge închegînd
Şi cetele maghiare ca snopii rînd zăcînd.
Crezui s-auz suspine şi vaiete amare,
Precum şi voci voioase d-o biruinţă mare.
Crezui să văz pe Mircea trecînd strălucitor
Şi sîngele din spada-i curînd ca un izvor.
Dar visul de mărire dispare... Trista ţară
Revine plîngătoare, cu viaţa ei amară,
Cu certele civile, ce sîngele i-a supt,
Cu trista umilinţă sub care a căzut.
Oh ! nimeni nu mai naşte în trista noastră ţară
Decît să plece fruntea ca robi pe-ale lor feară.
Niciunul ce-ar expune în lupte viaţa sa,
Să scape a ta viaţă, o, România mea ?
Mori dar fără durere, o, patrie de bravi !
Al carii sîn nu naşte decît turme de sclavi !

CETATEA NEAMȚULUI

Pe ruinele mărețe
Nor de aur face-un jur,
El îngînă-a lor tristețe
în al său locaș d-azur.

întunerec și tăcere
Se îngînă-ntristător
Și-n limbagiul de durere
Plîng o patrie în dor.

Seara se vărsa din munte,
Luna razelor da joc,
Arunca pe rîu o punte
Din cosița sa de foc.

Dar vedeți p-această punte
Muma mîndrului herou.
Luce pe măreața-i frunte
Un luceafăr încă nou.

Doamna lui Ștefan urmează.
Ele poartă diadem
Ce ca stele scînteiază
Prin al nopții văl d-eben.

Ele urcă la cetate.
Cerul se făcea senin.
Viața peste tot străbate,
însuși umbrele lumin.

De acolo, în tăcere,
Pe Moldova ochii trec.
Ce-au văzut ? Ce-au zis ? Durere !
Ochii lor de plîns se-nec !

ZIMBRUL

Pe un plai de munte, sub umbrar de fagi,
Dragoş se adună cu ostaşii dragi.
— „Fii de Maramureş ! Dragoş le vorbeşte,
Semnul nou al țării nouă ne lipseşte.
Acvila măiastră e bătrînul semn.
Pentru noi, îmi spuneți, îl găsiți voi demn ?"
— „Doamne ! zic ostaşii, p-aceşti munți iernatici
Umblă multe feară ale lor sălbateci.
Să vînăm cu toții feara ce-o cădea
Şi va fi mai mîndră, capu-i semn să-i ia."
Multe heare mîndre ferul înmlădie,
Dar nu cea mai mîndră prin a ei tărie.
Ei purced nainte pîn' la Boureni
Unde-aveau locaşul zimbrii moldoveni.
Dragoş umblă singur. Zimbrul se arată,
Taure sălbatec ; gura-i e spumată,
Ochii lui au sînge, păru-i e zbîrlit.
Pentru-ntîia oară om el a zărit.
Dragoş trage arcul, îl loveşte-n frunte.
Zimbrul zbiară, cade, geme greul munte.
— „Capu-i semn să fie !" căpitanii spun
Şi Dragoş răspunde ca un român bun :
— „Să țineți la dînsul, cu tărie rară !
Cînd voi îl veți perde, veți perde şi țară !"

RÎUL BISTRIȚII

Sub rîpa unde zace măreața mănăstire,
Se crapă marea stîncă şi lasă de cobor
Torinte spumegoase c-o fragedă mugire
Printre păreți gigantici, ce fruntea-şi perd în nor.
Se urcă, se coboară în lungul său canalul,
Prin colții lui de peatră torentu-şi face loc.
Din maluri, dulci izvoare îşi rîură cristalul,
Şi undele, şi spuma, în fuga lor se joc.
Aici o boare dulce cu rîul se coboară
Şi tempera arşița înflăcăratei veri.
Ai crede aici că viața, din aripa-i uşoară
îşi scutură lin roua de vise, de plăceri.
Colo un hor de păstrăvi le leagănă pe undă,
Ca dulcile dorințe pe unda scurții vieți.
Colo cascada geme şi aerul inundă
De ploaie înspumată, streine frumuseți.
Colo un pal călugăr cu fruntea înclinată
Suspină după lumea ce el a părăsit
Şi murmura adoarme gîndirea-i legănată,
Ca o amantă dulce p-amantul său iubit.
Colo o țărăncuță cu ie cu altițe,
Ferice înrouată de fluturi roşi şi albi,
Cu o maramă fină pe blondele cosițe
Ce boarele răsfață pe umerii ei dalbi,
Cu un copil în brațe ce cu o mică mînă
Se joacă cînd cu sînu-i, cînd cu al ei păr, trecea.
Avea o gură mică ce bujoceii-ngînă.

Sumete-a sa tunică pe glezna ei de nea
Si va să treacă rîul ce pare că tresare
Si îsi deschide sînul să bea al ei picior.
Ici, colo trece lume ; o cheamă fiecare,
Ea' pasă înainte şi rumenă uşor.

CETATEA LUI ŢEPEŞ

Lăsaţi privirea voastră pe muntele Albina,
Pe stîncile din faţă, colo spre răsărit !
Smarandul lor cel fraged l-a poleit lumina.
Un nor de purpur doarme pe vîrful ascuţit.
Din asti munţi verzi ca viaţa nasc creste mari, ripoase,
Cu felurite forme, ca nişte mari ţestoase
Ce scot din ţeste capul pleşuv, îngrozitor,
In spaţiul cel mare şi parcă beau din nor !
Priviţi în jos pe rîpe cum fulgerul s-arată
Şi şerpuie prin nor !
Cum tunetul urmează săgeata-nflăcărată,
Cascadele de spumă cum urlă, cum cobor !
Pe-un vîrf măreţ apare cetatea ruinată.
Ai crede că vulturii au rădicat odată
Pe aripe şi varu-i, şi peatra, apă, fer,
Cînd, prigoniţi de oameni, ei s-au retras spre cer.
Maghiarii, otomanii în timpii dinainte
Găsiră-aici în Argeş eternele morminte
Atuncea cînd românul, iubit de Dumnezeu,
îşi apăra el singur cu arma dreptul său.
Dar astăzi nu mai este cetăţi şi vitejie,
Nici viaţă românească, nici drept, nici datorie,
Căci Dumnezeu nu are iubire pentr-o ţară
Ce pleacă dulce fruntea pe desfătări şi feară.
iUn purcubeu pluteşte p-a stîncii verde faţă
Ce-a dispărut în nori.
5'Aţi crede că e umbra lui Ţepeş printre ceaţă
*^e vine să comande ne-nvinşii luptători
raza biruinţii din sfera sa divină
varsă p-a lui faţă torente de lumină.

ŞASE DRAME HISTORICE NOI

1868

SORIN

Poemă dramatică

HERMAN UN DOCTOR

Scena în Tîrgovişte
(O cameră rău mobilată, ale carii fereşte dau pe rîul Ialomiţa. Pe o masă, cărţi risipite, hărte, oase; instrumente de astronomie).

HERMAN ***(singur)***

Nimic ! Nimic ! Lumina mi se ascunde mie.
Ştiinţe-nşelătoare, nimic voi nu mi-aţi dat!
Am căutat lumina în lumi de visărie.
Natura ne-nţeleasă adînc am cercetat.
Ici, colo cîteodată părea strălucitoare
Ca să orbească ochii în urmă şi mai mult.
Am rătăcit şi astăzi la razele de soare
Eu mai puţin văz încă decît acel incult.
A lucrurilor vieţii streină armonie
Un creator vesteşte, un plan din început.
Dar care-i creatorul ? Cum a putut să fie,
O forţă sau un spirit, cînd nu exista lut ?

(Luînd hîrca în mînă.)

Vai ! Omul ştie oare ce sunt zilele sale,
Ce este-această lume ? Sărmanul peritor !
El ştie despre lume cît ştie despre cale
Să spuie cum ea este, un orb rătăcitor.

(Ia hîrca de om în mînă.)

Ah ! Iată ce ştim sigur prin ochi, prin pipăire,
Că lasă dupe dînsul neînţelesul om !
Ce-ai fost tu mai-nainte, ţărînă în perire ?
Ai fost o umbră tristă gonită de vrun tron ?

Ai fost o frumuseţe ? Sub albele-ţi picioare
Ca florile rîzînde junimea ai zdrobit ?
Ai fost tu fericită, ţărînă ? Dar sub soare
Putea-va să ne zică un om că-i fericit ?
Avuşi junie, viaţă ; dar unde-a ta junie ?
Voi care a-ţi iubit-o, vedeţi ce aţi iubit.
Avut-ai tu în lume putere şi mîndrie ?
Da, mîndră de ţărîna în care te-ai topit!
Tu fuşi un domn aicea ? Tu fuşi tiran în lume ?
Această hîrcă roasă, ce timpu-a înfruntat,
Nu se plecase-n viaţă, şi poate 1-al tău nume
A popolilor turmă de sclavi a tremurat !
Vai ! Unde-ţi este tronul, coroană şi mărire ?
Trufia ta de rege ? Poporul credincios ?
Un cap de ro"b alături nu are osebire.
Făcuţi toţi dintr-o humă, aveţi acelaşi os.
Dar soarele răsare ; privirea sa de aur
Poleie fruntea nopţii plecată la pămînt.
O, soare, stea măreaţă, neperitor tezaur,
Tu eşti o mică-atomă, ca tine cîte sunt ?
Tot spaţii şi atome ; acesta-i universul;
Atomele sunt totul, au viaţă, generez ;
Şi nimine nu schimbă natura lor şi mersul;
Dar oare aste-atome prin ele foncţionez ?

(Intră Sorin.)

HERMAN

Ce vii aici, copile ?
Ce ai ? Pe a ta frunte văz umbra unui dor !
Aşa pe-un cîmp ce naşte şi flori, şi filomile,
Vedem cîteodată o umbră de un nor !

SORIN

Vin ca să spui eu ţie ascunsa mea durere ;
Dar ai tu îndurare de mine : eu iubesc...

HERMAN

Iubeşti ? Ce nebunie ! în tine omul pere
Şi viţiul se deşteaptă. Te plîng, nu îţi doresc

Aceasta ! Dar pe cine iubeşti tu ? Ce fetică
Nebună, c-o privire de foc încingător,
Ţi-a turburat simţirea cum draga turturică
Cu aripa atinge şi turbură-un izvor ?
Amorul este roua, femeia este floarea,
Puţin trăieşte roua aicea pe pămînt.
în toată dimineaţa o bea un dulce soare
Şi vine să-o răsfeţe un suflu drag de vînt.
Amorul de femeie aleargă la-nălţime.
E ca acele paseri ce nu se las din zbor
Decît pe stînci înalte, ce-şi perd fruntea în cime,
Şi tu nu eşti un munte ce-şi urcă fruntea-n nor.
Iubeşte a ta ţară, iubeşte-umanitatea,
Te luptă ! Dă chiar viaţa, ca binele să-1 faci.
Iubeşte adevărul, iubeşte libertatea !
Şi înaintea morţii de frică să nu taci.
Iubeşte a ta ţară ce geme în robie.
Nu simţi în al tău suflet nimic sfîşietor ?
Nimic ce te înalţă, sublimă energie ?
Acela este numai neperitor amor !
Şi cine e femeia ce mintea-ţi ameţeşte ?

SORIN

O, dascăle ! Fioriţa ! Eu o iubesc de-un an.

HERMAN

Fioriţa e femeie. Amorul ei trăieşte
O zi ! Şi nu se pune pe frunte de orfan.
Nebună tinereţe ! Cum ai crezut, o, june,
Un vis atît de dulce, să aibi inima sa,
Tu ce n-ai loc la masa celor avuţi în lume,
Şi între-ai săi roşeşte de tine dulcea ta ?
Dar tu ai zis : Ce-mi pasă de sunt orfan în lume.
Prin inimă, cu dînşii deopotrivă sunt !
O inimă frumoasă egală-un mare nume,
Săracul şi avutul nu merg tot în mormînt ?
Dar sufletul cel nobil ascuns în sărăcie
E, vai ! ca diamantul în pulbere căzut,
Ce lumea în picioare îl calcă făr' să-1 ştie
Şi-1 preţuieşte numai văzîndu-1 la avut.

Ştii tu ce este-orfanul, Sorine ? Ia aminte !
Orfan, tu ai voinţă şi nu poţi a voi;
Ai ochi, dar n-ai vedere ; ai gură, n-ai cuvinte ;
Ai inimă ardintă, dar nu poţi a iubi.
Strein, tu nu ai dreptul la nici o fericire ;
Strein, tu porţi pe frunte al ursitorii semn ;
De tine-nturnă ochii făr' de compătimire,
Toţi oamenii de dînşii te socotesc nedemn,
Cînd n-au găsit în tine un interes oricare...
A omenirii lege aceasta a voit.
Şi cel ce-ţi strînge mîna... Oh ! fie suflet mare !
Fâr-interes, chiar dînsul nu te-ar fi întâlnit!

SORIN

Nu este Fioriţa cum ţie ţi se pare.
Ah ! Sufletul ei este de frumuseţe plin !
E lacrima cerească căzută din tîmplare,
Din ochii unui înger înamorat d-un crin !
E raza ce o mîndră, senină dimineaţă,
Rîzînd, revarsă vesel din sînul dalb al său ;
în lume-i rătăcită ca steaua serii-n ceaţă,
Ca o zîmbire dulce p-o faţă de om rău.

HERMAN

O, dulce tinereţe ce crezi ferice încă !
Tu eşti mai înţeleaptă şi eu te pizmuiesc !
Sorine, viaţa noastră e o rîpoasă stîncă :
Acei ce-ajung în vîrfu-i adesea obosesc.
Zi, zi, vorbeşte, spune,'îmi place încă mie
Să simţ răcoarea dulce a sufletului tău,
Trecînd pe al meu suflet ca boarea ce-n pustie
Aduce fumul rozii unit cu suflul său.

Pe o grădină verde a serilor făclie
Revarsă raze d-aur în cîmpul cel d-azur.
Suspină mii de paseri în frageda cîmpie
Şi limpedele ape îngîn al lor murmur.
P-o peatră sta Fioriţa cu genele în rouă.
Sorin sta la picioare-i şi asfel îi vorbea :

— „Mă duse în ţări streine ; plăcere dulce vouă.
Pe mine niciodată nu mă veţi mai vedea".
Aşa vorbi amantul şi plînsul îl înecă.
Fioriţa îi surîde prin lacrimi lui cu dor.
Aşa prin vijelie, o rază vezi să treacă,
Spre a peri în umbră, surîs înşelător !
Dar ale lor dulci lacrimi picară în tăcere
Şi se uniră-n umbră în sînul unei flori,
Şi vorbele-amoroase, răpite de plăcere,
Zburară, se uniră în vînturi, între nori.

DOMNUL MIRCEA
(Intrînd pe gînduri.)

Tu eşti, sărmane Ghino ? Ce vrei să-mi spui tu mie ?
Eu am a-ţi spune multe ; vezi tu, voi a curma.
Făcutu-ţi-am vrodată, vrînd sau nevrînd, rău ţie ?
Asupra mea nimica tu nu [ai] a urla ?
N-ascunde, ci îmi spune, ai să te plîngi de mine ?

GHINA

Nu ! nu ! din împotrivă, prea-nalt stăpînul meu !

MIRCEA

Dar nu ; tu nu-mi eşti omul, cu toat-a ta credinţă...
Eu voi un om să n-aibă nici gură a vorbi,
Nici ochi ca să zărească, nici inimă să simtă,
Nici voie... ca cuţitul ce trebuie-a lovi...

CHINA

Stăpîne, fă cu mine tot ce mi se cuvine...
Zdrobeşte-mă-n picioare şi zi : *aşa voi eu !*
Voi săruta picioru-ţi, zicînd : ucis de tine,
E dulce să las viaţă, înalt stăpînul meu !

MIRCEA

Atunci ascultă, Ghino, şi fie-a ta credinţă
Să nu-ţi răpuie viaţa... Ce ştii ? Ce ţi-am vorbit ?
A ! ştiu... dar mai-nainte arunc-a ta voinţă ;
Arunc-a ta gîndire ! Fii rece, amuţit !...
Acei ce or să peară sunt peste doisprezece...

Vezi, numele lor toate le-am însemnat aci !...
Deseară este nunta... Tu înțelegi ? Fii rece !
Acei ce au să vie, d-aici n-or mai ieşi...

GHINA

Măria-ta, dă-mi voie s-adaug eu un nume...

MIRCEA

Ce ? Tu cunoşti şi p-alții ? Zi, zi, să-i ştiu şi eu !

GHINA *(la o parte)*

E timpul; omu-acesta îmi e urît în lume ;
Şi făr' de el, mai lesne ajung la țelul meu.
(Scoate o listă şi o dă lui Mircea.)

MIRCEA

E ginerile Filip ! Ciudată întîmplare.
Acesta este omul pe care eu cunun !
Ei încă mă înşală !... O, lume !... O, turbare !
Mînia mă abate... Să mor ori să-mi răzbun !
Ah ! vino, vino iute, amară răzbunare,
Şi-adapă cu-al tău sînge setos sufletul meu !...

GHINA

Stăpîne, la picioare-ți eu sunt în aşteptare...
Zi şi a ta poruncă îndeplini-voi eu...

MIRCEA

Să-nceapă nuntă-ndată !... Şi preoții să vie
Şi-n umbră totd-odată săpați mormîntul lor.
Sub ale sărbătoarei cununi de bucurie,
Şerpi veninoşi s-ascundă venin omorîtor.

SMARALDA

Era o seară dulce, plăcută, prefumată,
Ce omul nu salută decît în primăveri,

Tot îşi dedese vorba să-o facă minunată.
Cer, aer, stele, lună, tot scînteie plăceri.
înamorate pasări în silve-depărtate
Vărsau în sînul serii molatece cîntări,
Cîrsteiul le îngînă prin ciripiri ciudate
Şi rîul prin duioase, profunde suspinări.
Cînd vei tu să te bucuri de oare mai senine,
O, muritoare palid, sub jugul ce iubeşti,
Te duci şi cauți somnul visînd la nouă crime,
în ziua viitoare ca să îndeplineşti.
Nu eşti sătul tu oare de nedreptăți făcute ?
Şi din loviri sub care pe cei slabi ai zdrobit ?
Nu eşti sătul de bunuri prin crime cîştigate ?
De viața ce-al tău suflet amar a vestejit ?
Uiți tu, țărînă slabă, că fiecare oră
Suflarea crudă-a morții te poate rădica ?
Că aur, nume, falā, putere se doboară
Şi în mormînt nu trece decît țărîna ta ?
Aceste vane bunuri spre-a le-aduna pe cale
îți dau atîta grijă, atîta a gîndi ?
Au ele oare prețul strădaniilor tale ?
Durerilor ce suferi sau faci a suferi ?
Sorin privea în rîul ce luna d-argint vie
încununa cu raze şi îi părea şoptind
Misterul vieții lumii, ce are ea să fie.
Se fermeca, ideea de moarte-i vine-n gînd.
Acolo desperării el inima lui lasă,
Să plîngă dupe dînsul aceea ce-a dorit.
Era a sa dorință, era tot ce-îi păsa,
El trebuia să moară spre-a fi el fericit !
Vai ! unde poci să aflu o seară mai frumoasă !
Şi a curma eu viața un loc mai priitor ? .
Aici dar să se curme junețea-mi viforoasă.
Aceste limpezi unde mă chem în sînul lor.
Vă duceți de la mine, o, zile tinerele,
Dar pline de durere ! Şi tu, o, cerul meu,
Nemuritoare carte cu litere de stele
în care visătorii citesc un Dumnezeu !
Ah ! daca astă viață fu scurtă, o, ursită !
Şi-a trebuit a trece fără de-a fi iubit.

De ce nu fuse oare frumoasă, strălucită,
Ca steaua ce se stinge, dar care a lucit ?
Eu poci trăi ; dar viața-mi e întristată foarte.
Se zice că sunt oameni ce uit că-au suferit ?
Dar colo-n al meu suflet pătruns-a cruda moarte
Şi eu voi fi în lume un arbor trist, zdrobit.
De ce cu ale mele dureri aici în viață
Voi întrista plăcerea la ceialți mai ferici ?
Căci mulți aici au zile ce n-au cunoscut ceață.
Tot nu e rău în lume, toți nu sufăr aici !
Sorin aşa gîndeşte. Tot pare că s-umbreşte,
Păleşte luna-n aer şi pere în azur,
Dar rîul cură dulce şi omului vesteşte
Că tot ce naşte, trece, lăsînd un vag murmur.
Un pas şi-n sînul apei ar fi aflat scăpare,
Cînd o suavă umbră, trecînd ca un suspin,
C-un viers plîngînd şi dulce, dar plin de întristare,
îi strigă deodată, de două ori : — „Sorin !"
O tînără fecioară şopteşte al său nume.
— „Te caut, zice fata, de cînd a înmurgit,
Ca să-ți aduc o ştire... Am auzit din lume
Că te-a văzut p-aice... şi iată... am venit
Să-ți spui a nu te duce deseară pe acasă...
Tu nu ştii ce se trece acolo la palat !...
Pe deoparte nuntă, petreceri, danturi, masă ;
Iar pe de altă parte, tot pare turburat !
în umbră se lucrează sicrine de morminte
Şi preoții cu sfite în casă stau ascunşi.
Ostaşi pe la fereşte cu lungile lor flinte
Pîndesc prin întunerec de spaimă toți pătrunşi..."
Smaralda, orfelină d-o rară frumusețe,
De mică, doamna Chiaşna luase lîngă ea.
Aci i se formase suava-i tinerețe.
Aci în pace dulce mîndrețea-i înflorea.
Sorin 1-a ei vedere rămase în răceală :
— „îți mulțumesc, Smaraldo, îi zise el cu dor,
Dar viața mea nu face această osteneală
Ce tu ți-ai da cu dînsa. Vezi tu ? Eu voi să mor.
Eu pot muri şi nimeni să nu se întristeze
Şi lipsa mea pe nimeni să fac-a întreba !

Eu pot muri şi nimeni să nu mă cerceteze
Şi nici un sîn să bată sau lacrimi a vărsa.
Căci fără d-o iubire de-o seamă între toate,
E o povară viața, o, înger răpitor !
Iubesc cu înfocare, cu nebunie poate.
Dar ce iubesc, prin ură răspunde 1-al meu dor.*
— „Tu zici că nimeni încă nu te iubeşte, Soare ?
Că pentru-aceea traiul ți-e dureros şi greu ?
Dar tu, tu însuți, spune, pe cine iubeşti oare,
Ca să te plîngi de alții, pe cine nu ştiu eu ?"
Aşa vorbi Smaralda c-un aer de mustrare.
O vie rumeneală coprinse fața sa.
— „Smaraldo, îi răspunse Sorin cu înfocare,
Lăsînd din a lui geană o lacrimă-a pica,
Văzut-ai tu în visuri o dulce frumusețe
Ce nu vezi niciodată aievea pe pămînt ?
Ei bine ! asfel este această tinerețe
Pe care o iubeşte ast suflet, acest vînt.
Tu o cunoşti, Smaraldo... Deseară se mărită
La curte, unde-a merge voiai să mă opreşti !"
— „Fiorița !" zise fata, cu inima rănită,
Turnînd a ei cătare spre bolțile cereşti.
— „Fiorița, îi răspunde Sorin ce mîna-i strînge.
Ah ! plînge-mă, copilă, căci sînt nefericit!
Ah ! plînge-mă, Smaraldo, cu lacrime de sînge
Şi varsă mîngîiere în sufletu-mi zdrobit !
C-o vorbă ea ar face să piară a mea viață.
Pe-un zîmbet al ei numai aş da eu viața mea.
Frumoasă ca lumina e dulce a sa față.
Ucigător, copilă, m-ar face dac-ar vrea."
Smaralda-neacă doru-i şi varsă lăcrămioare
Al căror curs ferice alină păsul său.
Ea a simțit în sînu-i şi pentru prima oare
O crudă gelozie ce-i face-un mare rău.

— „La curte este nuntă ; iar teamă-mi este foarte
Că sub acele danturi, plăceri sărbătoreşti
Şi cîntece voioase, s-ascunde cruda moarte.
Tu poți scăpa mireasa pe care o iubeşti.

Ia dar inelu-acesta cu pajură domnească,
Ce spre a ta scăpare chiar doamna mi 1-a dat!
Cu el oricine poate orice să uneltească.
Tot lui i se supune, tot îi e plecat."

NUNTA

Mii de făclii lumină în sala spațioasă.
Dar nu lucea nimica mai mîndru, mai voios
Ca ochii celor dame ce-n hora zgomotoasă,
La sunetul vioarei, s-avîntă grațios.
Fiorița cununată, trecuse aici în sală,
Cu toată adunarea ce-acum o admira.
Frumoasa-i, dulce față era puțin cam, pală ;
Dar umbra întristare! un farmec nou îi da.
Pe brîul ei de aur şi strîns cu îngrijire,
Se mlădia ca floarea pe rămurica sa
Şi semăna c-o dulce, suavă-nchipuire
Ce-n visele juniei vine-a ne fermeca.
Pe o sofa sta Chiaşna măreț înconjurată
De mîndre jupînese, prin care s-osebia,
Prin rara-i frumusețe, Smaralda, juna fată.
De-acolo ea rivala trufaşă îşi privea.
„Ah ! mult ea e frumoasă ! zicea copila-n sine.
De ce nu am, o, Doamne, al ei chip prea frumos ?
Şi ochii ei albaştri, şi genile-i blondine,
Şi fața ei frumoasă, şi păru-i auros !
Atunci, ah ! cine ştie ? putea cu fericire
A mă iubi... O, dulce, fermecător cuvînt!
Iubirea lui e viața... Unica-mi mulțumire.
E tot ce-mi face bine ! E dorul cel mai sfînt."
Atuncea toți boierii ieşiseră afară,
Lăsînd pe jupînese uitate-n danțul lor.
Din ordinea lui Mircea cu toții s-adunară
în altă sală mare, în sală de omor.
A oaspeților voce se răsipeşte-ndată...
Şi spaima-nfiorează pe privitori uimiți !
Căci de fustaşi cu flinte e sala înecată
Şi cîți voiesc să iasă, la uşi se văd opriți.
Aici s-aduce-o masă pe care-i aşezată

O carte şi o cruce, mai multe cununii,
Şi preoți în vestminte în sală se arată,
Urmați de o mulțime de zbiri şi de lachii.
înmărmuriți de spaimă, toți tac în adunare
Şi nimeni nu-nțelege acest amar mister.
Aici rămîne mută oricare întrebare,
Nimeni nimic nu ştie, nici gardă, nici chiar cler!
Dar Ghina iat-apare în sală cu trufie.
Sinistra lui rînjire pe toți a înfiorat.
Pe fața lui luceşte aceeaşi bucurie
Ce a simțit satana cînd pe-oameni a-nşelat.
— „Bărbații voştri (zise femeilor uimite,
Spuind totdeodată numele tuturor),
Au tras spre dînşii moartea cu crime dovedite !
Femeile d-acuma şi tot avutul lor
Le vor lua feciorii celor ce-acum şerbeşte.
Muieri ! vedeți bărbații ce vouă se cuvin !..."
El zice şi un vuiet în sală se lățeşte.
Femeile strig... țipă, şi unele leşin.
Smaralda zice doamnei : — „Frumoasă doamnă, iată
Sorin şi cu Fiorița, ce cuplu minunat!
Cununa împreună această dulce fată
Să-o dea, vai ! la o slugă, ar fi tare păcat."
Iar Chiaşna, alba doamnă, la preoți astfel zice :
— „Sorin şi cu Fiorița acuma cununați !"
Şi preoți-i cunună. Sorin era ferice.
Fiorița plecă capul cu ochii lăcrimați !

ÎNCHISOAREA

Un beci: paie aşternute.
Stroe-spătarul, Coadă-vornicul, frate-său Radu-comisul,
Dragul-stolnicul, Vintilă-comisul, Filip
şi alți boieri.

FILIP *(către Stroej*

Cu toate-aceste, nunta se începuse bine.
Mireasă frumuşică şi ginere voios !
Hori, muzică şi masă, pahare cu vin pline...

Dar dracul se arată şi totul cade jos !
Dar cui să-i treacă-n minte, spătare mare nune,
Că moartea în ziafete de-ald-astea ascundea
A ei zbîrcită frunte ?... Dar trebuie a spune :
Ideea este rară, ba încă nu e rea !
Şi dacă în cea lume o fi să mă însoare,
Spre-a nu mai cădea-n cursă, lua-voi măsuri tari.
Acum rămîne numai, în viaţa viitoare,
Să ştim de este nuntă şi domni, şi boieri mari !
Dar tu eşti dus pe gînduri ! Ca popa ce rămîne
Neales de parohie la tronul păstoresc.

(Boierii se ceartă in fund.)

Hei ! cine strigă-acolo ?... Ascultă, o, spătare !
Pe marginile gropei ei încă se sfădesc !

STROE

Ce crezi tu despre suflet în viaţa viitoare ?

FILIP

Nu te grăbi, spătare...Mai rabdă şi vei şti.
în viaţa ce-o să vie, ca-n viaţa trecătoare,
Cît pentru mine, frate, tot vesel am a fi,
Tot ce mă neodihneşte e temerea cea mare
Ce am, să nu mă puie în raiul cel ceresc,
Să stau cu umbre triste, ca tine, o, spătare.

(Poarta închisorei se deschide ; intră Sorin repede.)

A ! iată unul încă cu care să glumesc...
Ce ! şi tu vii, Sorine ? Pe Dumnezeu, bădiţă,
De ştii ceva din toate ce ochiu-a răsfăţat ?

SORIN *(trăgîndu-l la o parte)*

Ascultă-mă, Filipe ! Sărmana Fioriţa
Cu mine, fără voie, tiranii au cununat.
Dar ea nu mă iubeşte pe mine, ci pe tine.
Deci să vă agiungă ziua în ţările streine !...
Ia, ia inelul, du-te ! Să treci ! Nu zi cuvînt!...

FILIP

îţi mulţumesc, o, frate ! Dar tu, ce-o fi de tine ?

SORIN

Mergi, ia pe Fioriţa ! Doi cai afară sunt.
Nu te-ngriji d-aceasta... Aceasta-i treaba mea.

FILIP

Nu, nu ! Ori stau aice, ori vei ieşi cu mine !

SORIN

Te du, te du, grăbeşte ; şi zboară către ea !...

(Filip ia inelul şi manta. Pleacă, apoi iar se întoarce.)

FILIP

Ascultă-mă, Sorine ; dă-mi mîna a ţi-o strînge.
îţi jur pe al meu suflet să fiu fratele tău.

SORIN

Dar du-te ! Mergi ! O clipă mai mult, şi al tău sînge
Va curge... Zboară, zboară, de eşti fratele meu.

(Filip arată inelul şi gardele îi fac loc de iese)

Acuma, vie moartea ! Mă va afla în pace...
Fioriţa e scăpată, acuma pot să mor.
Să mor ca să trăiască aceea ce îmi place...
îţi mulţumesc cu lacrimi, stăpîne ziditor !

ÎNCHEIERE

Ia-r într-o dimineaţă, mulţimea curioasă
Pe malul unei ape s-adună a privi
Cadavrul unei fete... Smaralda cea frumoasă
Se azvîrlise-n apă, neavînd ce mai iubi.

SORICA

Treizeci de catane cu coame-mpletite,
Încalecă noaptea, pe domn însoțesc ;
Iar caii lor ageri prin văi înflorite,
Prin umbre, prin raze mereu tropoiesc.
Iar armele dalbe lumină la lună
Şi coamele mîndre în aure zbor.
Pe unde ei calcă, cîmpia răsună
De arme, de zale, de tropătul lor.
La luna ce varsă lumină plăcută
Şi-ncinge cîmpia cu brîuri d-argint,
Sorica se uită pe valea tăcută,
Pe soțul ei dulce să-l vază viind.

II

Cine-i cavalerul ce se introduce
într-această curte cu treizeci panduri,
La Sorica dulce
Care locuieşte casa din păduri ?
— „în aceste cîmpuri fără de cărare,
în puterea nopței noi ne-am rătăcit.
Dă-ne ospătare
Şi ne iartă nouă căci am îndrăznit!
Sceptru şi coroană, inimă şi nume,
Mircea-nchină ție, fermec de plăceri,
Ce aici în lume
Ai venit pe-aripa dulcii primăveri.

Ah ! de cînd în lume ochii-mi te văzură
Dulce ca lumina unui curcubeu,
Ochii-mi se umplură
Ca un cer de raze de amorul tău !"
— „Măria-ta ! du-te ! Eu sunt măritată
C-un june ostaş !"
Zice şi pe fața albă şi curată
Lacrimile sale rîur drăgălaş.
— „Țara cu morminte, sînge şi durere
O voi semăna ;
însă tu, o, dulce fermec de plăcere,
Pe-ale ei ruine nu îmi vei scăpa !"
La aceste vorbe, timidă, sfioasă,
Cade în genuche lăcrămînd amar ;
Roagă călduroasă ;
Dar nimic n-atinge pe acest barbar.
De-o gîndire sîntă pare inspirată.
Nu mai plînge ea ;
Şi pe fața-i albă, încă înrouată,
6 zîmbire dulce acum strălucea.

A doua zi vîntul gemea-n astă casă
Unde-odată traiul fu atît de blînd.
Cupele sunt mute pe deşartă masă ;
Clopotul de moarte sună cînd şi cîncL

LACUL TĂTARILOR

— „Pe Neajlovul la vale tătarul a călcat,
Iar tu, o, Caloene ! de cînd te-ai însurat,
Treci viața-n moliciune, uitarea învălește
Și armele-ți ș-un nume ce nu mai strălucește !
Deșteaptă-te, ostașe, din letargia ta
Și vin cu noi, tătarii din țară a alunga !"
Așa vorbeau Voineștii cu plete de ninsoare,
Așa vorbeau moșnenii cu vorbe rugătoare
Lui Caloian viteazul ce șade-n Bolintin
Și nu mai va să știe de turc, nici de creștin.
Profira, ștergînd plînsul și dulce răsfățată,
Bărbatului ce plînsu-i răpește și îmbată,
Surîde și îi zice cu viersu-i îngeresc :
— „Voi să te duci la oaste, viteaz eu te iubesc !"
Și, rumenind, ascunde frumoasa-i față dalbă
De lacrăme rouată, în mîna sa cea albă.

II

în aria albastră lumină lună plină
Și-neacă lunca verde în valuri de lumină.
Dar cine sunt voinicii cu arme coperiți
Ce zboară pintre umbre cu caii reuniți ?
Pădurile răsună de tropote însutite.
Mîrzacii se deșteaptă din lesele-nflorite.
Bătaia colo-ncepe în capul unui lac,
Iar paloșele sună pe hîrci și pe baltac.
— „Stăi, mîndre Caloene, și-mi dă Profira ta,
De vrei să scapi cu viața !..." — „Profira nu ți-oi da,
Dar oi lua eu roabă să dau Profirei mele
Mîrzaca ta cea albă cu ochi de viorele !..."
Așa vorbesc voinicii și-n săbii se lovesc
Și armele lor dalbe răsună, schinteiesc.
Dar cine este cela ce se rostogolește
Și de pe calu-i cade în lacul ce roșește ?
Mîrzacul cel mai mare !... Tătarii speriați
Mîrzacele își lasă cu ochii lăcrămați
Și fug în umbra nopței ca pasări rătăcite
Cînd geme vijelia prin lesele-nflorite.

SAFIRA

în casă boierească nuntaşii se răpesc,
Dar tînăra mireasă, cu chipul fecioresc,
Coboară în grădină sub lesele-nflorite
Şi stelele-i sărută cosițele-aurite.
Safira se mărită, dar nu cu-al ei iubit
Ce prin frumoase fapte în lume-a strălucit.

II

Dar colo, mai colo, departe în noapte,
S-aude o şoptă, un tropot de cai.
La surdele şoapte
Pandurul lipeşte urechea de plai
Şi zice soției să-nşale fugarul,
Să-i dea a sa armă şi zaua de fer,
Căci vine tătarul
în număr mai mare ca stelele-n cer.

Iii

Oaspeții s-adună într-o sală lată.
Spaima răsipeşte fumul rîzător.
Trebui să se bată,
Sau să se retragă pre la locul lor.
Toți nuntaşii pleacă, caii lor nechează
Şi prin umbră zbor
Ca o vijălie ce se depărtează
Şi s-aude încă gemătu-i uşor.

IV

Sub nişte stînci perdute în umbre şi în nori
Se-ntinde-o vale verde cu unde şi cu flori.
Dar colo pîntre lese cu ramuri înflorite
O tînără fecioară cu gene încrețite
înclină alba-i frunte pe-a unui brav ostaş
Şi mîna sa se joacă în păru-i drăgălaş.
Făclia serii luce în lacul de azur
Precum lumina luce în ochiul cel mai pur.
— „Ştii tu, o, dulce mire, de nu ai fi venit,
Frumoasa ta mireasă în rîu ar fi perit ?"
îi zice el Safirii : — „Ah ! lasă, dulcea mea,
Să cadă a mea frunte pe dulcea fruntea tea !"
— „Aceasta nu se poate !" copila îi răspunde,
în largile cosițe ea fața îşi ascunde.
•— „în ziua nunței noastre... auzi tu, mîndrul meu."
Ea zice şi prin păru-i priveşte dragul său
Şi rîde, şi îl mustră, şi iară se-nvăleşte,
Şi iară printre păru-i de aur îl priveşte,
Ca soarele de vară ce se ascunde-n nor
Şi iar, şi iar s-arată plăcut strălucitor.
Dar el sărută păru-i, ea trage-a sa cosiță
Şi lasă dezvălită suava ei guriță.
Iar stelele scînteie în flăcările lor
Şi varsă preste rîuri un brîu strălucitor.
Frumoasa cîntăreață acestor verzi deşerte
Revarsă-n sînul nopței plăcutele-i concerte.
Iar fluturul cel dulce pre patul său de flori
îşi scutură de rouă pestrițele-aripiori.

V

Ce tropote răsună colo în depărtare ?
Tătarii să rădică ca valuri peste mare.
Fugarii-nalță capul şi coamele în vînt
Şi bat cu ne-ncetare al văilor pămînt.
— „Ai noştri ne preurmă, o, dulcea mea frumoasă !
Tu ai să vezi aice o luptă sîngeroasă...

Sub lesele-nflorite, vin, tu, ce am iubit,
Şi nu ai nici o frică de mîndrul tău iubit !"
— „Nu ! nu ! eu viu cu tine la moarte şi la viaţă !"
— „Ascultă pe-al tău mire, o, fermec de dulceaţă !
Căci braţul tău ca chipul plăpînd şi drăgălaş,
S-a fringe sub baltacul fierosului ostaş !...
îmi plînge al meu suflet ce trebui să se bată
Cu fraţii mei de-un sînge şî poate cu-al tău tată."

VI

El zice şi s-aruncă pre calul său nebun,
îndată dalbe spade pre capete răsun
Şi munţii repetează strigările turbate.
Şi sîngele se varsă în unde spumegate.
Dar oastea românească rezistă ca o stîncă
Sub care în furtună şi-n noaptea cea adîncă
Cu furie turbată mii valuri se lovesc
Si iară mugitoare se-ntorn şi se zdrobesc.
Dar coama dimineţei de roze semănată,
Prin umbre şi prin aburi vitejilor s-arată.
Atunci tătarii zboară învinşi şi biruiţi,
Cu umbrele învinse de crinii auriţi.

Vil

Amantul se întoarnă la dulcea sa iubită.
Ea şede gînditoare sub leasă înflorită.
Pe faţa ei se scură suave lăcrămiori
Şi udă ale feţei amăgitoare flori.
Iar vîntul îi răsfaţă cosiţele-i undoase
Ce-ngînă brîul zilei cu feţe năranzoase.
— „O, dulcea vieţei mele, de moarte sunt rănit!
îi zice cu durere frumosul ei iubit.
încalecă pe calu-mi... N-ai frică, el te-a duce,
Prin umbră şi lumină, la maica mea cea dulce."
-— „De tine niciodată eu nu m-oi despărţi...
Şi daca laşi tu viaţa, cu tine voi muri !"

Ea zice şi deşiră cămaşa sa cea albă
Şi viţe din cosiţe-i să lege rana-i dalbă.
— „O, dulcea mea frumoasă, în dar te osteneşti !.
Eu mor !... Te las curată ca florile cereşti...
Ah ! coiful mă apasă !... Pe sînul tău cel dulce
Lasă această frunte ce cade, să [se] culce !...
Tu poţi să fii ferice... Sunt şi alţii fericiţi !"
Dar tînăra fecioară cu perii despletiţi
Ia paloşul din sînul ostaşului ce moare
Şi, pătrunzîndu-şi peptul, se stinge ca o floare !

Addenda

SORIN SAU TĂIEREA BOIERILOR LA TIRGOVIŞTE

Prologul

MEDICUL

(O casă rău mobilată, ale căriea fereşti dau peste rîu. Pe o masă cărţi risipite şi o hîrcă de mort. E noapte. O candelă luminează cînd şi cînd.)

HERMAN[1] ***(singur)***

Nimic, nimic... Lumina mi se ascunde mie !...
O, studiu fără roadă ce m-ai înveninat.
Tu mi-ai răpit plăcere, şi viaţă, şi junie,
Şi nu mi-ai dat nimica în loc ce mi-ai luat.
A trebuit a trece cincizeci de ani de trudă
Plecat pe cărţi, să aflu că nu pot şti nimic...
Căci, Belzebut din tartar să-mi fie mie rudă,
De ştiu mai mult ca prostul ce n-a-nvăţat nici pic.
Am căutat misterul în lumi necunoscute :
Pe oameni, pe natură, pe toţi am întrebat;
M-am coborît în lumea mormintelor tăcute
Şi pe ţărîna lumei adînc am meditat,
Am despicat ţarina, precum şi cugetarea,
Şi nu ştiu, cugetarea e care-ar fi urmat
Materiei, sau lutul a urmărit suflarea,
Sau altfel cugetarea (să fiu mai acurat ?).
Mai bine jucam ursul la porţile străine !
Căci cel puţin ursarul tot crede în ceva ;
Dar eu nu cred nimica şi nu ştiu de fac bine
Să nu cred ; nu ştiu iară de fac eu rău cumva ?...
Dar am aflat că nu e mai mare bogăţie

[1] **Herman, medic german. Sorin, fiu de suflet al său *(n.a.).***

Decît credința noastră, ş-atunci am pizmuit
Pe prostul care crede şi trece-n bucurie
O viață-n care nu ştim la ce am mai venit...
Ciudată, Doamne, este ființa omenească !...

(După o pauză, luînd hîrca de mort in mină.)

Ah ! iată ce rămîne în lume după noi !...
Ce-ai fost în astă viață, țărînă pămîntească ?
Tu poate-ai fost ca mine, împinsă de nevoi ?
Ori poate-o frumuseță 1-a căriea picioare
Ca pulbere-aurită junimea au călcat ?
Ai fost ferice, pbate ? şi mîndră, rîzătoare,
Ca visul tinereței din lume ai zburat ?
Dar unde e mîndrețea şi dalba ta junie ?
Voi, care-ați fost iubit-o, vedeți ce ați iubit ?
Vedeți totdeodată a voastră nebunie,
Vis dulce ce se stinge îndată ce-ați gîndit !...
Dar ce zic ?... El fu, poate, vrun domn aici în lume ;
Această hîrcă poate ce vîntu-a trenturat
Nu s-a plecat în viață ; şi poate 1-al ei nume
Mai multe milioane de sclavi au tremurat ?
Dar unde-ți este tronul, corona şi mărire ?
Ah ! unde ți-e mîndria, poporul credincios ?
Un cap de sclav alături, nu este osebire
Din tine şi dintr-însul : aveți acelaşi os.
Copiii răi se joacă cu mîna-ți ce odată,
Țiind un sceptru jalnic, popoare cîrmuia,
Iar hîrca-ți ce fusese odată curonată
E adăpost de şoareci cari adorm în ea !...

(După o lungă reflecție.)

Dar iată, noaptea trece... Bălaia dimineață
Trimite înainte-i un dulce foc ceresc,
Să stingă lampa d-aur ce arde încă-n ceață,
Noroasă coam-a nopței ce visele-mpletesc...
Colo se sparge unda de undă alungată ;
Colo din frunză sună ai noştri călători ;
Colo privighitoarea suspină-namorată
De vînturi legănată pe patul ei de flori...
Răsai, o, dimineață ! şi fie ca să paie
Ca tine bucuria-n sufletu-omenesc !

Desfăşură în aer cosița ta bălaie
Pe care flori de aur şi roze strălucesc !
Zburați, minute blînde, cu aripă-aurică !
Vărsați-vă, o, flăcări, dintr-al zilei sîn !
Iar tu, corona lumei, o, soare ! te rădică
în calea-ți semănată cu mîndre flori de crin !
Vin, vin, de dă lumină la cei ce vor viață,
La cei ce fericirea în lume moştenesc !
Cît pentru mine, soare, tu n-ai nici o dulceață ;
De-aceea de la tine nimica nu voiesc !...

(După o pauză.)

Aş da eu orice bunuri pe-o clipă de credință,
De dulce fericire, speranță şi amor...
Dar, vai ! deşerte vorbe ! căci nu mai e putință !
Unica-mi mîngîiere ar fi numai să mor...
Ca pulbere de aur ce toamna răsipeşte
Din coame-i, de ce anii-mi bătrîni nu se avînt ?
Ah ! dac-al nostru suflet ca visul se topeşte,
De ce nu caut pacea îndată în mormînt ?...
Dar dacă, dimpotrivă, spărgînd a lui prinsoare,
Nemuritor, s-avîntă... eu încă voi să mor...
Şi p-ale vîntulețe cu line aripioare
Ca un miros de roze în spațiu voi să zbor...
Şi ca acele stele ce scînteie-n lumină
Pe bolta cea cerească, voios să mă înclin ;
Să mă îmbăt de viață în aria senină,
D-amor şi de plăcere, şi dulce să suspin ;
La zgomotul uşure de-aripi de vîntulețe,
La freamătul cel vesel al sărutărei lor,
La flacăra suavei, eternei tinerețe,
Răpit de fericire într-un suspin să mor !...

HERMAN, SORIN
HERMAN

A ! iată-te, copile !... Ce vii să faci la mine
Aşa de dimineață ? Ai poate vrun necaz ?
Vin, vin ! A ta vedere îmi face mie bine...
Dar ce văd ? întristarea ți-e scrisă pe obraz.
Eşti bolnav ?

SORIN

Nu, stăpîne. Dar de un timp încoace,
Nu ştiu de ce, mă crede, că aş voi să mor...
E turbur al meu suflet... n-am un minut de pace...
Şi aflu totodată plăcere-n al meu dor...

HERMAN

Dar care e cuvîntul ?

SORIN

Cuvîntul ? N-am cuvinte...

HERMAN

Tu te ascunzi de mine... Ascultă, fiul meu !
Tu poţi a-mi spune toate ca la al tău părinte...
Ce ? nu mai are credet învăţătorul tău ?

SORIN

De ce îmi vorbeşti astfel, iubitul meu părinte ?
Cum n-ai avea tu credet la cel ce, aruncat
La poarta casei tale, gol, fără de veşminte,
A fost cules de tine, crescut şi învăţat ?

HERMAN

Nu îmi vorbi de asta !... şi spune-mi ce povoară,
Ce vreme-ţi roade floarea plăpîndei tinereţi ?

SORIN

Tu vrei ? Ei bine.-ascultă !... Mi-e dragă o fecioară
Frumoasă ca lumina aceştii dimineţi...
Nu mă mustra, stăpîne !... căci m-am luptat eu tare
Cu inima-mi aprinsă ; dar nu am izbutit...

HERMAN

Şi care-i al ei nume ?

SORIN

Fioriţa... cum îţi pare ?

HERMAN

Fioriţa ? O, sărmane ! ce nume ai rostit!
O, jună nebunie, cum ai crezut vrodată
Un vis atît de dulce ? să aibi inima sa !
Tu ce n-ai loc în lume la masa cea bogată,
Ce între-ai săi roşeşte de tine mîndră ta ?
Dar tu ai zis : ce-mi pasă de sînt strein în lume ?
Cu cei mari eu prin suflet deopotrivă sînt!...
O inimă frumoasă nu-i cît un mare nume ?
Săracul şi bogatul nu merg tot în mormînt ?
Dar inima de înger ascunsă-n sărăcie
Este ca diamantul în pulbere-nglodat,
Ce lumea în picioare îl calcă, fără să-1 ştie,
Şi-1 preţuieşte numai văzîndu-1 la bogat.
Ştii tu ce va să zică, Sorine, sărăcia ?
Ea este mai amară decît şi moartea chiar,
Ea degradează omul... Durerea, bucuria
în moarte-s deopotrivă, căci una ş-alta iar
Sînt amuţite ! Mortul nimica nu mai simte,
Iar tu, sărac, ai voie, şi nu poţi a voi;
Ai ochi, dar n-ai vedere ; ai gură, n-ai cuvinte ;
Ai inimă-nfocată, dar nu poţi a iubi ;
Sărac, tu nu ai parte la nici o fericire,
Sărac, tu porţi pe frunte al ursitoarei semn ;
De tine întorc capul făr' de compătimire,
Toţi oamenii de dînşii te socotesc nedemn,
Cînd nu aflâ în tine un interes oricare...
A omenirei lege de astfel a voit...
Şi cel ce-ţi strînge mîna... dar fie-un suflet mare...
Făr-interes, copile, mi te-ar fi ocolit!
Amorul de femeie, sărmanul meu Sorine,
E ca acele paseri ce nu se las din zbor
Decît pe-nalte vîrfuri de mîndre stînci senine,
Şi-i scurt ca fericirea de-un vis amăgitor...

SORIN

Nu, nu... Fiorița nu e cum ție ți se pare ;
Ea are suflet mîndru și de iubire plin...
Ah ! sufletu-i e plînsul căzut din întîmplare
Din geana unui înger înamorat de-un crin.
Sufletul ei e rază ce-o mîndră dimineață
Rîzînd lăsă să cază din sînișorul său ;
Și-n lume-i rătăcită ca steaua serii-n ceață,
Ca zîmbetul cel dulce pe-o față de om rău.

HERMAN

Aceste sînt frumoase în cărți de poezie
Ce fermeca o fată de zece anișori...
Iubește a ta țară ce geme în robie !
Orice iubire alta, aici, la muritori,
Afară de iubirea a toatei omenire,
Pe lîngă cea a țărei se află mai pe jos.
Ascultă, o, Sorine ! a mumei chiar iubire
N-are nimic de mîndru, de rar, de generos.
Aceasta o să-ți pară ciudat, amar, crud poate,
De n-ai gîndit mai bine la ceea ce-ți vorbesc,
Dar este adevărul... Ah ! de le-am ști noi toate
Greșalele ce facem !... Ascultă ce-ți vorbesc.
O mumă iubește fiul căci este al ei sînge,
Căci 1-a purtat în sînu-i, căci este viața sa ;
Dar inima-i e rece cînd fiul străin plînge...
Aceluia i-e sete, el poate însătoșa ;
Aceluia i-e foame ; i-e frig ; poate să moară !
Ce-i pasă ? El nu este un fruct din viața sa ;
Nu este al ei sînge și doru-i n-o-nfioară...
Iubirea țărei însă, Sorine, nu-i așa...
Căci ea ne-o-nsuflă nouă o nobilă simțire
Ce-avem pentru dreptate... Sorine, fătul meu,
Iubește a ta țară și uită o iubire
Ce inima-ți usucă și-ți face traiul greu !
Și cînd atîția oameni se dau la moliciune,
Subt jugul unei mîndre ca robii lănțuiți,
Pe cîmpul nemuririi te du s-aduni cunune !
E dulce-a șterge plînsul la cei nefericiți !

Pe țara ta, copile, cînd lași a ta cătare
Și vezi străinul barbar subt feru-i tot trecînd,
Călcînd ale ei drepturi în oarbă lui turbare,
Și ale bătrîneței albi plete insultînd ;
Nu ai lăcrămioare în inima-ți rănită
Să verși pentru dreptate și pentru cei trudiți ?
Ce ? o femeie numai îți este mai iubită
Decît o țară mare ș-atîți nefericiți !

FINELE PROLOGULUI

FIORIȚA

Pe malul Ialomiței, eterne lăcrămioare
Ce din Carpata geană se varsă cetinel,
în fundul unei silve cu dese friinzișoare
Se înălța odată un mititel castel.
Acolo, subt o leasă, pe mînă-i rezămată,
Ca floarea ce se pleacă pe mlăstărica sa,
Fiorița se gîndește, și-n geana sa bogată
O lină lăcrămioară plăpînd se legăna ;
Era momentu-acela cînd paserea răpită
S-ascunde-n coama verde a cîmpului rouos ;
Cînd cerul se prevede-n valea înflorită,
Sau valea înflorită în cerul cel stelos.
O aură suavă juca pe floricele
Și răspundea-n departe mirosul dulce-al lor,
Iar und-armonioasă, rîzînd pe petricele,
Vărsa în sînul serei un vuiet plîngător.
A serei aripioară, muiată-n lăcrămioare
Pe pletele cîmpiei, ici, colo se lățea ;
Departe, unde ziua apune după soare,
Pe niște stînci de abur o rază mai lucea,
Ca un crater ce arde și-neacă în văpaie
De felurite fețe, vecinii munțișori,
Ghirlandă de flori roșii pe coama-i cea bălaie,
Ce ziua după sine las-a tîrî prin nori.

Fiorița-i jună, mîndră și crește-n fericire ;
E jună ca-nceputul a tot ce-i grațios.!

Iar frumusețea-i dulce ca tînăra gîndire
Ce fermeca un suflet de fericiri setos.
O frumuseță rară, streină, îngerească,
Pe care, osebind-o din alte chipuri mii,
Stă ochiul cu plăcere ca să se odihnească,
Ca pe stejarul verde ce-apare în pustii.
O coamă răsfățată de dalbe vîntișoare,
Părea că-i împletită cu gălbioare flori ;
Bogată şi rebelă, rupea a ei prinsoare
Şi, ca o ploaie d-aur, cădea adeseori.
Sub fruntea ei rotundă s-arcau două sprîncene
Ca două salbe d-aur, iar ochii limpezi, vii,
Ardeau subt ale fetei stufoase, mîndre gene,
Cît fluturul ce-aleargă prin spațiu şi cîmpii,
Cătînd să întîlnească modesta viorica,
Văzînd a ei ochi mîndri, pe față-i se lăsa,
Şi beat de voluptate, gurița lui cea mică
Să fure-o sărutare din ochii ei căta.
E albă ca cea spumă de valuri fugătoare
Ce vîntul răsipeşte p-al mărilor pustiu ;
Gurița ei, descrisă pe flori de lăcrimioare,
Exală totd-odată mirosul lor cel viu.
Ea este fericită şi-ntîmpină-n viață
Oricare auroră ce vine a-i zîmbi,
Ca şi amantul care aşteaptă cu dulceață
Să cază-o sărutare din gura ce-ar iubi.

Dar de o zi durerea pe fața ei s-abate !
Sorin turbură traiu-i senin şi rîzător.
Ea-nțelesese păsul ce pe Sorin străbate
Şi nu putea răspunde la tînăru-i amor.
A stelelor regină se-naltă cu mîndrețe
Pe calea-i înflorită cu aur în azur,
Vărsînd lumină dulce p-ale copilei fețe,
Pe ochii ei albaştri, umbriți d-un blond samur.

Sorin stă la picioare-i... Sorin cu lăcomie
Priveşte fața-i dulce, precum un călător
Ce vîntul rătăceşte p-a mărilor pustie,
Şi-aruncă către țărmuri un ochi cuprins de dor.

— „O, viaț-a vieții mele, a vieții-mi turburată !
îi zise cu căldură Sorin cel întristat.
Eu voi pleca pe-o cale... pe-o cale depărtată,
De unde nu mai vine acel ce a plecat...
Sînt de prisos aice, sînt chiar o greutate
Ce turbură în lume ai tăi dulci anişori...
Lipsirea mea va şterge genele tale-udate
Şi pe frumoasa-ți față va semăna ea flori."
— „Crezi tu că eşti povoară în viața mea, Sorine
Nu, nu ! dar dacă-n lume tu vrei să rătăceşti,,
Şi dacă crezi că dorul ce simți tu pentru mine
Cu mijlocul acesta tu poți să-1 risipeşti,
Te du atunci îndată ! iar soră-ta rămasă
Gîndi-va 1-al ei frate în lume străinat :
Ea îi va toarce straie de aur şi mătase,
Pe cînd el va străbate pămîntul depărtat."

Sorin atunci răspunde : —„în țara depărtată
în care mă voi duce, o, înger preacurat!
Nu este trebuință de manta ta bogată ;
Acolo al meu suflet, de vînturi legănat,
Se va-nvăli în aer ca în mărețe straie,
Iar florile de aur cusute pe vestmînt,
Vor fi acele stele frumoase şi bălaie..."

Fiorița pleacă capul şi cată în pămînt.
— „O, dulce copiliță ! urmă cu tinerețe,
Tu singurică viața făcuseşi să iubesc ;
Tu singură-i dai fermec, plăcere şi blîndețe,
Şi mă-ndemnai pe mine în lume să trăiesc ;
O, viață-a vieții mele ! de mă iubeai tu oare,
Sub dulcea ta privire, anii-mi ar fi-nflorit ;
Dar, vai ! aici în lume amara ursitoare
Scrisese dinainte : al morții logodit !"
— „Ah ! zise Fiorița, de-aş fi avut putere !
Dar inimei, Sorine, nu poți a porunci."
•— „Nu, nu, răspunse încă copilul cu durere,
Oricare e ca mine, nu-i locul lui aci...
Frumoasă copiliță ! Eu voi pleca din lume,

Şi după mine nimeni nu va mai întreba ;
Lua-voi după mine şi umbra mea, şi nume,
Şi nimeni niciodată nu mă va mai chema,
în urmă-mi nu va plînge nici o fiinţ-iubită,
Căci lacrima ce udă mormîntul de strein
E roua dimineţei pe mirişti răsipită,
Iar glasul care-1 plînge, e-al vîntului suspin !
în ziua ducei sale d-aici, în nici o casă
Cu văluri negre pragul n-o fi acoperit,
Şi cupele de aur suna-vor 1-acea masă
în mînile acelor ce-atîta a iubit.
Cînd crivăţul sufla-va în văile-ofilite,
Ei plînge-vor cel arbor ce timpul a uscat !
îşi vor aduce-aminte de zilele-nflorite ;
Dar călătorul singur va fi de toţi uitat !"

Aşa vorbi copilul, dar plînsul îl îneacă...
Fioriţa simte-n sînu-i un dor sfîşiitor ;
Se împle ochii-n lacrimi şi capul i se pleacă ;
în sînul unei roze s-uneşte plînsul lor.

Sorim purcede-n gînduri ; iar mîndră Fioriţa
Răvarsă singurică un plîns răcoritor.
A stelelor regină sărută-a ei guriţă,
Şi austru! răsfaţă bogatu-i perişor.

MISTERUL

(O sală la curtea domnului)

GHINA VISTIERUL *(singur)*

Ferice mă numeşte acel ce nu mă ştie !
El are drept a zice, căci eu sînt fericit,
Ieri încă n-aveam masă, trăiam în sărăcie,
în umbra neaverei ascuns, despreţuit.
Un cîne chiar, un cîne nu fu mai rău ca mine,
Iar astăzi veneticul ce n-avea ce mînca

Nu numai are stare şi gustă orice bine,
Dar cîrmuieşte ţara şi face orice va.
Acei ce mai-nainte nu vreau nici să-mi vorbească,
Acei ce în picioare ieri încă mă strivea,
O, rîs al omenirei ! azi, mîndri să-mi vorbească,
Cu laudă, cu fală, aştept la scara mea.
Am aur, am putere : şi cu o vorbă, stare
Şi viaţă fiecărui pot da şi pot răpi :
Voinţa mea în cale-i nu află-ntîmpinare,
Şi prostul se grăbeşte spre a mă pizmui,
Ei, bine ! dac-aceste se cheamă fericire,
Ei au cuvînt să zică că eu sînt fericit,
Nu ştiu în ce-ntuneric se perde-a mea gîndire,
Cît viaţa mi-e amară, cît traiul mi-e sucit.

(Îşi vede chipul într-o oglindă.)

Ah, faţa mea cea slută goneşte-orice privire !
Eu însumi în oglindă privind mă înspăimînt!
O clipă s-am o faţă ce-ar insufla iubire,
O clipă, şi-a mea viaţă apuie în mormînt!
Oricare-i fi, putere, tu, ce mi-ai pus pe frunte
Ast semn ce mă-nfioară, ce nu l-am meritat;
Tu, ce sub flori ascuns-ai năpîrci spurcate, crunte,
Şi viaţa omenească cu boale-ai întristat;
Tu nu eşti, nu, dreptatea !... Sau toate-acele rele
Produsu-s-au în lume fără de ştirea ta !
De sînt aceste toate făpturi de ale tele,
Nu, nu, eu niciodată tămîie nu-ţi voi da.
Cînd nu cunosc pricina din care naşti în lume,
Nici ierburi veninoase, nici şarpele-otrăvit,
Nici boale, nici, ah !... spune, misterioase nume,
Făr' de aceste rele, fiinţ-ar fi perit?
Printr-însele se ţine a lumei armonie ?
Au fost trebuincioase neapărat aici,
Ca binele prin rele să poată să se ţie,
Precum ne-a spus atîţia filosofi mulţămiţi ?

Dar tu, pe-a cărui voie a-naintat fiinţa,
Tu, care le faci toate, din haos, din nimic,
Ce stavilă fatală şi-a-mpiedicat voinţa,
încît fără de rele binele-ar fi nimic ?

Dar ce zic ? Spre a ține a lumei armonie,
A trebuit ca forma să mi-o batjocoreşti !
O, lume ! eşti ferice, şi mulțămeşte mie,
Căci prin a mea sluțire, tu mişti şi viețuieşti !

Dar vorbele sînt vorbe ! Eu ce voi face oare ?
Ce am să fac ? Aice nu vine astăzi ea ?...
Nu o să fie nunta-i la curte astă-seară ?
Cîțiva voinici în umbră... Fiorița este-a mea.

GHINA, DOMNUL MIRCEA

MIRCEA *(intrînd pe gînduri)*

Tu eşti, sărmane Ghino ? Ce vrei să-mi spui tu mie ?
Eu am a-ți spune multe ; vezi tu, voi a sfîrşi...
Făcutu-ți-am vrodată, vrînd sau nevrînd, rău ție ?
Asupra mea nimica tu nu ai a cîrti ?
N-ascunde, ci îmi spune, ai să te plîngi de mine ?

GHINA

Nu, nu, din împotrivă, prea-nalt stăpînul meu î

MIRCEA

O taină ce-mi îngheață sîngele meu prin vine,
Ce-mi depărtează somnul şi-mi face traiul greu,
Voi să descopăr ție... dar ca otrava vie
Ucide pe acela ce umblă rău cu ea !
O taină ce tot omul,-nainte să o ştie,
Ar trebui să roage şi-a se cumenica !
Dar nu ; tu nu-mi eşti omul, cu toat-a ta credință...
Acela vroi să n-aibă nici gură a vorbi,
Nici ochi ca să zărească, nici inimă să simtă,
Nici voie... ca cuțitul ce trebuie-a lovi...

GHINA

Stăpîne, fă cu mine tot ce mi se cuvine...
Zdrobeşte-mă-n picioare, şi zi : „Aşa voi eu !"
Voi săruta picioru-ți, zicînd : „Ucis de tine,
E dulce să las viața, o, scump stăpînul meu !"

MIRCEA

Atunci, ascultă, Ghino, şi fie-a ta credință
Să nu-ți răpuie viața... Ce ştii ? Ce ți-am vorbit
A ! ştiu... dar mai-nainte, arunc-a ta voință !
Arunc-a ta gîndire ! Fii rece, amuțit!...
Fii rece ca o stîncă ; dar mă pricepe bine !

Pe cînd al meu părinte domnea p-acest pămînt,
Cîțiva boieri din ură porniră către sine
Şi-i dară-un fel de apă ce-1 duse în mormînt;
O apă care-adoarme, dar care nu omoară ;
Şi bunul meu părinte fu îngropat de viu...
Ce ? tu nu tremuri, Ghino ? Nimic nu te-nfioară
Dar întîmplarea face în țară domn să viu,
Cîțiva pe la ureche sunară coarda morței
A celor ce-1 ucise... tu ştii ? L-am dezgropat...
Şi bunul meu părinte, această pradă-a sorței,
în groapă-i, în coşciugu-i, pe față-era culcat!
Semn cum că se bătuse în chinuri, în durere,
Pe cînd în sînul morței d-odată s-a trezit!...
Tu înțelegi, o, Ghino, ce este, ce plăcere
Eu simț de răzbunare ?... Minutul a sosit !...
Acei ce or să peară sînt peste doiisprezece...
Vezi, numele lor toate le-am însemnat aci !...
Deseară este nunta... Tu înțelegi ? Fii rece !
Acei ce or să vie d-aici n-or mai ieşi !...

GHINA

Măria-ta, dă-mi voie s-adaug două nume...

MIRCEA

Ce ? tu cunoşti şi p-alții ? Zi, zi, să-i ştiu şi eu !

GHINA *(la o parte)*

E vreme... unul şi-altul îmi sînt urîți în lume ;
Şi făr' de ei mai lesne ajung la țelul meu.

(Scoate o listă şţ 9 dă lui Mircea; apoi tare.)

Ceteşte ! Toţi aceştii ieri seară s-adunase ;
Vorbiră să te surpe... vezi lista tuturor !...

MIRCEA

Ah ! să-mi răpească tronul ! Mînia mă apasă !
Ah ! să-mi răpească viaţa ! Şi ei încă nu mor !
Sorin şi Filip încă !... ciudată întîmplare !
Sorin crescut la curte-mi ; şi Filip ce-l cunun !
Ei încă mă înşală !... o, lume ! o, turbare !
Mînia mă abate... să mor ori să-mi răzbun !
Ah ! vino, vino iute, amară răzbunare,
Şi-adapă cu-al tău sînge setos sufletul meu !

GHINA

Stăpîne, la picioare-ţi eu sînt în aşteptare...
Zi, şi a ta poruncă îndeplini-voi eu...

MIRCEA

Să-nceapă nunta-ndată !... dar, preoţii să vie
Şi-n umbră totd-odată săpaţi mormînt cu zor ;
Subt ale sărbătorei coroane rîzătoare
Şerpi veninoşi şi negri s-ascunză limba lor.

SMARALDA

Sorim o zi ş-o noapte nu rekitrase-acasă ;
El rătăcea-mpregiurul castelului numit.
Acolo întristărei el inima îşi lasă,
Acolo cheamă moartea, de viaţă obosit.
Dar oarele se scură... El trebuie-a purcede.
Plecă dar spre locaşu-i, trist, însă liniştit ;
Urmează lungul apei în care se prevede
Giucînd a lunei' pline imagin-aurit...
Mai niciodată seara nu i-a părut mai dulce.
Nici lună mai voioasă, nici stele mai zglobii ;
Nici dulcea filomiţă-nainte să se culce
Nu a ţinut concerte mai tinere, mai vii !
Tăcută, lină seară, păşind maiestuoasă,
Şi aerul cu-aripa-i ici, colo despicînd,

Scula mii vîntuleţe în aria seroasă,
Ce după dînsa toate veneau uşor săltînd.
în treacătul lor dulce, aceste vîntişoare
Se legănau p-aripe în spaţiul undos,
Sau se giucau cu-a serei cosiţe plutitoare,
Ori adunau pe vînturi al florilor miros.
Iar unele din ele, fiind mai indiscrete,
Mergeau ca să surprinză în umbră doi iubiţi ;
Giucau cu răsfăţare în lungele lor plete,
Rîzînd de nebunia acestor fericiţi.
Pîrîul lin şi dulce mugind în calea-i lată,
Unea a lui murmură cu-al paserei suspin,
Cu fremătul de frunze, în vînturi legănată...
Aceste îmbătară pe junele Sorin.

El caută în apa în care luna vie
Şi stelele de aur apare luminînd ;
Acest tablou exală preadulcea-i nebunie,
îl fermeca, l-încîntă înalţă al său gînd.
— „Aicea apa este măreaţă şi curată,
Ca plînsul de fecioară ce cură p-al ei pept;
De pulbere de stele i-e faţa sămănată !
P-aici dulci păsărele prin cîntece se cert.
Ah ! unde pot să aflu o seară mai frumoasă ?
Şi a-mi depune anii, mormînt mai rîzător ?
Aici dar să se curme junia-mi viforoasă !...
Vezi ! stelele de aur mă caută cu dor,
Şi apa murmurîndă în cale-i se opreşte ;
îmi zice : -«Vino ! vino ! De mult eu te doresc
Vezi, cît sînt de curată în luna ce luceşte,
Aşa sînt credincioasă cu cei ce mă iubesc !»
Rămîneţi sănătoase, voi, zile tinerele,
Dar pline de-ntristare, şi tu, o, cerul meu !
Nemuritoare carte cu litere-aurele,
în care învăţaţii cetesc pe Dumnezeu !
Şi tu, şi tu, luniţă, lumină argintoasă !
Ce mă-necai adese cu dalbe sărutări,
Şi voi, o, floricele cu tinere miroase,
Şi voi, o, filomiţe cu mîndre, dulci cîntări !

Ah ! dacă a mea viață fu scurtă, o, ursită !
Şi^a trebuit a trece făr' de a fi iubit,
De ce nu fuse oare încaltea strălucită,
Ca steaua care cade ; dar dacă a lucit ?
Aflați-mi, o ! aflați-mi necazurile mele,
Voi, mărturii, acelor ce în ascuns suspin !
Eram eu tînăr încă, o, luminoase stele !
Dar nu plîng tinerețea ce s-a curmat în chin ;
Nu plîng nici mîndrul nume, lumină trecătoare,
Ce fermeca ş-orbeşte pe cei ce o-au privit.
îmi pare rău d-un lucru : în viața-mi gemătoare
Şi scurtă, nimini încă, nimini nu m-a iubit!
Eu poci trăi, dar viața-mi e întristată foarte,
Se zice că sînt oameni ce uit ce au iubit ;
Eu poci trăi, dar colo pătruns-a cruda moarte
Şi eu voi fi în lume un arbur trist, pîrlit,
A cărui uscăciune va fi periculoasă,
Va întrista dumbrava de tineri copăcei...
O, lume ! crudă lume ! rămîi dar sănătoasă !
Ca vara cu flori dalbe mă duc cu anii mei !"
Aşa Sorin gîndeşte. Tot pare că se plînge ;
Se stinge luna-n aer şi stelele se joc ;
Cîmpia se preface în ocean de sînge,
Şi florile-n şopîrle, şi aerul în foc.
Şerpi se rădic pe coade şi limbele arată ;
Ei fug ca să se scape şi-n sînu-i se strecor,
Şi inima-i se simte de ei înfiorată !
Iar bufnițe țipînde se las pe el din zbor.
Nori negri se rădică, şi foc şi apă varsă,
Cît nu încape locul aice pe pămînt ;
Pămîntul se despică în inima lui arsă,
Şi morții îşi scot capul şi strigă din mormînt.
Iar rîul cură dulce cu undele-i spumoase,
Ca vîrsta tinereței ce trece în cîntări ;
In sînul lui s-aude suspine amoroase
Ş-armonioase şopte de calde sărutări.
Din sînul apei iese o horă grațioasă
De tinere fecioare, frumoase, rîzători,
A căror coamă cade pe sînul lor undoasă,

A căror guri exală parfumul cel de flori.
Sorin urmat de hiară, de foc şi de văpaie,
Era să se arunce în iazul răcoros...
Subt forma Fioriței, frumoasă şi bălaie,
Ieşi din apă moartea... „Vin", mîndrul meu frumos !
Vin', vin' de încălzeşte cel sîn străin şi rece
Şi mîna-ți înghețată la sînu-mi călduros !
Şi buza ta uscată, pe care setea trece,
Pe buza mea ce arde ca soarele focos."
Aşa, perdut în noaptea închipuirei rele,
Copilul şovăieşte... voieşte-a s-arunca
In apa strălucită de lună şi de stele ;
O rîdere amară trecu pe fața sa,
Un pas, şi-n sînul apei ar fi aflat scăpare,
Cînd, o suavă umbră trecînd ca un suspin,
C-un viers plăpînd şi dulce, dar plin de tremurare,
îl strigă şi îi zice de două ori : — „Sorin !"

O june copiliță îl cheamă pe-al său nume.
— „Te caut, zise-aceasta, de cînd a amurgit,
Prin tîrg şi pe acasă... Am auzit din lume
Că te-a zărit pe-aice... şi fuga am venit
Să-ți spun a nu te duce deseară pe acasă...
Tu nu ştii ce se trece acolo la palat ;
Pe de o parte nuntă, petreceri, danturi, masă,
Iar pe de altă parte, tot pare turburat !
în umbră se lucrează sicrie de morminte,
Popi vestmîntați cu sfinte în casă stau pitiți !
Ostaşi, pe la fereşte, cu lungile lor flinte
Pîndind prin întuneric, abia şoptesc sfiiți !
Ieşeam de la domnița ; un ciohodar îmi zise
Că o să curgă sînge şi lacrime de foc ;
Că-n cartea crud-a morții sînt multe nume scrise
Acelor ce de domnul zic rău sau îşi bat joc.
Eu m-am temut de tine, ce zici adeseoare
Că domnul şi boierii despoaie țara lor.
Ce ai să te amesteci într-astea, dragă Soare,
De ce nu eşti cuminte, s-asculți pe a ta sor' ?"
Smaralda, orfelină, de-o rară frumusețe,

i

De mică o luase domnița lîngă ea ;
Aci i se formase a vieței tinerețe,
Aci, în pace dulce, mîndrețea-i înflorea.
Era datoare viața amicului ei june.
De-atunci ea îl iubeşte cu călduros amor ;
El nu ştie nimica ; nimica nu îi spune
Că dorul ce-i arată nu-i alt decît de-o sor\
Ea este-o frumusețe de-acele ce răpeşte
Oricare ochi o vede... un chip fermecător ;
O talie supțire ce vîntul îndoieşte,
Un păr bogat şi negru, d-eben strălucitor ;
O față ce nici soare, nici vînt nu sărutase ;
O frunte rătungioară ; ochi negri, mari, arzoşi,
Umbriți de nişte gene stufoase de mătasă ;
Obraji, deşi nu rumeni, dar frageți şi voioşi ;
Micuțe buzişoare cu purpură-ndoite,
Şi albi ca cele fulguri căzute pe Carpat,
Şi mici ca nişte boabe de rouă risipite ;
Un sin ca ghiocelul cel alb nesărutat
De arşițele verei, şi care juna fată
Temîndu-se ca vîntul ce-n plete îi juca,
Cu sărutări ce-i fură, să nu-i ia totd-odată
Secretul ce ascunde, cu grijă coperea.
Purta o rochie albă cusută cu mătasă ;
Pe capu-i o năframă cu dese flori de-argint.
Cădea cu-a sa cosiță ce-n două înnodase,
Ca două aripi ninse ce corbu-ntinde-n vînt.
La gît purta-nnodată o salbă auroasă ;
O leasă de mătasă întrepletită-n fir,
Cu două pafte de-aur, pe talia-i mlădioasă,
Se prevedeau prin vălu-i cel alb şi rar la fir.

Sorin 1-a ei vedere rămase în răceală.
— „îți mulțumesc, Smaraldo, îi zise însă elj
Dar viața mea nu face această osteneală
Ce tu ți-ai da cu dînsa, o, mîndru îngerel !
Eu pot muri şi nimeni să nu se întristeze ;
Şi lipsa mea pe nimeni să fac-a întreba !
Eu pot muri şi nimeni să nu mă cerceteze,
Şi nici un sîn să bată, seau lacrimi a vărsa.

Căci fără de-o iubire de-o seamă între toate,
Viața-i o povoară, o, înger răpitor ! %
Iubesc cu înfocare, cu nebunie poate,
Dar oamenii prin ură răspund 1-al meu amor."
— „Tu zici că nimeni încă nu te iubeşte, Soare ?
Că pentru-aceea traiul ți-e dureros şi greu ?
Dar tu, tu însuți, spune, pe cine iubeşti oare,
Ca să te plîngi de alții, o, Sorinelul meu ?"

Aşa vorbi Smaralda c-un aer de mustrare ;
O vie rumineală cuprinse fața sa.
— „Smaraldo, îi răspunse Sorin cu înfocare,
Lăsînd din a lui geană o lacrimă-a pica,
Văzut-ai tu în visuri o dulce frumusețe
Ce nu vezi niciodată aievea pe pămînt,
Arzînd de frăgezime, dulceață, tinerețe,
Un înger blind şi dulce, vorbind într-un cuvînt ?
Şi poți totdeodată să-ți faci închipuire
Cît poate ca să simtă un suflet îndrăgit ?
Un suflet ce-nsetează de dulce fericire,
Un suflet ce iubeşte şi nu este iubit ?
Ei, bine ! astfel este această frumusețe
Pe care o iubeşte ast suflet turburat.
Dar, vai ! această dulce, străină tinerețe
E rece la iubirea ce ea mi-a insuflat!
Tu o cunoşti, Smaraldo... deseară se mărită
La curte, unde-a merge voiai să mă opreşti !"
— „Fiorița !" zise fata cu inima rănită,
Turnînd a ei cătare spre bolțile cereşti.
— „Fiorița ! îi răspunde Sorin ce mîna-i strînge,
Ah ! plînge-mă, copilă, căci sînt nefericit!
A.h ! plînge-mă, Smaraldo, cu lacrime de sînge -
Şi varsă mîngîierea în sufletu-mi zdrobit.!
De cînd iubesc, Smaraldo, vezi, soarele e rece,
Şi stelele în aer s-au stins şi au perit;
în darn se face ziuă şi noapte, timpul trece ; •
Nimic nu mă deşteaptă din visu-mi fericit...
N-aud, nu văd nimica, decît a ei făptură,
A. carii frumusețâ mă-mbată de amor,

Şi vorbele-i mieroase ce cad din a ei gură
Ca florile de aur din mîndrul pomişor.
C-o vorbă ea ar face să cure al meu sînge ;
Pe-un zîmbet al ei numai aş da eu viaţa mea ;
Ca slabă floricică, ea subt picior m-ar fringe ;
Ucigător, copilă, m-ar face dac-ar vrea.
Cînd ochiul meu o vede arzînd de frăgezime,
Din creştet pînă-n talpe mă prinde un fior
Ce m-arde şi mă-nghează, m-apasă cu cruzime,
Şi gura mi se-nchide, şi capu-mi pare-n nor !
Atuncea al meu suflet, cu sufletu-i deodată,
Lăsînd a lui ţărînă pe ţărmul pămîntesc,
Aş vrea ca două raze să se cufunde-ndată,
Şi să s-avînte dulce în leagănul ceresc !"

Smaralda-neacă doru-i şi varsă lăcrămioare,
Al căror curs ferice alină păsul său.
Ea a simţit în sînu-i, şi pentru prima oare,
O crudă gelozie ce-i face-un mare rău.
— „La curte este nuntă ; iar teamă-mi este foarte
Că subt acele danturi, plăceri sărbătoreşti
Şi cîntece voioase, s-ascunde cruda moarte ;
Tu poţi scăpa mireasa pe care o iubeşti ;
Ia dar inelu-acesta cu pajură domnească,
Ce spre a ta scăpare chiar doamna mi 1-a dat !
Cu el oricine poate orice să uneltească ;
Tot lui i se supune, tot îi e plecat."

NUNTA

Mii de făclii lumină în sala spaţioasă,
Dar nu lucea nimica mai mîndru, mai voios,
Ca ochii celor dame ce-n hora zgomotoasă
La sunetul vioarei s-avîntă graţios.
Dar ca să descriu danţul, vai ! muza mea nu are
Nici graţia cerută, nici bucuria lor !
In dar o chem la horă ! Ea stă în nemişcare
Şi gîndu-i în departe s-avîntă după dor ;

Căci de un timp încoace ea este gînditoare,
Şi zgomotu-i desplace, rari lucruri o răpesc ;
Marchiza scăpătată, aşa-i supărătoare,
Lumina, fumul, danţul, îndată-o ostenesc !

Lăsăm dar tinerimea s-adune bucuroasă
Pe sînul dezmierdărei plăpîndele ei flori !
Vezi ! muza mă invită atît de graţioasă
Ca să salut mireasa cu perii gălbiori.
Fioriţa cununată trecus-aici în sală
Cu toată adunarea ce-acum o admira ;
Frumoasa-i dulce faţă era puţin cam pală,
Dar umbra întristărei un fermec nou îi da.
Pe capu-i, de o parte, saricu-i de velură,
Rouat de petre scumpe, lăsa pe sînul ei
Să cadă-n răsfăţare o fundă lat-aură
Ce atîrnînd sărută rătunzi-i umerei.
Cosiţa-i, împletită cu mărgăritarele,
Se despica în două căzînd pe spete-i strîns,
Ca două ghirlăndiţe de flori de micşunele.
Ca doi şerpi lungi de aur, stropiţi de-al serei plîns.
în sînul ei, a cărui albeţe răpitoare
Se prevedea prin vălu-i de gaz ce-1 coperea,
Ca marmurul în fundul de ape limpigioare,
Ca crinul printre rouă, îşi înfipsese ea
C-o graţie eschisă, buchet de floricele
Ce exalau în preajmă-i un răpitor parfum,
Şi nu ştiau : ori ochi-i, plouate viorele,
Sau gura-i răsurică, năşteau dulcele fum ?
Pe brîul ei de aur, astrînsă cu-ngrijire,
Se mlădia ca floarea pe rămurica sa ;
Şi semăna, copila, c-o dulce-nchipuire
Ce-n visele juniei vine-a ne fermeca.

E fericită ziua cînd junele vergine
încep ca să iubească de faţ-amanţii lor !
Căci din acea zi numai pot ele să exprime
Cît inima lor fuse-necată de amor.

Dar astă fericire nu-mbată pe Fiorița :
O presimțire-amară o turbură mereu.
Acolo, în tăcere, suspină copilita,
Şi lăcrimînd se uită la soțiorul său.
Femeile, geloase de-a fetei frumusețe,
Găsesc c-acele lacrimi anunță un mister ;
Că umbrele întristărei pălise-ale ei fețe,
Că fata n-ar fi tocmai un îngeraş din cer.
Dar pintre toate una, şi jună, şi frumoasă,
Soția unui Stroe, ce-era biv-vel spătari,
Dar rea, nesuferită, zuleară, vanitoasă,
Crezîndu-se născută de neamuri foarte mari ;
Natura însă-i dase o formă foarte rară,
Diametral opusă cu caracterul ei ;
în față-i frăgezimea de seri de primăvară,
în ochii săi dulceața de ochi de columbei !

Aceasta ia chip dulce şi vorbă prefăcută :
—• „în ziua nunței tale, îi zise fetei ea,
Eu nu pot înțelege să fii tu abătută ;
în loc să fii voioasă, tu plîngi, copila mea !
Bărbatul, copiliță, e seara ce umbreşte
Ş-ascunde de-ochii lumei pe cei ce noi iubim,,
Cînd fața pentru inimi se-ntîmplă de roşeşte,
Ia spune, Fiorițo, ce s-a făcut Sorin ?"

Copila se roşeşte. Rivala-i triumfătoare
O -vede cu plăcere, şi sub piciorul său
Zdrobeşte-a ei mîndrie precum sfărîm-o floare
Şi face să zîmbească ascultătoriul rău.
Pe o sofa preascumpâ, sta doamna conjurată
De mîndre jupînese, prin care s-osebea
Prin rara-i frumuseță, Smaralda, juna fată.
De-acolo copilita rivala îşi privea.
„Ah ! mult e mîndruliță ! zicea copila-n sine.
De ce, o, Doamne sfinte, n-am chipul ei frumos ?
"Şi ochii ei albaştri, şi genele-i blondine,
Şi fața-i bălăioara, şi păru-i auros !
Atunci, ah ! cine ştie ? putea c-a lui iubire...

A mă iubi ?... o, dulce, fermecător cuvînt f
Iubirea lui e viața... unica-mi fericire !
E tot ce-mi face bine ! E dorul cel mai sfînt *l*
De ce nu mă iubeşte ? El mi-ar fi drag mai tare...
Căci făr' să mă iubească, atîta îl iubesc !
L-aş fi iubit atîta, cît ura mea e mare
Asupra Fioriței ce nu poci s-o privesc !
Şi iar nu poci a ține aşti ochi să o privească.
Ca cînd mă trage-un fermec..." Aci ea se opri
Şi ochii s-ațintiră pe fața îngerească
A tinerei mirese, pe cînd o umili.

Smaralda le ascultă, vorbirea lor îi place r
Se simte răzbunată... apoi iar se gîndi :
„El nu-i drag Fioriței... femeia dar rău face
Cu-atîta răutate pe fată-a umili !
Dar poate jupîneasa, chiar ea poate-1 iubeşte".

Fiorița,-am zis, roşise : ea n-are-apărător,
Nici chiar o căutare ce-ades îmbărbăteşte;,
în dar cu ochii cată pe dragu-i soțior :
Căci toți, mai toți boierii ieşiseră afară,
Lăsînd pe jupînese uitate-n jocul lor.
Din ordinea lui vodă cu toții s-adunară
în altă sală mare, în sală de omor.

A oaspeților voie să răsipeşte-ndată
Şi spaima-nfiorează pe privitori uimiți T
Căci de fustaşi cu flinte e sala înecată ;
Şi cîți voiesc să iasă la uşi se văd opriți.
Aici s-aduce-o masă, pe care-i aşezată
O carte şi o cruce, mai multe cununii ;
Şi popi cu patrahire în sală se arată,
Urmați de o mulțime de slugi şi de lachii.

înmărmuriți de spaimă, toți tac în adunare
Şi nimeni nu-nțelege acest amar mister.

I

Aici rămîne mută oricare întrebare ;
Nimini nimic nu ştie, nici gardă, nici chiar cler.

Dar Ghina iat-apare în sală cu trufie ;
Sinistra lui rînjire pe toţi a-înfiorat :
Pe faţa lui luceşte aceeaşi bucurie
Ce a simţtit satana cînd pe-oameni a-nşelat.

„— Bărbaţii voştri (zice femeilor uimite,
Spuind totdeodată numele tuturor),
Au tras spre dînşii moartea cu crime dovedite !
Muierele d-acuma şi tot avutul lor
Le vor lua ciocoii ce-în coadă le slujeşte...
Muieri ! iată bărbaţii ce vouă se cuvin !..."
El zice şi un vuiet în sală se lăţeşte,
Femeile strig... ţipă, şi unele leşin.

Femeile, la urmă, văzînd că nu-i scăpare,
Se hotărăsc la toate cu suflet curagios.
Apoi, aceeaşi soartă n-aveau fieştecare ?
Chiar a muri-mpreună cu alţi-i mîngîios.
Dar unele zîmbiră !... căci scena dureroasă
Şi crudă totd-odată avea comicul ei.
Exemplu, spătăriţa cea mîndră şi frumoasă,
Ce-a fost privit boierii ceialţi ca pe lachei,
Ea se văzu redusă, în marea ei mîndrie,
Să ia de soţ ciocoiul bătrîn şi uricios ;
Iar altele din ele trecute-n ilichie,
(Cum zice într-aceasta un cronicar voios)
„Nu ştiu de ce pricină la faţă se roşise ?"

Din toate Fioriţa priimi mai cu amar
Această lovitură !... Sărmana, mai murise !
Pe soţul ei cu ţipăt îl cheamă în zadar !
Ea tremură, şi plînge, şi perde-orice simţire.
Văzînd tradus în faptă decretul pronunţat.

Doi ciohodari profită de lunga ei dormire,
Din ordinul lui Ghina, cu ea s-au depărtat.

SILA ŞI MOARTEA

(O cameră abia luminată de c lampă. Fioriţa leşinată pe un pat.)

„Aceea ce-a mea formă pocită, urîcioasă,
Să-mi dea nu fu în stare, îmi dete capul meu,
Căci iată-mă la ţălu-mi... Vedeţi acea frumoasă,
Cea mîndră, neîmblînzită, ce-atît o iubeam eu ?
Ce-o apără ? Nimica... şi nu mai e scăpare !
Nici o putere-n lume nu poate-a o scăpa !

Vedeţi cît e de jună, de albă, de frumoasă ?
Ce gură mititică ! ce păr lung şi bogat!
Din geană-i cură încă o rouă călduroasă,
Şi sînu-i saltă dulce, şi cheam-un sărutat!
Ea doarme... o, plăcere ! ce mă opreşte oare ?"

Aşa vorbeşte Ghina, cu capul ameţit
De fumul unei patimi brutale şi-arzătoare.
El perde minte, vorbă... obrazu-i e pălit,
Şi ochii lui acuma sînt încruntaţi în sînge,
Ca ochii unui tigru ce prada şi-a găsit.
O mînă infernală se pare că-1 împinge ;
Se clatină pămîntul... lumina-a dispărut.
Abia-şi atinge mîna turbatul de fecioară ;
Aceasta deodată atunce s-a mişcat.
Mişcarea copilitei mai mult îl înfioară
Decît un şerpe negru pe care-ar fi călcat.
El geme-n a lui sete, văzîndu-şi cupa plină ;
Dar cînd la gur-o pune, paharul a secat!
Mînia lui e mare şi furia-i străină...
Nimic nu-1 mai opreşte... Fioriţa a ţipat!

O luptă neegală... ca vulturul cel tare
C-o dulce porumbică ce va a o zdrobi...
Pericolul dă fetei putere-atît de mare,
Cît două-trei minute ea se împotrivi ;
Dar braţu-i Osteneşte, puterea sa slăbeşte ;

Bărbatul înțelege... adaoge-al său zor...
Cînd Ghina țipă, cade, subt ferul ce-l rănește.,
Lovit în pept de-o mînă ce vine-n ajutor.

El cade-ntr-al său sînge... O fată tinerică
Naintea Fioriței atunci s-a arătat.
Aceasta e Smaralda !... intrînd pe-o ușă mică
Ascunsă în părete : — „Copilă, te-am scăpat".
— „Dar care-i interesul ce iei tu pentru mine ?
întreabă Fiorița luîndu-i mîna sa.
îți sînt datoare viața... Ah ! ce zic ? fără tine,
Mai mult și decît viața barbarul îmi lua !
Smaraldo, voi. fi ție o soră călduroasă ;
Voi face pentru tine orice tu vei voi."
— „Ah ! zise copilita cu geana neguroasă,
Ce voi ? dar ce voi alta decît a mi-l iubi !...
Dar, spune, Fioriţo ! o, spune-mi, dragă, mie,
De ce ești rece oare la dorul lui Sorin ?
El, ce iubește viața, căci ție-este dragă ție,
Ce-ar da zilele sale să-mpace-al tău suspin ?
Dar de un timp încoace, e trist, îngălbinește ;
Pe gînduri totdeauna, el umblă adîncit;
Nimica nu-i mai place ; îl vezi că se topește
Ca floarea dimineței ce brumele-au lovit;
în sufletu-i se trece gîndiri spăimîntătoare...
El vrea să se ucigă... o, dulce îngerel !
Tu, care ești frumoasă și blîndă ca o floare,
Tu, care te iubește, îndură-te de el !"

— „Ce pot să fac, Smaraldo ? Mi-e inima-nghețată ;
Nu simț nimic văzîndu-l ; lipsind, nu îl doresc.
Dar spune-mi, copilită, e oare-adevărată
A mirelui meu moarte ? sau eu mă amăgesc ?"
— „Ah ! cel puțin, îi zice Smaralda, gînditoare,
Tu poți să-l scapi de moarte, o, Fiorița mea !"
Ea zise, și din ochi-i curg calde lăcrămioare...
— „Poți să-l întorci la viață", îi zise încă ea.
Apoi, luîndu-i mîna o udă-n lăcrimioare
Și-o-ncarcă totd-odată de calde sărutări.

— „A ! scapă-l, zise fata căzîndu-i la picioare.
Nu știu vorbi, o, Doamne ! și n-am decît oftări
Și lacrimi ! Ah ! copilă, să fi putut a-ți zice
Cum simte al său suflet, la slabul meu trist grai
Cu lacrime de sînge tu ai fi plîns aice !
Căci inima-ți e caldă ca soarele de mai !"
— „Dar ce te-ntristează ? întreabă Fiorița,
Atinsă pîn'la suflet, ce păs ai de Sorin ?
Ești oare a lui soră ? mai zise copilita,
El îmi spusese-odată că-n lume e străin."
— „Eu, sora lui ? răspunse șoptindu-i al lui nume.
Ascultă, surățică, și află ce sînt eu :
N-am nici părinți, nici frate, pe nimeni n-am în lume,
Dar el le ține locul la toți, îngerul meu !...
Urechea-mi de-l aude' și ochiu-mi de-l privește,
Perd graiul și cuvîntul, și mîinile îmi frîng ;
Și sîngele în sînu-mi arzînd se grămădește ;
Vorbesc orice îmi vine, și plîng, și rîd, și plîng !
Ah ! scapă-l de la moarte ! O vorbă mîngîioasă,
O căutătură dulce pe rîpă-l va opri...
Mîngîie-l cu cuvinte, surata mea frumoasă !
Mîngîie-l cu cuvinte, de nu poți a-l iubi !"
Zicînd aceste vorbe, Smaralda-ngenucheată,
Picioarele Fioriței, plîngînd, le-mbrățișa ;
Iar tînăra frumoasă, răpită și mirată,
Pe lîngă dorul fetei uita durerea sa.

ÎNCHISOAREA

(Un beci : paie așternute.)

(Stroe spătarul; Coadă vornicul; frate-său Radu comisul ; Dragul stolnicul; Vintilă comisul ; Filip căminariul, mirele Fioriței, și alți boieri hotărîți la moarte.)

FILIP *(către Stroe)*

Cu toate-aceste nunta se începuse bine ;
Mireasă frumușică și ginere voios !
Hori, muzică și masă, pahare cu vin pline.

Dar dracul vîră coada, şi totul cade gios !
Dar cui să-i treacă-n minte, spătare mare-nune,
Că moartea-n ziafete de-al d-astea ascundea
A ei zbîrcită frunte ?... Dar trebuie a spune :
Ideea este rară, ba încă nu e rea !
Şi dacă-n ceea lume o fi să mă însoare,
Spre-a nu mai cădea-n cursă, lua-voi măsuri tari !
Acum rămîne numai, în viața viitoare,
Să ştim de este nuntă, şi domni, şi boieri mari: ?
Dar tu eşti dus pe gînduri ! Ca popa ce rămîne
Neales de parohie la tronul păstoresc.

(Boierii se ceartă în fund.)

Hei ! cine strig-acolo ?... Ascultă, o, stăpîne !
Pe marginile gropei, ei încă se sfădesc !

STROE

Ce crezi tu despre suflet în viața viitoare ?

FILIP

Nu te grăbi, spătare... mai, rabdă şi vei şti.
In viața ce-o să vie, ca-n viața trecătoare.
Cît pentru mine, frate, tot vesel am a fi.
Tot ce mă neodihneşte e temerea cea mare
Ce am, să nu mă puie în raiul cel ceresc,
Să stau cu umbre triste ca tine, o, spătare !

(Poarta închisoarei se deschide : intră Sorin repede.)

A ! iată unul, însă, cu care să glumesc...
Ce ! şi tu vii, Sorine ? pe Dumnezeu, bădiță,
De ştiu ceva din toate ce ochiul mi-a văzut...

SORIN ***(trăgindu-l la o parte)***

Ascultă-mă, Filipe ! Sărmana Fiorița
în mîna lor spurcată se zice c-a căzut...
Ia, ține-inelu-acesta şi manta de la mine
Şi zboară spre scăpare-i... doi cai afară sînt...
Să vă agiungă ziua în țările străine !...
Ia, ia inelul, du-te ! Şi nu zi un cuvînt...

FILIP

îți mulțumesc, o, frate ! dar tu, ce-o fi de tine ?

SORIN

Nu te-ngriji-de mine... aceasta-i treaba mea.

FILIP

Nu, nu ! ori stau aice, ori vei ieşi cu mine !

SORIN

Te du, te du, grăbeşte ; şi zboară către ea !...

(Filip ia inelul şi manta ; pleacă, apoi iar se întoarce.)

[FILIP]

Ascultă-mă, Sorine, dă-mi mîna a ți-o stringe.
îți jur pe al meu suflet să fiu fratele tău.

SORIN

Dar, du-te ! mergi ; o clipă mai mult, şi al tău sînge
Va curge... zboară, zboară, de eşti fratele meu.

(Filip arată inelul, şi gardele îi fac loc de iesă.)

Acuma vie moartea ! Mă va afla în pace...
Fiorița e scăpată... acuma pot să mor,
Să mor ca să trăiască aceea ce îmi place...
îți mulțumesc cu lacrimi, stăpîne ziditor !...

ÎNCHEIERE

A doua zi Fiorița, cu soțu-i împreună,
Trecuse în Moldova, voioşi şi mulțumiți.
Boierii se tăiară ; şi chiar Sorin cel june
Perise deodată cu-acei nefericiți.
Iar într-o dimineață, mulțimea curioasă
Pe malul unei ape s-adună a privi
Cadavrul unei fete... Smaralda cea frumoasă
Se azvîrlise-n apă, neavînd ce mai iubi.

Notă. **Aceasta se crede că s-a întîmplat pe la anul 7052. Cronicele încă vorbesc de tăierea boierilor, şi după tradiție se ştie că Mircea-Vodă a tăiat pe Coadă vornicul, pe frate-său Radu, pe Dragul stolnicul, pe Stroe spătariul, pe Vintilă comisul şi alții *(n.a.).***

NOTE ŞI COMENTARII

EUMENIDELE

18G6

S-au publicat inițial cu titlul *Eumenidele sau Satire politice.* Jurnal în versuri. Redactor D. B., București, Tipografia Națională, 1866. Au apărut zece broșuri, numerotate, sub inițialele D. B. ascunzîndu-se Dimitrie Bolintineanu. Publicarea *Eumenidelor* a început în a doua jumătate a lunii iulie 1866, cum ne informează următorul anunț apărut în *Trompeta Carpaților,* an. IV, nr. 438, 22 iulie 1866, p. 1752 : *„Eumenidele.* Satire politice. Jurnal în versuri de D.B. Iese de două ori pe lună. Prețul este de 24 sfanțihi pe an. Broșura un sfanțih. S-a depus chiar astăzi broșura I la d. George Ionide, librar, unde se fac și abonamentele." Din anunțurile succesive inserate în *Trompeta Carpaților* rezultă că broșurile nu apăreau cu o periodicitate prea bine precizată. Astfel, în *Trompeta Carpaților,* an. IV, nr. 443, 19 august 1866, p. 1772, repetîndu-se prima parte a anunțului, se menționa : „S-a depus chiar astăzi broșura II la d. George Ionide, librar, unde se fac și abonamentele". Broșura nr. 3 era anunțată, cu aceeași formulă, în *Trompeta Carpaților,* an. IV, nr. 445, 26 august 1866, p. 1780, iar broșura nr. 4, în *Trompeta Carpaților,* an. IV, nr. 459, 14 octombrie 1866, p. 1832. Despre broșura nr. 5 nu întîlnim însă nici un anunț. Ultima broșură anunțată, din cele zece apărute, este broșura nr. 6 în *Trompeta Carpaților,* an. IV, nr. 4,63, 16/28 octombrie 1866, p. 1848-

Primele cinci broșuri au apărut cu titlul *Eumenidele sau Satire politice.* Jurnal în versuri. Redactor D.B. Broșura nr. 6 are titlul ușor modificat : *Eumenidele. Satire politice.* Broșurile nr. 7, 8 și 9 poartă numai titlul *Eumenidele,* dispărînd precizările „Satire politice" și „Jurnal în versuri", iar în loc de re-

dactor se menționează : „Proprietar D.B." Broşura nr. 10 se intitulează concis *Eumenidele,* toate celelalte elemente fiind eliminate complet.

Pe pagina de titlu a primei broşuri sînt înscrise două citate, ca moto, în concordanță cu sensul satirelor. Primul aparține lui Corneille : „Şi voi fi totd-auna de partidul celui mai slab". Al doilea e datorat, desigur, lui D. Bolintineanu : „Tot ce se face încă în biata Românie / Nu merită a se spune decît în ironie". începînd cu broşura nr. 2, cel de al doilea citat dispare, rrienținîndu-se numai cel al lui Corneille. Dar şi acesta este înlăturat, începînd de la broşura nr. 7.

Tot pe pagina de titlu se mai menționa : „Prețul abonamentului pe un an... 24 sfanți. Un no. 1 sfanț." / „Abonamentul se face la Librăria George Ioanid & Companie." / „Iese de două ori pe lună." O intensificare a ritmului de apariție se pare că se produce odată cu broşura nr. 4, pe a cărei pagină de titlu se preciza : „Iese de patru ori pe lună", iar pe contrapagină se înştiința : *„Eumenidele* vor apărea de aici înainte de patru ori pe lună, în loc de două ori. Abonamentul este de 24 sfanțihi pe an pentru cei ce vor plăti înainte. Se poate abona şi pe şase luni. Prețul unui exemplar va fi de un sfanțih pentru cei ce nu sunt abonați. îmbrățişarea ce au găsit *Eumenidele* în publicul român şi repedea epuizare a exemplarelor ce au ieşit, pun pe redacțiune în stare a face această concesiune abonaților. Abonamentele se fac la d. George Ioanid, librar din Bucureşti, şi la d. Socec." înştiințarea se repetă în broşura nr. 5, apoi dispare. Prețul se modifică şi el. Pe frontispiciul broşurii nr. 7 se indică : „Prețul unei broşuri 1/2 sf." De la broşura nr. 8, alt preț : „74 parale numărul". O nouă înştiințare apare sub frontispiciul broşurilor nr. 9 şi 10 :" „Abonamentul se face la Tipografia lucrătorilor asociați, Pasagiul Român no. 12. Prețul abonamentului 1 napoleon pe an, o jumătate napoleon pe 6 luni." Pe contrapagina foii de titlu a broşurilor nr. 3,4,5 şi 6 este aplicată o ştampilă cu inițialele D. B., însoțită de precizarea : „Cîte nu vor avea acest sigil, vor fi considerate ca falş".

Caracterul de „jurnal în versuri" al *Eumenidelor* nu a rămas constant pe parcursul celor zece broşuri. Astfel, în broşurile nr. 7,8 şi 9, Dimitrie Bolintineanu introduce şi cîteva articole, unele semnate cu pseudonimul său binecunoscut, Cosmat,

de fapt numele real al tatălui său, Enache Cosmat, român macedonean originar din Ohrid. Articolele făceau corp comun cu sfera tematică a satirelor politice, vizau aceleaşi obiective, de stringentă actualitate pentru vremea respectivă, criticînd stările de lucruri negative din perioada de după detronarea lui Alexandru loan Cuza. De pildă, în *Cronica săptămînii* din broşura nr. 8. referindu-se la victoria obținută în alegeri de „partida conservatoare", Dimitrie Bolintineanu atrăgea atenția că dacă această grupare politică va adopta un sistem de guvernare antipatriotică şi antidemocratică, va fi sortită eşecului : „Dacă ea va fi atît de inteligintă încît să nu se lase a se îmbăta de laurii victoriii, daca va dovedi hărnicia cerută în administrațiune, daca finanțele nu vor aduce complicațiuni de natură a pune în pericol e'xistința statului român, ea poate să păstreze mult timp victoria ; poate chiar să facă mult bine țării. Daca, din contra, legănată de influinți misterioase ale dreptului divin, va reveni la un sistem condamnat şi va visa din nou la creațiunea unei clase privilegiate, la introducerea în aceste țări a unor datine feodale care n-au existat aici, daca nu va satisface trebuințele românilor sub raportul naționalității, administrațiunii dinuntru, daca, în loc de a da un guvern al țării, va da un guvern al unei partide, împărțind țara în învingători şi învinşi, va vedea într-o zi aceste vise din alt secol risipindu-se ca palatele Armidii, va vedea prestigiul de care se bucură astăzi, dispărînd cu aceeaşi facilitate cu care a născut." Cu neştirbită loialitate şi fidelitate față de Alexandru loan Cuza, căruia îi recunoştea, cu imparțialitate, atît meritele cît şi limitele, Dimitrie Bolintineanu nu putea tolera faptul că cei ce l-au detronat şi acuzat, nu numai că nu au îndreptat stările de lucruri negative din timpul domniei acestuia, dar le-au agravat şi mai mult. Cu intransigență, scriitorul contura astfel tabloul realităților din perioada următoare detronării lui Cuza: „...lucrările publice distrugîndu-se, justiția schimbîndu-şi foncționarii şi dînd funcțiunile ca recompensă de partide, legea inamovibilității care singură poate garanta independința magistraturii, înlăturată ; ministrul dinînt'ru numind cuconaşi la prefecturi ca în timpii lui Caragea, cel puțin atunci cu isprăvnicia zestre, se da şi un sameş de zestre, ca mentor al cuconaşului. Armata reducîndu-se pînă la desființare fără cel puțin a da un sistem de economie; instituțiunile comunale căzînd în

părăsire şi dispreţ; starea ţăranilor, în urma legii rurale, devenind mai dureroasă decît în trecut prin negligința administrațiunii."

In *Cronica săptămînii* din broşura nr. 9, insistînd asupra modului de guvernare ce trebuia adoptat după alegerile de deputați, Dimitrie Bolintineanu releva îndatoririle acestora: „Deputații nu trebuie să vie în capitală să afle de la guvern care sunt trebuințele națiunii. Ci să vie ei să spuie guvernului care sunt aceste trebuinți. Deci, înainte de toate, deputații făcutu-şi-au o aprețiere exactă a situațiunii țării, atît în afară cît şi înuntru? Şi nu din puntul de vedere al unei partide, al unei clase, ci din puntul de vedere al națiunii? Făcutu-ne-am întrebare: ca români avem o misiune în lume? Sau suntem lăsați a mări turmele popoarelor robite? Ca reprezintanți ai națiunii avem chemarea a vindeca rănile țării, sau chemarea noastră nu este alta decît a veni spre a prosterna fruntea națiunii la picioarele miniştrilor?" în final, Dimitrie Bolintineanu se adresa direct deputaților aleşi, chemîndu-i la o atitudine activă, lucidă şi patriotică: „Protestați daca drepturile țării sunt călcate! Daca Constituțiunea este suspendată în parte! Ca să simtă toți că toate fibrele acestui corp nu sunt putrede! Cercetați rănile țării şi le vindecați pînă mai este timp, mîne va fi poate prea tîrziu. Gîndiți-vă că în aceste Cameri are să se cunoască oamenii ce au iubit patria şi libertățile, şi cei ce au făcut din patrie şi din libertăți o punte pentru persoana lor."

Satirele din *Eumenidele* demonstrează că Dimitrie Bolintineanu era un adversar declarat al monstruoasei coaliții, constituită încă din timpul domniei lui Cuza prin pactizarea dreptei conservatoare a moşierilor *(albii),* cu stînga radicală a liberalilor *(roşii),* conduşi de Ion Brătianu şi C. A. Rosetti (cf. Constantin C. Giurescu: *Viața şi opera lui Cuza-Vodă,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1966, p. 166). Lansînd termenul de „coalițiunea monstruoasă", Cezar Bolliac scria într-un articol publicat în *Românul,* nr. 15, 20 februarie 1863: „Coalițiunea monstruoasă de astăzi nu poate duce la nici un rezultat bun nici naționalitatea, nici libertatea noastră; şi ni se sfîşie inima cînd vedem talentele cele mai eminente, oratorii cei mai mari ai naționalității şi ai libertății române urcîndu-se pe tribuna națională ariddcată de revoluțiunea de la '48 față-n față cu tronul României, că se pun în serviciul reacțiunei şi că se sforța din toate puterile spre a spăla trecutul condamnaților de națiune spre a-i pregăti, spre a-i face proprii să mai vie încă o dată in stare a strivi principiele dobîndite în '48 şi a înăbuşi şi chiar vocea acestei tribune."

Pentru înțelegerea sensului critic al satirelor din *Eumenidele* e necesar să amintim că Dimitrie Bolintineanu s-a numărat printre puținii sfetnici şi colaboratori apropiați ai lui Alexandru loan Cuza care i-au rămas credincioşi pînă la sfîrşitul vieții. După detronarea acestuia, la 11 februarie 1866, poetul publică lucrarea *Viața lui Cuza-Vodă,* în 1868, intitulată apoi, la ediția a IV-a, din 1870, *Cuza-Vodă şi oamenii săi.* Apărută în condiții politice puțin sau deloc favorabile, cînd monstruoasa coaliție adusese pe tronul României, împotriva voinței poporului nostru, pe Carol I, cartea lui Dimitrie Bolintineanu a reprezentat primul şi cel mai obiectiv elogiu adus celui ce a întrupat, în epoca Unirii, idealurile înaintate ale întregii națiuni române. Portretul moral şi politic al lui Cuza, faptele şi acțiunile pe care le-a întreprins, meritele sale istorice, ca şi greşelile pe care le-a săvîrşit, toate sînt privite cu luciditate şi obiectivitate, eu spirit critic, însă acoperite, pe bună dreptate, cu o caldă şi sinceră vibrație sufletească. Evocarea lui Cuza şi a domniei sale se realizează pe cîteva coordonate principale, deşi poetul descrie succesiv, în detaliu, etapele şi evenimentele petrecute între 1859 şi 1866. In primul rînd, Dimitrie Bolintineanu a fost preocupat de a scoate pregnant în relief patriotismul lui Cuza, spiritul său democratic, de dăruire pentru binele poporului nostru, pentru prosperitatea țării şi a națiunii române: ..Domnul Cuza nu era străin în patria sa, cunoştea oamenii şi lucrurile; era inteligent, avea momente mari de cugetare, de simțiminte. Primea plîngerile tutulor, nemulțumi adesea pe miniştri îndreptîndu-le rătăcirile lor în afaceri cari dădeau ocazie de plîngeri. Orice om nedreptățit de ministru afla încă la palat o protecție. Tronul nu era străin de popor în păsurile lui." în ceea ce priveşte greşelile domnitorului, Dimitrie Bolintineanu observa că „Domnul Cuza lesne se înflăcăra la orice idee națională, energică, şi tot cu aceeaşi înlesnire se lăsa a se descuragia cînd era vorba de execuție, cînd găsea pedice". E-i-oarea capitală a lui Cuza era considerată de Dimitrie Bolintineanu a fi fost aceea că s-a servit de „oameni vechi la legi noi", că s-a bazat prea mult pe cei „care serviseră ca instru-

mente tiraniei trecute", adică pe reprezentanţii boierimii. Chiar cînd a adus la cîrmă şi oameni noi, nu a ştiut să-i aleagă suficient de bine, deoarece „aceştia nu îndreptară nimic, căci n-aveau principii." Aceeaşi atitudine a adoptat Dimitrie Bolintineanu şi în broşura *Domnii regulamentari şi historia celor trei ani de la 11 februarie pînă astăzi,* tipărită în 1869.

După detronarea lui Cuza, Dimitrie Bolintineanu se retrage din viaţa politică, e ostracizat de complotişti de la 11 februarie care ajunseseră la cîrma ţării, dar care nu-1 pot reduce la tăcere, în primăvara anului 1866, cînd se pun bazele „Societăţii literare române", ce se va numi ulterior „Societatea Academică" şi se va transforma în Academia Română, în presa timpului încep să se facă propuneri de viitori membri ai acestei Societăţi. Ca ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice, CA. Rosetti îndemna la o astfel de acţiune, în *Românul* din 10 iunie 1866 : „Subsemnatul îşi împlineşte o datorie d-a face d-a dreptul apel la presa din Principate Unite, ş-a o ruga a face astfeli ca opiniunea publică să desemne pe bărbaţii cari, prin lucrările lor literarie, trebuiesc a fi chemaţi spre a lua parte în societatea instituită pentru cultura limbei naţionale". în acest context de împrejurări, reprezentanţi ai opiniei publice îl propun şi pe Dimitrie Bolintineanu, ca unul care a ctitorit literatura română şi a contribuit la propăşirea patriei. într-o „epistolă deschisă", semnată de St. Rîmniceanu şi A. G. Călinescu, publicată în *Familia,* nr. 12, 25 aprilie / 7 mai 1866, era susţinută şi candidatura autorului *legendelor istorice.* De asemenea, printr-o „scrisoare către redacţie", apărută în *Românul* din 6 iulie 1866, un T. Pascal înscria şi numele lui Dimitrie Bolintineanu alături de ceilalţi oameni de cultură care meritau să facă parte din Societatea literară română. Cu toate acestea, poetul nu va intra în atenţia forurilor oficiale, fiind exclus din decretul pe care Carol I îl va da la 2 iunie 1867, prin care numea pe membrii viitoarei Societăţi Academice (cf. V. A. Urechiă : *Actele şi solemnitatea oficiale şi neoficiale a inaugurării Societăţii literarie română,* Bucureşti, 1867, p. 17). în faţa acestui afront, la care se adăugau şi alte nemulţumiri, Dimitrie Bolintineanu se retrage complet din viaţa publică, nu acceptă nici un compromis cu guvernarea complotiştilor de la 11 februarie. Cînd e propus, în „culoarea de albastru" a Bucureştiului, pentru alegerile municipale, refuză printr-o scrisoare deschisă, apărută în *Trompeta Carpaţilor,* nr. 578, 28 octombrie / 10 noiembrie 1867 : „Văzîndu-mi numele meu într-o listă de candidaţi pentru alegerile viitoare ai capitalei, vă rog să binevoiţi a publica în stimabilele d-le ziariu că dorinţa mea este a lăsa locul meu la alţi bărbaţi mai cunoscuţi şi cari pot fi mai apţi decît mine în misiunea ce îşi propun."

Adversar declarat al monstruoasei coaliţii, Dimitrie Bolintineanu nu va ezita nici un moment să se războiască deschis cu reprezentanţii ei. De aceea scrie şi publică satirele politice din *Eumenidele,* intitulate astfel după numele zeiţelor din mitologia greacă, reprezentate cu şerpi în plete, cu o torţă într-o mînă şi un pumnal în cealaltă, simbolizînd pedepsirea fărădelegilor săvîrşite de oameni. Poetul supune unei critici severe atît stările de lucruri generale, din perioada posterioară detronării lui Cuza, cît şi manifestările reprobabile ale celor ce guvernau ţara. Cu deosebire îşi îndrepta ascuţişul satirei sale împotriva celor ce trădaseră idealurile revoluţiei de la 1848 şi organizaseră complotul de la 11 februarie.

Ca un corolar al satirelor din *Eumenidele,* Dimitrie Bolintineanu îşi exprimă atitudinea critică faţă de stările de lucruri de după detronarea lui Cuza şi printr-un ciclu de articole apărute în *Trompeta Carpaţilor,* începînd din toamna anului 1866. De pildă, în articolul *Restauraţiunea* (nr. 486, 22 ianuarie/3 februarie 1867), consecvent cu sine însuşi, poetul apăra cu energie personalitatea lui Cuza şi sensul patriotic al guvernării sale : „Domnul Cuza a urmat a pune în practică ideele revoluţiunii politice şi sociale ce, datează în România din seculii trecuţi. El a nivelat clasile, a dezrobit poporul de clacă, a rădicat sus stindardul naţionale. Această revoluţiune nu putea să placă nici puterilor vecine, nici clasilor privilegiate din ţară..." Detronarea lui Cuza şi urcarea la putere a complotiştilor de la 11 februarie, asemănînd aceasta cu reîntoarcerea Bourbonilor pe tronul Franţei, în timpul Restauraţiei, era prezentată de Dimitrie Bolintineanu cu o virulenţă rar întîlnită în publicistica sa : „Conspiratorii se aliară cu noaptea, -serbară nunta în palatul domnului unde născu pînă în ziuă acest Făt-Frumos ce se numi 11 februarie ; o Cameră şi un Senat nuntaşi, în minoritate, nuntaşi de a doua zi ai acestei însoţiri între noapte şi conspiratori, adoptară noul regim în aclamaţiunile foilor vîndute; şi paraziţii alergară din toate părţile cu laude, ca să capete un loc la banchetul noului regim. Comedienii, banchetiştii, presti-

digitatorii, arlequinii, jucătorii pe funie, bufonii divertiră sărbătoarea ; se mîncă foc, se scoase panglice pe nas. Se sărutară, aruncată cu tină în regimul trecut, stropiră cu isop regimul nou ; înmormîntară domnia care dase românilor viaţa naţionale, libertatea muncei, drepturi cetăţeneşti, şi scriseră pe pecetea mormîntului : infamia, trădarea, corupţiunea, tirania ! Traseră hora împregiurul mormîntului, apoi cînd voiră a împărţi vestmintele mortului, se prefăcură că se ceartă ca să înşele, încă o dată, buna credinţă a naţiunii. " Într-un alt articol, *Ce aţi promis şi ce aţi făcut* (nr. 495, 22 februarie 1867), releva că aşazişii „salvatori", cei ce l-au alungat pe Cuza, „fără ştirea naţiunii, fără ştirea poporului, fără ştirea armatei", făcuseră promisiuni înşelătoare, dînd ţara înapoi : „Nu numai de cuvînt ei nu s-au ţinut, dară au schimbat instituţiunile democratice ale ţărei pentru care au jurat în Camere că le vor mănţine, şi le-au înlocuit cu altele cari au avut de ţintă să creeze clase privilegiate şi să dea puterea numai în mîna lor, contra chiar a principielor din chiar Constituţiunea lor".

Cînd Carol I şi acoliţii săi încep să facă tot felul de concesiuni politice diferitelor puteri străine, subminînd autonomia şi demnitatea naţională, Dimitrie Bolintineanu ripostează vehement. Edificator în acest sens este articolul *Concesiunile politice* (nr. 497, 2/14 martie 1867). La început admitea că, în unele împrejurări istorice nefavorabile, în cadrul unor conjuncturi fatale, cînd nu mai există nici o altă soluţie, se poate ajunge la un compromis de moment : „Sunt în viaţa popoarelor momente de durere cînd frunţile se înclin înaintea ursitei fatale ; atunci nu este nimica de blamat, ci de plîns". în schimb, arăta mai departe Dimitrie Bolintineanu, „cînd guvernele lor, de bunăvoie şi fără o neapărată trebuinţă, se aruncă pe calea umilinţei naţionale, istoria vine, 'biciuieşte şi răzbună onoarea patriei îngenunchiată". Dezaprobînd sever concesiunile făcute de noii guvernanţi, poetul demonstra caracterul lor antipatriotic : „Să nu mai întrebăm ce s-au făcut făgăduinţele despre mărire, demnitate naţională, autonomie, drepturi ! Să nu mai întrebăm de drepturile românilor! Nu mai sunt nici drepturi, nici români ; sunt numai învingători şi învinşi, sunt numai puternici cari devor şi slabi cari sunt devoraţi. Un singur lucru domină în regimul salvatorilor : trebuinţa de a ruina România egalitară, revoluţionară." Campania publicistică desfăşurată în *Trompeta Carpaţilor,* în spiritul satirelor din *Eumenidele,* avea drept

scop discreditarea regimului instaurat prin aducerea lui Carol I pe tronul ţării. Aversiunea lui Dimitrie Bolintineanu era categorică, făcînd un tablou sumbru al stărilor de lucruri din acel timp, ca în articolul *Situaţiunea ţărei* (nr. 498, 5/17 martie 1867) : „Un sistem de corupţiune, lanţ ce coprinde toate arterele, toate fibrele, toate nervele corpului... talente, capacitate, probitate sunt sacrificate monstrului ce se cheamă *interes,* ce rădică fruntea şi face să tacă toate conştiinţele..."

Intenţionînd să contracareze *Eumenidele,* adversarii politici vizaţi în aceste satire au apelat la publicistul umorist N. T. Orăşanu, care tipăreşte, ca replică, un alt „jurnal în versuri", intitulat *Bolintineadele* (Bucureşti, Tipografia Naţională, 1866), în două broşuri. Induşi în eroare de titlu şi! de unele elemente formale asemănătoare cu *Eumenidele,* mulţi istorici literari au crezut că *Bolintineadele* aparţin tot lui Dimitrie Bolintineanu. Chiar şi G. Călinescu, în *Istoria literaturii române,* ca şi în studiul dedicat poetului, publicat în *Steaua,* nr. 11 şi 12, noiembrie şi decembrie 1959, şi nr. 3, martie 1960, reprodus apoi de Al. Piru în volumul *Studii şi comunicări* (Bucureşti, Editura tineretului, 1966), menţionează *Bolintineadele* alături de celelalte scrieri satirice ale autorului *Eumenidelor.* Că acest jurnal satiric nu aparţine lui Dimitrie Bolintineanu, ci adversarilor săi politici, o declară însuşi poetul, într-o scrisoare adresată lui G. Marian, la 20 septembrie 1866 : „Am scos un ziar, *Eumenidele,* satire politice. Roşii s-au turburat foarte, căci cartea a avut un mare succes. Ei au pus de au făcut un &lt jurnal numit *Bolintineadele* înadins; dar nu se vinde căci e rău scris, fără spirit, fără talent" (cf. Documente *şi manuscrise literare,* vol. I, alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea şi Elena Piru, cu un cuvînt înainte de prof. univ. Al. Dima, Bucureşti, Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu", Editura Academiei, 1967 p. 113). De asemenea, într-o notiţă publicată în *Sentinela română,* an. V, nr. 10, 5 septembrie 1866, p. 39, se preciza : „A apărut o nouă publicaţiune în versuri, sub titlul *Bolintineadele,* care va ieşi o dată pe lună. Această publicaţiune, după cît vedem, este un răspuns la *Eumenidele* domnului D. B. Nu putem recomanda mai bine publicului această întîia broşură, decît reproducînd următoarea plină de spirit şi originală descriere a lui 3 august, coprinsă într-însa."

Prima broşură din *Bolintineadele* reproduce denaturat citatele înscrise ca moto în broşura nr. 1 din *Eumenidele.* Astfel, citatul din Corneille, „Şi voi fi totd-auna de partidul celui mai slab", este mistificat : „Şi voi fi totdeauna de partidul cel mai slab." Iar citatul al doilea este complet răstălmăcit, sensul lui critic îndreptat împotriva celor ce guvernau ţara după Cuza-Vodă, „Tot ce se face încă în biata Românie / Nu merită a se spune decît în ironie" fiind întors împotriva domnitorului detronat : „Tot ce a făcut Cuza în biata Românie / Nu merită a se spune decît în ironie". Ca şi în *Eumenidele,* citatul al doilea este eliminat din cea de a doua broşură a *Bolintineadelor.* Ambele broşuri din *Bolintineadele* au imprimată sec, pe pagina foii de titlu, ştampila : „Redacţia ziarului *Ghimpele.* Bucureşti. Proprietar T.J. Stoenescu", iar pe contrapagină, precizarea : „Cîte din aceste exemplare nu vor avea timbrul nostru se vor urmări ca false".

Prima broşură din *Bolintineadele* conţine *Epistola întiia. D. Dimitrie Bolintineanu,* în care, prin insinuări nedrepte şi ironii mai puţin controlate, îl acuză pe poet că ar fi profitat de funcţiile avute în timpul domniei lui Cuza, spre a se îmbogăţi, şi de aceea lua apărarea domnitorului detronat :

Pitare Dumitrache, ţi-o spui, mă minunez
Şi mare mi-e mirarea, căci nu puteam să crez
Că tu vei fi în stare, curat ca farmazon,
S-ajungi propteaua tare a unui şubred tron !
Eu nu ştiam, vezi bine, c-atît te-ai luminat
Cu lei trei mii pe lună la-naltul ţărei sfat,
încît azi pe oricine să-1 poţi lua la harţ,
Să laşi pe jos nobleţea, prostimea s-o faci marţ !
C-atît ţi-e meşteşugul bogat de cunoştinţi,
încît faci o minune din treizeci de arginţi !...
Cum dar să nu-ţi verşi focul şi inima albastră
Pe cei ce aruncară pe Cuza pe fereastră ?
Cum să nu-ţi înmoi pana în fiere şi venin
Să scrii la *Eumenide ?* cînd azi n-ai nici un cin,
Ş-atunci aveai, se ştie, nu este vrun secret,
Vro trei sau patru locuri ohavnice-n buget !

Evident, asemenea acuze nu corespundeau cîtuşi de puţin adevărului, Dimitrie Bolintineanu fiind, ca ministru în timpul lui Cuza, de o ireproşabilă conduită etică şi civică. Modestia,

probitatea morală, spiritul de echitate şi de dăruire au fost atributele fundamentale care l-au caracterizat pe poet în timpul activităţii sale ministeriale, ca dealtfel în tot restul vieţii. Pentru a cunoaşte, măcar în parte, exemplara sa comportare, reproducem o succintă evocare publicată de Duiliu Zamfirescu, sub pseudonimul Don Padil, în *România liberă,* nr. 1838, 18 decembrie 1883 : „Se povesteşte, între altele, că fiind indus în eroare de unul din subalternii săi, trimise lui Vodă să iscălească un decret, prin care se făcea o mare nedreptate. Cîteva minute mai tîrziu veni un prieten şi, dinţr-o vorbă într-alta. îi spuse despre mişelia care era gata să se sancţioneze de domn. Bolintineanu tocmai se îmbrăca. Fără să mai asculte nici un cuvînt, sări în trăsură cum se afla şi ţintă la palat ! Vodă era gata să iscălească.

— Stăi, măria-ta !

Vodă, mirat, se opri. Cînd îşi aruncă ochii la el. ministrul era numai în ciorapi. Cuza rîse cu plăcere şi nu iscăli."

JLa fel de nedrepte erau şi acuzaţiile din *Epistola a doua. D. Dimitrie Bolintineanu,* apărută în broşura nr. 2 din *Bolintineadele,* potrivit cărora poetul ar fi urmărit să fie ales deputat:

Ai sigură nădejde s-ajungi domn deputat ?
Ţi-a dat făgăduială ceva alegători,
Şi poţi conta pe dînşii ? La mînă ai înscris ?
Sau pe profesiunea ce tu mai ieri ai scris
îţi pui nădejdea toată, ca şi ales te ţii ?
De e numai atîta, apoi nimic nu ştii !
Nu ai să faci ispravă, nu ai să izbuteşti,
Dar şi mai mult ca bine prin ea te zugrăveşti !

Adevărul este că Dimitrie Bolintineanu a respins întotdeauna, în mod categoric, orice încălcare a legalităţii, orice tentativă de a trage profituri personale prin escamotarea adevărului, în primăvara anului 1861, de pildă, cînd se punea problema alegerii unor noi deputaţi în Adunarea legislativă. Comitetul oficios central îl propune candidat şi pe Dimitrie Bolintineanu, printre alţi reprezentanţi ai partidei naţionale independente, în manifestul Către *alegători,* publicat în *Românul,* an. V, nr. 74, 15 martie 1861,. p. 237, se spunea: „Credem de a noastră datorie a alătura aci lista persoanelor, prezinţi astăzi la memoria noastră, care pot avea sorţi d-a fi aleşii partidei naţionale independinţi pentru viitoarea Adunare legislativă". Dimitrie Bo-

J Ł

lintineanu nu era însă omul care să fie sedus uşor şi să renunţe la principiile sale încîntat de astfel de propuneri. Printr-o scrisoare deschisă, adresată „Onor. membri ,ai Comitetului electoral central", publicată în *Românul,* an. V, nr. 84,25 martie 1861, p. 274, refuză categoric candidatura sa pentru locul de deputat în Adunarea legislativă. Refuzul său constituia un protest declarat împotriva legii electorale din acea vreme, care, bazată pe sistemul cenzitar, avea un caracter retrograd, antipopular, acordînd dreptul de vot şi de a fi ales numai celor care dispuneau de avere materială. Cum poetul era într-o stare de pauperitate cronică, se solidariza cu masa imensă a celor lipsiţi de drepturi electorale. Ba mai mult, declara că şi în cazul în care ar fi îndeplinit condiţiile impuse de legea electorală, tot nu ar fi acceptat propunerea de candidat atît timp cît nu era abolită
gea respectivă, ce îngrădea libertăţile cetăţeneşti. Scrisoarea de refuz reprezintă o adevărată profesiune de credinţă : „Domnii mei, nu mi-a plăcut niciodată a îmbrăţişa-o lege care n-a avut simpatiele mele. Chiar atunci cînd aş avea calităţile cerute de legea electorală în fiinţă, încă n-aş primi a fi deputat, căci această lege este diametral opusă cu principiele mele. Doresc o lege electorală care să dea drepturi de alegători şi aleşi tuturor românilor cărora legile cer datorii ; şi, permiteţi-mi a oserva aici, că oricare va fi votul ieşit din urna proprietarilor, nu va avea nici meritul de a ne face să sperăm la cea mai mică îmbunătăţire în această lege."

In epoca apariţiei lor, *Eumenidele* au avut un viu ecou printre contemporanii lui Dimitrie Bolintineanu, fiind apreciate îndeosebi de cei ce păstrau o imagine luminoasă despre domnia lui Alexandru loan Cuza. O mărturie elocventă ni s-a transmis de la Al. Macedonski, într-o *Analiză critică,* publicată în *Literatorul,* an. III, nr. 8, august 1882, p. 454 : „Tatăl meu dar citise pe Bolintineanu şi îmi aduc aminte că era abonat pînă şi la faimoasele sale *Eumenide,* publicaţiune lunară, uitată, dar ce va reînvia într-o zi, spre a rămîne pentru noi aceea ce pentru latini rămăseseră versurile lui Juvenal".

Evident, astăzi nu mai putem subscrie la opinia generoasă a lui Al. Macedonski, asemănînd satirele lui Dimitrie Bolintineanu cu ale lui Juvenal. Totuşi, nu putem cădea nici în cealaltă extremă, de a le nega orice merit. O analiză atentă şi pertinentă a satirelor a întreprins Cornel Regman, în studiul *Dimitrie Bolintineanu — între „plîngere" şi satiră,* inclus în volumul *Confluenţe literare* (Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, p. 132). Admiţînd că satirele din *Eumenidele* sînt expresia unei depline spontaneităţi, textele lor fiind încredinţate tiparului aşa cum au fost aşternute prima dată pe hîrtie, Cornel Regman observă că, din această cauză „compoziţia, arhitectonica celor mai multe lasă de dorit. Versuri prozaice, consideraţii politice versificate, o limbă nu îndeajuns supravegheată sînt neajunsuri ce se întîlnesc chiar în cele mai bune satire ale sale". In ciuda acestor carenţe, relevă criticul, *Eumenidele* atestă o înclinare evidentă a lui Dimitrie Bolintineanu pentru acest gen de scrieri, „reala capacitate de satirizare, forţa pamfletară a definiţiilor, verva pasionată". Comparînd satirele lui Dimitrie Bolintineanu cu cele ale altor scriitori proeminenţi ai epocii, îndeosebi cu ale lui Grigore Alexandrescu şi, în perspectiva continuităţii, cu satirele lui M. Eminescu, autorul studiului subliniază că Dimitrie Bolintineanu foloseşte „nu atît invectiva nimicitoare care va caracteriza satira eminesciană, şi mai puţin chiar ironia şi spiritul proprii satirei lui Grigore Alexandrescu, cît mai ales însuşirile comediografului, care se ascunde în spatele eroilor săi, lăsîndu-i să se demaşte singuri". Concluzia la care ajunge Cornel Regman este îndreptăţită : „Spre deosebire de satira esenţialmente lirică proprie celor doi poeţi amintiţi, din care se desprinde — dominatoare — imaginea eroului liric : poetul, satira lui Bolintineanu se constituie foarte adesea ca un spectacol obiectiv, de sine stătător, un fel de circ politic cu figuri care vorbesc şi se mişcă într-o permanentă confruntare, pînă la autodemascarea finală".

Analizînd satirele lui Dimitrie Bolintineanu, în volumul *Forme ale clasicismului în poezia românească pînă la Vasile Alecsandri* (Bucureşti, Editura Minerva, 1979, p. 340), Ion Rotaru nu le neagă orice însuşire, însă le pune în paralelă mai puţin favorabilă cu scrierile de factură înrudită ale lui Vasile Alecsandri, notînd : „Satira politică şi socială e plină de patimă revendicativă, scrisă cu furie şi neglijenţă, fără seninătatea şi umorul pe care le aflăm, de o pildă, în comediile şi cînticelele comice ale lui Vasile Alecsandri."

Satirele lui Dimitrie Bolintineanu din *Eumenidele* pot fi privite astăzi ca veritabile documente ale perioadei politico-sociale de după detronarea lui Alexandru loan Cuza.

SCRISOAREA VORNICULUI VILARA CĂTRE D. IOAN BRATIANU, MINISTRUL FINANȚELOR. IMPOZITELE.

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 1, 1866, p. 3.

După detronarea lui Cuza, Ion C. Brătianu e numit ministru de Finanțe în guvernul format de Lascăr Catargiu la 11 mai 1866. Făcuse parte din gruparea complotiştilor de la 11 februarie 1866 şi organizase aducerea pe tronul țării a lui Carol I.

In studiul *Forme ale clasicismului în poezia românească pînă la Vasile AlecsandH* (Bucureşti, Editura Minerva, 1979, p. 343), Ion Rotaru relevă că, în satirele lui Eminescu, adversarii săi nu sînt nominalizați, ceea ce nu se întîmplă decît foarte rar în satirele lui Dimitrie Bolintineanu :- „în *Scrisoarea Vornicului Vilara către d. loan Brătianu,* atacul la persoană este direct [...]. Brătianu, fostul tovarăş de luptă, e văzut ca «libertonul» tipic, oportunist, care visase odinioară tăieri de domni şi boieri, acum cu creierii «răciți», întors în țară din exil, «parigorisit» şi gata a pune în lucru metodele de guvernare financiară ale vechiului regim, spre satisfacția bătrînului reacționar Vilara, care, cinic, nu vede nici o deosebire între trecut şi prezent".

MIHAI VITEAZUL ÎN RAI

Satiră

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 1, 1866, p. 9.

Invocarea numelui lui Godillot, în această satiră, se referă la unele evenimente de mare încordare, petrecute în primăvara anului 1864, în timpul domniei lui Cuza. După secularizarea averilor mînăstireşti, înfăptuită de guvernul prezidat de Mihail Kogălniceanu, la sfîrşitul anului 1863, o serie de țări europene, ostile legilor şi reformelor realizate sub Cuza, pregăteau măsuri de coercițiune asupra țării noastre, ba chiar ocuparea ei. La aflarea acestor ştiri, în întreaga țară se produce nu numai o puternică indignare generală, ci şi o amplă şi hotărîtă campanie de înzestrare a armatei române cu armamentul necesar apărării. In lucrarea *Viața şi opera lui Cuza Vodă* (Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1966, p. 220), Constantin C. Giurescu precizează, în legătură cu aceste evenimente şi cu rolul îndeplinit de Godillot : „In județe şi oraşe se fac subscripții publice ; fiecare județ oferă

cîte un tun — valoarea acestuia fiind de o mie de galbeni sau 32000 de lei ; județul şi oraşul Brăila subscrie suma necesară pentru aproape 6 tunuri — 189 000 de lei ; chiar şi în şcolile primare se strîng mici sume, care se publică, alături de celelalte donații, in *Monitorul oficial.* Guvernul, evident, încurajează aceasta mişcare patriotică şi suscită o nobilă emulație între județe, iar pe de altă parte comandă în Franța muniții. La 2/14 martie, ministrul de Război dădea dispoziție telegrafic la Paris lui Alexis Godillot, furnizorul armatei române — era totodată şi unul din furnizorii principali ai armatei imperiale franceze ___ să fabrice o mie două sute de cutii de mitralie, calibrul patru, apoi douăzeci de mii de «astupuşuri» *(etoupilles)* şi să expedieze imediat trei mii de obuze cu fuzee. în total s-a strîns în întreaga țară, pentru cumpărarea de tunuri, 1121386 de lei, din care 1041462 de lei şi 6 parale s-au trimis lui Godillot la Paris, prin bancherul Thetorian." Numele lui Godillot revine şi în alte satire din *Eumenidele.*

Cel amintit cu numele Rusetache este C. A. Rosetti, care s-a numărat printre principalii organizatori ai complotului de la 11 februarie 1866. îndată după detronarea lui Cuza, C. A. Rosetti e numit ministru al Cultelor şi Instrucțiunii Publice, în guvernul prezidat de Ion Ghica (cf. Vasile Netea : C. *A. Rosetti,* Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1970, p. 294). Aluzia la *faptul cel mare* se referă la articolul pe care C. A. Rosetti l-a publicat în *Românul* din 17 februarie 1866, la reapariția ziarului, în care răsturnarea lui Cuza era înfățişată ca un „act măreț". Evident, Dimitrie Bolintineanu nu putea admite o astfel de atitudine.

OVREII LEŞEŞTI CĂTRE D. MANOLACHE COSTACHE IEPUREANU

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 2, 1866, p. 3. De aici a fost reprodusă în *Trompeta Carpaților,* an. IV, nr. 447, 2 septembrie 1866, p. 1787.

Satira lui Dimitrie Bolintineanu vizează manifestările reprobabile care au avut loc după detronarea lui Cuza, îndreptate împotriva cetățenilor de altă naționalitate şi de altă religie, îndeosebi împotriva evreilor. în Constituția promulgată la 1 iulie 1866, egalitatea în drepturi a cetățenilor era anulată prin faimosul articol 7, care făcea discriminări privitoare la cei de altă

religie, împiedicînd pe cei ce nu erau creştini, în primul rînd pe evrei, Să obţină cetăţenia română. Ca o consecinţă nefastă, mai ales în Moldova, evreii încep să fie persecutaţi, lipsiţi de drepturi politice, îngrădiţi în activitatea lor economică. în *Istoria României* (Bucureşti, Editura Academiei, 1964, vol. IV, p. 535) se arată că „burghezia românească ducea aici o politică de limitare economică a burgheziei evreieşti, lipsită de drepturi politice, cu care se afla în concurenţă^ ajungînd uneori la adevărate persecuţii contra ei, în timp ce moşierimea conservatoare se arăta dispusă să se alieze cu arendăşimea şi burghezia comercială evreiască, cu care colabora din punct de vedere economic, pentru a rezista presiunii grupărilor politice burgheze". Persecuţiile contra evreilor capătă forme violente, ajungîndu-se la expulzarea multor familii, îndeosebi a evreilor de origine poloneză, veniţi în Moldova din Galiţia, a evreilor „leşeşti", cum îi denumeşte Dimitrie Bolintineanu. Măsurile represive au fost dezaprobate vehement de opinia publică din ţara noastră, printr-o adevărată campanie de presă, în gazetele *Independenţa română,* care apărea la Bucureşti în limbile română şi germană, şi *Gazeta de Iaşi.* în acea vreme, o demnă atitudine civică şi umană a avut Titu Maiorescu, prin studiul său polemic *Contra şcoalei Bamuţiu,* în care afirma clar că tendinţei „de a opri comerciul străinilor şi de a goni pe toţi străinii şi mai ales pe evrei afară din ţară ca periculoşi existenţei române, opunem ideile fundamentale de umanitate şi de liberalism pe care, sub nici un cuvînt, pentru nici un timp şi cu nici un pretext, nu este permis a le Infringe" (cf. Titu Maiorescu : *Opere,* vol. I, ediţie, note, variante, indice de Georgeta Răduiescu-Dulgheru şi Domnica Filimon, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, p. 473). Titu Maiorescu s-a ridicat împotriva aplicării articolului 7 al Constituţiei din 1866, a blamat cu severitate manifestările naţionalist-şovine, în numele unor nobile idealuri de umanitate, de convieţuire paşnică şi tolerantă cu cei de altă religie şi naţionalitate. Ca şi Dimitrie Bolintineanu în satira sa, Titu Maiorescu dezaproba acţiunile întreprinse de burghezia românească grupată în partidul liberal, scriind : „Ceea ce nimeni n-ar fi crezut cu putinţă în secolul al XIX-lea la noi s-a întîmplat. S-au găsit profesori din învăţămîntul public şi bărbaţi din aşa-numitul partid liberal care să se facă agenţii motori ai persecuţiei, s-au găsit preoţi creştini care să se fălească în adunări publice cu ura ce o poartă în contra de-aproapelui lor de altă credinţă politieă

sau religioasă. Şi unii, şi alţii au uitat că ştiinţa şi libertatea sunt focarul toleranţei umanitare, au uitat că religia creştină este iubirea necondiţionată a tutulor oamenilor fără excepţie" (Titu Maiorescu : *op. cit.,* p. 475). în monografia pe care i-a dedicat-o mentorului „Junimii", E. Lovinescu îi releva distinct nobleţea atitudinii sale : „Tonul lui Maiorescu se ridică deodată la o căldură, la un patetism rar găsite în proza lui mai mult lucidă şi, oarecum, glacială. Se simte că în sufletul lui bătea un vînt de generozitate şi de umanitate, o toleranţă" (cf. E. Lovinescu : *T. Maiorescu,* în *Scrieri,* vol. VII, ediţie şi postfaţă de Eugen Simion, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, p. 193).

Dimitrie Bolintineanu s-a referit la manifestările reprobabile din acea epocă, care anulau drepturile politice şi cetăţeneşti ale evreilor, şi în satirele *Ciutacii turci de la Rusciuc către d-nu Cremieux în privinţa drepturilor politice ce se cereau a se da evreilor* şi *Ţiganii liberaţi către evrei,* din cuprinsul *Eumenidelor.*

D-LUI CONSTANTIN ROSETTI, FOST MINISTRU

A apărut in *Eumenidele,* an. I, nr. 2, 1866, p. 6.

Dimitrie Bolintineanu nu-i putea ierta lui C. A. Rosetti, fostul său tovarăş de luptă din timpul revoluţiei de la 1848, că s-a numărat prin complotiştii care au organizat detronarea lui Cuza, la 11 februarie 1866. Aşa cum sublinia Titu Maiorescu, „orcuin ar fi şi orcîte circumstanţe atenuante s-ar admite pentru răsturnarea lui Cuza, modul cum s-a executat această răsturnare rămîne condamnabil" (cf. Titu Maiorescu : *Isteria contimporană a României,* Bucureşti, Socec, 1925, p. 8).

C. A. Rosetti a devenit ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice îndată după detronarea lui Cuza, în guvernul prezidat de Ion Ghica. La 11 mai 1866 s-a format un nou guvern, condus de Lascăr Catargiu, în care C. A. Rosetti deţine, în continuare, acelaşi minister. La mijlocul lunii iulie 1866, C. A. Rosetti şi I. C. Brătianu demisionează însă din guvernul Lascăr Catargiu, ceea ce duce la căderea acestuia. Cei doi miniştri demisionari „urmăreau să pregătească terenul în vederea formării unui guvern liberal-radical" (cf. *Istoria României,* vol. IV, Bucureşti, Editura Academiei, 1964, p. 538). într-adevăr, la 15 iulie 1866 se formează un nou guvern, condus iarăşi de Ion Ghica, dar C. A.

Rosetti nu mai intră în componenţa acestuia (cf. Vasile Netea : *C. A. Rosetti,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1970, p. 294). După formarea guvernului Ion Ghica, se accentuează disensiunile dintre moşierimea conservatoare şi burghezia liberală. Moşierimea se organizează în „Comitetul ordinii" şi scoate gazeta *Ordinea,* iar burghezia întemeiază „Amicii Constituţiunii" şi are ca organ de presă gazeta *Românul,* condusă de C. A. Rosetti.

în această satiră, Dimitrie Bolintineanu se referă şi la prezenţa sa, alături de Al. Papiu-Ilarian şi Petre Orbescu, în guvernul prezidat de Mihail Kogălniceanu, în timpul domniei lui Cuza. Guvernul s-a format la 12 octombrie 1863, înscriind cel mai luminos moment din timpul Unirii, îndeplinind un rol hotărîtor, de însemnătate istorică, prin legile şi reformele realizate, în acest guvern, Dimitrie Bolintineanu a deţinut importanta funcţie de ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice, alături de Ludovic Steege la Finanţe, Al. Papiu-Ilarian la Justiţie, N. Rosetti Bălănescu la Externe, Petre Orbescu la Lucrări Publice şi Alexandru Iacovache la Război (cf. Dan Berindei : *Guvernele lui Alexandru loan Cuza. 1859—1866,* în *Revista arhivelor,* an. II, nr. 1, 1959, p. 147).

DOMNULUI IOAN OTETELESANU. LA MĂGURELE

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 2, 1866, p. 9.

Dimitrie Bolintineanu şi Mihail Kogălniceanu au fost cei mai apropiaţi aliaţi ai lui Cuza în realizarea loviturii de stat din 2 mai 1864. Sistemul constituţional stabilit prin Convenţia de la Paris era dificultuos, ridica obstacole adesea insurmontabile în calea colaborării dintre puterea legislativă şi cea executivă. O schimbare radicală era necesară, în primul rînd datorită faptului că opoziţia Camerei crescuse, era înverşunată, prin prezenţa reunită a marii boierimi din Moldova şi Muntenia. în plus, se produsese pactizarea dintre dreapta conservatoare a moşierilor şi stînga radicală a liberalilor, cunoscută sub denumirea de „monstruoasa coaliţie", care urmărea detronarea lui Cuza, aducerea unui principe străin, împiedicarea reformei agrare şi electorale etc. Din cauza opoziţiei Camerei deputaţilor, dominată de reprezentanţii monstruoasei coaliţii, guvernele se schimbau des, se crea instabilitate şi haos politic, se îngreuna înfăptuirea şi aplicarea reformelor. în lucrarea *Cuza-Vodă şi oamenii săi*

(Bucureşti, Noua librărie G. Ionide, 1870, p. 60), Dimitrie Bolintineanu remarca : „Orice nou ministru venea, strica ceea ce făcuse bine sau rău predecesorul său, lăsînd a desface mai tîrziu următorul său ceea ce făcuse el ; astfel că toată -acţia guvernelor nu mai era decît o luptă în care miniştrii care veneau stricau ceea ce făceau miniştrii care se duceau !... Guvernul nemaiavînd principii, nu găsea nici un ajutor în opinia publică."

încă din primii ani de domnie a lui Cuza, opoziţia Camerei se făcuse deseori simţită. La începutul anului 1864, cînd se punea problema înfăptuirii reformei agrare şi a celei electorale, atitudinea reacţionară a Camerei devenise acerbă. Era necesară aşadar o modificare radicală a sistemului de guvernare. Singura soluţie adoptată de Cuza şi colaboratorii săi apropiaţi era o lovitură de stat, prin care să se dizolve Camera şi domnitorul să-şi asume prerogativele puterii legislative, instaurînd domnia autoritară. Printre principalii sfătuitori şi susţinători ai lui Cuza, în direcţia organizării unei atari lovituri, s-a numărat şi Dimitrie Bolintineanu. La 29 octombrie 1861, deci cînd nu deţinea nici o funcţie oficială, aflîndu-se la Constantinopol. la Conferinţa puterilor garante, îi scria lui Cuza, printre altele : „Cred, Măria-Voastră, că după ce se va face Unirea, ar trebui să se adopteze politica despre care totdeauna mi-aţi vorbit... După cum văd în lume, singura autoritate ce are simpatiile puterilor este numai aceea a domnitorului şi mai mult se întărită cabinetele cînd aud că s-a schimbat un ministru decît că s-a dizolvat o adunare" (cf. *Documente şi manuscrise literare,* vol. I, alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea şi Elena Piru, cu un cuvînt înainte de prof. univ. Al. Dima, Bucureşti, Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu", Editura Academiei, 1967, p. 95). Ca sfetnici intimi ai lui Cuza, Mihail Kogălniceanu şi Dimitrie Bolintineanu au plănuit iniţial să dea lovitura de stat la 30 noiembrie/12 decembrie 1863. în Arhiva Cuza (mapa XLVI, documentele 6 şi 7) s-au păstrat două concepte scrise de mîna lui Dimitrie Bolintineanu, la această dată, privind dizolvarea Camerei, noua lege electorală, apelul ministrului de Interne către locuitorii capitalei, proiectul de proclamaţie a lui Cuza, un plan detailat de măsuri etc. Lovitura se amînă însă, din motive tactice (cf. loan Hudiţă : *Franţa şi Cuza-Vodă. Lovitura de stat proiectată în 1863, după documente inedite,* Bucureşti, Tipografia „Carpaţi", 1941, p. 46). Ea redevine actuală cu prilejul depunerii în Cameră, spre aprobare, a pro-

/

iectului de lege rurală, la 13/25 martie 1864. Deputaţii moşieri se opun acestei legi şi dau vot de neîncredere guvernului. Mihail Kogălniceanu intenţiona atunci să-şi dea demisia, dar Cuza i-o refuză, amînînd deschiderea Camerei pînă la 2 mai 1864. La reînceperea lucrărilor, Mihail Kogălniceanu citi mesajul domnitorului de dizolvare a Camerei. Lovitura de stat se înfăptuise.

Printr-un plebiscit desfăşurat între 10/22 şi 14/26 mai 1864, Cuza supune aprobării poporului aşa-zisul Statut, care stabilea noua modalitate de guvernare după lovitura de stat. In lucrarea *Viaţa şi opera lui Cuza Vodă* (Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1966, p. 246), Constantin C. Giurescu arată că *Statul* (pe care Dimitrie Bolintineanu îl invocă în satirele sale), „în realitate, nu dezvolta Convenţia de la Paris, ci o modifica, în sens autoritar, sporind drepturile puterii executive şi scăzînd pe acelea ale puterii legislative. El prevedea că «domnul are singur iniţiativa legilor», elaborarea lor fiind încredinţată Consiliului de stat (...) Dispoziţiile *Statutului* însemnau o diminuare considerabilă a însemnătăţii Camerei, sub toate raporturile : în primul rînd, prin faptul că atribuţia ei esenţială, aceea legislativă, trecea.acum în mare parte asupra domnului şi Senatului ; apoi, nu mai avea dreptul nici de a-şi face regulamentul de funcţionare, nici de a-şi alege preşedintele, în sfîrşit, nu mai putea primi petiţii."

îndată după lovitura de stat din 2 mai 1864, Dimitrie Bolintineanu, ca unul care o pregătise, precum şi ca ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice, se preocupă, în sfera activităţii sale, de justificarea şi însemnătatea ei. într-o scrisoare deschisă adresată profesorilor, la 5 mai 1864, lansa acest apel : „Acum, orice vorbă cată să se schimbe îndată în faptă. Vieaţa ţărei se dezvoltă, se varsă cu energie. Tot ce este vieaţă devine acţiune, putere, şi domnia-voastră, cei dintîi soldaţi ai civilizaţiunei, aveţi cea mai mare parte de acţiune la lucrarea viitorului patriei. Grăbiţi dar a vă uni cugetările cu acelea ale naţiunei" (cf. *Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române,* nr. 100, 5/17 mai 1864, p. 460). De asemenea, tot sub forma unei scrisori deschise, se adresa şi clerului : „Preasînţia-voastră cunoaşteţi proclamaţiunea Măriei-Sale Domnitorului către români. Aţi admirat frumoasele şi generoasele simţimente ale Alesului Naţiunei. Ştiţi asemenea că ţara este chemată a se pronunţa între regimul oligarhic şi noua eră de egalitate în care intrăm... în epocele cele mari, de cîte ori inima ţărei s-a vărsat în aspiraţiuni nobile, clerul roman, nu numai că nu a rămas nesimţitoriu, dar încă,

cată a mărturisi, el a fost cu inima acolo unde au fost ideile cele mărinimoase : adică acolo unde a fost partea ce mare a naţiunei suferindă. Cu partea cea mare a naţiunei suferinde este Alesul Naţiunei, este guvernul său..." *(Loc. cit.,* p. 459.) Trebuie precizat că nici un alt ministru nu a lansat asemenea apeluri pentru sprijinirea loviturii de stat din 2 mai 1864 şi *a Statutului.*

SCRISOAREA CE DACA N-A SCRIS, AR FI PUTUT SA SCRIE VODA-CUZA CĂTRE ROŞII

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 3, 1866, p. 3.

La data de 3 august 1865, invocată de Dimitrie Bolintineanu în această satiră, adversarii lui Cuza, intenţionînd să-1 compromită şi să-1 înlăture, au organizat, la Bucureşti, o manifestaţie violentă, cu deznodămînt dramatic. In timp ce Cuza se afla plecat la Ems, în Germania, pentru a-şi îngriji sănătatea, opoziţia a pus la cale răsturnarea acestuia, printr-o acţiune publică, al cărei pretext 1-a constituit nemulţumirea precupeţilor de fructe şi legume, obligaţi printr-o ordonanţă a primăriei să nu mai practice comerţul ambulant, ci să închirieze gherete. In dimineaţa zilei de 3 august, precupeţii din piaţă „se năpustiră asupra gheretelor, le sfărîmară şi le dădură foc, apoi, adăugîndu-se şi ceata celor care sînt gata să acţioneze oridecîteori e vorba de distrugere şi jaf, atacară sediul primăriei, aflător atunci chiar în gura pieţei. Localul fu devastat, arhiva arsă sau zvîrlită în Dîmboviţa. Răzmerita începea să ia proporţii, cînd interveni oştirea. Generalul Florescu, ministru de Interne, care-şi dădea seama că o asemenea răzmeriţă, neoprită la timp, putea lesne degenera într-o mişcare gravă, dădu ordin trupei să tragă şi aceasta execută ordinul. Mulţimea care nu era înarmată serios — avea doar ciomege, cuţite, pietre şi cîteva pistoale — nu putu rezista şi, după o scurtă împotrivire în clădirea devastată a primăriei, se împrăştie, lăsînd pe teren vreo 20 de morţi şi 'mulţi răniţi" (Constantin C. Giurescu : *Viaţa şi opera lui Cuza-Vodă,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1966, p. 340). Prin răzmeriţa din 3 august 1865, opoziţia a izbutit, într-adevăr, să submineze autoritatea şi prestigiul domniei lui Cuza, fapt ce nu putea fi uitat de Dimitrie Bolintineanu.

In această satiră poetul face aluzie la un anume Ciocîrlan. Este vorba de un acolit politic al lui C. A. Rosetti, în casa că-

ruia a fost depus Cuza, sub pază, în zorii zilei de 11 februarie 1866, îndată după ce complotiştii l-au silit să semneze actul de abdicare.

Una dintre cele mai mari greşeli ale lui Cuza, recunoscută, în mod obiectiv, şi de Dimitrie Bolintineanu în lucrarea sa *Cuza-Vodă şi oamenii săi* (Bucureşti, Noua librărie G. Ionide, 1870), a fost aceea că s-a lăsat înconjurat de aşa-zisă camarilă, alcătuită din curtezani meschini şi profitori, care speculau credulitatea şi naivitatea domnitorului. In fruntea camarilei se afla Cezar Librecht, directorul general al poştelor şi telegrafului, de care aminteşte şi Dimitrie Bolintineanu în satirele din *Eumenidele.* Cezar Librecht. relevă Constantin C. Giurescu *(op. cit.,* p. 335), „inteligent, abil şi curtean, ştiind să se facă util, ajunsese să aibă o reală putere, sugerînd soluţii, determinînd numiri, înaintări şi destituiri, supraveghind din umbră pe miniştri şi mai ales îmbogăţindu-se în văzul şi în indignarea lumii."

MUZELE ROMÂNE CĂTRE D. ION STRAT, MINISTRUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 3, 1866, p. 19.

Dimitrie Bolintineanu ironizează aici pe cei care afirmau că înfiinţarea Şcolii de belle-arte din Bucureşti s-ar fi datorat lui Nicolae Creţulescu, succesorul poetului în funcţia de ministru al Cultelor şi Instrucţii Publice, în guvernul prezidat de Mihail Kogălniceanu, în timpul domniei lui Cuza. Adevărul este că înfiinţarea Şcolii de belle-arte s-a datorat iniţiativei lui Dimitrie Bolintineanu, din perioada în care era titularul acestui minister. Prin strădania sa a fost organizată, pentru prima dată la Bucureşti, o expoziţie oficială de pictură, unde au expus atît artiştii plastici profesionişti cît şi „neguţătorii de tablouri", pentru ca guvernul să achiziţioneze pe cele mai bune. Printr-un comunicat emis la 28 decembrie 1863 şi publicat în *Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române,* aducea la cunoştinţă: „Acest ministeriu, dorind a îmbunătăţi atît galeria de tablouri din Iaşi cît şi aceea din Bucureşti, care deopotrivă lasă atît de mult de dorit, a decis a da două sau trei sale din Academia «Sf. Sava» din Bucureşti în dispoziţiunea pictorilor şi neguţătorilor de tablouri, carii, expunîndu-le cîtva timp sub ochii publicului, guvernul să poată cumpăra pe acelea asupra cărora

gustul publicului şi alegerea ar putea să cadă". Tot atunci făcea apel la directorul Academiei «Sf. Sava» şi la membrii Consiliului superior al instrucţiei publice, rugîndu-i să-i acorde „tot concursul în vederea acestui ţel prin deschiderea acestor săli chiar înaintea anului nou". Zelos, poetul-ministru trimitea adresă urgentă şi îngrijitorului Academiei pentru ca acesta „să spele perdelele şi geamurile şi să instaleze sobe în două odăi din stînga galeriei de tablouri" (Arhivele Statului, Minist. Instr. Publice, dosar 592/1863, adresele nr. 36597 şi 36603, f. 416 şi 427). Expoziţia s-a deschis în ianuarie 1864, saloanele fiind decorate „într-un sentiment de frumuseţe severă şi de gravă armonie", cum precizează Ulysse de Marsillac într-o dare de seamă publicată în *La Voix de la Roumanie* din 4 februarie 1864. Au expus cu acest prilej Aman, Tattarescu, Trenk, Mişu Pop, Carol Popp de Szathmary (cf. Barbu Brezianu: *Rolul şi contribuţia lui Dimitrie Bolintineanu la dezvoltarea artelor frumoase în Principatele Române,* în *Studii şi cercetări de istoria artei,* an. VI, nr. 2, 1959, p. 249).

Prin insistenţele lui Dimitrie Bolintineanu s-a obţinut şi înfiinţarea Şcolii de belle-arte. La încheierea anului şcolar, poetul publică în *Dîmboviţa* din 29 iunie 1864 o amplă dare de seamă, în care sublinia: „Pe lîngă facultatea de drept, ştiinţe, litere, s-a adaos şi o şcoală de arte frumoase: pictura, arhitectura, sculptura şi gravura pe lemn şi aramă... Facă cerul ca şi succesorii noştri în ministeriu să fie aprinşi de aceeaşi dragoste pentru instrucţiune, spre a nu lăsa nici o lacună la punerea în practică a tuturor acestor reforme introduse în noul buget al Instrucţiei Publice." Regulamentul Şcolii de belle-arte e aprobat de Cuza la 19 octombrie 1864 şi promulgat la 23 octombrie, deci după ce Dimitrie Bolintineanu demisionase din funcţia de ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice. Inaugurarea a avut loc la 14 decembrie 1864. Cu toate că nu a avut satisfacţia să-şi vadă finalizată strădania, Dimitrie Bolintineanu este adevăratul ctitor al Şcolii de belle-arte.

Ion Strat era profesor de economie politică, rector al Universităţii din Iaşi, căruia i-a urmat Titu Maiorescu. La începutul anului 1865, în guvernul prezidat de C. Bosianu, sub domnia lui Cuza, a fost ministru de Finanţe. După detronarea lui Cuza a devenit ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice, în locul lui C. A. Rosetti (vezi nota la satira *D-lui Constantin Rosetti, fost ministru).*

SINTUL SAVA CĂTRE ARHITECTONUL ORASCU

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 3, 1866, p. 21.

PROFESIUNE DE CREDINȚĂ A UNUI CANDIDAT DE DEPUTAT LA ALEGERILE VIITOARE

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 4, 1866, p. 3.

E posibil ca Dimitrie Bolintineanu să fi avut drept model satira O *profesiune de credință* de Grigore Alexandrescu, apărută prima dată în *Românul* din 12/24 august 1857 şi reprodusă apoi în ediția *Meditații, elegii, epistole, satire şi fabule.* Bucureşti, Tipografia Națională a lui Ştefan Rassidescu, 1863.

CIUTACII TURCI DE LA RUSCIUC CĂTRE D-NU CREMIEUX ÎN PRIVINȚA DREPTURILOR POLITICE CE SE CEREAU A SE 'DA EVREILOR

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 4, 1866, p. 7.

FEMEILE ROMANE

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 4, 1866, p. 12.

M.S. DOMNULUI BARBU ŞTIRBEI

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 5, 1866, p. 3.

ŞTEFAN CEL MARE ŞI MIHAI VIZITÎND ROMANII ÎN RAI ŞI ÎN IAD

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 5, 1866, p. 7.

La scurt timp după detronarea lui Cuza, în Moldova se organizează o mişcare separatistă, care a dus la răscoala din 3 aprilie 1866, condusă de Teodor Boldur-Lățescu şi N. Ceaur-Aslan.

în fruntea acestei mişcări se afla mitropolitul Calinic Miclescu, plănuind să-1 numească domnitor în Moldova pe N. Rosetti-Roznovanu. Reprimarea răscoalei, prin intervenția armatei, a fost sîngeroasă. Iacob Negruzzi, martor ocular la acest episod, îşi amintea : „De la o vreme însă, făcînd şi cavaleria întrebuințare de pistoalele lor şi rănind şi ucigînd în dreapta şi în stînga, rezistență serioasă nu mai putea fi şi cei mai mulți din răsculați fugiră în toate părțile ; cîți scăpară fură prinşi cu grămada şi închişi într-o mare manejă militară de scînduri, ce era lîngă Curtea domnească. [...] Pe la ora 2 după-amiază totul era sfîrşit, dar aspectul oraşului era lugubru. Chiar un ceas mai tîrziu se vedea încă sînge curgînd şi creierii împrăştiați pe pietrele ulițelor" *(Amintiri din „Junimea",* Bucureşti, Editura ..Viața românească", f.a., p. 68).

URMAREA VIZITII LUI ŞTEFAN CEL MARE ŞI MIHAI VITEAZUL IN IAD ŞI IN RAI. PARTEA II

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 7, 1866, p. 8.

VIZITA LUI ŞTEFAN CEL MARE ŞI A LUI MIHAI ÎN IAD ŞI ÎN RAI (URMARE)

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 9, 1866, p. 6.

VIZITA LUI ŞTEFAN CEL MARE ŞI A LUI MIHAI ÎN IAD ŞI ÎN RAI (URMARE)

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 10, 1866, p. 1.

In final se specifică *(Va urma),* dar nu a mai continuat, *Eumenidele* încetîndu-şi apariția.

BEIZADEA COSTACHE DIN BUCUREŞTI CĂTRE BEIZADEA COSTACHE DIN PLOIEŞTI

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 6, 1866, p. 3.

BEIZADEA COSTACHE DIN BUCUREŞTI CĂTRE BEIZADEA COSTACHE DIN PLOIEŞTI. DESPRE ALEGERI.

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 8, 1866, p. 14.

ŢIGANII LIBERAŢI CĂTRE EVREI

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 6, 1866, p. 5.

BĂTĂLIA ROŞIILOR CU ALBII LA SALA SLĂTINEANU

A apărut în *Eumenidele,* an. I. nr. 6, 1866, p. 7.
La sfîrşitul satirei se menţionează *(Va urma),* dar nu a mai continuat.

LOGOFĂTUL ECUMENICII PATRIARHII CĂTRE COMISIUNEA NUMITĂ CU REVIZUIREA TUTULOR LEGILOR

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 8, 1866, p. 13.

CONSTITUŢIUNEA CĂTRE STATUTUL DE LA 2 MAI

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 10, 1866, p. 13.

FABULE

Dimitrie Bolintineanu a fost mai puţin cunoscut ca fabulist. Scrierile sale de acest gen merită însă cu prisosinţă interesul şi preţuirea posterităţii, putînd sta cu cinste alături de fabulele lui Grigore Alexandrescu. „Neaşteptat de concise, la un poet pe care îl ştim prolix — observă Ion Rotaru —, scrise relativ tîrziu, în preajma lui 1866, fabulele lui Bolintineanu se disting prin inventivitate, printr-o continuă tendinţă de eliberare de izvoare şi de canoanele clasice, cît şi prin ţintele politice şi satirice prea evidente. Militantul de la 1848, evocatorul avîntat din poemele romantice ne apare acum cuprins de scepticism rece" *(Forme ale clasicismului in poezia română pînă la Vasile Alecsandri,* Bucureşti, Editura Minerva, 1979, p. 384).

CIOCIRLANUL

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 1, 1866, p. 21.

MUNTELE CE NAŞTE

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 1, 1866, p. 22.

ASINUL ŞI BĂTRÎNUL

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 1, 1866, p. 22.

LEUL MORT ŞI MĂGARUL

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 1, 1866, p. 23.

CHELUL ŞI CURTEZANELE

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 3, 1866, p. 12. De aici a fost reprodusă în *Trompeta Carpaţilor,* an. IV, nr. 448, 6 septembrie 1866, p. 1790, cu următoarea notiţă din partea redacţiei : *„Eumenidele* sau Satire politice, ziar în versuri, pe lîngă alte pamflete politice ca acela pe care-1 reproduserăm în no. trecut, mai cuprinde şi diferite fabule pline de spirit, dintre cari dăm aci ca probă numai două". în numărul anterior din *Trompeta Carpaţilor,* an. IV, nr. 447, 2 septembrie 1866, p. 1787, se reprodusese satira *Ovreii leşeşti către d. Manolache Costache Iepureanu.* împreună cu *Chelul şi curtezanele* se reproduce fabula *Cine să mănînce plăcinta.*

CALUL ŞI MISTREŢUL

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 3, 1866, p. 13.

CINE SA MANINCE PLĂCINTA

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 3, 1866, p. 13. De aici a fost reprodusă în *Trompeta Carpaților,* an. IV, nr. 448, 6 septembrie 1866, p. 1790 (vezi nota anterioară la fabula *Chelul și curtezanele).*

OMUL ŞI NEVASTUICA

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 3, 1866, p. 14.

FEREASTA ŞI COŞUL

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 3, 1866, p. 15.

BOUL ŞI BROASCA

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 3, 1866, p. 16.

MĂGĂRUŞUL

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 3, 1866, p. 16.

TOLBA CU PĂCATELE

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 4, 1866, p. 12.

VRACIUL

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 4, 1866, p. 18.

BROAŞTELE ŞI SOARELE

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 4, 1866, p. 19.

BUFONUL

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 5, 1866, p. 15.

FEMEIA ŞI COPILUL

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 5, 1866, p. 16.

CĂȚEAUA ŞI PUII

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 6, 1866, p. 15.

CINII LACOMI

A apărut în *Eumenidele,* an. I, rir. 6, 1866, p. 15.

CÎINELE CU MINTE

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 6, 1866, p. 16.

OMUL ŞI CINELE

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 6, 1866, p. 16.

CIOACA ŞI PĂUNUL

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 8, 1866, p. 16.

ALIANȚA CELOR SLABI CU CEI TARI

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 10, 1866, p. 15.

CĂMILA ŞI PANTOFARII

A apărut în *Eumenidele,* an. I, nr. 10, 1866, p. 15.

CONRAD

1867

Primele fragmente din cînturile I şi II ale amplului poem *Conrad* au apărut în *Atheneul român,* an. I, nr. 10 şi 11, martie şi aprilie 1867, p. 363, însoțite de următoarea notă din partea re-

dacției : „D. Bolintineanu n-a părăsit niciodată cîmpul literar și poetic unde a cules atîția lauri și de unde a cîștigat atîtea titluri la admirațiunea și recunoștința românilor. Mai multe poeme sunt deja terminate și unele dintr-însele sunt acum subt tipar. Cele dintîi broșuri vor cuprinde o poemă în patru cînturi. Scena se petrece în Ionia, Siria, Egipt, Francia, Anglia și Italia. Eroul poemei este un exilat român. El moare în Italia. Sceptic, descuragiat, el parcură lumea veche, meditînd asupra destinului acestor națiuni care nu mai sunt, revine necontenit la patria sa. O femeie pură, sublimă, înaintea morții lui, îl ridică, îl împacă cu credințele, cu Dumnezeu. Aici poetul este pus în contact neîncetat cu umanitatea, cu natura, cu infinitul. Am avut fericirea a ne pro-,cura de la autor următoarele versuri ce fac parte din cîntul întîi și al doilea al uneia din suscitatele poeme."

Noi fragmente din cînturile I și II se publică, peste scurt timp, în *Trompeta Carpaților,* an. V, nr. 515, 7/19 mai 1867, p. 2059, anunțîndu-se totodată apariția integrală a acestor cînturi în volum aparte, distribuit cititorilor numai pe bază de abonamente : „Anunțăm cu plăcere că în această săptămînă iesă de sub tipar marea publicațiune de poezii noi ale d-lui Bolintineanu,, pentru care s-a văzut liste de abonamente, căci numai prin abonamente se va putea avea, vînzarea în parte fiind oprită. Va apărea 1 și 2 cîntece dintr-o poemă *Conrad,* în patru cînturi mari. Este un român exilat, călătorind în Asia, Siria, Palestina, Egipt, Francia, Englitera și Italia ; descriind lumea veche și lumea nouă. Heroul este un fiu al societății sceptice. El se purifică, se înalță prin înturnarea la ideele de religiune, grație unei femei extraordinare, unui amor divin, și merge să moară la Neapol."

Apariția cînturilor III și IV, în volum aparte, este precedată de publicarea unor pasaje din cîntul III în *Trompeta Carpaților,* an. V, nr. 530, 6/18 iulie 1867, p. 2119, unde se anunța : „Cîntul III și IV din *Conrad* de d. D. Bolintineanu va ieși în aceste zile de sub tipar. Autorele a binevoit a ne permite spre a trage din cîntul III următoarele pasage." Pasajele respective au fost însă greșit puse în pagină, inversîndu-se, ceea ce determină redacția să le publice încă o dată, în mod corect, în *Trompeta Carpaților,* an. V, nr. 531, 9/21 iulie 1867, p. 2124, cu scuzele de rigoare : „Reproducem din nou extractul poezielor din poema *Conrad,* cîntul III al d. D. Bolintineanu, din cauza că în no. trecut, din eroarea tipografiei s-au amestecat strofele, tipărind pe cele de jos, sus, și vice-versa, încît s-a desfigurat opera".

La apariția în volum a cînturilor III și IV, în *Trompeta Carpaților,* an. V, nr. 542, 17/29 august 1867, p. 2167, se publică extrase din cîntul IV, împreună cu următoarea notiță : „Al treilea și al patrulea cînt din poema *Conrad* de d. Dim. Bolintineanu a ieșit de sub tipar și s-a împărțit pre la abonați. Autorele a binevoit a ne comunica și nouă un exemplar. Din acest exemplar, din cîntul IV-lea, care ni se pare cel mai accentat, vom extrage și vom reproduce în *Trompeta* cîteva mice pasage cari vor da idee cititorilor despre maturitatea poeziei la români. Cititorii inteligenți vor judica singuri."

Conrad a apărut în intervalul de timp dintre lunile mai și august 1867, în două volume, primul volum conținînd cînturile I și II, iar volumul al doilea cînturile III și IV. Pe coperta primului volum se scria : *Conrad, poemă în patru cînturi și note explicative* de Dimitru (sic !) Bolintineanu, nr. 1, 2, mai, iunie, București, Tipografia Națională, Antreprenor C. N. Rădulescu, 1867. Primul volum poartă următoarea dedicație : „Lui Constantin Negri și Vasile Alecsandri, Voi prin care am cunoscut pe românii de peste Milcov cînd s-a aruncat în Paris cea dintîi sămînță a unirii românilor, permitiți a pune în capul acestii poeme numele vostru".

După cîntul IV, la sfîrșitul volumului al doilea, Dimitrie Bolintineanu anexează șase poezii de sine stătătoare: *Marș de resbcl, La ostașii români de astăzi, Marș ostășesc, Țara noastră mainainte, Tirgoviștea* și *Nicolae Bălcescu.*

în ultimii ani ai vieții sale, Dimitrie Bolintineanu a început să fie obsedat de ideea revizuirii unor părți ale operei sale poetice, modificîndu-le structural, scurtîndu-le sau rescriindu-le în întregime. Din păcate, nu întotdeauna cu fericite rezultate. Dimpotrivă, mai mult stricînd decît dregînd. Astfel, în vara anului 1868 își amputează în mod surprinzător amplul și admirabilul poem *Conrad,* eliminînd, cu o duritate inexplicabilă, deconcertantă, numeroase pasaje pe care, în obsesia sa, le considera a fi digresiuni inutile, iar în alte locuri intervenind în conținutul versurilor cu înlocuiri și adaosuri distonante. Noua versiune a poemului începe să o publice în *Albina Pindului,* an. I, nr. 5, 15 august 1868, p. 113. Se pare că Grigore H. Grandea, fiind un devotat emul al lui Dimitrie Bolintineanu, nu a avut curajul să-1 refuze, să-i respingă noua versiune a lui *Conrad,* însă ținea să se desolidarizeze, cu discreție, de această întreprindere a poetului, avizîndu-și astfel cititorii : „Iacă o poemă care a produs o profundă

impresie în puţinele noastre cercuri literare. Aşa cum o publicăm aci este cu totul reformată. D. Bolintineanu a scos dintrînsa tot ce era prisos, tot ce nu se lega cu ideea-mamă, cu Conrad. Am dori însă ca domnia-sa să nu fi smuls pentru totd-auna din sfera publicităţei pasagele scoase ; căci dacă ele întunecau oarecum obiectul principal, dacă păreau ca nişte mozaice smulse din murii unui sărai şi aruncate într-un bazin, au însă fiecare meritul lor şi sunt atîtea inspiraţii formoase cari pot figura separate."

Noua versiune a lui *Conrad* a fost publicată în *Albina Pindului,* an. I, nr. 5, 15 august 1868, p. 113 ; nr. 6, 1 septembrie 1868, p. 137 ; nr. 7, 15 septembrie 1868, p. 161 ; nr. 8, 1 octombrie 1868, p. 196 ; nr. 9, 15 octombrie 1868, p. 213 ; nr. 10, 1 noiembrie 1868, p. 243 ; nr. 11, 15 noiembrie 1868, p. 281.

în linii generale, poemul *Conrad,* în versiunea sa primă, de cea mai autentică şi indiscutabilă valoare, din 1867, reface călătoriile întreprinse de Dimitrie Bolintineanu în perioada exilului politic, după revoluţia din 1848. Spirit romantic, poetul nostru e devorat de nelinişti, e stăpînit de voluptatea plecărilor, de chemarea nostalgică spre alte orizonturi, de dorinţa de a rătăci- pe ţărmuri necunoscute. Marea pasiune a epocii romantice era pentru Orient, pentru Egipt şi Locurile Sfinte, pentru vechea Eladă, pentru fabuloasele ţinuturi arabe, persane şi siriene. Deşi nu dispunea de posibilităţi materiale, şi poate că tocmai în aceasta consta farmecul irezistibil al impulsului romantic spre peregrinare, Dimitrie Bolintineanu se hotărăşte să viziteze locurile atît de mult căutate de marii romantici europeni. în perioada clasicismului, cînd orizontul era îngustat de dogme şi reguli imuabile, scriitorii erau sedentari, aveau fixaţiunea spaţiului şi timpului dat, neîncercînd nici o desprindere din cadrul limitat al existenţei lor şi al surselor de inspiraţie. Paul Hazard, în cunoscuta sa lucrare *La Crise de la conscience europeenne* (Paris, Librairie Artheme Fayard, 1961, p. 5), releva : „Quand Boileau prenait Ies eaux de Bourbon, il pensait etre au bout du monde : Auteuil lui suffisait. Paris suffisait â Racine ; et tous deux, Racine et Boileau, furent bien genes, lorsqu'il durent suivre le Roi dans ses expeditions. Bossuet n'alla jamais â Rome ; ni Fenelon. Moliere n'alla revoir la boutique du bărbier de Pezenas. Les grands classiques sont stables." Spre sfîrşitul veacului al XVII-lea şi în prima jumătate a secolului XVIII-lea, aşa cum remarcă Paul Hazard în continuare, se produce însă o profundă mutaţie în conştiinţa europeana, determinată în primul rînd de cunoaşterea altor zone geografice şi umane, cu complexitatea şi varietatea lor de manifestări spirituale şi materiale. Primele importante călătorii au un caracter erudit, cum este *Voyage en Syrie et en Egypte* al lui Vblney, apărut în 1787, care a constituit una din principalele surse de inspiraţie ale lui Dimitrie Bolintineanu pentru călătoriile lui Conrad.

Odată cu apariţia romantismului, călătoria capătă o cu totul altă semnificaţie. Aceasta s-a datorat în primul rînd faptului că sentimentul naturii, ostracizat în clasicism, e reabilitat şi introdus în literatură, mai întîi de către precursorul romantismului, Jean-Jacques Rousseau, prin *La Nouvelle Heloise* şi *Emile,* apoi prin *Les Reveries du promeneur solitaire.* De la admiraţia naturii se trece la o devorantă pasiune de a peregrina, izvorîtă din nestatornicia şi învolburarea sensibilităţii romantice, din necesitatea deseori simţită de a confrunta realitatea exterioară cu meditaţia interioară, uneori din atitudinea de nemulţumire faţă de realitatea înconjurătoare. în plus, romanticii sînt minaţi de o aprinsă sete de cunoaştere, de aspiraţia către pitoresc şi inedit, trăiesc intens sentimentul evaziunii şi al reveriei, sînt stăpîniţi de tentaţia exoticului.

Potrivit propriilor mărturii ale lui Dimitrie Bolintineanu, eroul central al poemului său, Conrad, întrupează ceva din biografia, trăsăturile morale şi structura caracterologică a lui Nicolae Bălcescu. într-o scrisoare adresată lui Vasile Alecsandri, la 30 mai 1867, Dimitrie Bolintineanu îl înştiinţa că îi trimite „această poemă *Conrad,* unde se răsfrînge ceva din caracterul Bălcescului, din viaţa lui, din inima lui" (cf. *Documente şi manuscrise literare,* vol. I, alese, publicate, adnotate şi comentate de Paul Cornea şi Elena Piru, cu un cuvînt înainte de prof. univ. Al. Dima, Bucureşti, Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu", Editura Academiei, 1967, p. 116). Menţionăm că însuşi Nicolae Bălcescu folosea numele de Conrad Albrecht ca nume conspirativ, după revoluţia din 1848, sau ca pseudonim literar. De pildă,, la 6 ianuarie 1849 îi comunica lui A. G. Golescu : „Scric-mi la Constantinopol supt adresa : Conrad Albrecht" (cf. N. Bălcescu : *Opere,* vol. IV, Corespondenţă, ediţie critică de G. Zâne, Bucureşti, Editura Academiei, 1964, p. 126). Tot astfel, la 11 februarie 1850 îi scria, din Paris, lui Vasile Alecsandri : „Quand vous m'enverrez des lettres par la poşte, ecrivez-moi sous l'un de ces deux noms : Conrad Albrecht ou Michel Marleha?"

(cf. *op. cit.,* p. 270). Din Paris, la 23 februarie 1850, îi comunica şi lui Ion Ghica : „Eu am scris la Moldova, la Panaioti Balş, ce se află lîngă Galaţi, ca să fie în corespondinţă cu mine şi să ne scrie despre ale terii. I-am zis să-mi trimită scrisorile la tine, supt numele meu Conrad Albrecht" (cf. op. *cit.,* p. 275). Nicolae Bălcescu a semnat cu pseudonimul Conrad Albrecht în primul număr al revistei *România literară,* scoasă de Vasile Alecsandn în 1852, dar confiscată de cenzură (cf. Nestor Camariano : *Primul număr al „României literare" din 1852 a lui Vasile Alecsandri,* în *Revista Fundaţiilor regale,* nr. 10, octombrie 1940, p. 132). într-o scrisoare adresată lui A. Zâne, la 2 iunie 1852, Dimitrie Bolintineanu preciza : „Ţi-am trimis o mică broşură din jurnalul ce s-a oprit la Moldova, din pricină că a scris într-insul Bălcescu supt numele Conrad Albrecht şi eu supt numele de Valentin" (cf. N. Cartojan : D. *Bolintineanu. Scrisori din exil,* în *Neamul românesc literar,* an. I, nr. 6, 1 iunie 1909, p. 465).

în esenţă, *Conrad* este un poem de factură byroniană, puţind fi apropiat de *Corsarul* şi de *Peregrinările lui Childe Harold.* în *Istoria literaturii române* (Bucureşti, Fundaţia regală pentru literatură şi artă, 1941. p. 228), G. Călinescu releva că este un „poem de tipul *Childe Harold",* care „cuprinde foarte frumoase versuri". Eroul din *Corsarul* lui Byron se numeşte tot Conrad şi a servit de prototip şi altor poeţi romantici din epoca respectivă. De pildă, la Mickiewicz îl întîlnim sub numele Konrad Wallenrod, iar la Iulius Slovacki sub acela de Kordian, dedicaţi împlinirii unei cauze înalte. Din punct de vedere tipologic, Conrad al lui Dimitrie Bolintineanu este un erou romantic ce se aseamănă mai ales cu Childe Harold. Ca şi personajul byronian, tînăr.ul proscris român peregrinează în ţinuturi îndepărtate copleşit de nelinişti, torturat de întrebări devorante, stăpînit de o gravă melancolie, dar animat şi de profunde idealuri justiţiare, patriotice şi democratice.

în temeinica sa exegeză, *Byron şi byronismul î. literatura română* (Bucureşti, Editura Univers, 1977, p. 135), Ileana Verzea analizează atent punctele de interferenţă, afinităţile şi similitudinile dintre opera lui Byron şi amplul poem al lui Dimitrie Bolintineanu, fără a cădea în eroarea de a stabili între poetul român şi poetul englez raporturi de subordonare sau de imitaţie îngustă. Byronismul lui Dimitrie Bolintineanu este considerat, pe bună dreptate, un „fenomen de concordanţă spirituală".

Conrad, subliniază Ileana Verzea, este modelat după *Childe Harold,* „în gustul preromantic pentru călătorii şi meditaţii de pelerin în peisajul melancolic al ruinelor. Voiajul în insulele » greceşti *(Ienienele),* în Orientul Mijlociu *(Sirienele* şi *Egiptul),* în p Franţa, Anglia, trecînd prin Elveţia şi Italia, adică în locurile cu care autorul era în cea mai mare parte familiarizat prin experienţă, se raportează la evenimentul biografic cu tot atîta claritate ca şi în eposul englez." Cu o fină putere de percepţie critică, Ileana Verzea relevă şi elementele care disting poemul lui Dimitrie Bolintineanu de cel al lui Byron, din perspectiva trăsăturilor particulare ale romantismului românesc : „Diferenţa constă însă în conceperea personajului ca proscris politic, ce «de cugetile sceptici părea zdrobit şi stins», ceea ce îi conferă eroului lui Bolintineanu o motivaţie precisă, care lui Harold îi lipseşte şi care se explică prin accentul pe care romantismul din ţările din sud-estul şi centrul european îl puneau pe determinantul social-politic în literatură. Conrad nu mai putea fi un simplu nobil suferind de spleen, care se autoexilează, ci el trebuia acum să poarte o insignă de apartenenţă angajată."

Navigînd şi peregrinînd de-a lungul ţărmurilor mediteraniene, ca şi Childe Harold, Conrad oferă poetului prilejul de a schiţa o vastă panoramă a antichităţii, văzută însă nu atît In strălucirile ei de odinioară, cît mai ales în aspectele întristătoare ale destrămării vechilor civilizaţii. în faţa ruinelor şi a vestigiilor unui trecut încărcat de glorie, prăbuşit sub trecerea neiertătoare a timpului, Conrad meditează mistuit de descurajare, filozofează în stil preromantic asupra instabilităţii istoriei, asupra zădărniciei eforturilor umane spre fericire, asupra soartei implacabile care transformă toate gloriile şi strălucirile în fantome dezolante. Poemul se constituie astfel dintr-o succesiune de elegii, una izvorînd din cealaltă, potenţînd pînă la obsesie interogaţiile şi răspunsurile privitoare la spulberarea civilizaţiilor de odinioară. Meditaţia în faţa ruinelor, a vestigiilor unui trecut plin de strălucire este de sorginte preromantică, descinde din *Les Ruines ou Meditations sur Ies revolutions des empires* ale lui Volney. In *Conrad,* remarcă D. Popovici, întîlnim „nu numai peisajul strălucitor şi exuberant" al Orientului, ci „alături de el, şi întinderea tristă peste care timpul şi-a însemnat trecerea cu ruine. *Ionienele, Sirienele* şi *Egiptul,* primele trei cînturi ale poemei, sînt, cu toată bogăţia lor de literatură antică, mărturia

suflului preromantic al scriitorului. Conrad putea să împrumute numele său din poezia lui Mickiewicz ; el putea împrumuta ideea rătăcirilor din *Cavalerul Harold* al lui Byron ; dar suflul care străbate întreaga poemă, — adîncă întristare pricinuită de conştiinţa tot mai vie a labilităţii lucrurilor omeneşti — îi venea din meditaţiile lui Volney. Prin faptul acesta, poema reactualiza una dintre cele mai răspîndite teme ale literaturii preromantice şi pregătea calea pe care avea să se îndrumeze în scurtă vreme Eminescu" (D. Popovici : *Dimitrie Bolintineanu,* în Cercetări de *literatură română,* Sibiu, „Cartea Românească din Cluj", 1944, p. 86—87).

In *Conrad,* meditaţiile în stil preromantic se împletesc însă cu atitudini romantice de intensă vibraţie, reflectînd şi trăsăturile particulare ale romantismului românesc. Potrivit unei concepţii active, specifice romantismului românesc, melancolia lui Conrad capătă sensuri patriotice şi democratice şi, aşa cum observă Ion Eoman, „reconstituie registrul complet al opiniilor socal-politice profesate de autor. Eroul e un *alter ego* al poetului" *(Prefaţă,* la *Legende istorice,* Bucureşti, Editura pentru literatură, 1965, p. XXIII). Oricît ar fi de copleşit de melancolie în faţa vestigiilor unor superbe civilizaţii, Conrad nu-şi uită patria, are convingerea că atît naţiunea sa, cît şi celelalte naţiuni subjugate trebuie să lupte pentru a-şi cuceri ele însele libertatea. în excelentul său studiu *Bolintineanu şi sonurile poeziei moderne,* inclus în volumul *Scriitori moderni* (Bucureşit, Editura pentru literatură, 1966, p. 23), I. Negoiţescu relevă că eroul lui Dimitrie Bolintineanu este „încrezător în viitorul omenirii, în triumful justiţiei şi adevărului". Conrad este protestatar şi vizionar, anunţînd ridicarea poporului pentru dobîndirea dreptăţii şi libertăţii, „In byroniana figură a lui Conrad, poetul a dat chip sentimentelor generoase, năzuinţei de libertate a vremii", subliniază, în acelaşi sens, I. Negoiţescu *(op. cit.,* p. 55).

Poemul lui Dimitrie Bolintineanu excelează în descrieri de natură pline de savoare, construite ingenios, cu o evidentă artă compoziţională, din imagini pitoreşti ale peisajului sudic, mediteranean, şi din privelişti evocatoare ale mitologiei şi vîrstei clasice. Aşa cum subliniază Cornel Regman, „Bolintineanu este în *Conrad,* şi în alte cîteva poeme, primul nostru poet original şi autentic al naturii sudice şi al priveliştilor lumii clasice, saturate de mitologie" *(Dimitrie Bolintineanu* — intre *„plîngere" şi satiră,* în volumul *Confluenţe literare,* Bucureşti, Editura pentru

literatură, 1966. p. 121). Comentatorii moderni ai operei lui Dimitrie Bolintineanu au relevat cu pregnanţă faptul că, în *Conrad,* farmecul şi învolburările mărilor, ale ţinuturilor acvatice sînt zugrăvite în imagini de bogat cromatism, în tonalităţi euforice, de suculentă expresivitate lirică. „Fără îndoială, — subliniază I. Negoiţescu — opera lirică cea mai de valoare a lui Bolintineanu rămîne lungul poem *Conrad,* din care se pot extrage, ca dintr-un laborios zăcămînt, minereuri cu sclipiri de diamant. S-a închegat în aceste versuri un cer de limpezimi strălucite, scufundat în puritatea grea de evocări a Mediteranei, albastrul cimitir al culturii. Faţă de Pillat, cîntecul mediteranic al lui Bolintineanu e mai bogat în frăgezimi născînde, în ingenuitate ; o matinală adiere îl străbate şi numele Antichităţii şi ale Sudului se contopesc, în evocare, la un nivel mai aproape de sîngele poeziei. Elegia sună mai originar, în incarnatul ei cu răsfrîngere de sidefuri ; e ca o suavă peregrinare prin elegiile care se nasc una dintr-alta, se împletesc, se întretaie, se despart şi se revarsă în «marea azurată», în dulcele ei murmur de voluptate şi tristeţe" *(op. cit.,* p. 22). Eugen Simion descifrează în *Conrad* temele predilecte ale liricii lui Dimitrie Bolintineanu, însă observă judicios că dominantă rămîne zugrăvirea admirabilă a „tărîmelor lichide", după propria expresie a poetului : „Este, indiscutabil, performanţa lirică a fecundului autor. Regăsim, aici, toate temele lui, tratate cu mai mare originalitate: tema nimicniciei omului şi a trecerii vieţii, tema matinalului, tema armoniei, tema creatorului proscris şi a despotismului sălbatic etc. Un discurs vast, în care mitologicul şi politicul se succed într-o retorică destul de bine articulată. Insă, înainte de orice, Bolintineanu este, aici, într-un chip mai coerent şi mai inspirat, poetul «tărîmelor lichide», poet neptunic în adevăratul înţeles al termenului, cu o intuiţie fină a mişcării acvatice" *(Dimineaţa poeţilor,* Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1980, p. 159).

Idila suavă între Conrad şi Julia, întîlnită pe acelaşi vas, se consumă în sfera zbuciumatelor pasiuni romantice de natură platonică. Iubirea se decantează în esenţa pură şi înmiresmată a unei prietenii sublime, a unei dăruiri sufleteşti înălţătoare, în studiul *Metamorfoze ale liricii erotice,* inclus în volumul colectiv *Structuri tematice şi retorico-stilistice în romantismul românesc* (Bucureşti, Editura Academiei, 1976, p. 123), Roxana Sorescu observa : *„Conrad* este poemul iubirii sufleteşti sublime, expresie pură a viziunii «sentimentale», în termeni schillerieni,

asupra lumii. Dacă generaţia anterioară fusese sensibilă la transformarea prieteşului în amor, Bolintineanu se află în etapa în care -«amiciţia» în sens înalt este oferită în loc de iubire, etapă de completă rarefiere a simţurilor, în favoarea comuniunii sufleteşti." Spre meritul său, Dimitrie Bolintineanu nu acordă o pondere exagerată acestei idile, ci o introduce discret şi echilibrat în ţesătura poemului, servind mai mult ca pretext, ca mijloc de legătură şi armonizare între diversele episoade, ca motiv iniţial al efuziunilor lirice ale eroului central.

Poemul lui Dimitrie Bolintineanu nu e scutit de unele inegalităţi şi carenţe, caracteristice scrisului grăbit al poetului. In excelentul său studiu, *Conrad sau exilul perpetuu,* din volumul *Configuraţii* (Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981, p. 156), Ioana Em. Petrescu admite că „Bolintineanu este incapabil să-şi cenzureze discursul poetic, adesea prolix, cu repetiţii supărătoare, cu mari aproximaţii lingvistice, cu momente discursive şi cu mişcări epice ratate", însă recunoaşte în *Conrad,* pe bună dreptate, „nu doar capodopera lui Bolintineanu, ci şi cel mai frumos poem romantic preeminescian din literatura română. O muzică adîncă — nu doar a versului, a versurilor izolate —, ci o muzică a lumii se face simţită în acest poem al eternei rătăciri pe-ntinsul legănător al mării. Mai mult decît istoria unui erou damnat, *Conrad* aduce viziunea destinului uman ca o perpetuă călătorie, — şi, de aceea, viziunea spaţiului (a spaţiului ruinat, a infinitelor întinderi acvatice etc.) devine, aici, principalul element de construcţie poetică".

Cîntul al patrulea din *Conrad* nu mai poartă nici un titlu, ci numai dedicaţia : „Ilustrului maistru Philarete Chasles". între Dimitrie Bolintineanu şi Philarete Chasles au existat relaţii strînse, întemeiate ca urmare a prefeţei pe care acesta o scrie la volumul poetului nostru *Brises d'Orient,* apărut la Paris, în 1866. La mijlocul secolului al XIX-lea, Philarete Chasles (1798—1873) era unul dintre iluştrii reprezentanţi ai culturii şi literaturii franceze, profesor la College de France, publicist şi eseist, critic şi istoric literar, unul din întemeietorii literaturii comparate. Notorietatea sa în epocă a fost relevată de E. Margaret Philips în teza de doctorat *Philarete Chasles, critique et historien de la litterature anglaise* (Paris, E. Droz, 1933) şi de Claude Pichois în monografia *Philarete Chasles et la vie litteraire au temps du romantisme* (Paris, Jose Corti, 1965). Philarete Chasles se interesase, în vederea studiilor sale comparatiste, şi de literatura română. în acest scop, Ulysse de Marsillac publicase, în *La Voix de la Roumanie,* începînd cu nr. 34, din 4 noiembrie 1862, un ciclu de articole cu titlul general *Lettres* -sur *la litterature roumaine,* precizînd că făcea acest lucru la solicitarea lui Philarete Chasles.

In vara anului 1865, Dimitrie Bolintineanu întreprinde o călătorie la Paris, unde tratează cu Philarete Chasles problema prefeţei la volumul său de poezii în limba franceză *Brises d'Orient,* solicitîndu-1 totodată să accepte funcţia de corespondent politic, de sprijinitor şi apărător al intereselor României în presa franceză. întorcîndu-se în ţară, Dimitrie Bolintineanu «e îmbolnăveşte şi nu-1 poate înştiinţa îndată pe Cuza despre demersurile sale pe lîngă Philarete Chasles, în chestiunea corespondenţelor politice, mai ales că poetul nu mai deţinea nici o funcţie oficială. Abia la 16 octombrie 1865, îi scria lui G. Marian, la Paris, că a intervenit pe lîngă Cuza pentru a-i oferi lui Philarete Chasles misiunea de corespondent politic, mai avantajoasă decît aceea de supraveghetor al bursierilor români din capitala Franţei, deţinută pînă atunci de Roger Collard : „Acum să vorbim de treaba lui Ph. Chasles. îndată ce am venit în Bucuresit, am căzut bolnav de friguri, ceea ce m-a întîrziat. N-am putut să văz pe domnitor ; cu toate astea, i-am scris D. ieri. Seara a adunat Consiliul de Miniştri ca să dezbată asupra mijloacelor de a da d-lui Chasles o misiune. Nu cunosc încă rezultatul dezbaterilor Consiliului, pentru aceea nici n-am răspuns d-lui Chasles, voind a-i răspunde cu succes. Trimite-i vorbă că ieri seară Consiliul de Miniştri au dezbătut chestiunea şi am să-i scriu eu rezultatul acestor dezbateri pe care le cred că vor fi mulţumitoare, căci domnitorul ţine mult la Chasles" (cf. *D6cumente şi manuscrise literare,* p. 109). La 8 noiembrie 1865, G. Marian îl informează pe Dimitrie Bolintineanu că Philarete Chasles acceptă misiunea pe care intenţiona să i-o încredinţeze Cuza, însă fără titulatura prea frapantă de „corespondent politic" (Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. inv. 20030). în cele din urmă, la insistenţele lui Dimitrie Bolintineanu pe lîngă domnitor. guvernul e de acord de a-1 subvenţiona pe Philarete Chasles, pentru a întreţine în presa franceză interesul şi simpatia faţă de cauza românilor şi domnia lui Cuza. Evitînd să-i comunice oficial lui Philarete Chasles această hotărîre, poetul îi încredinţează tot lui G. Marian delicata misiune, cum rezultă din scrisoarea celui din urmă adresată profesorului de la Col-

lege de France : „La distance et le rapport qui existe entre Mr. B. et moi me defendent de juger pourquoi il ne vous ecrit pas, mais m'obligent en meme temps de vous informer que dans quelque endroit que vous soyez de tout ce qu'il me dit dans sa confidente lettre. Je ne ferai, M. tr. M, que copier ce que M. B. me charge de vous dire sans employer avec votre permission la langue diplomatique qui me fait defaut. M. le ministre des Affaires Etrangeres est venu chez M. B. pour lui dire qu'il a l'ordre du Prince â vous donner six ou huit miile francs par annee, non pour louer le gouvernement, mais en exilant, selon votre deşir, le titre de correspondent politique, pour soutenir en principe les droits du pays en ecrivant de temps en temps, dans les *Debats* et autres revistes (sic !) et meme dans les brochures, dont leur impression sera payee â part; seulement M. le Ministre ne sait pas si vous y consentez. Aussi, M.B. a l'honneur de vous prier par moi de vouloir bien lui ecrire si vous etes content d'une remuneration de six ou huit miile fr. par annee et si vous acceptez cette condition" (Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. inv. 20055). Se pare că lucrurile nu au putut fi aranjate, în scrisorile schimbate ulterior între Dimitrie Bolintineanu — G. Marian — Philarete Chasles nemaiamintindu-se de această chestiune, totul limitîndu-se la obținerea prefeței pentru *Brises d'Orient.*

La 24 februarie 1866 G. Marian îi comunică lui Dimitrie Bolintineanu că a obținut prefața, iar la 10 martie 1866 îl înştiințează că volumul *Brises d'Orient* a apărut (Biblioteca Academiei R.S.R.. coresp, inv, 20034). Prefața elogioasă a lui Philarete Chasles a avut un viu ecou în țara noastră. De pildă, la numai cîteva zile de la apariția volumului, ziarul *Reforma,* nr. 18, din 13 martie 1866, p. 2, o reproduce în întregime, în traducere românească, însoțită de acest comentariu : „D. Dimitrie Bolintineanu a tradus şi tipărit poeziile sale în limba franceză. Primirăm un exemplar prin poştă de la Paris. Aceste poezii sunt precedate de o prefață de unul din cei dintîi critici francezi, d. Philarete Chasles, profesor la Colegiul Francii şi conservator al Bibliotecii Mazarine."

La 20 martie 1866 Philarete Chasles a ținut la College de France o prelegere despre poezia română, prelegere tipărită în *Revue des cours litteraires,* troisieme annee, numero 29, 16 Juin 1866, p. 473. în traducere românească integrală a apărut în Buletinul *instrucțiunii publice* din 1—30 iunie 1866, p. 508, cu no-

tele lui V. A. Urechiă. Se reproduce apoi în *Trompeta Carpaților,* an. IV, nr. 464, 20 octombrie 1866, p. 1851, cu acest comentariu : „D. Philarete Chasles, unul din cei mai mari critici ai secolului XIX-Iea, profesore de literatură la Collegiul de Francia... pe cînd toate națiunile în Europa pare că şi-a dat vorba să arunce asupra românilor vălul mortuariu, vine, apucă şi rupe acel văl cu o mînă cutezătoare, şi zice Europei latine : aici este un popul latin şi populii latini nu mor ! Acest popul latin, această sentinelă a Romei, uitată, abandonată, nu are spre a-şi mărturisi viața sa latină, decît urmele romanilor în limba sa : limba. D. Philarete Chasles cutează să ia de mînă acest popor latin, şi, nu să-1 ducă pe la uşele miniştrilor Franciei, nici prin antecamerele jurnaliştilor politici, mai dificili de a fi văzuți decît miniştri, dară la Colegiul Franciei, in acest focar al ideelor de civilizațiune, care a dat Franciei atîta lumină, atîta glorie ! Da, d. Philarete Chasles este singurul francez din familia zeilor celor mai sus-puşi în literatură, care a introdus în şcoalele Franciei ideea că există o limbă română latină."

La moartea lui Philarete Chasles, datorită mai ales prefeței la volumul lui Dimitrie Bolintineanu, memoria sa era omagiată astfel în ziarul *Românul* din 16—17 iulie 1873 : „Om instruit şi dădat mai cu osebire studielor literaturelor străine, el fu unul din acei francezi filo-români carii se ocupă de țara noastră, studiindu-i limba, literatura, moravurile, originea şi făcîndu-le cunoscute prin explicațiuni şi critice, în tot Occidentele... Perderea lui este şi trebuie să fie simțită cu durere nu numai de toată lumea literară din Francia, dar şi din România, care nu poate decît să-i poarte o eternă recunoştință pentru binefacerile ce i-a adus." ,

MARŞ DE RESBEL

A apărut în *Albumul pelerinilor români* (Paris), foaia II, 30 mai 1851. Inclusă în anexa volumului al doilea din *Conrad* (1867).

LA OSTAŞII ROMÂNI DE ASTĂZI

A apărut în *Trompeta Carpaților,* an. V, nr. 525, 18/30 iunie 1867, p. 2098. Inclusă în anexa volumului al doilea din *Conrad* (1867).

MARŞ OSTĂŞESC

A apărut în *Trompeta Carpaţilor,* an. V, nr. 528, 29 iunie/ 11 iulie 1867, p. 2111. Inclusă în anexa volumului al doilea din *Conrad* (1867).

ŢARA NOASTRĂ MAI-NAINTE

A apărut în *Trompeta Carpaţilor,* an. V, nr. 532, 13/25 iulie-1867, p. 2127. Inclusă în anexa volumului al doilea din *Conrad* (1867).

TÎRGOVIŞTEA

A ap;"rut în *Trompeta Carpaţilor,* an. V, nr. 539, 6/18 august 1867, p. 2155. Inclusă în anexa volumului al doilea din *Conrad* (1867).

Tema ruinelor, bogat reprezentată în literatura română din secolul al XIX-lea, a avut ca model iniţial celebrele *Les Ruines ou Meditations sur la revolution des empires* ale lui Volney, apărute în 1791, cu reverberaţii prelungi în întreaga literatură europeană din perioada preromantismului şi apoi din cea a romantismului. Cultivarea acestei teme în lirica noastră din secolul trecut, chiar din faza incipientă a constituirii ei moderne, în primul rînd cunoscuta poezie a lui Vasile Cârlova, *Ruinurile Tirgoviştei,* scrisă prin 1828, nu s-a datorat însă, în exclusivitate, numai unor înrîuriri străine, ci şi unor condiţionări interne, reflectînd o trăsătură particulară caracteristică romantismului românesc. Poeţii noştri încep să cînte ruinele cetăţilor de scaun şi de apărare ale vitejilor voievozi şi domnitori români ca o consecinţă firească a puternicului curent de interes care ia naştere la noi pentru istoria naţională, pentru trecutul glorios al poporului român, în perioada în care reînvierea vitejiei străbune, a luptelor, jertfelor şi biruinţelor neamului nostru servea drept pildă şi îndemn în trezirea şi afirmarea conştiinţei naţionale, în eforturile depuse pentru dobîndirea libertăţii, unităţii şi independenţei naţionale.

Eliberarea de modalităţile cronicăreşti şi situarea istoriei în spiritul veacului al XIX-lea, al marilor lui idealuri patriotice, naţionale şi sociale se produce, la noi, după 1830. Este perioada

în care germinează şi se configurează distinct ideile programatice ale revoluţiei de la 1848, ale sublimelor dăruiri, şi prin scris şi prin faptă, pentru renaşterea noastră naţională, pentru ridicarea naţiunii române pe o treaptă de egalitate cu celelalte naţiuni europene. Toate aceste înălţătoare idealuri patriotice, naţionale află un ecou puternic şi în conştiinţa scriitorilor noştri, se răsfrîng plenar în literatura română, determinînd o vie efervescenţă, un entuziast efort de a găsi cele mai eficiente mijloace pentru a contribui activ la înfăptuirea acestor idealuri.

Necesitatea de a reconstitui istoria poporului român, de a demonstra dăinuirea prin secoli a fiinţei noastre naţionale şi de a-i lumina perspectivele de viitor a fost relevată, iniţial, de Florian Aaron, profesor la Colegiul „Sf. Sava", participant la revoluţia de la 1848, în Transilvania, şi apoi profesor de istoria universală la Universitatea din Bucureşti. El poate fi considerat, pe bună dreptate, un fondator al ştiinţei noastre istorice, prin ampla sa lucrare, în trei volume, intitulată *Idee repede de istoria Prinţipatului Ţării Româneşti,* apărută la Bucureşti între anii 1835—1838. într-o *Precuvîntare* la primul volum, prevestind concepţia istorică a lui Mihail Kogălniceanu şi Nicolae Bălcescu, Florian Aaron pleda cu pasiune pentru reînvierea trecutului naţional, argumenta ardent necesitatea fundamentării istoriei patriei, subliniind : „într-însa, ca într-un hrisov sigur, sînt scrise cu slove de aur drepturile unei naţii pentru începutul, numele şi pămîntul său ; într-însa se află deosebitele acele întîmplări şi împrejurări care au dus naţia în starea aceea de cultură sau de barbarie, de lumină sau de întunerec, de fericire sau de nefericire întru care se află ; şi tot printr-însa poate cineva să îndrăznească a pătrunde oarecum şi în întunerecul viitorului şi să s-apropie cu ideea de soarta ce aşteaptă pe acea naţie. Trebuinţa de o astfel de istorie este atît de pipăită şi atît de netăgăduită, încît naţia fără istoria patriei este ca pierdută între celelalte naţii, streină chiar în pămîntul său, necunoscătoare pe drumul pe care a umblat mai înainte şi rătăcită în calea pe care a apucat acum." După cum se ştie, contribuţia fundamentală în directivarea istoriei naţionale au avut-o Mihail Kogălniceanu şi Nicolae Bălcescu, apoi B. P. Hasdeu.

Puternicul curent de interes pentru istoria naţională s-a răsfrînt, în mod firesc şi cu consecinţe salutare, şi în cîmpul literaturii române, aflată atunci în plină fază de modernizare. Un rol important în crearea literaturii naţionale 1-a îndeplinit pro-

gramul *Daciei literare* din 1840, datorat lui Mihail Kogălniceanu. Pledînd pentru „duhul național" în literatură, sublinia că un prim izvor de inspirație îl constituie istoria patriei şi a poporului român. în spiritul *Daciei literare,* stimularea literaturii de inspirație istorică va constitui şi unul din principalele puncte ale programului *Propăşirii* din 1844. La punctul 3 din articolul-program se arăta că *Propăşirea* va cuprinde „istoria națională sau priviri asupra analelor patriei, biografia celor mai însămnați români, înfățoşarea întîmplărilor celor mai slăvite, obiceiurile, prejudețile, ceremoniile, instituțiile vechilor noştri strămoşi".

Ca o consecință directă a orientării din ce în ce mai ample şi mai accentuate către studiul istoriei naționale, literatura română inaugurează una din coordonatele ei fundamentale, şi anume inspirația istorică. în acest cadru, în lirica românească se cultivă continuu tema ruinelor vechilor cetăți, acoperite de glorie în trecut. Există însă o deosebire esențială între modul în care această temă a fost tratată în lirica preromantică şi romantică din alte literaturi europene, sub înrîurirea lui Volney, şi viziunea asupra ruinelor din lirica românească a secolului al XIX-lea. Meditația preromantică şi romantică în fața ruinelor, inaugurată de Volney, era axată pe motivul „fortuna labilis" sau „vanitas vanitatum et omnia vanitas", pe ideea prăbuşirii oricărei glorii, a zădărniciei puterii şi strălucirii tuturor instituțiilor create în decursul veacurilor de cele mai renumite popoare. în lirica noastră, ilustrînd caracterul activ al romantismului românesc, tema ruinelor dobîndeşte sensuri patriotice, mobilizatoare, are o finalitate tonică. Ruinele vechilor cetăți sînt văzute ca mărturii ale unui trecut de glorie, constituind pilde şi îndemnuri pentru reînvierea şi perpetuarea faptelor de eroism ale străbunilor.

Poezia lui Dimitrie Bolintineanu închinată Tîrgoviştei se înscrie în sfera liricii româneşti dedicate ruinelor acestei glorioase cetăți, reprezentată prin *Ruinurile Tîrgoviştei* de Vasile Cârlova, *Adio. La Tîrgovişte* de Grigore Alexandrescu, *O noapte pe ruinele Tîrgoviştei* de Ion Heliade Rădulescu, *Turris Vestae* de George Baronzi, *O noapte la Tîrgovişte* de C. Cârlova, la care se adaugă evocarea în proză *Meditațiune pe ruinele Tîrgoviştei* de C. Z. Cretzeanu, *O noapte pe ruinele Tîrgoviştei sau Umbra lui Mihai Viteazul,* „tablou într-un act cu versuri" de Petru Grădişteanu şi altele. Numeroase scrieri au fost închinate, de asemenea, Cetății Neamțu, dintre care amintim *Ruinele Cetății Neamțu* de Al. Hrisoverghi, *O noapte pe ruinele Cetății Neamțu* de M. Cuciuran, *Meditație pe ruinele Cetățuei Neamțul* de N. Istrati, *La ruinele Cetății Neamțu* de Al. Pelimm etc. în aceeaşi ordine de idei merită să amintim şi alte scrieri pe tema ruinelor, ca *O noapte pe ruinele Sucevei* de Romulus Scriban, O *noapte pe ruinele Turnului Severinului* de Gr. Miculescu, *Ruinele Baei* de Gheorghe Vîlcu, *Pe ruinele Sever* de M. D. Macedonski, *Umbra lui Mihai pe ruinele lui Sever* de Vasile Dimitrescu (V. D. Păun) etc.

Dintre studiile consacrate acestei teme amintim : Antoanetâ Macovei, *Motivul ruinelor in lirica românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea,* în *Analele ştiințifice ale Universității „Al. I. Cuza" din Iaşi,* secțiunea III, literatură, tom. XV, 1969 ; Elena Tacciu, *Mitologia romantică,* Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1973, p. 120—153 ; Mihai Vornicu, *Despre poezia ruinelor,* în volumul colectiv *Structuri tematice şi retorico-stilistice în romantismul românesc,* Bucureşti, Editura Academiei, 1976, p. 31—91.

NICOLAE BĂLCESCU

Inclusă în anexa volumului al doilea din *Conrad* (1867).

Dimitrie Bolintineanu s-a numărat printre cei mai apropiați şi mai devotați tovarăşi de idei şi de acțiune ai lui Nicolae Bălcescu. Frumoasa şi trainica lor prietenie s-a întemeiat încă din faza inițială a pregătirii revoluției de la 1848, în cadrul societății secrete „Frăția", înființată în 1843. O mărturie a relațiilor strînse dintre Nicolae Bălcescu şi Dimitrie Bolintineanu o constituie şi faptul că, prin intermediul bunului său prieten, poetul devine unul din principalii colaboratori din Muntenia ai revistei *Propăşirea,* apărută la Iaşi, în ianuarie 1844. La 14 martie 1844 Nicolae Bălcescu îl înştiința pe Ion Ghica : „Iată îți trimit o poezie de la Bolintineanu" (cf. N. Bălcescu : *Opere,* vol. IV, *Corespondență,* ediție critică de G. Zâne, Bucureşti, Editura Academiei, 1964, p. 52). în întreprinderea anumitor acțiuni, Nicolae Bălcescu şi-1 asocia pe Dimitrie Bolintineanu, ca om de încredere. Bunăoară, în vara anului 1844, amîndoi merg în Transilvania, unde se întîlnesc cu George Bariț, în localitatea Vîlcele de lîngă Braşov (cf. George Barițiu: *Foi comemorative,* Sibiu, Tiparul Tipografiei Archidiecesane, 1892, p. 15). Scopul

întrevederii era, desigur, de natură politică. La 4/16 august 1844 se întorc în Bucureşti, sosirea lor fiind consemnată în rapoartele Vorniciei din Lăuntru a Ţării Româneşti (cf. Cornelia Bodea : *Lupta românilor pentru unitate naţională,* Bucureşti, Editura Academiei, 1967, p. 55).

La începutul anului 1845, „Societatea literară" s-a transformai în „Asociaţia literară a României", cunoscută în epocă şi sub denumirea prescurtată „Asociaţia literară". La această transformare, dirijată de Nicolae Bălcescu, a contribuit activ şi Dimitrie Bolintineanu, cum rezultă din procesul-verbal de constituire, din 14 februarie 1845, aflat astăzi în Biblioteca Academiei R.S.R., la cota Ms. rom. 4633, f. 20.

Dimitrie Bolintineanu s-a aflat alături de Nicolae Bălcescu şi la Paris, unde soseşte în primăvara anului 1846, pentru studii, desfăşurînd o activitate comună în cadrul Societăţii Studenţilor Români din capitala Franţei. Cît de intimă era prietenia lor o dovedeşte şi scrisoarea adresată de poet lui Ion Ghica, din Paris, la 22 mai 1847, prin care îl informa : „N. Bălcescu s-a întors din Roma unde a aflat un mare izvor de fapte istorice ale lui Mihai. Se ocupă acum cu istoria lui în parte, şi te salută amicalmente" (Biblioteca Academiei R.S.R., coresp. inv. 80301). în notele dictate lui Ion Ghica, în 1852, Nicolae Bălcescu precizează că Dimitrie Bolintineanu s-a numărat printre cei dintîi „moldo-români" din Paris, care, după revoluţia franceză din februarie 1848, soldată cu detronarea lui Ludovic-Filip, au hotărît să se întoarcă de îndată în ţară, pentru a pregăti şi înfăptui revoluţia în Principatele Române (cf. Gh. Georgescu-Buzău : *Activitatea lui N. Bălcescu pentru pregătirea dezlănţuirii revoluţiei din 1848,* în *Studii,* an. IX, nr. 1, 1956, p. 46). în seara zilei de 20 martie 1848, Nicolae Bălcescu convoacă la locuinţa sa, în rue de l'Universite, 94, pe muntenii D. Bolintineanu, Al. Golescu-Negru, C. Mavrodin şi pe moldovenii Iancu Alecsandri, V. Mălinescu, I. Leca, Toader Răşcanu şi Ion T. Curie, hotărînd împreună „a se face o mişcare" şi alcătuind „un program" care va sta la baza Proclamaţiei de la Islaz. în cea de a doua şedinţă, toţi cad de acord să plece cît mai grabnic în patrie, spre a declanşa revoluţia. Revenind la Bucureşti, Dimitrie Bolintineanu se alătură fără ezitare celui mai luminat, mai intransigent şi mai consecvent spirit revoluţionar, lui Nicolae Bălcescu. La propunerea acestuia, poetul este numit, împreună cu A.C. Golescu, A. Zâne şi C. Roman, în comisia constituită „pour diriger les commis-

saires et la propagande" (cf. N. Bălcescu : *Opere,* vol. IV, p. 282). , Ca membru al acestei comisii, Dimitrie Bolintineanu primeşte sarcina importantă de redactor responsabil al gazetei *Poporul suveran.* La înăbuşirea revoluţiei de către ostile otomane, Dimitrie Bolintineanu se află iarăşi cot la cot cu Nicolae Bălcescu, făcînd parte din deputăţia care a protestat împotriva acestui act samavolnic în faţa lui Faud-efendi, comisarul Porţii Otomane în Ţara Românească. Arestat împreună cu Nicolae Bălcescu şi ceilalţi fruntaşi ai revoluţiei, poetul porneşte pe drumul amar şi îndelungat al exilului. în toate acţiunile întreprinse în această perioadă, Dimitrie Bolintineanu s-a situat ferm şi consecvent pe poziţia înaintată a lui Nicolae Bălcescu. După moartea acestuia, poetul nu a încetat să-i aducă, în orice împrejurare, un cald şi vibrant elogiu, o pioasă aducere aminte. Astfel, într-un articol publicat în *Albina Pindului,* nr. 5, 15 august 1868, p. 122, scria despre Nicolae Bălcescu : „Nobilă şi plăpîndă mlăstară dia oamenii de la 1848 cari au scăpat România de a mai fi proprietate a patruzeci de familii privilegiate, el a murit în exil fără să fi avut fericirea de a revedea acea patrie care iubea, unită şi liberă !"

ŞTEFAN-VODA CEL BERBANT

1867

în ultima parte a vieţii sale, Dimitrie Bolintineanu nu a mai persistat în ideea de a-şi alcătui volume cu profil unitar, ci şi-a anexat poeziile la sumarul unor volume care conţineau scrieri, de alt gen. Aşa este şi cazul volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant,* dramă în patru acte urmată de poezii noi, Bucureşti, Tipografia Naţională, 1867. Poeziile de la sfîrşitul acestui volum sînt grupate în ciclul intitulat *Tablouri.*

RADU DE LA AFUMAŢI

A apărut în Buciumul, an. I, nr. 79, 14 august 1863, p. 315. De aici a fost reprodusă în *Concordia* (Pesta), nr. 76, 8 septembrie 1863, p. 3. Ulterior a fost republicată în *Trompeta Carpaţilor,* an.V. nr. 573, 16/28 noiembrie 1867, p. 2287. Inclusă în

valumul *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri.* Reluată apoi în *Albina Pindului,* an. I, nr. 10, 1 noiembrie 1868, p. 241 şi *Familia,* an. V, nr. 2, 12/24 ianuarie 1869, p. 5.

CETATEA DE LA CURTEA DE ARGEŞ

A apărut în anexa volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri.*

DRAGNA

A apărut în anexa volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri.*

DOUA UMBRE

A apărut în anexa volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri.*

SINAIA

A apărut în anexa volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri.*

TISMANA

A apărut în anexa volumului Ştefan-Vodă *cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri.*

DOAMNA MARIA

A apărut în anexa volumului *Ştefan-Voââ cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri.*

MIRAMARA

A apărut în anexa volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri.*

VENEŢIA

A apărut în anexa volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri.*

MUMA

A apărut în anexa volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri.*

COZIA

A apărut în anexa volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul Tablouri.

CETATEA NEAMŢULUI

A apărut în anexa volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul rabZottrt.

ZIMBRUL

A apărut în *Buciumul,* an. I, nr. 5, 12 ianuarie 1863, p. 15. De aici a fost reprodusă în *Concordia* (Pesta), nr. 8, 25 ianuarie 1863, p. 30. Cu titlul *Dragoş şi Zimbrul* a fost republicată în *Trompeta Carpaţilor,* an. V, nr. 537, 30 iunie / 11 iulie 1867, p. 2147. Restabilindu-i-se titlul iniţial *Zimbrul* şi suferind unele modificări, a fost inclusă în anexa volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri.*

RÎUL BISTRIŢII

A apărut în anexa volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul TabZowrt.

CETATEA LUI ŢEPEŞ

A apărut în anexa volumului *Ştefan-Vodă cel Berbant* (1867), în ciclul *Tablouri.*

ŞASE DRAME HISTORICE NOI

1868

în volumul *Şase drame histerice noi,* Bucureşti, Tipografia Naţională, 1868, Dimitrie Bolintineanu a inclus piesele de teatru *Mărirea şi uciderea lui Mihai Viteazul, Despot-Vodă, Mihnea-Vodă care-şi taie boierii, Postelnicul Constantin Cantacozin, Brţncovenii şi Cantacozinii,* poemul dialogat *Sorin,* considerat poem dramatic, precum şi poeziile *Sorica, Lacul tătarilor şi Safira.*

SORIN

într-o formă structural diferită, purtînd titlul *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte,* a fost inclus mai întîi în volumul Ctntece şt *plîngeri.* Edate sub îngrijirea d. G. Sion, Iaşi, Tipografia „Buciumului român", 1852. în legătură cu acest poem vezi nota de la *Addenda.*

SORICA

A apărut iniţial în volumul *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu.* Edate sub îngrijirea d. G. Sion, Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855, Modificată substanţial şi prescurtată mult, a fost reluată în anexa volumului *Şase drame historice noi* (1868).

LACUL TĂTARILOR

Cu titlul *Profira* a apărut iniţial în volumul *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu.* Edate sub îngrijirea d. G. Sion, Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855. La reluarea ei în volumul *Şase drame historice noi* (1868), poetul a prescurtat-o şi a modificat-o, schimbîndu-i titlul în *Lacul tătarilor.*

SAFIRA

A apărut în *Foiletinul Zimbrului,* nr. 26, 17 iulie 1855, p. 206 si a fost inclusă mai întîi în volumul *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu.* Edate sub îngrijirea d. G Sion Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie 1855 Versiunea ei din volumul *Şase drame historice noi* (1868) este mult prescurtată şi modificată.

ADDENDA

SORIN SAU TĂIEREA BOIERILOR LA TÎRGOVIŞTE

Cu acest titlu, poemul a fost publicat prima dată în *Albumul pelerinilor români* (Paris), foaia I, 15 aprilie 1851 ; foaia II, 30 mai 1851 şi foaia III, 30 iunie 1851. A fost inclus mai întîi în volumul *Cintece şi plîngeri.* Edate sub îngrijirea d. G. Sion, Iaşi, Tipografia „Buciumului român", 1852, schimbîndu-i-se titlul în *Sorin (Legendă muntenească).* De aici a fost reluat în *Foaie pentru minte, inimă şi literatură,* an. XVI, nr. 27, 8 iulie 1853, p. 202 ; ru\ 28, 15 iulie 1853, p. 209, şi nr. 29, 22 iulie 1853, p. 217. A fost reprodus apoi în volumul *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu.* Edate sub îngrijirea d. G. Sion, Bucureşti, Tipografia bisericească din St. Mitropolie, 1855, cu titlul iniţial *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte.* ScUrtîndu-1 extrem de mult şi modificîndu-1 structural, Dimitrie Bolintineanu 1-a inclus în finalul volumului *Şase drame historice noi,* Bucureşti, Tipografia Naţională, 1868.

Deoarece prezintă deosebiri substanţiale între ele, am reprodus In ediţia noastră ambele versiuni. In corpul acestui volum, respectînd criteriul cronologic şi al ultimei forme date de poet în timpul vieţii sale, am inclus versiunea din *Şase drame historice noi* (1868), iar în *Addenda* am reprodus versiunea din volumul anterior, *Poeziile vechi şi noi ale d-lui Dimitrie Bolintineanu* (1855). Aşa cum am precizat şi în Nota *editorului* care deschide acest volum, am considerat necesar să fie cunoscută şi versiunea din 1855 deoarece apreciem că, din punct de vedere valoric, este categoric superioară ultimei versiuni din 1868. Obsedat, în ultimii ani ai vieţii, de ideea revizuirii unor părţi ale operei sale poetice (vezi şi nota la poemul *Conrad).* Dimitrie Bolintineanu mai mult a stricat decît a dres poeziile şi poemele pe care le-a revizuit, amputîndu-le arbitrar, modificîndu-le adesea supărător. Aşa a procedat şi cu poemul *Sorin.* După opinia noastră, pentru ca cercetătorul şi istoricul literar să poată întreprinde

o analiză aprofundată a evoluției operei lui Dimitrie Bolintineanu, trebuie să cunoască ambele versiuni ale poemului.

Comentariile istorico-literare consacrate pînă acum acestui poem se referă în exclusivitate la versiunea din 1855, cea de a doua versiune, din 1868, trecînd complet neobservată, chiar şi de exegeții mai noi ai poetului. Aprecierile formulate, de-a lungul timpului, sînt, în general, pozitive, fără a se ignora şi carențele evidente ale poemului. In *Istoria* limbei şi literaturei *române* (Iaşi, Editura librăriei Frații Şaraga, 1886, p. 445), I. Nădejde vedea în *Sorin* un „model de versificare". Primele rezerve le manifestă Aron Densuşianu, în studiul *Poeziile lui D. Bolintineanu,* inclus în volumul al doilea de *Cercetări literare* (Iaşi, Editura librăriei Frații Şaraga, 1887, p. 323). La început afirma că poemului „îi lipseşte planul, concepțiunea limpede, precum şi dezvoltarea proporțională" şi că poetul „se perde mult în descrieri indiferente", însă conchidea că „față cu aceste neajunsuri, ideea fundamentală este de o naltă frumuseță". Faptul că, în Sort?i, Dimitrie Bolintineanu a alternat forma dialogată cu pasaje epice independente, nu era agreat de Aron Densuşianu, fiind de părere că „amestecarea de poemă şi piesă teatrală, încît nu apare nici una, nici alta, a fost o idee nefericită a poetului". Caracterul dramatic al poemului era văzut în confruntarea dintre personaje, afirmînd că „ciocnirile de situațiuni, de sentimente sunt cît se poate de puternice. Sorin, care se sacrifică pentru a scăpa de prietenul său, mirele Fioriței, pe care însă el o iubea nebun, Smaralda care se sacrifică pentru Fiorița, pînă la un punct rivala ei, — toate acestea sunt pline de putere dramatică."

Poemul *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte* a fost apreciat îndeosebi pentru faptul că *Prologul* său aducea în literatura română un viu ecou din *Faust* al lui Goethe şi, într-un anume sens, din *Hamlet* al lui Shakespeare. Această înrîurire a fost sesizată prima dată de N. Iorga, în studiul *Poezia lirică a lui Bolintineanu,* inclus în volumul al doilea de *Schițe din literatura română* (Iaşi, Editura librăriei Frații Şarga, 1894, p. 40), în care releva că Herman meditează la lucruri „luate fără îndoială din actul întăi al lui *Faust* şi din scena de la cimitir din *Hamlet".* Observația lui N. Iorga a fost preluată de V.D. Păun, în studiul *Ficțiune, imagine şi comparațiune* (Bucureşti, Gutenberg, 1896, p. 36), arătînd că „partea de la începutul poemei aminteşte de *Faust* (începutul dramei)", precum şi unele idei din *Hamlet.*

înrîurirea lui Goethe asupra poetului nostru a fost relevată şi de exegeții contemporani. Cornel Regman subliniază că „o remarcă specială se cuvine întinsului poem *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte,* conținînd frumoase versuri, dar mai ales vădind preocuparea lui Bolintineanu pentru o poezie de reflecții morale şi filozofice, vizibile mai ales în prolog, unde un doctor, Herman (medic la curtea lui Mircea Ciobanul), filozofează faustic asupra existenței" *(Dimitrie Bolintineanu — între „plîngere" şi satiră,* în volumul *Confluențe literare,* Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, p. 113). O amplă şi judicioasă analiză a poemului, din această perspectivă, a întreprins Ion Roman, în exegeza *Ecouri goetheene în cultura română* (Bucureşti, Editura Minerva, 1980, p. 57). Comparînd textele, Ion Roman demonstrează concret apropierile pregnante dintre începutul lui *Sorin sau Tăierea boierilor la Tîrgovişte* şi începutul lui *Faust :* „în încăperea cînd şi cînd luminată de pîlpîirea unei candele, pe o masă sînt risipite cărți, ca în odaia lui Faust. Nu lipseşte nici hîrca de mort [...]. Singur, medicul *Herman,* stăpînit de neliniştea doctorului *Faust,* monologhează despre zădărnicia îndelungatei sale strădanii de a cunoaşte [...]. Monologul lui Faust debutează la fel : «am studiat cu rîvnă, ah, filozofia / Din scoarță-n scoarță, dreptul, medicina / [...] De-atîția ani înțelepciunea o încerc [...] şi văd că nu putem să ştim nimic.» Herman, cu hîrca în mînă, dezvoltă ideea deşertăciunii vieții omeneşti. Faust contemplă şi el craniul : «Tu, craniu gol, de ce priveşti rînjind ?» Pe medicul tîrgoviştean îl ispiteşte ca şi pe doctor gîndul de a se desprinde din temnița existenței omeneşti. El îşi întoarce fața de la soare [...] întocmai ca Faust : «Soarelui, cu hotărîre, / întoarce-i grabnic al tău spate. / Că-i pămîntean şi el !»" Continuînd cu juxtapunerea edificatoare a textelor din drama lui Goethe şi din poemul lui Dimitrie Bolintineanu, Ion Roman ajunge la concluzia că „într-atît de asemănătoare, pînă în amănunte, sînt, cum se vede, monoloagele. încît s-ar zice că Bolintineanu şi-a scandat versurile după o lectură foarte recentă a lui *Faust".* Dar, observă cu justețe Ion Roman, poetul nostru se depărtează brusc de modelul goethean, imprimă poemului său un cu totul alt sens, sehimbînd optica psihologică şi viziunea filozofică a lui Herman, după intrarea în scenă a lui Sorin : „Bătrînul medic se neagă pe sine ca personaj pînă la anulare, căci deznădăjduitul de pînă adineauri, scepticul ce-ar fi dat «orice bunuri pe-o clipă de credință» se arată a fi în posesia unui crez, pe care caută a-l insu-

fia cu bărbăţie şi avîntată convingere pupilului său, tînăr sărac, îndrăgostit de fiica unui boier. Din veşmîntul medicului-filozof, făptura lui Faust a pierit ca un abur, iar în locul lui s-a insinuat poetul-patriot."

Ca şi Ion Roman, Cornel Regman observă că între prolog şi restul poemului este o separaţie netă, ca şi cînd Dimitrie Bolintineanu şi-ar fi început poemul cu o anumită intenţie şi apoi a renunţat brusc la ea, frîngînd evoluţia subiectului şi deviind acţiunea într-o direcţie neaşteptată. Criticul arată, pe bună dreptate, că restul poemului, care e „axat pe o intrigă senzaţională, abundînd în iubiri neîmpărtăşite, în răpiri şi substituiri de persoane şi mai cu seamă în anacronisme istorice, n-are nimic cu prologul amintit, de unde se vede că poetul n-a avut un ţel limpede în faţa ochilor" (op. *cit.,* p. 113). în aprecierea lui Cornel Regman, partea a doua a poemului nu e total lipsită de calităţi. Aici, „expresia sentimentelor, în special a dragostei, e făcută pe alocuri cu gingăşie şi pătrundere" *(ibid.,* p. 113).

Prin amputările şi modificările operate în versiunea din 1868, Dimitrie Bolintineanu a diminuat gradul valoric al versiunii din 1855, estompînd esenţa faustică a prologului şi intensitatea unor episoade din restul poemului.

EUMENIDELE

1866